

1933/3

အမေရိကန်

အမေရိကန်
အစိုးရ

144/3
4

24

1

3

3

3

მნათობი

სრულიად საქართველოს საშრომლო მწერ-
ლობის კავშირის ყოველთვიური სალიტე-
რატურით, სასკოლოდნო და საზოგადოებრივ
საშრომლოდნო აქრნალი

4

წლიწადი შერთუ

სარედაქციო კოლეგია:

გ. შურუღაშვილი, ს. ეზული, ივ. გაბაშვილი, ზ. კადიანი,
დ. სულღაშვილი, გელ. ტაბიძე, ტიც. ტაბიძე, სიმ. ჩიქოვანი,
პ. ჩხიკვაძე (რედაქტ. მოადგილე), ლევან ასათიანი (პ./მგ.
მდივანი).

პ./მგ. რედაქტორი: გიორგი შურუღაშვილი.

ბოლიგრაფტრესტის 1-ლი
სტამბა

შეტ. № 644. ტირ. 3500.
შთალიტ. № 859 .

ტფილისი, შანაბლის ქ. № 13.

რედაქციის მისამართი: გვ. ნინოშვილის სახელ. მწერალთა სასახლე. ტფლ. № 1—65
ან ტფლისის მისამართი: ტფილისი, რუსთაველის გამ. № 34, პერიოდისექტორი

ისტორიული ფაქტები ჩვენს თავზე

წელიწადმა განვლო მას შემდეგ, რაც გამოქვეყნდა საკავშ. კომ. პარტ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის 23 აპრილის ისტორიული დადგენილება „სამხატვრო-სალიტერატურო ორგანიზაციათა გარდაქმნის შესახებ“.

ამ დადგენილებამ აბალი გეზი მისცა ჩვენი ლიტერატურის განვითარებას, დასაბა მისი წინსვლის მდიდარი და მრავალფეროვანი პერსპექტივა და შექმნა საუკეთესო პირობები საბჭოთა მწერლობის შემოქმედებითი მუშაობის და მხატვრულ-იდეური ღონის ზრდა-განვითარებისათვის.

პარტიის ამ ისტორიული დადგენილების ნიადაგზე შესაძლებელი შეიქმნა საბჭოთა ლიტერატურული ინტელიგენციის ფართო ფენების კიდევ უფრო მჭიდრო მოახლოება მუშათა კლასის ამოცანებთან და მისი აქტიური ჩაბმა სოციალისტური მშენებლობის პრაქტიკაში.

ოცდა სამი აპრილის დადგენილებამ საბოლოოდ გაჰფანტა ის დახუთული, არაჯანსაღი ატმოსფერო, რომელიც გამეფებული იყო უკანასკნელ წლების მანძილზე პროლეტმწერლობის ორგანიზაციების შიგნით, ერთის დაკვირვით განაღდგურა ის ხელოვნურად არსებული და უკვე დრომოკმული ორგანიზაციული ზღუდეები, რომელიც ჩინური კედლებივით იყო აღმართული პროლეტარულ და საბჭოთა შემოქმედებითი ძალების შორის და საშუალებას არ აძლევდა საბჭოთა პლატფორმაზე მდგომ და სოციალისტურ მშენებლობაში მანაწილეობის მოსურნე საბჭოთა ლიტერატურულ-შემოქმედებათ ინტელიგენციას მთლიანად და სავსებით დამდგარიყო მუშათა კლასის ამოცანებისათვის მებრძოლი დროშის ქვეშ.

ვიწრო ჯგუფური კარჩაკეტილობა, მიკერძოებული და ტენდენციური მიდგომა ცალკე მწერლებისადმი, მთელი რიგი თეორეტიულ და პოლიტიკურ ჩავარდნებისა, ვერ გაგება პარტიის მიერ დასახული ამოცანების და დირექტივებისა, დაბოლოს—უბრალოდ ადმინისტრატორობა და მედიდური, არა ამხანაგური დამოკიდებულება საბჭოთა მწერლების ფართო ფენებისადმი,—ამ უმთავრესში ყველა ის ნაკლი, რომელიც სხვა დადებით მხარეებთან ერთად უსათუოდ ახასიათებდა უკანასკნელ წლების განმავლობაში პროლეტმწერლობის ორგანიზაციათა შესვეურებს. ეს გარემოება, ცხადია, ზიანს აყენებდა და აფერხებდა საბჭოთა ლიტერატურის ზრდა-განვითარების საქმეს. ამიტომ გასაგებია ის გამახვილებული ყურადღება, რომელიც ციკას დადგენილების საფუძველზე აქცევა ჯგუფობრივობისა და მისი ყოველგვარი გამოვლინების ლიკვიდაციისა და აღმოფხვრის საქმეს ლიტერატურის დავში.

ჯგუფობრივობის ლიკვიდაციის ხაზით, კერძოდ ჩვენს ლიტერატურულ სინამდვილეში, საკმაო მუშაობა იქნა ჩატარებული. ამ მუშაობამ თავისი დადებითი შედეგებიც მოიტანა. მაგრამ უნდა იქნეს აღნიშნული ის გარემოებებიც, რომ ჯგუფობრივობის ნამდვილი და საბოლოო ლიკვიდაციისათვის კიდევ ბევრი მუშაობაა საჭირო. ჯგუფობრივობის რეციდივები კიდევ საკმაოდ იჩენენ თავს ჩვენს ლიტერატურულ სინამდვილეში, ჯგუფობრივობის ნამსხვრევები კვლავ განაგრძობენ აშკარა თუ ნიღაბფარებული არსებობას როგორც პროლეტარულ, ისე უპარტიო, საბჭოთა მწერლობის რიგებში.

ამ გარემოებას სამართლიანად გაუსვა ხაზი საკავშირო მწერალთა ორგკომიტეტის მეორე პლენუმმა თავის რეზოლუციაში ა/კავკ. ლიტ-ორგანიზაციათა მუშაობის შესახებ. და ჩვენს მთავარს, გადაუდებელ ამოცანას მიმდინარე ეტაპზე უნდა შეადგენდეს ძველი ჯგუფობრივობის ფარული თუ აშკარა ნაშთების საბოლოო ლიკვიდაცია.

ცეკას დადგენილებების შემდეგ განვლილი ერთი წელიწადი უსათუოდ აღსანიშნავი დარჩება ჩვენი მწერლობის შემოქმედებითი აქტიუზაციის თვალსაზრისით. ჩვენი მწერლობის საუკეთესო წარმომადგენლებმა გასულ წელს მოგვცეს მთელი რიგი იდეურად გამართლებული ნაწარმოებებისა. ჩვენი მწერლობის ამოცანას შეადგენს კიდევ უფრო გააღრმავოს მხატვრულ-შემოქმედებითი მუშაობა და შექმნას მშრომელთა მასებისათვის საჭირო და გასაგები სოციალისტური ლიტერატურა.

საბჭოთა მწერლობის საპატიო და პასუხისაგებ ამოცანას დღეს წარმოადგენს ასახოს ჩვენი ცხოვრების მრავალფეროვანი სინამდვილე ყველა მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეებით, არსებული წინააღმდეგობით და ამასთანავე ერთად გვაჩვენოს ჩვენი სინამდვილის წამყვანი ტენდენციები, გამოამჟღავნოს მუშათა კლასის დიადი ბრძოლის პერსპექტივები. სწორედ ამაში მდგომარეობს პარტიის ბელადის, აშხ. სტალინის მიერ ლიტერატურისათვის მოცემული ლოზუნგის „სოციალისტური რეალიზმის“ აზრი და შინაარსი.

მუშათა კლასის მსოფლმხედველობით აღჭურვილი და მისი ამოცანებისათვის ნებრძოლი მწერლის მოვალეობას წარმოადგენს მაღალ იდეურ-მხატვრულ დონეზე დგომით შეიქმნეს მილიონიან მშრომელთა მასებისათვის ნამდვილი „ინჟინერი სულისა“ და თავისი შემოქმედებითი პროდუქციით ხელი შეუწყოს კაპიტალიზმის ნაშთების საბოლოო აღმოფხვრას ადამიანთა შეგნებიდან, სოციალისტური იდეის პროპაგანდასა და მის საბოლოო გამარჯვებას.

უდიდესი პასუხისმგებლობა აწევს მიმდინარე ეტაპზე ჩვენს კრიტიკას. მის დანიშნულებას დღეს შეადგენს ჯერ კიდევ ლოზუნგის სახით მოცემულ და არა საკმარისად გახსნილ პრობლემებს—სოციალისტურ რეალიზმისა და რევოლუციონური რომანტიზმის დამუშავება და გარკვევა კონკრეტულ მხატვრულ-ლიტერატურულ მასალებზე.

ცეკას ისტორიული დადგენილებების წლის თავი ზედება ჩვენი ჟურნალის არსებობის ათი წლის თავს. მიმდინარე წელს სრულდება ათი წელიწადი, რაც „მნათობი“,—ამჟამად საქ. საბჭოთა მწერლ. კავშირის ძირითადი ორგანო,—შეძლებისდაგვარად ემსახურება და ხელმძღვანელობს უწყვეს საქართველოს კულ-

ტურული ფრონტის უაღრესად მნიშვნელოვანსა და მოწინავე ნაწილს — მხატ-
რულ ლიტერატურას.

ქურნალის ამოცანები დღეს გაცილებით უფრო რთულია, ვიდრე იყო
წინა ეტაპებზე. ცეკას დადგენილება უდიდეს პასუხისმგებლობას აკისრებს
სამხატვრო-სალიტერატურო ბეჭდვითი ორგანიზებს.

გასული წლის განმავლობაში ჩვენი ქურნალის ფურცლებზე გამოქვეყნებული
იქნა მთელი რიგი მხატვრული ნაწარმოებებისა, რომლებიც თავისი იდეური და
მხატვრული კვალიფიკაციით შეიძლება ჩაითვალოს სოციალისტური რეა-
ლიზმის დამახასიათებელ ნიმუშებათ უკანასკნელი დროის ქართულ ლიტერა-
ტურაში. ცეკას დადგენილების საფუძველზე ქურნალი მომავალში კიდევ უფრო
გააღრმავებს თავის მუშაობას საბჭოთა ლიტერატურის საუკეთესო შემოქმედე-
ბითი ძალების მოსაზიდავად და გასაერთიანებლად მუშათა კლასის ამოცანები-
სათვის ბრძოლის ნიადაგზე. ამ მიზნით ქურნალი შეეცდება რეალური დახმა-
რება გაუწიოს მწერლებს შემოქმედებითი საკითხების გარკვევა-დამუშავებაში,
მათი მხატვრულ-იდეური დონის ამაღლებაში, ქურნალი მთელი თავისი ენერგიით
შეებრძოლება ყოველგვარ მტრულ და კლასიურად უცხო გამოვლინებებს ლი-
ტერატურულ ფრონტზე. თუ გასული წლების მანძილზე შედარებით სუსტი იყო
შემოქმედებითი კავშირი კრიტიკოსსა და მწერალს შორის, ქურნალი ამიერიდან
შეეცდება დაამყაროს მჭიდრო იდეურ-შემოქმედებითი ურთიერთობა მათ შორის,
რაც გახდება სტიმულად ჩვენი მწერლობის კიდევ უფრო მეტი წინსვლისა და
განვითარების.

იდეურ-მხატვრული დონის ამაღლებით, სოციალიზმის მშენებელ მუშათა
კლასის მსოფლმხედველობის დაუფლებით, ჯგუფობრიობის ნაშთების საბო-
ლო დაძლევით და კლასობრივად უცხო იდეოლოგიასთან ბრძოლით საქარ-
თელოს საბჭოთა მწერლობის საუკეთესო შემოქმედებითი ძალები შესძლებენ
შეკმნან უდიდესი იდეებისა და გრძნობების შემცველი სოციალისტური მხატ-
რული ლიტერატურა, რომელიც გახდება სოციალიზმისთვის ბრძოლის და მშრო-
მელთა კომუნისტურად აღზრდის უძლიერეს იარაღად. ლენინის სიტყვებით
რომ ვთქვათ, „ეს იქნება თავისუფალი ლიტერატურა, რომელიც გაანაყოფიერებს
კაცობრიობის რევოლუციონური აზრის უკანასკნელ სიტყვას პროლეტარიატის
გამოცდილებითა და ცოცხალი მუშაობით“.

საქ. საბჭოთა მწერლობის კავშირის ძირითადი ორგანო — ქურნალი
„მნათობი“ შესძლებს ამ დიადი ამოცანებისათვის ბრძოლას საქართველოს
პროლეტარულ და საბჭოთა მწერლობის გაერთიანებულ შემოქმედებითი ძალების
აქტიური დახმარებით.

პეტრე სამსონიძე

მთა-გმირები

ჯოთი თავი პოქმიდან

თავი პირველი

1

მზე თითქოს ხმალით თავ-გაჩენილი
სბივების გრებით დაკეცვის ხევს და,
ისე ნელდია და ძალშიხდილი,
თითქოს უმძიმსო ძირს გადმოხედვა...
სუსტი ყინულის ნამსხვრევებივით
აესხა ფრთებზე ქარსა ბრანჯიანს...
გატიტვლებულნი დგანან ხეები
და შესტირიან ტაროსს ავზნიანს.
არაგვი მოქუხს, ღრიალებს, გოდებს,
თითქოს დასტურესო მხეცივით მთებში,
თითქოს მდევარი ხმალდახმალ მოსდევს,
რომ მიიტანოს მძლე იერიში...
თავზარ დამცემი არის ღრუილი,
ირგვლივ, და მთებიც გაირინდებულან...
თითქოსო სივრცე რისხვით, ქუხილით
დედამიწაზე ამხედრებულა...
მაღლა კი, მაღლა: ცაშდე აზიდულ
მოსჩანს მყინვარის სისპეტაქე და,
ისე დიდია, ზვიად და აფგულ
და იცქირება ამაყად, მკვეთრად,
რომ ფიქრობ, თითქოს
დასცინის იმ მთებს,
მის ირგვლივ ჩუმად რომ დარაზმულან...
რისთვის არაგვიც სიგიჟით ზვირთებს
მოაღრიალებს გაბრაზებულად.

2

აი, მხედარი მოადგა არაგვს...
ხედავს: მდინარე აღიდებულა...
აღიდებულა და აჰ, იმ ალაგს,
სადაც ოდესღაც ხიდი დებულა

სცემს ისე ძლიერ ტალღები ტალღებს,
რითაც ღმუილი ისე დიდია,
რომ შიშით გულში იბუდრებს ღამე...
გული დაქრილი თითქოს კიდი...
აუყვა ნაპირს, რომ საღმე ფონი
ნახოს, გავიდეს დაღამებამდე,
რომ ამ სტიქიის ჯანყი და შფოთი
მის გონებაში არ ღრიალებდეს,
მაგრამ ამაოდ... საიმედო გზა
ვერსად იპოვა... ვერ შეამჩნია,
მაგრამ აქ უცებ უცნობმა მგზავრმა,
როგორც ეს ყველა მხედარს სჩვევია,
ლაგამი მაგრად დაუჭირა ცხენს,
შემდეგ კრა ქუსლი და გააქენა...
ფიქრობს, რომ ამით ცხენს განახურებს,
გალმა გასვლა არ გაუჭირდება.
შემოტრიალდა მხედარი ისევ:
თვალ-და-თვალ ზომავს არაგვს-ვაჟაკურს
რომ მოაგვლეკებს ცოფიან ზვირთებს—
სიბ-კლდეებიდან სწრაფად დანაცურს...
შემოტრიალდა, მაგრამ ვერ ბედავს...
ღმურს არაგვი თავზარდამცემი...
ცხენსაც მუხლებში შიში ედება,
და უკან იხევს აცახცახებით.

3

არაგვის გაღმა კი ხევია და,
მოსჩანს ქოხები ბუდეებივით...
მთებს უკვე ნისლი შემოხვევია
და დგანან, როგორც ყელ-გაგუდულნი.
ბინდ-ბუნდი ოღნავ ედება სივრცეს
და ღლეს თვალები ისე ეხუჭვის,

როგორც მომაკვდავს, რომლის სარეცელს, თავს დასდგომია სიკვდილი ჭმუნვის... დაღამდა უკვე... და ლამურებიც მხედარს თვალეში აუფართხალდა... თვალში ზეავივით ჩაწვა ღრუბელი... თვალის ესობა სიბნელის ხარდანს... მუწევირაც არ სჩანს... მის სპეტაკ მწვერვალს მოედო უკვე ჯანყი და ბური... მოლოდ არაგვის ხმები არ წყდება ხმები სასტიკი და უდაბური. და ჩვენი მგზავრიც გულ-დაბურული ფიქრით მიიწეის არაგვის გაღმა... სადაც დიდი ხნის მას უნახული მოელის ცოლი, შვილი და მამა... სადაც ელიან ამხანაგები... მაგრამ რას ვამბობ?! ელიან მართლა?! თუ უკვე მათშიც გავრცელდა ხმები, რომ იგი ომში გარდაიცვალა... ფიქრობს მხედარი, და აჰ, გულიდან აღმოჰდა ოხვრა მწუხარე და ღრმა... და ცხენით განზე გაბრუნებული, ისევე მიყვება მდინარის აღმართს... მიდის... არ იცის: რა ქნას... ქარი კი, ჰქრის და უსუსხავს ტანს ყინულებით... თან აგონდება ბრძოლა მედვარი ბრძოლის წყურვილით აყვილებული.

4

— აუჰ! ბაადურ ჯალაბაური! — ასე გაივლო ვაჟკაცმა გულში —
— ნუ თუ არაგვს ვერ გადაუარო გრიგალივით რომ დაჰჭროდი გუშინ... როცა ტყვიების იდგა ზუზუნი... როცა მეხივით მთები გრგვინავდა... შენ ბრძოლის ცეცხლის აურზაურით, რისხვა არაგვის რისხვას გიგავდა... ეხლა კი აი აქ ჯაბანივით დგებარ... წალეკლის დაძებე ხიდეს... ახალგაზრდული გავგარდეს ჯანი ეხლავე გაღმა თუ ვერ გახვიდე... ...და გაბრაზებით ცხენი მხედარმა მიატოვალა, მიაგდო არაგვს... ცოტა კიდევ და მდინარეს მელდარს, ის იყო ორვე უნდა ჩაენთქა, რომ ამ დროს კაცის ზმა და ძაბილი: — „შესდე!“ — მოესმა მას სიბნელიდან... მოხედა და ტან-ახოვანი შენიშნა ვიღაც მის წინ რომ იდგა...

— ვინ ხარ, მშობილო? — იმხანის ბადურ და სიბნელეში მგზავრს აკოროდებდა — შენ თვით ვინა ხარ?! ან დაჰყადურ?! რომ ვერ შეგაკართო ან მდინარეშიც — მიუგებს მგზავრი განცვიფრებული, ათვალეირებს მხედარს და მერანს... — ეხედავ, რომ ჯანი გაქვს ვაჟკაცური და ცხენიც ალბად ქორივით ფრინავს, მაინც მაღლობის მეტი რა გეთქმის, რომ აგაშორე სიკვდილს და ხიფათს... არაგვი ეხლა ქუხს გააფთრებით და ვაი, ვინც წინ დაუხედავად, გაბედავს იმის ფეხ-ქვეშ გათელას... მას სასიკვდილოდ გულში ჩაითრეცს და ნეტარებით, თითქმის დათვრავს შეათამაშებს გიჟურათ ზვირთებს. — გმადლობ მშობილო, გაფრთხილებსისთვის! — ამბობს ბაადურ ჯალაბაური... — მაგრამ შენ ვინ ხარ?! სად მიხვალ? რისთვის? — ან და იქნება ხარ აქაური... — აქაური ვარ... აჰ, იმ სოფლიდან... სახელად ნოდარ ბათმანაშვილი...

ბაადურ:

— რაო?! ნოდარო?! ძეო ძვირფასო... — ყვირის ბაადურ გრძნობებ აშლილი და წამს ცხენიდან დაბლა გადმოხტა ლომი ვაჟკაცი... ეფეხვის სისწრაფით და გადაეჭდო დარჩენილს სახტად: მეგობარს თავის შორ სიყმაწვილის.

ნოდარ:

— შენ თვით ვინა ხარ?! — ლულულულებს ნოდარი.

ბაადურ:

— ბაადურ ბიჭო, ველარ მიცანი?! —

ნოდარ:

— რაო, ბაადურ?! — აქი მოკვდაო ამბობდენ სადღაც გალიციაში...

ბაადურ:

— ამბობდენ, მაგრამ ცოცხალი დავრჩი, ეხლა ხომ ხედავ ისევ შენს წინ ვარ... თუმცა მიწასა ვხრავდი მჩვევით... თუმცა სიკვდილი ბევრჯერ მეწვია,

მაინც გადავრჩი... ტყველი არ არის,
 აღამიანს რომ ძაღლს ადარებენ...
 აუჰ! რამდენჯერ ვარ ნატყვიარი...
 რამდენჯერ ტანი დამიიარეს...
 მაგრამ ეხ! კმარა... ეხლა შენ მარტვი:
 სად იყავ ან ეს თოფი რას ნიშნავს...
 ეხ, ძეო, სახლში ისე ვიჩქარი,
 რომ არაგვმაც კი ვერ შემაშინა...
 მზიას—მითხარი, ნოდარ, ნამდვილი—
 ისე ვუყვარვარ წინანდებურად?...
 როცა ვაივო ჩემი სიკვდილი
 დიდხანს იტირა გულით გვემულმა...
 რასა იქს ჩემი რეზო... ის ალბად
 ეხლა დიდია და დარბის კიდეც...
 ან მაინც ხომ არ დავარდა,
 უკვე მისული ღრმა სიბერემდე...
 მითხარი, ბიჭო, რამ გაგახვევა,
 რომ ხმას არ მცემ და, ისე კანკალებ,
 თითქოსო ჩემი გეწყინა ნახვა,
 თითქოს მტრებშია ირგვლივ და გკლავენ.

5

ესმის ეს ნოდარს თავზარ დაცემულს,
 სურს ჟუპასუხის და ვერ ახერხებს...
 ეხა დაბნეიდა ქვად გადაქცეულს,
 თითქოსო სცემენ სახეში სახრეს.
 ხშირად ტყვეით ღოწმს,
 ცხარე ბრძოლის დროს...
 გაეყვინება ძარღვებში სისხლი...
 თუმცა ის გულით არავის ინდობს,
 მაინც აწვება თვალებზე ნისლი.
 და მოდუნებულს მთელი სხეულით,
 არაა ესმის რა, იმისი გარდა,
 რომ მტერი მასზე ამხედრებული
 იმისი ცემით იკლავს გულის დარდს...
 ეს შედარება აქ შეიძლება
 იყოს ზედმეტი და უადგილო...
 მაგრამ ნოდარსაც უნდა ელევა
 ამ შეკითხვებზე რამე მიუვოს...
 და იმ ლომივით ანახდებულად
 მოდუნებულსა მთელი სხეულით,
 ესმის სიტყვები მას ამაზზრუნად
 ტანს გველებივით შემოხვეულნი...

6

ბოლოს აიღო თავი ვაჟაკმა
 ჯიქურ ჩახედა თვალში ბაადურს,
 მაგრამ სიბნელემ არ დააცალა,
 რაიმე ეთქვა თვალების დავლურს...
 და ოდნავ, ოდნავ გასაგონი ხმით
 წაილულულა:

ნოდარ:

ამელამ გალმა

ვერ გავალთ ძმაო, ამერიქნი ქმის
 ქვეშ მოდი ცეცხლი გაგაიხლო და...
 იქ ვისაუბროთ განთიადამდის,
 მხოლოდ ამას კი გეტყვი ამ თავით:
 მზიაც და გელაც კარგად არიან...
 უკვე მოჩირდა შენი ბიჭუნაც...
 მხოლოდ ეს არის: გული მკედარიცა,
 რომ ხალხში მეფობს ურვა და კმუნეა...

ბაადურ:

—რაო, ხალხშიო?! ნოდარ რას ამბობ?!
 ვთხოვ დაწვრილებით შიამბო რამე...
 სთქვი მენშევიკურ საქმიანობას,
 ხალხისთვის ჭირად სთვლი თუ სიამედ.

ნოდარ:

— ჭირად ბაადურ... განა არ გახსოვს
 ჩვენს თემში მიწა რა ცოტა არი...
 მასზე მოსული ჭირანებული ხომ
 ჩვენში არას დროს იყო საკმარი.

ბაადურ:

—კი მაგრამ... ნუ თქვ რევოლუციას
 ერისთავების ზოდებულები...
 დღემდის თქვენთვის არ გადმოუციათ,
 რომ საკმარისი გქონდესთ ხნულები.

ნოდარ:

— ეჰ! ამბობ ერთი... ის კი არა და...
 ყოველდღე ხარკმა და ბეგარებმა...
 გლესს გული ისე დაუიარა,
 რომ დაუკვირდე შეგებრალემა.

ბაადურ:

— მერე რას შვრებით?! ამბობებან
 დღემდის ერთხელაც არ გიფიქრიათ...
 რევოლუციის გრილა რახმებს,
 იქ რუსეთში, რომ ორბივით ჭკრიან
 შეერთებოდით და მიგეტანათ
 ერთად იერიში შუქთა-ხორებზე...
 ხომ იკი ნოდარ, ჩვენ იქ მტარვალი
 ძირ-ბუღიანად რომ ამოვთხარეთ...
 ჰე, თქვე ლაჩრებო!.. ნუ თუ ომიდან
 დაბრუნებულნი ჩვენი ბიჭები
 დღემდის ტკუაზე ევლარ მოვიდენ,
 რომ შეტყურობილან შიშით, იჭვებით...

რად არ აისხავთ თოფს და იარაღს
არ აფშვებთ, როგორც ვეფხეები...
ნუ თუ, ძაღვში ბრძოლის ღრიალმა
ხმა არ გასმინათ გამამხნეველი,
რომ ვილაყ თავადს და გვარდიელებს
ისევე მონურად ფეხ-ქვეშ ეგებოთ...
ფუ!! ვაჟკაცობა გაგრიტიალდესთ
თუ არ გაქვთ თავი მეტი გაგების...

7

ნოდარ:

— ძმაო ბაადურ, ეგ შენი სიტყვა
მართებულია... თუმცა არც არი...
რამდენად არც ჩვენ გვაშინებს ტყვია...
და არც ბრძოლებზე გვითქვამს უარი...
მაგრამ ხომ იცი წინდაწინ უნდა
ასეთ დიდ საქმეს დიდი მზადება...
თორემ ურემი თუ გადაბრუნდა,
მერე სხვა გზა რას გამოგვადგება...
ოჰ, და აი ჩვენც ამ მოსახრებით
ფრონტიდან სოფლად
ვინც რომ დაბრუნდა.
უჯრედის ირგვლივ შემოვრახმენით,
რომ ჩვენც ბრძოლისთვის
მზად ვიყოთ მუდამ...
დღეს ჩვენს სოფელში არის უჯრედი,
გითხრა სიმართლე საკმაოდ მძლავრი...
ხალხს ჩვენი წამს და ჩვენც მას უჯრით,
ორგეს ერთი გვაქვს რწმენა და აზრი...
მაგრამ თუ მაინც თავს ვიკავებდით
იარაღ-ასხმულ გამოსვლებიდან,
იმიტომ რომ ხმა ჰა იმ მთებიდან
ჯერ კიდევ კარგად არ მოისმოდა...
ეხლა კი, როგორც გავიგეთ, გვითხრეს,
აჯანყებულან მოხვედრები...
რომელთა თურმე ომხიან ხმებს
გაურეკიათ მუქთა-ხორები...
და აი გუშინ ჩვენმა უჯრედმა
ცნო თუ არა ეს... გაბზავნა ყაზბეგს,
გამომერკვია; დროა თუ არა
შაშხანებშია ვაწყობდეთ ვაზნებს...
და ჰა, იქედან დაბრუნებული
მეც მივისწრაფი, მივდივარ სახლში...
რომ ზეალ თუ არა... ზეგ დარაზმულნი
ჩვენც გამოვიდეთ ხელში შაშხანით...

ბაადურ:

— შენი კირიზე ნოდარ, აქ მოდი,
რომ გადაგკოცნო ვაჟკაცი კიდევ ..

აჰა, გულიდან მომეხსნა ლოცა,
რაც შენ პირველად მასზე დაკედე...
ხომ იცი მზია და ჩემი რწმენა...
და მამაჩემიც მოხუცე გული...
მელოდებიან მე აღმან-გვსონს,
მიმძიმს სიტყვაში გამოსათქმელად,
მაინც იმათზე მე არ ვფიქრობდი,
როცა გაეშორდი ვიწრო დარიალს,
და თუ ორბივით აქეთ მოვტყროდი,
ვაფლარუნებდი ცხენზე იარაღს,
იმიტომ, რომ თქვენ გულამაყრელებს,
სოფლიდან მტრები გამოგერეკათ,
შეერთებდით აჯანყებულებს
ღვარტაყად მომსყდართ
ხევიდან მლეოთან...

ნოდარ:

— მაშ, შენც ამ მიზნით უპირველესად
გამოსწიე აქ ჩვენს სოფლებსკენ?!!

ბაადურ:

— დიახ, სიამით გული ივსება,
შენმა სიტყვებმა შევბა მომფინეს...

8

ამ საუბარით ორმა ვაჟკაცმა
მოზიდეს ხმელი შეშა და ფიჩხი
და კლდის სიღრმეში მყუდროთ, იქ სადაც
არ ჰქრის მსუსხავი ქარი სიანჩხლით
დაანთეს ცეცხლი... ავარდა ალი
და არე-მარეც ისე ნათლდება,
როგორც გონება ადამიანის,
როცა სიმართლის გზას დაადგება.
ორი ვაჟკაცი ერთმანეთს უტყერს,
თითქოს ერთიო ქარი ჰქრის მათში;
მაგრამ აქ ნოდარს მწუხარედ უცებ
აელვრა თვალი რაღაც სიშმაგით
და ბაადურის აღერსიანად
თვალეზის შეტრას, ისე შეხეწის,
თითქოსო მტრებმა დაახიანა,
თითქოსო დასკრეს გულის სიღრმეში.
გრძნობს ნოდარ:
თითქოს უფსკრულში გდია,
და ბაადურის შავი თვალეზიც
ყვავ-ყორნებივით გულის უკორტნიან
შურის-ძიებით დანამთვრალედი...
რა ქნას!.. ვით ძალუძს აუღელვებლად
ესაუბროს იმ ამბავის შემდეგ
რაც მოხდა შარშან!..

— ოპი, სირცხვილო,
და საზიზღარო ჩემო სიშლეგვე...
ეს რა შეხივით დაასკდი თავზე
ჩემს განთიადის ფერ სიყმაწვილეს...
რა დაგიშავე?...
გამწირე რაზე?...
რომ მხოლოდ ტანჯვა გამინაწილე...
ოპ! საზიზღარო ჩემო სიშლეგვე
ასეთ შავ აუტს რად გადამკიდე!!!
ცოცხალი დაერჩე?... როგორ ვიშვებდე
როგორ ვიარო მიწაზე კიდეც...
ოპი, შემთხვევაჲ... მატლებით სავსე
ადამიანის თავის ქალა ხარ...
რომლითაც, როგორც თასითა გვასმევ
ჯოჯოხეთისა სამსალასა-შხამს...
...რა ვქნა... ოდესღაც ჩემი ბაადურ
ჩემი ლომ გულა ძმად განაფიცე...
რომლისა ქების შესახებ ფანდურს
ეხლაც აელერებს ხევში მოხუცი,
რას იტყვის, როცა გაიგებს, რომ მის
დიად სიყვარულს: სავსეს ვარდებით
მოედო ჯანყი რისხვის და წყრომის
ბედნიერების დაადგდების...
რას იტყვის?! ან მე როგორ შემზედავს,
მე მოლაღატეს მისი ძმობისას,
როცა ხვალ დილით გადაეხვევა
საგანს თავისი დიად ტრფობისას,
და ყოველივეს სცნობს და გაიგებს...
ვაჰმე!.. შეკრთება ნატყვიარივით
აღორიანებს ხმას განაშმაგებს
ვით უპატრონო ძაღლი ტიადი...
მაშინ შხაიც ხომ—თვალე მყვალა...
ვაჰმე!.. რა ცეცხლში გადავარდება...
(ვის უბედობა თავიდან დაეცა
და დაუწყალულეს გული დარდება)
ძირს დაასკდება მიწას ვით ძელ ქვა
უცებ გრიგალით ფესვებ დათხრილი
თითქოს ჩაჭოლეს მოცვნილ ქვებმა
მოწყვეტილებმა მთიდან ხრილით...
ვაიმე ნოდარ!.. ეს რა ბედშავი
ყოფილა შენი ახალგაზრდობა...
რომ ამ საწყუთროს გადარბენაში
ალარ გშორდება ოხერა გოდება...
...მაგრამ ეს, კმარა... მე შევიშლები
იმაზე ფიქრით ხვალ რაც მოხდება...
ოპ! საზიზღარო, ჩემო სიშლეგვე...
კია-მატლივით ნებეში რომ ბოხავ...
მა, რას ფიქრობდი, როცა ქურდულად
ცარცვადი იმ სახლს ამხანაგისას,

რომლის მეგობრად ღმერთმა მეტად
და რომელმაც შენ გული გავისნა...
...სდუმს ნოდარ... დარცხმევს შავად
შემოხვევია ასპიტმეფის...
და გული ისე ეკუმშვის ბედშავს,
ისე მწვავე აქვს შიგ ტკივილები,
რომ ფიქრობ: თითქოს სახეს ალექსილს
აბნელებს ყომაღლ ღრუბელთა გროვას...
თითქოს ცხედარი ესვენოს თვალწინ
და მართებს მხოლოდ მას კმუნვა-გლოვა...

9

ხედავს ბაადურ მეგობრის სახეს
რაღაც ფიქრებით შწარედ აღრენილს...
ხედავს, რომ ხშირად ტანშიც ცაცხაებს
გულმობხარეული და აღერლილი...
ცდილობს თვალენით თვალში ჩახედოს,
რომ ვით სარკეში დაინახოს რამ...
მაგრამ ნოდარი მოხერხებულად
აჩრდებს თვალებს და უხმოდ ოხრავს...
— ო, ნოდარს რაღაც...
— ფიქრობს ბაადურ
აწუხებს ცოდვა გულის მქეჯნავი
და მიცქერს მწყარალი ისე უბადურ
თითქოს ძველი ვარ ცხერის გამვლეჯავი...
თითქოს ნისლი ვარ მის პირისახეს
გარს მწუხარებით შემოხვეული...
თითქოს მტერი ვარ მისი მოსიხსლე
მოულოდნელად თავს დამსხვრეული...
ნეტავ ისეთი რა დემართა...
რომ სახე ეგრე დაუღრეჯია...
რატომ მიწყურება!.. რამე მემართლება,
მისი თვალები, რომ ეგრე მსჯიან...
ფიქრობს ბაადურ—დაისრულივით
და იშლებიან ფიქრები აფრად...
ჰა, მოაგონდა შავი წარსული
შარშანდელი, რომ თოვლივით გაჰქრა.

10

იყო ეს წინად, ხუთი წლის წინად,
ბაადურ მაშინ იყო ოცი წლის...
ამწვანებულსა შესტოფოდა მიწას,
რომ გადაშლოდა ნოხივით თვალ-წინ...
იყო ჯველი... მისი სიპარდე
ხშირად ჯინვებსაც ენატრებოდათ...
როცა ხედავდნენ: რომ კლდიდან-კლდეზე
ბაადურ ელვის სისწრაფით ხტოდა...
ხნავდა... თესავდა... და თავისუფალ
დროს ატარებდა ნადირობაში...

სუნთქავდა მთების პაერსა სუფთას,
 როგორც არწივი მფრინავი ცაში...
 ერთხელ მთებიდან, რომ ბრუნდებოდა,
 შემოაღამდა სოფელ ლუდბუში...
 ერთ ქოხს ბოლით რომ იბურებოდა
 არაგვის პირად კლდეების ღრუში...
 დაუკაკუნა კარზე და ფრთხილად
 ითხოვა ღამის გათევის ნება...
 კარი გაიღო და რა იხილა?!...
 მის წინ დგას ვიღაც მშვენიერება.
 სპეტაკი: როგორც მყინვარის თავი
 მზის სხივებივით აელვებული...
 მსუბუქი: როგორც დილის ნიავი,
 ყვავილებივით ათრთოლებული...
 კვლავი, როგორც მთის ჯეირანი
 გედივით მალა ელ-აწეული...
 კისკისა, როგორც ტინის ჩანჩქერი
 კლდე-ღრეებიდან თავ-დაღწეული...
 ღამაში: როგორც იასამანი,
 სადმე ბუნქნარში გაცინებული...
 უმანკო, როგორც ვარდი სიამის
 განთიადისას აცრემლებული...
 და ნაზი, როგორც მორცხვი მიმოზა,
 კერ კიდევ ხელით შეუხებელი...
 ან და გალობა სირინოზისა,
 ლაქვარდ სივრცეში ნაზად რხეული...
 ...— ვინა ხარ?!— ესმის ბაადურს ხმა და,
 ივიც სდგას კართან რეკ-დასხმულივით...
 თითქოსო უცებ ენა წაუხდა
 და მოედუნა მთელი სხეული.
 ბოლოს ძალ-ღონე შემოიკრიფა
 და მოახერხა მხოლოდ ეს ეთქვა:
 —მგზავნი ვარ... სხვა რამ არ გაიფიქროთ
 მოველი ღამის გასათევლად.
 მთებში ჯიხვებმა შემიტყუა და,
 შემომალამდა... შორსაა სახლი...
 თუ ვლირსვარ: თქვენთან
 დავრჩები სტუმრად,
 რომ ისევ ჩემს გზას გაუდგე ხვალთ.
 — სტუმარ ღვთისაა...
 მობრძანდით... — ამბობს,
 ვიღაც მოზუცი მოსული კართან...
 რით ძალგვიძს იმით გასიამოვნებთ,
 ვერ ვუღალატებთ ჩვენ მთების ადამს...
 ...და ბაადური ქოხში შესული
 ხედავს ვერ კიდევ კარმაგ-მოხუცსა...
 თეთრ წვერ-ულვაშით სახე მოსილი
 გავს ფხიტუსის მთას თოვლით მოცულსა.
 — ეს წემი ქალიშვილია მზია... —

ისევ აგრძელებს მოხუცი სტუმარს
 — ხუთი ქალვავში ერთი გამწარდია,
 უბედო ბედმა ისევ შემიტყუა...
 მაგრამ მადლობის ქმედით მთებში
 მაინც ღვთისა და ქვეყნის წინააღმდეგ...
 ჩემი ნუგეში დღეს ერთად-ერთი
 ეგაა და ეს მადლავს შვებას მე...
 მე კი სახელად მიხმოზენ გელას
 ეხ, ჩემს სიბერეს რა ეუთხრა თორემ,
 შევარდენივით დავჭკროდი ველად,
 ეხლა რომ ძალა და ღონეს მთმოზენ... —
 აგრძელებს გელა თითქმის თავისთვის
 და სტუმარს ჯირკოს
 სთავაზობს ცეცხლთან,
 რომ ანთებული ოქროს თავთავით
 მის ირგვლივ მყოფთა მოსალხინებლად.
 კერიის პირად დაჯდა ბაადურ...
 მაგრამ თვალეზი ტყვედ ქმნილან უკვე...
 აცქერდებიან მზიას საამურს
 და მის მშვენიებას გუნდრუკს უკმევენ.

გელა:

ვინ ხარ?

ბაადურ

ბაადურ ჯალაბაური...

გელა:

რომელ სოფლიდან?!

ბაადურ:

წინა მხარიდან,

გელა:

სად იყავ?

ბაადურ:

მთებში.

გელა:

რატომ?

ბაადურ:

ჯიხვებზე
 ენადირობდი და შემომალამდა... —
 ამბობს ბაადურ და მზია ჩუმად
 უპვერტს ვეფხივით მოღერილ ვაეკაცს;
 თავს ვერ გრძნობს ლაღით, ჩვეულებრივად
 ისევ აწუხებს მას რაღაც გახცდა..

სიმებმა ტანში გაიწკრიალეს...
 მაგრამ უცხოა მათი ჰანგები...
 და მზიაც თითქოს იქეთ მიიწევს
 საღ მხოლოდ მზეა მისი გაგებით...
 მზიას სხეული ცეცხლიანდება:
 და იწვის, იწვის როგორც აბედი.
 ხან ხარობს... ხან კი ნალვლანდება...
 აუჰ! დამთვრალა უცხო განცდებით...
 ... ამბობს თვალები ბაადურისა:—
 — მზია, რა კარგი ყოფილხარ თურმე...
 ამბობს თვალები ბაადურისა:—
 — მზია, შენს თავს მე არვის დავუთმობ.
 ... პასუხობს თვალნი ჩუმად მზიასი:—
 — უსინდისო ხარ უცნობო მგზავრო...
 პასუხობს თვალნი ჩუმად მზიასი:—
 — შენმა ქვრეტამა გული დააზრო...
 ამბობს თვალები ბაადურისა:—
 — მზია შენ იყავ ჩემი ოცნება...
 ამბობს თვალები ბაადურისა:
 — რომელიც ეხლა ხორცილდება...
 პასუხობს თვალნი ჩუმად მზიასი:—
 — უცნობო, გული დამიიარე...
 პასუხობს თვალნი ჩუმად მზიასი:
 — ნეტავ, ჩვენთან რად შემოიარე...
 ამბობს თვალები ბაადურისა:
 — მზია დათრგუნე შევი ფიქრები...
 ამბობს თვალები ბაადურისა:
 — და სამუდამოდ ჩემი იქნები
 პასუხობს თვალნი ჩუმად მზიასი:
 — რა ეგნა?! უცხოა ჩემთვის ეს გრძნობა...
 პასუხობს თვალნი ჩუმად მზიასი:
 — არ შემიძლია მე მასთან ბრძოლა.

— ოჰ, რა ტკბილია ეს მოგონება!
 ფიქრობს ბაადურ და ნოდარს უცქერს,
 რომ დაუკარგავს ჭკუა-გონება
 და რისხვით გული უშტერის, უცემს...
 სურს ჯალაბაურს კვლავ რამე უთხრას,
 მეგობარს, რაღაც ბოღმით შებყრობილს,
 მაგრამ მას თავი ჩაურგავს მუხლსთან
 დავიწყებია ძმობილი ყრმობის.
 — რა დავმართა?! —

ისე გაივლო

ჯალაბაურმა გულში და თავის
 მოგონებებში შეცურა ნავით...

ჰა, იმ დღის შემდეგ ბაადურ-მზია
 მზია-ბაადურ გახდნენ ერთი და...

თითქოს მათ სულში-მერსულში ზიან,
 ზიან და ჰქრიან გახარებითა.
 ცხოვრობს ბაადურ ბედნიერებით,
 ბედნიერებით დაბრუნებული...
 მათთანა მზიას მამაც ბებერი
 და სამეფო გულში სიხარულის ზრდიან.
 ცხოვრობს ცოლქმარი ტკბილი ალერსით.
 ხევენა-ალერსში გადის წელი და...
 დილის ცისკარის სახით მსგავსებით
 ყრმა დიბადა და მათ ეწვიათ...
 ეწვიათ რეზო... დათვის ბელივით
 ეთამაშება მამას და დედას...
 ბაბუა ხანით გადაბელილი
 თავის მომავალს რეზოში ხედავს...
 მაგრამ წავიდა ეს დრო დიადი
 და ჯალაბაურს ის ავროდებდა:—
 როცა ქვეყანას ომის წყევლიადი
 შემოეხვია ასაგოდებლად.
 ერთხელ, იგონებს, ცის სიწითლეს
 აღვიძებს მას ხმა იასაულის...
 — ბაადურ ჯარში გამოგიწვიეს
 დააგდე ქოხი მამისეული.
 ატირდა გული ბაადურისა
 გული დაჭრილი, თითქოს დაიწვა...
 — მშვიდობით დღენო გაზაფხულისა,
 მშვიდობით ჩემო სამშობლო მიწავ...
 ატირდა მზია განაფითრები
 ცრემლი უსველებს სახეს ვარდიანს...
 როგორც ჟღერა წვიმის წვეთები
 ზურმუხტ სამყაროს დღესა ედრიანს.
 ატირდა გელა მოხუცებული
 მრავალ ქირის და ლხინის მოწამე...
 მისთვის მზე არის ჯანყით მოცული
 რომლის სხივები ძირს ვერ მოაღწევს.
 ატირდა ხევი გულდამყარისა:
 დების, დედების ისმის გოდება...
 აწუხებთ ბედი თავიანთ ყრმისა,
 რომელთაც ტყვია მოელოდებათ.
 ატირდა ხევი გულდამყარისა
 ისმის ცოლთა და შეილთა ზრიალი...
 ატირდა გრძნობა სიყვარულისა
 ვაჟთა და ქალთა თანაზიარი.
 ატირდა ხევი... და ჰა, არავიც
 სიმწარით ისე მოსთქვამს და ბლავის,
 თითქოსო ზურგიტ ცოდვების ბარგი
 მოაქვს და მოქუხს დაუღალავი.
 ატირდა ხევი და ჰა, ბაადურ
 ემშვიდობება გელას და მზიას.
 მისი თვალები არის უდაბურ

უბეებში, რომ საბრალოდ ზიან.
ატირდა ხევი და ჰა, ბაადურ
ემშვიდობებდა თავის ბიჭუნას
მაგრამ აქ ჯანი გატლდა ვაჟაკურ
ისე დაძლია ურვამ და კმუნვამ
და ცრემლის ღვინით წაილულულა:—
—ეს ჩემი რეზო, ისე აღზარდეთ,
რომ არ უმტყუნოს მაჯამ და მუხლმა
ცხოვრების ძნელად გასასვლელ გზაზედ.

12

წავიდა და ჰა, ოთხი წელიწადი
გაატარა მან მსოფლიო ომში...
ბევრჯერ სიკვდილის შავი წყვდიადი
შემოეხვეა ქარაშოტივით.
მაგრამ გაუძლო მრავალჯერ დაქრას
ბევრჯერ გაუსხლტა სიკვდილს ხელიდან,
და ბოლოს ცხენით იქეთ გაიქრა,
სადაც ის ნამდვილ მტარვალს ხედიდა.
რევოლუციის მძაფრი კივილი
მას ღედის ნანათ ყურში ჩაესმა
და ვით რაინდი ცუცხლის და რკინის
ნამდვილ მტერს სწრაფად თავზე დაესხა.
ბოლშევიკური თავდადებულებით
ბოლშევიკურად მტერს მუსრს ავლებდა.
ამბობდა:— ომო, ეხლა იწყები
შინაურ მტრებთან:
ზღლებთან, ძალებთან.
ცარიეკინიდან როსტოვზე გაველით
მოხვდა ჩრდილოეთ კავკასიაში...
სადაც ჯერ კიდევ მტრის გენერალი
მძინეწარბდა ვით ხომალდი ზღვაში...
აჰ, კრასნოდარიც დაეცა... შემდეგ
მოადგნენ ძალებს თოფ-ზარბაზნებით...
აქ გზებმკორიც შემოიერთეს
სამეგრელოდან მომსკდარ რაზმებით.
დაპირეს გენერლებს ისე ძალუშად,
რომ თითქოს ზეცა დაემხოთ თავზე...
და მოიხარა ქედი ძაუგმა
წითელ-არმიის მძლე დამახილზე...
კოტა კიდევ და, საქართველოდან
ხმა შეესმათ: აჯახუნდა ხევი—
და ბაადურიც რასაც ელოდა
ახლა... გაისმა მკვერე ხმები:
—საქართველოსკენ ძებო, საშველად
გვიხმობს ქართველი მუშა და გლეხი.
მტარვალი თავს გრძნობს იქ მშვენიერად.
მაშ დე, დავასკდეთ მათ თავს მეხივით,

13

—ვაი, ბედშავო, შენ ჩემი თავო!!!—
აღმოსკდა მძიმედ ნოდარის გულადან;
და ბაადურის მოგონებებში...
შეწყდა... თითქოსო ამას უცდიდა...
მიმოიხედა ირგვლივ და ხედავს
ნოდარის თითის და ცახცახებს:
თითქოს სიკვდილი ყელზე ეხვევა
მაგრამ ამ ტანჯვას მაინც ვერ ამხელს.

ბაადურ:

—რა დაგემართა ნოდარ—იძახის
ბოლოს ბაადურ ჯალბათური—
—რატომ ხარ ეგრე თვალისხილიანი,
რომ ანთებულხარ, როგორც აღმური...
მარქვი: ეგებ რამ უბედურება.
მოხდა და გიმძიმს გამიზიარო,
რომ არ მივიღო უმადურებათ
შენგან ნათქვამი ჩემს საზიანოდ.
მითხარი: მზია გარდაიცვალა?!
თუ ჩემმა რეზომ დახუჭა თვალი...
თუ მზიას მამის მზე დაიცარა,
რომ მიცქერ ეგრე გულით მქუწუნვარი.
მარქვი რამ ნოდარ... კია-მატლებში,
ლამის დამიხრან ტვინი იქვეებით...
რა გაწუხებს... რა სატკივარებმა
მოგვიახლოვეს დღე გაქირვების...
სდუმს ნოდარ... მისი მდგომარეობა
გავს მუნიანი ნავაზის ცემას,
რომელსაც ფეხზე არ ედგომება
და ძალმიხილი ლაფში ეცემა...
ასეა, როცა გული ვაჟაკის
ტუტება, ილევა და იფლითება...
რაც უნდა ღონე ქონდეს მას, მაინც
ამ დროს ოღნავ არ გამოადგება...
რადგან სულიერ ტანჯვაზე უარეს
ვნებას, როდეს ვფრის ხორცის ტკივილი...
ვით გარეწარი-სული მქუწუნვარე
უიმედობით მუდამ-დღე კივის...
და შორით-შორით, კენესა წუხილით
გაისისინებს ნიავ-ქარივით.
თითქოს მოხვდაო გულში შხუილით
გამოსროლილი მტრისა ისარი...
...ეგრე სკირს ეხლა ნოდარსაც... მასში
შავი ზღვა ღელავს ნადევლით საესე;—
რომელსაც ველურ ხმით და განგავით
კლდიდან კლდეებზე სკრებს და ანარცხებს...
მაგრამ ჰა, უცებ აიღო თავი

და ბაადურის სიტყვებზე მწარედ
მიუგო:—

ნოდარ:

—აი, ობოლი ნაეი
დაღუპვისაგან თავს, რომ ვერ აღწევს
მე ვარ... სიკვდილი ისე მეხვევა,
თითქოს მსხვერპლი ვარ მისი უმწეო...
თან თითქოს ვიღაც მებარბარება
წინამდებობას ხუ გაუწეო...
მე არ მწამს ბედი... ცრუ-მორწმუნება,
მაგრამ მაინც ხომ ასე გამოდის,
თითქოსო ვიღაც სჯის და უწყრება
ჩემს გატაცებას ახალგაზრდობის...
ასე ბაადურ... გული მიკვდება
და შენ ოდნავ ხუ გაგიკვირდება,
თუ ეხლა ამას ვამბობ, ან ხვალ-ზეგ
ავეგო ჩემსა საკუთარ ხმაზე...

ბაადურ:

—რას ბოდავ ნოდარ!... მაინც არ მესმის,
თუ შენი გული ეგრე რად კვნისის...

ნოდარ:

—გაიგებ ხვალე...

ბაადურ:

—ეხლა?!

ნოდარ:

—ვერ გეტყვი...

ბაადურ:

—რატომ?!

ნოდარ:

—ეს ჩემი საქმეა ძმაო...
როგორც ჯეჯილი ცით დანასეტყვი,
ვლგევიარ და ენაც ველარ მოძრაობს,

გითხრა რამ იმ დღე ტარაღებზე,
ხვალინდელი დღე რასაც გვინახავს...
ამბობს ნოდარ და თვითმხედრობის
თითქოს თავისთავად მსხვერპლებს:—
—თუმცა ეს ჩემი ბრალი არ არის,
რაც ოდნავ შეგებას ამ ჩემსგულს აძლევს
დადუმდა ნოდარ... და ბაადურიც,
ვით ჩავარდნილი ლომი ორმოში,
გულმობარშული და დადავული,
წრიალებს მთელი სახსრების მოშლით.
მაგრამ უფსკრული, ისე ორმა არის,
რომ ლომს, რაც უნდა ნახტომი ქონდეს,
ვერადფერს არგებს... და ჰა, ღრიალით
ლომიც ლომურად იბრძვის და გოდებს:
თუმცა იცის მან, რომ ყოველი ცდა
აწ უშედეგო და ამაოა...
რომ ჩამოერგრა საკუთარი ცა,
რომ ეს უფსკრული აასაფლაოა...
...კვლავ ეკითხება ნოდარს, რაიმე
უთხრას, მაგრამ ის ხმასაც არ იღებს...
მხოლოდ არაგვი ისევ ღრიალებს...
ისევ ღრიალებს... ისევ ღრიალებს...
ქარი ჰჭრის... ჰჭრის და,
ე აეცატა გულებს,
ცივი სისინით აღარ ეშვება...
კლდეებს მათ თავზე აყუდებულებს,
უამბობს, რაღაც საშინელებას...
იქვეა ცხენიც ჯალაბაურის
ფრუტუნით ორსა მეგობარს უტყერს...
და იგიც თითქოს ჯავრიან გულით
მათი ნალექლით იმსჯელების უცებ.
არაგვი ისევ ქუხს და ღრიალებს:
ისე გოროზათ... ისე ვაეკატურ,
რომ შიშით გულში იბუდრებს ღამე
სიბ კლდეებიდან შავად დანაცურ.

(დანასრული პირველ თავისა)

სერგო კლდიაშვილი

უშგულ

რიგნიდან: „სვანური მოთხრობები“

ოცი დარჩეული სვანი უშგულმა ბერძნულში მძევლად გაგზავნა და ფუთა დაჭედილი შესარიგებლად მოიპატიჟა.

ბერძნის მთავარი ცხრა წელიწადი ეომა უშგულს. გადალახავდა ლატალს და მესტიას, გადაივლიდა მულახს და იფარს, მაგრამ უშგულის ხრიოკ ხევიდან მუდამ მარცხით ბრუნდებოდა. მრავალჯერ ანაზღაურდა დასხმით თავს, სოფლებში კიბინით შეჭრილა, დაუწევას თივის და ქერის ზვინები, გაუტაცნია ჯოგი და ფარა და ბოლოს თავი მაინც მხოლოდ გაქცევით გადურჩენია. ენგურის ნაპრალში ბევრი გულადი ყმა ჩასჩეხია, მეტი დაღუპვია გზადაგზა, როცა იფარი, მულახი, მესტია და ლატალი დამარცხებულს გზას უღობავდა, მაგრამ რაც მეტი სისხლი იქცეოდა, მით უფრო გულზელი ხდებოდა.

უშგული შიშობდა თავისუფლების დაკარგვას, დაჭედილს უშგულის მოდრეკა უნდოდა. უშგულს ბატონი აროდეს ჰყოლია, მაგრამ ესმოდა მოძმეთა კენესა რაქიდან, გილიფხანების სვანეთიდან და მიტომ უფრო ფრთხილად ეჭირა თვალი ბალის ქედისკენ, საიდანაც თეთრი ფუთა ელანდებოდა.

ერთიბრად შეკრული თემი ახლა მზადებაში იყო. მოზიდეს ხორაგი და სასმელი, ხოლო წინა დღით ყველა გვარისკაცმა მოიტანა ტყვიის ჩამონათალი, ნაფლეთები ერთ ტყვიათ შეადლეს და მონიშნეს ადგილი, საიდანაც ფუთასთვის უნდა ესროლათ. და რომ სისხლი ვალად მხოლოდ ერთ გვარზე არ ყოფილიყო, არჩიეს ჩახმახისთვის ჩაებათ ბაწარი, რომელიც უშგულის ყველა გვარის ხელს დაიტყვდა.

დათქმულ დღეს თეთრი ფუთა თეთრი ცხენით მობრძანდა. თან ახლდნენ ომში ნაცადი მხედრები და ვაეი ისლამ ბერლანი, უშგულთან ბრძოლაში დაუნდობელი.

ლამარიას გალავანში უშგული სტუმრებს ცხიერი ზეგვით შეხვდა. ფუთას საჩუქრად შეაგებეს შერაბტული ყაბარდოს ულაყი, დათვის ბეწვები და კათხა ავსილი არაყით. ბერძნის მთავარმა მადლობა ინიება, ილოცა ლამარიაში, ეკლესიის შესწირა ვერცხლით ნაქედი ღვთისმშობლის ხატი, აბრეშუმის დროშა და აღსავლის კარებზე ჯიბვის რქები დაჰკიდა.

თოფების გრიალში შერეული კიეინა გაისმა გალავანში, როცა ბეროელნი ეკლესიიდან გამოვიდნენ.

მრისხანებას ნაჩვევ დაჩქელანის სახეს კმაყოფილებამ გაფიქრებული უშგულელნი ჯერ ფერხულში ჩაებნენ და როცა ფუთა დახტვამ დაიწყო, კენაც მასპინძელმა თავკაცებმა მიიპატიჟეს, ისევ დასცალეს თოფები და სტუმრებს სიმღერით გაჰყვენ.

მთების საღრეში მომწყვდეულ ენგურის ღრიალი და ხალხის გუგუნე ერთმანეთს ერთვოდა.

უეცრად ბეროელთ გზა გადაუჭრა. ჯოხზე დაყრდნობილმა სვანმა. ფუთამ უნებურად შეაჩერა მასზე თვალი და ნაბიჯი შეანეღა. მის წინ იდგა ჩიყვიანი მოხუცი. ეცვა ძონძები და გაზითხული თეთრი წვერი ნაცარდაყრილი სჩანდა. ტალახში ახელილი შიშველი ფეხები მიწისგან ძლივს გაერჩეოდა.

— შეხედეთ! — იყვირა მათხოვარამ — ფუთას ნაკვალევზე ცეცხლი ჩდება! მიწა იწვის!

უშგულის თავკაცები გადაედობნენ მოხუცს, მაგრამ მან თავი დაუარა და ისევ ფუთას წინ გაჩადა.

— უშგულის მიწას ცეცხლი უკიდია! უშგული იწვის! — ჰკიოდა მათხოვარა და დაჩქელანის ნაკვალევზე ანიშნებდა.

ერთმა ბეროელმა მაშინ გაბრაზებით ხელი ჰკრა მას. უშგულელი დაეცა, მაგრამ უმაღლეს წამოდგა და ფუთას წყევლა მიიძახა.

მოხუცის გვარისკაცებმა, რომლებიც მიიჭრენ მასთან იმ დროს, როცა ბეროელმა მიწაზე დასცა, მიმავალ სტუმრებს აღრენილი ხმები გააყოლეს. მათხოვარამ გაიხსენა ბრძოლაში დაღუპული ვაჟები, უშგულის მრავალჯერ აწიოკება და ხალხს მოუწოდა შური ეძია.

აქამდე მშვიდი დაჩქელანი ამ შემთხვევის შემდეგ გულში ბოლმით განაგრძობდა გზას მინდორზე გაშლილ სუფრისკენ. მსუქან საბეზე, რომლის ყბაზე ბანჯელიანი თეთრი თმა ოდნავ ფარავდა ხმალის ნაკვალევს, თვალებმა ჩვეული სიავით გამოიხედა. დევის ტანადი და მძიმე, შემატებული ბრაზით ახლა თითქო უფრო დამძიმებული, გაბოროტებით ადგამდა ფეხს ცივ, გაუხარებ მიწას. ანდერგული თვალებით დაინახა, როგორ დაკლეს ხარები ეკლესიის კედელთან, სადაც ქვებზე შემდგარ ქვაბებიდან ოშხივარი აღიოდა.

ფუთას მოაგონდა ერთი დღე, როცა გამარჯვებულმა მისმა ლაშქარმა გატაცებული ხარები ლამარიასთან დაკლა და ღრეობა გამართა. მაშინვე მოაგონდა ისიც, როგორ უეცრად დაესხნენ მთიდან დაბრუნებული უშგულელნი და გაქცევა აიძულეს. ახლაც გარკვევით მოესმა იმ დღის ზარდამცემი კიეინა და ლახტის ლაწანი.

ეს მოგონება ცუდად ენიშნა. გაიფიქრა ისიც, რომ შეცდა აქ მოსვლით. ერთობ მხიარულად შეხვდა თემი, რომლის ხრიოკებში მუდამ სამტროდ შემოსულა. საკვირველი სჩანდა ზეიმი იქ, სადაც მის მოსვლას მხოლოდ ზარი და სიკვდილი მოუტანია.

უხალისოთ დაჯდა სუფრის თავში და გარემოს თვალი მოავლო. ტიტველ უდაბნოზე ამართული ურიცხვი კოშკი, თვალუწვდენი თეთრი შხარა, ლატფა-

რის კედლით გადაკეტილი გზა მრისხანე გაფრთხილებათ დაუდგა წინ. დიდად ეს ხრიკი იმით, რომ ამდენი სისხლი დაღვრილიყო? არ ღირდა მაგრამ ის ურჩი იყო და რაჟის ამწვანებულ მინდვრებისკენ გზას უღობავდნენ.

ბეროს სვანებმა შენიშნეს ბატონის უგუნებობა, ხმა გაიქმნა და მალევე გაეროვნა სიმღერაში, რომელიც შეუჩერებლად ისმოდა გრძელად გაშლილ სუფრის ყველა მხრიდან. უშგულელთა ნაწილი, რომელიც სუფრაზე აღარ ეტია ეკლესიის გარშემო დამსხდარიყო. აქედან დაუსრულებელი სიმღერა და ხმაური ისმოდა. ფუთა ხედავდა როგორი სიხარბით სვამდნენ ისინი არაყს და გლეჯდნენ ხორცს. თითქო მშვიდი სევდები ყოფილიყვნენ. მათი სიმღერაც ახლა უჩვეულო ეჩვენა. რატომღაც არწივების ყორყოტს უფრო გავდა.

— ისე ლბინობენ, — გაიფიქრა ფუთამ, — როგორც გამარჯვებულ ლაშქარს სჩვევია. ისეა, თითქო ჩემს მოსვლას თავის გამარჯვებით სთვლიდნენ!

დაჩქელანმა მხოლოდ მაშინ გახსნა შუბლი, როცა სუფრას მიუახლოვდნენ მთიდან ახლად დაბრუნებული მონადირენი. მათ მოიტანეს დახოცილი ჯიშვები და ბეროს მთავარს მიაართვეს. ფუთამ ბრძანა მათი დასაჩუქრება და ნანადირევის სისხლის სუნით გახელდებულმა ჯიშვის ხორცი ისურვა.

მხოლოდ ახლა შენიშნა, რომ უშგულს მასპინძლობა სტუმრის საკადრისი გაეწია. თითქო პირველად დაინახა უხვად დაყრილი ხორცი, ნამცხვარი ქერი, აუქნელი მთის ქათმები, თაფლი, სულგუნი და არაყი თუნგებით. თითონ ფუთასთვის და ამაღასთვის რაქიდან ღვინოც ამოეტანათ.

ბეროს მთავარის სადღეგრძელო ყველაზე რიგრიგით შესვა. ადიდეს მისი ძლიერება, ხმალის ღონიერი მოქნევა და თვალის სისწორე, გაიხსენეს გარდახდილი ომები, ლაშქრობა აფხაზებზე, ჯიქებზე, იმერეთზე. უშგულის მეთაურმა ცბიერად უსურვა წამარჯვება მომავალ ბრძოლებში, თავისუფალ სვანებთან შერიგება, მერე ლაშარიას გახედა და გადაიძახა —

— იფარადეს შენი ძლიერება უშგულს და ფუთას დიდებას!

დაჩქელანმა ამაზე მადლობა ინიება, ხოლო უშგულელებმა ჩაიცინეს და ერთმანეთს ბეჭებზე ღონიერი მტკაველნი დაახალეს.

ღვინით გახალისებულმა ფუთამ უბრძანა ვაჟს ცხენზე შემჯდარიყო, მინდორში კი აქამდე გაქვით დაბმული ბულა გაეშვათ. ისლამ ბერლანმა გაიგდო წინ ხმაურით გაგივებული პირუტყვი, დაედევნა და ერთის მოქნევით თავი მოკვეთა. შემდეგ გაქვნივულ ცხენიდან თოფი ესროლა ადგილს, საიდანაც სუფრიდან ადგა და კათხას მოარტყა. ტყვიამ კათხა გააპო და ნამსხვრევები მიფანტა.

მრავალი ხმა მიეგება უმცროს დაჩქელანს, როცა ის ცხენიდან გადმოხტა და თავის ადგილისკენ წავიდა. ამპარტავანი და მიუყარები, მაღალი მკერდით, რომლის ქვეშ მომავალ დიდებას დახარბებული გული უცემდა, ახლა ის გავდა ფოცხვერს, რომელსაც ახალგაზრდობა და სიპარდე უხარია. ფუთამ გადაჰკოცნა შვილი და ისურვა მისი სადღეგრძელო ხელმეორედ დაეღია. მეთაურმა გადასცა რქა და შერიკიფეს გადასცა ხმით, რომელიც შორს გაიგონეს —

— მიაართვით წითელი ღვინო!

ეს ნიშანი იყო. ლამარიას კედელთან მაშინვე მრავალმა ხელმა ერთბაშად დასჭიმა ბაწარი და თოფის ხმასთან ერთად ტყვიანაკრავი დაიწყო მისი დაემხო.

მეორეული

შურისძიებით გაბოროტებულმა უშვულმა ბეროელმა დაინდევს. ცოცხლად დაიტოვეს მხოლოდ ისლამ ბერლანი, რომლის ფასით მძევლები უნდა გამოესყიდათ. ვინც ცხენით გაიქცა, მას დაადევნეს ტყვია და ისარი. არც ერთი ნასროლი არ ასცდენიათ და არც ერთი ბეროელი უშვულის ხევს არ გასცილებია. ტვიბერის კალთებზე უგზოუკვლოდ მხოლოდ დაუნაგრებული ცხენები გარბოდნენ.

• • •

ილო მოსაშვილი

ნაწევრები ფოთლების, გულისა და ლექსების შესახებ

დღე, ესე ვიყო, როგორც მივლია,
ეს ვერხვიც თავით მქონდეს დარგული.
რგვენა, ვითომ ვარ ჩატი ნიბლია
უცხო ქვეყნიდან გადმოკარგული.
დღე, ესე ვიყო: მკერდით გაკრული
მეგდო მიწაზე, რომ ვცუ თაყვანი,
ვითომ ბავში ვარ დედანატრული
და ეს ფოთლები არის აკვანი.
გულო გაგისხენ ოქროს ვალია,
სთქვი რაც სათქმელი გაწევს ზოდებად,
ლექსი ათასი ნაღვერდულია
და იცი სულ სხვა ცეცხლის მოდება.
აი ვიწვები, რაც კი მქონია
დარდი დღეს ცეცხლით არის მოცული,
და აქ სიცოცხლე ისე მგონია,
როგორც ბავშობა ორჯერ მოსული.

* *

წაიღეთ გული, მაინც თქვენი,
ძმებო, რათ გინდათ ჩემი დასტური.
წაიღეთ სევდა, რაც დამოჩენია
და სიხარული ახალგაზდური.
აბა ლექსები: მზის ცეცხლს ელიან
ეს ჩემი ძნები გაულეწავი:
ზოგი მტირალი გედის ყელია,
ზოგი—მოკრილი ტაზე ლერწამი.

* *

შეად ჩაიქცა საღამო ცაში,
როგორც ბადიაში ღვინო ყვარული.
და გულში როგორ გამიძლოს მაშინ
რომ დაეღლიოს ეს სიხარული.

როგორ გავეშორდე, წარსულ იარებს
ეხლაც მიხვევენ დედის მკერდივით:
მაღლა ცა—ვაშლი ნასხმოიარე,
დაბლა—მშობელი მიწის მერდინი.
მიზიდავს ტანჯა უზანგძლიერესი
და ამ ფოთლებში დამიგიწყნია,
რამდენი ლექსი გრივალს მივეცი,
რამდენი ისევ გულში მიწყვია!

* *

ჩემო დროებავ, მძლავრად მარწავ,
არა ყოფილხარ თავაზიანი.
გადმომფრინე როგორც არწივი,
თუშცა მრავალჯერ დამაზიანე,
მაინც მიყვარხარ. შენსკენ მეწევა
გული როდესაც გრგვინავს სანგრები,
ჩემი ლექსებიც ისე ეცემა,
როგორც ამ მკერდის თითო ნანგრევი.
და მოგდევ როგორც მედოლე თუში,
დღე, უზანგს კლდეზე ლეწდეს წკრიალი...
ათი ხანჯალი ელავდეს გულში,
ათევე იყოს სიკვდილიანი,
მეც ვიყო შენი მებრძოლთაგანი
რაკი საომრად ბედმა ამშალა.
გაფრენილ სიტყვას მოვდე ლაგამი
და ლექსს ავშარა.

პანტელეიმონ ჩხიკვაძე

ნაბიჯები*

დრამატული

კრთა პარკული

წ ე წ უ ლ ე ბ ი ს თ ა დ ა რ ი ბ ი

შერვაშიძის ოჯახი უჩვეულო ფაცი-ფუცშია.

აღდგომა მოახლოვდა, მაგრამ აქ მარტო სააღდგომო სამზადისის როდი უნანს პირი, რაღაც არაჩვეულებრივის მოლოდინშია ისედაც ხელმომთბარი ოჯახი.

ეს ერთი კვირაა უზარმაზარ თავადურ ოდას ალაგებენ, ნოზებს ბერტყავენ და სასტუმრო დარბაზს საზეიმო იერით რთავენ და ამშვენებენ. მოურავი, გაღმობეწილი ქერიმა და ხუთი ბოგანო მოჯამაგირე, გადიებსა და მოახლე-გოგოებთან ერთად, განუწყვეტლივ ეზიდებიან საწვეულო ხორავს.

თვალუწედენ ეზოში უკვე დაუჩაივრებიათ ბერწი უშობელი, დაკოდილი მოზვერი და ერთი კისერჩასუქებული ბუღა. ზედ წასაკლავ ბატენებს, გოკებსა და ფრინველს ანგარიში არა აქვს. მემამულის ეზო სასაკლავოს დამსგავსებია.

აღდგომა გათენდა, სოფლის წინწილა ზარებმა უთენია მოუხმეს მორწმუნეებს დილის ლოცვაზე, ალიონზე ეკლესიას გარშემოუარეს და ერთმანეთს „ქრისტე აღსდგა“ მიულოცეს.

ახალოხის ამარა შერვაშიძე სწორედ ეხლა გამობრძანდა ოდის აივანზე, ქერიმი იხმო და მოურავს გადასძახა: ბერწი უშობელი და მოზვერი დაჰკალითო.

ბუღა-თავეს აჯალს¹ მოგვიანებით ელოდა და კოინდარს მადიანათ შეეცცევოდა. უშობელმა და მოზვერმა თითქოს იგრძნეს საყასბო დანის მოახლოვება, წელში მოიხარენ, მიწას ტორი დაჰკრეს და გულსაკლავ ზმუილს მოჰყვეს.

გამოჩნდა დაკარწახებული მოურავი პრილა დანებით და ეზოს სიღრმეში, სასოფლო შარის მახლობლად, სისხლის ღვარი დადგა.

აგერ მესერზე ბატენები ჩამოჰკიდეს სისხლდასაწრეტად, ალაბიანი გოკებიც ზედ მიაყოლეს.

*) იხ. „მნათობი“ № 3.

¹ აჯალი—აღსასრული.

„ეკლესიის ირგვლივ მეტანიას „ქრისტი აღსდგას“ ლილინით ჭიჭულდენ..

— იკმარებს, ქერიმ?! — იკითხა შერვაშიძემ.

— ძროხა და ბულა იქ არა გვყავს, თუ არ იკმარებს, ქიშვარდ-ეფენდი!

— ჰო, მართლა, ფიქრი არ არის. ესლა მარანში შევიდეთ, დიდი ხანიაა, ვაქვინჯოთ, ქერიმ. — ლილინით ეღუნება შერვაშიძე განუყრელ ქერიმს და ისევ ანალოხის ამარა მარანში შედის.

— ძველისძველი ოჯალეში, ჩხავერი, ალადასტური, ციკა და ალექსანდროული შეგვიძლია გამოვიტანოთ. მდებარეობს შორის წელს დაყენებულ ცხილა-თობნს, წვანისა და ცოლიკაურსაც არა უშავსრა, დიდებულებს თავბრუს დაახვევს ძველის-ძველი ოჯალეში, ჩხავერის ალალი წვენი და ფხაქუნა ალადასტური, ხომ, ქერიმ?

— მართალსა ბრძანებს ქიშვარდ-ეფენდი.

მარნიდან დაბრუნებულმა ქიშვარდიმ ღუქნებში მოჯამაგირეები აფრინა, პასკა-ხაქაბურების მოსაზიდად.

შერვაშიძემ ესლა სამზარეულოსაც გადაიგლო თვალი. ყველას გაუკვირდა მისი ასეთი უჩვეულო საქციელი, მაგრამ შერვაშიძეც ხომ საგანგებო სტუმრებს ელოდებოდა. აბა, რომელი თავადისა და აზნაურის ოჯახი გაუბედნიერებია მეფის-ნაცვლის თანამშემწეებს, გუბენატორსა და მთავრობის ტუზ მოხელეებს, თავიანთი სტუმრობითა და დაახლოებით? შერვაშიძე რჩეულია რჩეულთა შორის და გამედიდებული აზნაური თავს როდი დახოვავს დიდებულთა პატრუსაცემად..

* *

შუადღე. წამოიხარა.

რახანია შუაღირვის დარეკეს. მღვდელი განგებ აჭიანურებს საიდგომო წირვას და ამბიონზე გამოსული, მრევლს გადაჰყურებს.

— უსადილოდ გეტოვებს ე სახლკარდასაწვავი, — ბრაზობს მღვდელი და ერთდამიწვე ლოცვას რამდენჯერმე იმეორებს.

ქანკშილეული დიაკვანი უაზროთ ქნავის „ააიააიამიინ“!

მორწმუნეებიც გრძნობენ წირვის უჩვეულო გაჭიანურებას. ეკლესიის ეზოში გამოდიან, შუბლმოჩრდილულნი, ვიწრო ბილიკს დაჰყურებენ, მაგრამ... საგანგებო სტუმრები ჯერ არსად მოსჩანან.

შერვაშიძის დაუსწრებლად საიდგომო წირვას ვინ დაასრულებს!

მზე გადაქანდა. მრევლი დაიქანცა ფეხზე დგომით.

მღვდელ-დიაკონს ხმა ჩაუწყდა ერთდამიწვე ლოცვის რამდენჯერმე განმეორებით, მაგრამ საგანგებო სტუმრები იკვირებენ.

— მოდიან.

— მოდიან. — დაირბა ხმა მორწმუნეებში და ეკლესიის შიგნით უმაღლა დააცალიერეს საპატიო ადგილები.

მესანთლე სილოვანამ წვრილი სანთლები უჯრაში გადამალა და ძვირფასიანები ოსტატურად გაშალა შილაიაგადაფარებულ დაბალ მაგიდაზე. ჩქარა კანკელი და დაბალ სასანთლებზე ანთებული სანთლებიც აჭკრიფეს და პატივსაცემ სტუმრებს „ქრისტი აღსდგა“-ს საგალობელით შეხვდნენ.

ეკლესიის გალაქანში შერვაშიძე გამოჩნდა დიდებული სტუმრების თანხლებით, შვინდისფერ ხავერდის ჩაქურაში გამოწყვდილი, შეზარხოშებული შერვაშიძე, მედიდურად მოაბიჯებდა წინ და ირგვლივ ჩინ-ეპოქებით დატვირთული გენერლები და კარის დიდებულნი ეხვეოდნენ, ახალგაზრდა კნენი-ნები სიცილ-კისკისით აყრუებდნენ ყვავილებში გახვეულ მიდამოს და ლორწებდნენ, აყვავებულ ალუბლის და ვაშლის ხეებს აკვირდებოდნენ.

— გზა მიეცით!—გააფრთხილა სოფლის მამასახლისმა ცნობისმოყვარე ყმაწვილები, ზოგი მოზრდილიც, და შერვაშიძეს მოწინებით თავი დაუქრა.

სტუმრები პირდაპირ ეკლესიაში შევიდნენ. ნათლისმცემლის თარო აიყოს თუმნიანი შესაწირავებით. მესანთლე სილოვანამ ძვირი სანთლების მთელი მარაგი გაასალა და ეხლა იაფფასიანიც გამოალაგა საეპრო დახლზე. მღვდელმა მოწინებით აკურთხა დიდებულები, ყველას გვარი წირვაში მოიხსენია და, ამბიონზე დაბრუნებულმა, ყველას სათითაოდ აიაშმა ასხურა და გუნდრუკი შეუქმია.

ჩქარა შერვაშიძე და სტუმრები ეკლესიის გალაქანში გაჩნდნენ, ასწლოვან ცაცხვის ქვეშ მოგროვდნენ და აყვავებულ სოფელს ზევიდან გადახედეს. ეკლესია მაღალ გორაკზე იდგა და მის კალთებზე გაშენებული სოფელი ხელის გულივით მოჩანდა. დაბლა სუფსა მიჩჩრიალებდა. წყალი დღეს მღვრიე იყო.

— ლანქერი წამოსულა, სერ ელიოტ!—სუფსისკენ გაიშვირა ხელი შერვაშიძემ და ელიოტთან ჩუმი საუბარი გააბა.

მეფის-ნაცვლის თანაშემწეები—გენ. შირინკინი და სულთან კრიმ-გირეი, გუბენატორი სტაროსელსკი და სხვა დიდებულნი ბუნების იშვიათ სილამაზით თერებოდნენ და დროგამოშვებით ინგლისელ კონცესიონერს დამცინავი თვალებით შეპყურებდნენ.

— ასეთ კეკლუც ქვეყანაში ამდენი თავზეხელაღებული ხალხი? საოცარია ღმერთმანი!—უადგილოდ სთქვა გენ. შირინკინმა.

— არწივი მთაში ბუდობს, თქვენო მაღალ აღმატებულებავ!—ჩაურთო გუბენატორმა.

— ეგ მართალია, მაგრამ ასეთ სათნო ქვეყანაში, როგორც ეს გურია ყოფილა გარეგნულად, შეუსაბამოა ისეთი სისხლმოყვარე მოსახლეობა...

— ეგ ფორმისა და შინაარსის შეუსაბამობაა მხოლოდ, თქვენო მაღალ აღმატებულებავ.—შენიშნა ისევ სტაროსელსკიმ.

გენ. შირინკინი დადუმდა, გუბენატორს ცივად ახედ-დახედა და წყრომის ნიშნად გვერდი შეაქცია. ზურგის ჩვენება არ აკადრა მეფის-ნაცვლის თანაშემწემ ქუთაისის გუბენატორს, მაგრამ უმნიშვნელო ჟესტით გულის წყრომა მაინც აგრძნობინა.

ეკლესიის გალაქანი ხალხით გაიჟდა.

მოთმინება-დაკარგულ მღვდელს წირვა დაჩქარებით დაესრულებია და ეხლა საფლავებზე იქნედა საცეცხლურს. ზედმეტი საწირავების შეგროვების შიზნით.

კირისუფლებს საფლავის სანიშნო ქვებთან საკურთხები ჩაემწყრივებიათ, წითელი კვერცხები დაეგროვებიათ და მღვდლის მოახლოვებას ელოდებინა.

სტაროსელსკი აქამდე მოწყენით იჯდა, საერთო მზიარულობისა და განსაკუთრებით ახალგაზრდა კნეინების სიცილ-კისკისს ყურადღებას არ აქცევდა. შირინკინის გაწვდილი ხელი რომ შენიშნა, ზანტად წამოიწია და ახალგაზრდა კვერცხი ააჩიოა, დაჰკრა და ამანაც ჩაუმტვრია დიდის წვალებით ამორჩეული მატეხელა.

— მეყოფა, მეყოფა ბატონებო!—შეტრიალდა შირინკინი და კვერცხის გასინჯვაში ხელზე მიკრული საღებავი მოაშორა...

შერვაშიძე ხან ვის გაეჯიბრებოდა და ხან ვის, მაგრამ გამარჯვებული მაინც ყოველთვის თვითონ რჩებოდა. დაკრული კვერცხით აბა როგორ არ გაიმარჯვებს ყოველგვარ გასართობების აზარტულად მოყვარული შერვაშიძე!

ტკიბილელს მორჩენ და მერიქიფეფები ვახშმის თაღარიგს შეუდგენ. სუფრის გაწყობამდე სტუმრებმა ბანქო მოიშველეს და შმენ-დეფერით გაერთენ. გახურდა თამაში.

— ას-ოცი თუშანი ბანკი!—გამოაცხადა შერვაშიძემ და ბანქოს ყუთიდან ქალაღდი გამოაძვრინა.

— მომეცით!—გაიშვირა ხელი გახურებულმა შირინკინმა და სულთან კრიმ-გირეის წასჩურჩულა „სანახევროდ“ო.

— რვა!—გაუმბრწყინდა თვალები შირინკინს. კრიმ-გირეიმ სიამოვნებით ჩამოიფოცა გრძელი წვერი.

— ცხრა!—გახსნა ქალაღდი შერვაშიძემ და წაგებულმა შირინკინმა ასოცი თუშანი ბანქო შეაცურა

— მივდივარ ბანკს.— აცქმუტდა ჯონ ელიოტი, უამრავ ასიგნაციების დანახვაზე.

— გაუშვით, გაუშვით!

— არ მოხსნათ!—ურჩიეს შერვაშიძეს აქეთ-იქიდან.

— ინებეთ, სერო!—გაუწოდა ქალაღდი შერვაშიძემ და ფულებს ხელი შეაგლო. „ნუთუ ამდენი ფული ერთად უნდა წავაგო?“.

— რვა!—უაზროდ წამოიძახა გახარებულმა ელიოტმა.

შერვაშიძეს ფერი ეცვალა. ქალაღდი დაჩითა და...

— რვა!—სიზარულით წამოიძახა ამანაც.

— გადავრჩით! მე აღარ მინდა.—დაიხია უკან გონიერმა ინგლისელმა.

-- ყოჩაღ, ბატონო ქიშვარდი! ძალიან გადაურჩით.

— დაფრთხა ეგ ლორის ჯიში, თორემ... იქნებ ხელმეორედ ინებოთ ქალაღდი, სერო?—მიუბრუნდა ელიოტს შერვაშიძე.

— მომეცით... რაკი გსურთ, მომეცით,—გაუწოდა ხელი ელიოტმა.

— წააგებთ, ბატონო ქრშვარდი, მერწმუნეთ, რომ წააგებთ.—იწინასწარ მეტყველა ჯაყელმა.

— რას ინებებთ სამახარობლოს?!—დასცინა შერვაშიძემ აცქმუტებულ ჯაყელს და ელიოტს ქალაღდი გაუწოდა.

— ვდგევართ!—დინჯად სთქვა ინგლისელმა.

— ექვსი,—უხალისოდ გახსნა ქალაღდი შერვაშიძემ და ანთებული თვალები ჩაუქრა.

— შედი! — თითქო ზმორებით უბასუხა ელიოტმა და ეკატერინეების ჯელგა თავისკენ გაითრია.

— ხომ გითხარით, — ნიშნის მოგებით მიახალა ახალგაზრდა გოგონა.

— ვანანებ მაგ ღორის ჯიშს, — ჩაილაპარაკა ჩუმად შერვაშიძემ და ელიოტს ზიზღით გადახედდა.

— ვახშამი მზად გახლავთ, — მიიპატიჟა დიასახლისმა სტუმრები და წარჩინებულებს საპატიო ადგილი თვითონ მიუჩინა.

აზარტში შესული მოთამაშეები სინანულის გრძნობით გამოეთხოვეს სათამაშო მაგიდას და სუფრას შემოუსხდნენ. ყელა გაოცდა სუფრის იშვიათი მორთულობით. ყველას უკვირდა ძვირფასი საუზმის ნაირნაირობა. აღარ იცოდნენ საიდან დაეწყათ ვახშმობა და რა უფრო გემრიელი იყო ამდენ ხორავში.

აგერ, ქინძის ძმარში ჩაწყობილი ცოცხალი კალმახი იტაცებს თვალს, გარაოშემდგარი წვერა და ქაშაპი, რძეშეტბორილი სულგუნი, ჭყინტი ყველი პიტნით, ონჭოთი და ომბალოთი, შეფიცებული ვარიები, რგვალად მონარშული დედლები, ბატკანი თავისივე ტყავში მოშუშული, ინდაური შემწვარი და ჩასაციებული... შამფურზე აგებული გოჭები. შაშხი შებოლილი და შეუბოლავი... დოში და ბიზალალა... შამია და ზურგიელი... წიფლის ფოთოლში შეორთქლილი... ნანადირევი კურდღელი... პილპილნარევი საწებელი. შქერის ფოთოლქვეშ დამცხვარი ჭადები, ბაჯალაო ღომისლომი და პური... თუმცა პური, აბა რა სახსენებელია. გაციხებალებულ აზიურ ულუფებთან სხედან და შეეპყვიან. ისევ ქართველი თავად-აზნაურობა, თორემ რუსი სტუმრები ვერც კი ბედავენ სუფრის ხელის-შებებას.

შერვაშიძემ დაილოცა და თამადად ხანშესული ჯაყელი ადღეგრძელა. ყველამ სასწრაფოდ გამოსცალა სადღეგრძელო თამადად მიჩნეული თვალადი ვაჟკაცისა, რომელიც ორმოცს გადასცილებული იყო, მაგრამ დარდიმანდული იერი ჯერ არ დაჰკარგოდა.

გენ. შირინკინი კალმახმა გაიტაცა და, დაჟარწახებულია, ქშენით მიიძღა თევზეულის აზი ულუფას. კრიმ-გირეი ნანადირევს შეექცეოდა...

ადგილობრივი-თავად-აზნაურები, ლენინის სმის მოლოდინში მსუქან საქმელს ერიდებოდნენ და დროს მოსაკლავად შეფიცებულ ვარიებს უფრო ეტანებოდნენ, ისედაც ცხარე საწებელს პილპილს აპრიდნენ და საწებელში ამოვლებულ შემწვარი პურის ქერქს მორიდებულად ახრამუნებდნენ.

სტაროსელსკიმ ლენინობი გასინჯა და, როგორც გამოცდილმა აგრონომმა. ჩავრით სავსე ბოთლი წინ დაიდგა. ზოგმა ოჯალეში აირჩია, ზოგმაც ალადასტური. გენ. შირინკინს სულმა წასძლია და ყველა ქაშნიკი გასინჯა. არჩევანში უკვე შეზარხოშდა და ჯერ კიდევ თამადას-სადღეგრძელო არ ეთქვა, რომ რუსული „მრავალგამიერი“ — „მნოგაია ლეტა“ წამოიწყო.

— ჩაველშვილო, მასახელე! — შესძახა შერვაშიძემ სპეციალურად მოწვეულ გურულ მომღერლებს და სუფრის ბოლოში დაიგრიხა ორკაპი კრიმაქული. „ხასანბეგურას“ მღეროდნენ გურულები და წკრიალა მოძახილი სმენას ათრობდა.

სუფრის თავში თამადა წამოდგა და წვრილი ჯიხვი წინასწარ გამორწყო, ერთი ერისთავს გაუგზავნა და ცალი თვითონ გაავსო.

— დღეგრძელობა და ტუბილი ცხოვრება მათ მალაღალმე ტუბილებს გენ. შირინკინსა და სულთან კრიმგირის. კეთილი იყოს მათი ჩვენში მობრძანება. ალავერდი ვარ ჯაბასთან!

— იახშიოლ! — უპასუხა ერისთავმა და ჯიბეში ვერცხლის მარშიშაშქი ახვსო. ჩაელეწვილებმა „მადლობელი“ იმღერეს.

მეფის-ნაცვლის თანაშემწეებს თვალში მოუვიდათ გურული მომღერლები, რომელნიც თავიანთი წყრილა ხმით გაიდონასაც გააწვილებდნენ და საჩუქრად ასიანი ეკატერინკა გაუგზავნეს.

ინგლისელი კონცესიონერი თითქმის არავითარ მონაწილეობას არ იღებდა საერთო ღონისძიებაში, იჯდა თავისთვის გამგუნებულსავეთ და დროგამოშვებით ძველისძველ ოჯახურს წრეში იჯდა. ხანდახან ინგლისურ ტომს გადახედავდა, ორიოდ სიტყვით გაესაუბრებოდა და ისევ მოწყენილობაში იძირებოდა.

თამადა აქიანურებდა სადღეგრძელოებს და ყოველ სადღეგრძელოს შესაფერ კასმისებს უფარდებდა. ბოლოს კულაც მოითხოვა შეზარხოშებულმა თამადამ და საგანგებო სასმისით შერვაშიძის სადღეგრძელო რაკრაკით გამოცალა. ბევრს გაუქირდა უცნაური სასმისით ღვინის დაღვრა. კულა გადადგეს და ქიქებს დაუბრუნდნენ. თამადა იწყინა სტუმრების ასეთი საქციელი, მაგრამ მათ მალაღალმე ტუბილებათა გვერდით გაჩენილებას ვინ გაბედავდა. შუალაშეს გადაცდა. თამადა ჯერ არ ჩქარობს, სადღეგრძელოებით და „ალავერდი-იახშიოლ“ დინჯად მოგზაურობს, შეზარხოშებულ სუფრაზე. თამადას სათბილო და ბერწი უშობელის წყვილი ბეჭი მოართვეს.

— სათბილო ერისთავს მიართვით. ბეჭი ერთი ნაკაშიძეს, ერთი... აბა ვინ არის ხელმარჯვე ვაჟკაცი?! — თვალს ატანს სტუმრებს შეჭარხლებული თამადა.

— ერთს თქვენ თვითონ გაუძღვებით. — აქეზებს თამადას შერვაშიძე.

ჯაბა ერისთავმა სათბილო დანის პირზე მოისადავა და ერთი ადლის სიგრძე ოშხივარ ავადნილი ტყემლის საწებელში ამოვლებული ნაჭერი მათ მალაღალმე ტუბილებს გაუგზავნა.

გენ. შირინკინი დაიბნა ერისთავის ძღვენზე და არ იცოდა მშრალი ხორცისთვის რა მოეხერხებია. ბოლოს, როცა თვალი დაატანა, თუ როგორ მადიანად შეექცეოდნენ სხვები უძვირფასეს აზიურ ულუფას, თვითონაც ხარბად ამოაწო მსუქანი ნაჭერი ცხარე საწებელში და მადიანად ჩაილუკმა. ნაკაშიძემ ბეჭი ააკლავა. ძვალს რომ მიუახლოვდა, ოჯახის პატივსაცემად მოთლა შეაჩერა. ეს შენიშნა შერვაშიძემ და ნაკაშიძეს გადასძახა:

— თუ ჩემი სიყვარული გაქვს, მალხაზ, ბეჭი გაასუფთავე და წკიპურტიც დაჰკარი

შერვაშიძემ იცოდა თუ რა რიგად უყვარდა ნაკაშიძეს გაფხეკილი ბეჭის შუათითით გამტვრევა, ამიტომ წინასწარ გააფრთხილა მან მასპინძლის შეურაცხუფის შიშით თავშეკავებული თავადი.

— არა, ბატონო ქიშვარდი, ბეჭის ძვალს იქ გაფხეკენ სადაც...

— თუ ჩემი ხათრი გაქვს, — აღარ დააცალა შერვაშიძემ და კიდევ შეეხეწა ნაკაშიძემ აღარ დააყოვნა, ბეჭი გაფხიკა, სინათლეზე გალანდა და უმაღლესი თამადასთან გაჩნდა. თამადამ ჩამოართვა თავადს გასპეტაკებული ბეჭი.. ნაკაში-

ძემ ხუთ-გოჯიანი შუათითი მოზნიქა, ბეკის შუაგულს მიუღიძრა, დაჰკრა და და-
ამსხვრია.

ირგვლივ ტაში და ხმაურობა შეიქნა. ინგლისელმა ჩარნიულმა ჩაილიმა
თავისთვის და ინგერის რაღაცა წასჩურჩულა. შირინკინს სიცილი აუტყდა ნა-
კაშიძის „დეგმეობაზე“.

— ეგ რა ვაჟაკობაა! ტაშის დაკვრად არ ღირდა, ღმერთმანი! ასეთ
ძვლებს დღეინობით დავამტვრევ. — დაიჩემა ლეინოშეკბენილმა გენერალმა.

— შერვაშიძე მოგიკვდეს თუ სურვილი არ შეგისრულოს. ბატონო გიგო! —
მიმართა ქიშვარდის თამადას — ნება მომეცით გავსწმინდო ბეკი და მის მაღალ
აღმატებულებას შევთავაზოთ გასატეხად.

— სიამოვნებით, ბატონო ქიშვარდი, სიამოვნებით!

სასწრაფოდ მეორე ბეკი გაასუფთავეს და გენერალ შირინკინს შესთავაზეს.

— დაიჭით! — მიუბრუნდა შეზარხოშებული გენერალი თამადას, ნაკაშიძის
წაბაძვით ჯუჯა შუა თითი მოდრიკა. რაც ძალი და ღონე ქონდა ბეკს დაჰკრა
მაგრამ... მაგრამ ბეკი უვნებლად დარჩა.

ეხლა კრიმ-გირეიშაც იკადრა შეჯიბრში გაყოლა. შემოჰკრა, მაგრამ... ისევ
უშედეგოდ.

ერთხელ კიდევ სცადა შირინკინმა. მესამედაც და როცა ბეკის დამტვრე-
ვის ნაცვლად საკუთარი შუა თითი გაუსკდა საჭონლის ძვალზე უშნო დახეთქე-
ბით, „Hy erg k vorpy!“ — წამოიძახა გაბრაზებულმა და სისხლიან თითზე ხელ-
სახოცი შემოიხვია.

— ეს უფრო მაგარია, როგორც სჩანს... მოვტყუფდით... დაიჩემა გაჭირვე-
ულებულმა გენერალმა, მაგრამ ამ დროს ნაკაშიძე გაჩნდა თამადასთან, რომლის
მახლობლად შირინკინი იჯდა და სთხოვა ნება მიეცა მისთვის ბეკი ნეკით
დამტვრია.

— დაჰკარით! — კვლავ აცქმუტდა შირინკინი.

ნაკაშიძემ დაჰკრა ნეკი და ბეკი დაიშხვრა.

შირინკინმა თავისი ხანჯალი მოითხოვა.

ადიუტანტმა ოქრო ნაქედი ხანჯალი მოუბრებინა შირინკინს.

— ინებეთ თავადო! თქვენისთანა ვაჟაკს ასეთი ხანჯალიც მოუხდებდა. კმა-
ყოფილებით სთქვა გენერალმა და ხანჯალი ნაკაშიძეს წელზე შემოარტყა.

თამადამ ჯიხვი გაიმეორა.

ლეინომ გასკრა და სანადიმო დარბაზი ბაღდადურისა და ლეკურის არე-
ნად გადაიქცა.

მიუშაბიშხაელი სტუმრები

თამადამ საპატიო სადღეგრძელოები მოათავა.

მეფის დიდებულთა შემდეგ მან დიდის მოკრძალებით ადღეგრძელა კონ-
ცესიონერი სერ ელიოტი, ბანკის მმართველი ამილახვარი, მრეწველი მანუკია-
ნი, თავადი თავდგირიძე, თავადი და გურიის მარშალი ერისთავი, პოლკოვნიკი
მიქელაძე, თავადი ამირეჯიბი, აჯამეთის მფლობელი მესხი და სხვა საპატიო
სტუმრები.

ბოლოს მაზრის უფროსი და მისი თანაშემწე ერთ სასამოსში წინააღმდეგობა და მაზრის უფროსის მოწყენილობა დაეტყო.

ჯერი მიდგა ბოჭაულებზე. ჩოხატაურის უბნის ბოჭაულები კი უფრო მეტად განთქმული იყო თავისი სისასტიკით, მაგრამ შევარაზელობაში ჩაბმულნი იყვნენ ვერ წაედავებოდა.

ჩიჩია აქ იყო, როგორც შერვაშიძის ახლო ნათესავი და ჯერი მიდგა მის სადღეგრძელოზეც.

„ჩიჩია!“—გაიგულო გულში გუბერნატორმა და საბერიოში მომხდარი ამბები მოიგონა. უცებ უგუნებობა დაეტყო გუბერნატორს, ჩიჩიას აზნაურ-დახედა და, აქამდე ფეხივით თავშემონახულმა, ბრაზით ხელიანი ჰქონდა უჯეროდ გადაჭკრა. შირინკინმა კი ქუთაისის სავადმყოფო და ამჟამად უკვე გადაყენებული გუბერნატორი გაიხსენა, დაქრილი ჩიჩია მესხიერებაში აღიდგინა და სადღეგრძელოში ჰქნა შესხა.

წათამამებულმა ჩიჩიამ დრო იხელთა და ახალი გუბერნატორის დასაბეზღებლად შორიდან მოჰყვა ქარაგმებსა და გადაკრულ წყიპურტებს. საზადლობელი ასე დაასრულა საბერიოს ნაბოჭაულზრმა:

— ჩამოყენებული ბოჭაული ვარ. მაგრამ მისი უდიდებულესობის ჩვენი ხელშეწყვეტილი იმპერატორის სამსახურში მაინც ერთგული ჯარისკაცი ვიქნები ყველგან და ყოველთვის.

სტაროსელსკიმ მხრები აიჩნა, ჩიჩიას ზიზლით გადახედა—და „ფეხმოტეხილი წუნკალი“—გაიგულო გულში დაუკონებლივ. ატრუბულმა შირინკინმა კი აქვე მოინდომა დაწერილებით გამოერკვია ბოჭაულის გადაყენების მიზეზები. სტაროსელსკიმ არ დააყოვნა და ერთბაშად მიახლა: სათანადო ნდობითა და უფლებებით აღჭურვილმა გუბერნატორმა უკეთ იცის გუბერნიის შიგნით ყინრა ღირსების კაციო.

— ჩიჩია გადაყენებულია ჩემი პირადი ბრძანებით და ახსნა-განმარტებას ასეთი ნაბიჯის გადადგმისათვის სხვა დროს მოგახსენებთ, აქ კი... ნება მიბოძეთ ღვინო დავლიო და... სახელმწიფო საკითხებზე მსჯელობის დროს ცოტა თავდაპირილობა გამოვიჩინოთ.

შირინკინი აინთო, მაგრამ ბრაზი გულში ჩაიკლა და ადიუტანტს წასაჩურონა, „ჩაიწერო“.

გუბერნატორის მკვანე პასუხზე ჩიჩიას ენა დაება. სტაროსელსკის დასაბეზღებლად წინასწარ შედგენილი გეგმა უცებ ჩაეშალა. მან ვერაფერი სთქვა ამ დღეებში სამეგრელოში მომხდარი ამბების შესახებ, ვერც უპარდიას მკვლელობა და გლეხების აჯანყება ახსენა ნაბოჭაულარმა ხელისუფალთა წინაშე და ვერც იმის თქმა გაბედა, რომ ყოველივე ეს გუბერნატორის ლმობიერი პოლიტიკის შედეგია, როგორც ეს ღრმად სწამდა თვითონ ჩიჩიას და მის თანამოაზრეებსაც.

სადღეგრძელოები გრძელდებოდა. მამლებმა რახანია იყივლეს და გადაწეულ ფარდებში ფანჯრები მოსინათლდა.

ნადიმი ზენიტს უახლოვდებოდა. სადღეგრძელო სადღეგრძელოს სცკლის და გურული სიმღერები, ვახურებული ტაშითა და ცეკვით თავდებო. შეზარხო-

შებული შერვაშიძე დავლურს უელის და ეშბიან კენიენებს ეპატი-
ება.

თამადასთან შამფურებზე აგებული თითო ალაბიანი შენობის გოჭები,
ფეხზე დამდგარი შემწვარი ბატკანი და ნაირნაირი საწებელი შემოიტანეს.

მოხიბლული სტუმრები მგლებივით წაეტანენ ობშივარავარდნილ ულუფებს
და უწესრიგოდ აკონჯოლდნენ.

ოდის აივანზე ფეხის ხმა მოისმა. ლბინში ჩაძირული სტუმრები ერთმანეთს
ველარ არჩევენ. ღვინო შეკბენილი კენიენები ფლირტში ერთობიან და ახალგა-
ზრდა თავადებს თამამი ხუმრობით აწითლებენ. კარი გაიღო და დარბაზში ნა-
ბადშემოხვეული „სტუმრები“ გამოჩნდნენ. ბევრმა ვერც კი შენიშნა მიუპატი-
ებელ სტუმართა შემოსვლა და მოწინავე ნაბდინმა ნაბიჯი შეაჩერა.

— კამპანიას გაუმარჯოს! — დაბალი, მაგრამ ხორხოზი ხმით მიესალმა
სტუმრებს უდროვოდ წვეული.

ლბინი გრძელდება. ჩაელეშვილები „პატარა საყვარელოს“ აკირკანტულებენ.

— კამპანიას გაუმარჯოს! — აუწია ხმას ნაბდინმა და ნაბიჯი არ გადაუ-
დგამს, ნაბადი კუთხეში გაისროლა. ჩაელეშვილებმა იარაღში ჩამჯდარ ახლად-
წვეულებს მოჰკრეს თვალი და სიმღერა უადგილო ადგილას გასწყვიტეს. შერ-
ვაშიძე ფეხზე წამოიჭრა და, დარეკიანებულმა, თვალები ზედიზედ დაახახხამა.
არათერს მსგავსს არ მოელოდა და მიუპატიებელი სტუმრების დანახვაზე გაო-
ცებული დარჩა.

— ხელი ზომ არ შეგიშალეთ?! — იჩქარა ახლადწვეულმა.

სიწყნარე ჩამოვარდა.

— ვინც მოვიდა გაუმარჯოს! — ცივად დაიძახა საპასუხოდ თავზარდაცე-
მულმა შერვაშიძემ და მიუპატიებელ სტუმრებს ღიმილით შეეგება.

— დათიკო! საიდან? როგორ? — გამოფხიზლდა უცებ შერვაშიძე და მოსა-
ლოდნელ უბედურობის თავიდან ასაცილებლად, შევარდნაძეს ღიმილით გაუ-
წოდა ხელი.

— იცნობდეთ... აზნაური. შევარდ...

— მიცნობენ... თუ არა და ეხლა გამიცნობენ რა ბიჭიცა ვარ. საჭირო არ
არის — დაასწრო შევარდნაძემ — ისე აზნაური ვარ, მაგრამ თავი აზნაურობით
არ მომაჭეს. — შევარდნაძე შეტრიალდა და მხლებელთ გასძახა: — შემოიყვანეთ.
დოლიძემ და გოჩა ურიდიამ პაგონებჩამოგლეჯილი აფიცერი შემოიყვანეს.

შევარდნაძე ეხლა შერვაშიძეს მიუბრუნდა:

— უმჯობესია ეს ვაჟბატონი გააცნო თქვენს დიდებულ სტუმრებს და
დანარჩენს მე თვითონ მოგახსენებთ.

შერვაშიძე სულ გამოფხიზლდა. გულუხვ მასპინძელს გრომოვის დანახვაზე
დავთარი დაებნა და ასეთი მოულოდნელი შემთხვევით გამოუვალ მდგომარეო-
ბაში მოექცა.

— იცნობდეთ! — თვითონვე დაასწრო შევარდნაძემ — გურიის ჯალათი გრო-
მოვი გახლავთ.

გრომოვს ნაცრისფერი ედო. ქვემო შინაკერზე დამაგრებული პაგონები
მზრებზე სასაცილოდ ეკოფსილალებოდა და მარჯვენა თვალის მალლობზე კაკლის-
ტოლა კოპი აჯდა. ეტყობოდა ძალზე ნაბეგვი იყო.

— Это что такое? Офицер, что это такое?!—დაიღრთა შირინკინმა, ფეხზე წამოიჭრა და პაგონებ-დაგლეჯილ ოფიცრის დანახვაზე რისხვად გადაიქცა.

— ეს თავხედი ვინ არის? აპყარედ იარაღი!

შერვაშიძეს ზაფრანას ფერი დაედო. შევარდნაძემ კი უღვაშებში ჩაიღიმია.

— აპყარეთ იარაღი!—აბაკუნებდა ფეხებს შირინკინი და ბრაზით იგლეჯავდა წვერებს.

ადიუტანტები, ბოჭაული ქუცურბეგი და ზოგიერთი მდამიო მოხელეები ფეხზე წამოიჭრენ მისი აღმატებულების ბრძანების შესასრულებლად, მაგრამ შევარდნაძეს ხელის ხლებას ვინ გაუბედავს!

— ეს თქვენი საჩუქარი იყოს.—წაჰკრა კეფაში გრომოვს შევარდნაძემ,—ეხლა კი ნება მომეცით მეც და ჩემმა მზღებლებმაც თქვენთან ერთად ვიქეიფოთ. გამოუვლი მდგომარეობა შეიქნა. გრომოვი საბერველივით ქშინავდა და ბრაზით მოწოლილ ცრემლებს ძლივს იმაგრებდა.

სტაროსელსკი ოფიცერ გრომოვს მიუბრუნდა:

— როგორ გაჩნდით ნატანების ნაცვლად ჩოხატაურში?!

— მე ჩემი უშუალო უფროსი მყავს და ნება მიბოძეთ პატაკიც იმას ჩავაბარო.

— კეთილი... კეთილი... კეთილი.—დააქნია თავი გუბერნატორმა.

— ალიბანოვ-ავეარსკი სად არის ამჟამად?—იკითხა შირინკინმა.

— გუშინ გაემგზავრა ნატანებში—გაპბედა მაზრის უფროსმა.

— მაშ ეს გრომოვი...

— გრომოვი კი სამასი ყაზახით ჩოხატაურის უბანს ეწვია „დასაწყნარებლად“—ჩაურთო შევარდნაძემ.

— არაფერია... ნება მიბოძეთ ეს საკითხი მე მოვაგვარო, თქვენო მაღალ აღმატებულებავ!—მიუბრუნდა სტაროსელსკი მეფის ნაცვლის თანაშემწეებს და კერძოდ სულთან კრიმ გირეის ყურში რალაც წასჩურჩულა.

— მართალია, მართალი.—დაემოწმა კრიმ-გირეი გუბერნატორს.

— დაბრძანდით, ყმაწვილებო!—კვლავ მიუბრუნდა სტაროსელსკი შევარდნაძესა და მის მზღებელთ.

— სანამ დავსდებოდეთ, განკარგულება გაეცით ათი საათის განმავლობაში დასტოვოს გრომოვმა გურიის მიდამოები და ყაზახებიც თან წაიყვანოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში...

— იმუქრებით?—დაიქუხა ერთბაშად შირინკინმა.

— წინააღმდეგ შემთხვევაში—ხაზი გაუსვა განგებ შევარდნაძემ—გურიაში მოძალადეებად მოსული მოხელეები...

— გააჩუმეთ, თავხედი!

— ბატონო გენერალო!—შეუბღერა შევარდნაძემ გენ. შირინკინს და მხრებიდან შაშხანა გადმოიგდო.

ყველას ღირის ოფლმა დაასხა. შირინკინი სახტად დარჩა შევარდნაძის საქციელის გამო.

— ხე, ხე, ხე! — გაღიზარებულად შევარდნაძემ. — შეგეშინდით განა? საცოდავები! შევარდნაძე უსწორო ბრძოლას ჩვეული არ არის. ვინაა ის? მებრძანეთ თქვენი რჩეული მეომრები გამოიყვანონ, მე ჩემს რაზმს გამოვუყვანო და აგერ ბურთი და მოედანიც. საქმიანობა დარბაზში კი შევარდნაძე თოფს ჩელს არ ახლავს. გაფრთხილებთ კი: თუ ვინცოდაა ხელის განძრევა გაბედოს ვინმემ, იცოდეთ, რომ ოთხასი შეიარაღებული მელოდება აქვე მახლობლად... ერთი ნიშანი და... გათავდა! ქვა-ქვანედ აღარ დარჩება. დიას, ასეთი ხალხი გახლავთ გურულები. სტუმართმოყვარენიც არიან, მაგრამ თავმოყვარეობაზე ფეხს თუ დაადგამთ, ვაჟაკობასაც ადვილად დაგიმტკიცებენ. ქიშვარდი, გაშალეთ ჩვენთვის სუფრა!

— აგერ მობრძანდით. — მიიპატიჟა შარვაშიძემ ახალ მოსულნი და თამაღის მახლობლად თავისუფალი ადგილები შესთავაზა.

შირინკინს თანდათან თვალში მოუვიდა ახოვანი ვაჟაკები, პირვეულობას თავი გაანება და შევარდნაძეს სავსე ჯიხვი მიაწოდა.

— გოჩა, დათუნა, იარაღი ავიყაროთ! — მიმართა შევარდნაძემ მხლებელთა და იარაღი დიასახლისს ჩააბარა. — თუ ნოდარი არ მოგძულებიან, თვალსაფიქრით გაუფრთხილდით ამ ჩვენს იარაღებს და პირველსავე თხოვნაზე უკან დაგვიბრუნეთ.

— როგორ გეკადრებათ!.. ჩვენს ოჯახში თქვენ ვინ რას გაკადრებთ! — უპასუხა თავის მზრივ დიასახლისმა და შევარდნაძემ ყანწი ასწია.

— მე ვსვამ თავისუფალი გურიის სადღეგრძელოს.

ყველამ ხმა გაკმინდა.

— არ მოგწონთ! გურიის ღარიბი მოსახლეობა ვერ შეუურიგდება ვერც ერთი გურიის მოძალადეებს... გაუმარჯოს თავისუფლებისთვის მებრძოლ გურულებს!

სადღეგრძელოს სიჩუმით შეხედნენ. გოჩა ურიდიამ ჩიჩიას მოჰკრა თვალი და ღენთივით იფეთქა:

— დათიკო! დათიკო!

— რა იყო, გოჩა?

— მურთაზ ჩიჩია, ხედავ... დათიკო! — ენა დაება გაბოროტებულ ურიდიას და ტუჩები დაიკნინა.

— სხვა დროს იყოს, ესლა არ გამოდგება.

— იარაღს არ ვიხმარებ. კბილებით დავგლეჯ, დათიკო!

— არ ივარგებს მეთქი! — ჩუმად შეუტია შევარდნაძემ და შემწვარ გოქს ბეჭი მოახლჩა.

— ოი, ღორონთი! ჩიჩია გვერდით მეჯდეს და გოჩა ურიდია ჩუმად იყოს?! ჯოდორის სკუა! დაგაწყევლინებ გაჩენის დღეს, შე ღორისშვილო!

ჩიჩიამ იცნო ურიდია და ცივცხელი ოფლი დაასხა. მოსალოდნელი განსაცდელი იყნოსა ნაბოქაულარმა და უგუნებოდ შეიქნა.

ომავდახდელი შევარდნაძე მადიანად ილუკმებოდა. სწორედ ამ ერთი საათის წინ დაიფრინა მან თავისი რაზმით ყაზახები, გრომოვი ხელდახელ დაიჭრა და შესარცხვენად აქ მოიყვანა.

— ლეინო მიირთვი, დათიკო! — შეეპატიჟა შევარდნაძეს მასპინძელი და კვლავ ჯიხვი მიაწოდა.

— შეტს აღარ დავლევ... ერქენსული

— მირთვი, თუ გიყვარდე. — შეებეწა შერვაშიძე, მაგრამ გამოცდილი
მელი ლეინოს მაინც არ დაეწაფა.

გატყდა ლხინი. ნადიმს ელფერი წაუხდა და გადამთვრალნი სტუმრები თანდათან სუფრიდან წამოიშალენ. გათენდა.

— სუფრა ეზოში გაშალეთ! — დაიძახა შევარდნაძემ და იარაღში ჩამჯდარი სტუმრების დანახვაზე დიასახლისის მიბარებული იარაღი მოსთხოვა, დარბაზში მყოფთ თვალი გადაავლო და გრომოვი რომ ვერ შენიშნა, ცოტა დამშვიდდა. გავიდნენ ეზოში.

სუფრა კოინდარში გაშალეს და, ოსმალურად ფეხმორთხმულებმა, დილის ყანწები დაატრიალეს.

ჭანდრის კენწეროზე მიმინო შემოჯდა. ფეხმორთხმულმა შევარდნაძემ მაუზერი იშიშვლა, ესროლა და მშიერი მტაცებელი უსულოდ ჩამოაგდო.

ყველა გაოცდა შევარდნაძის თვალისა და ხელის სისწრაფეზე. გამარჯვებულ რაზმელი ტაშით დააჯილდოვეს.

ჩიჩია აიტყიკა შევარდნაძის შეტებაზე და უტიფრად სროლაში გამოიწვია. შევარდნაძე სიხარულით შეხედა გამოწვევას. მანძილზე შეთანხმდნენ და კვერცხი აირჩიეს.

ქერბიმა სამოცი ნაბიჯი გადათვალა და შეღებილი კვერცხი თუთის გადანაქერზე დაამაგრა.

— თქვენი ჯერი იყოს, ყმაწვილო! — მიმართა ჩიჩიას შევარდნაძემ და მოშორებით დადგა.

— ესროლა ჩიჩიამ და კვერცხი გადააგდო.

— ყოჩაღ, მურთაზ! — შეაქეს ჩიჩია ც სტუმრებმა.

— ქერიმ. ოცი ნაბიჯიც მიუმატე...

— ეხლავე, დათიკო-ეფენდი.

ესროლა შევარდნაძემ და კვერცხი კვლავ გადავარდა.

ჩიჩია შეწრიალდა შორეული მიზნის გამო.

— არც კი მოსჩანს სახეიროდ ეს ხიერი! — წაილულულა მან თავისთვის და, როცა მისი ჯერი დადგა, კვერცხი მიზანში ამოიღო.

იქექა მაუზერმა და კვერცხი უვნებლად დარჩა თავის ადგილზე. მეორეჯერ ესროლა, მაგრამ ეხლაც ააცდინა. ბოლოს მაუზერში ჩარჩენილი შვიდივე ტყვია სამიზნოს მიაცალა გაბრაზებულმა ნაბოქაულარმა, მაგრამ ვერც ერთი ვერ გააკარა.

ეხლა ჩოხატაურის ბოქაული ქუცურბეგი ჩადგა რიგში და მიზანს წაუშინა, მაგრამ ვერც ქუცურბეგმა მიაღწია საწადელს. *

— ათი ოქრო, ვინც მიზანს მოახვედრებს. — აღტყინდა შირინკინი და საფულედან ასიანი ამოაცოცა.

გახურდა სროლა. თავდავიწყებულმა სტუმრებმა ვაზნების მთელი მარაგი სამიზნოს მიახალეს, მაგრამ ყოველთვის უვნებლად დარჩენალი კვერცხი თუთის გადანაქერზე მედიდურად გამოიყურებოდა.

მოითხოვეს შანსანები, ბერდანებიც და ყოველი ყალიბის ცეცხლის მსროლელი. დაუშინეს, მაგრამ ამაოდ.

— შევარდნაძემ შემთხვევით მოახვედრა.— აღრინდა ჩიჭი.

— შემთხვევით? — იწყინა შევარდნაძემ — გოჩა, წაიღე ყველაფერი ნაბიჯიც წათვალე და დადგე.

გოჩა მიუხედა შევარდნაძეს სურვილს. ძველ სამიზნო ოცი ნაბიჯიც მიუმატა და კერცხი აშვერილ ხელის გულზე დაიდვა.

შევარდნაძემ შანსანა გადმოიღო.

— არ ესროლოთ! შეუძლებელია!

— ფარსაგს არ შეგვამთხვიო! — წამოიძახეს აქეთ-იქიდან.

— დახოცონ ერთი მეორე! — ჩაილაპარაკა თავსთვის ქუსურბეგმა, რომელსაც შევარდნაძისა და გოჩა ურიდიას ჩოხატაურის უბანში ყოფნა მოსვენებას არ აძლევდა. მაგრამ ვერც ვერაფერი დაეკლო თავხეხილადებულ რაზმელებისთვის.

— ფიქრი ნუ გაქვთ — დააშოშმინა სტუმარ-მასპინძელი შევარდნაძემ, მოლზე წაიჩოქა და ესროლა.

ყველამ თვალი დახუჭა თოფის გასროლაზე, მაგრამ დახე ხელმარჯვე მსროლელს. კერცხი გაიხვრიტა და უვნებლად დარჩენილი ურიდია მოქვიფეებს შეუერთდა.

აზარტში შესულმა შირინკინმა ასიანები გაუწოდა შევარდნაძეს, როგორც ზუსტ მსროლელს, ხოლო ურიდიას როგორც უბადლო გულად ვაჟკაცს.

შევარდნაძემ წარბი შეაღამაშა. შირინკინს ასიანები ჩამოართვა. ოთხად გაქცა. შემდეგ ერთხელ ზიზლით დაჰხედა გატკიცებულ ქალაღდს, შუა გადასწია და გაფხრიწა. ნაფხრეწები მოლზე გაისროლა.

შირინკინი მსგავს თავხედობას არ მოელოდა, უცებ აინთო და ის-იყო დაქუხებას აპირებდა, რომ ქუსურბეგმა დაასწრო მის მაღალღამატებულებას. წინ წამოდგა და შევარდნაძეს ბოქაულის თვალი დაუბრიალა, იარაღზე ხელი გაიკრა და იქვე ანგარიშის გასწორება მოუწდომა. მაგრამ...

მაგრამ რევოლვერი ცალიერი აღმოჩნდა და შევარდნაძეს სიცილი აუტყდა გაშეშებული ბოქაულის დანახვაზე.

ყველას ეხლა მოაგონდა, რომ შევარდნაძესთან შეჯიბრში ვაზნების მარაგი შემოეხარჯათ. გაკადნიერებულმა შევარდნაძემ დამცინავი თვალი გადაავლო პირში ჩალაგამოვლებულ მოხელეებს და მათ დასაფრთხობად გოჩასა და დათუნა დოლიძეს გადასძახა: „აბა, ეხლა ამათი შესანდობელი დავლიოთ, ამხანაგებო!“. ყველას ფერი ეცვალა. შიშის ზარი დაეცა შირინკინსაც.

ჭიშკარში ვილაც ცხენიანი გავიდა და შარაზე გასულმა ცხენს ქუსლი ჰკრა გასაქანებლად. გოჩამ თვალი მოჰკრა ეზოდან გაპარულ მხედარს და შევარდნაძეს რალაც წასჩიროლა:

— ჭიშკარდი! — დააბრიალა თვალები შევარდნაძემ, — ვინ იყო ის, ცხენით რომ წავიდა?.

შერვაშიძის ფერის ცვლებადობამ ყველაფერი გამოარკვია და გაცეცხლებულმა შევარდნაძემ მოსახვევს მიახლოვებულ მხედარს დაეღვებაში შანსანა უსწორა.

— არ ესროლო, დათიკო, შენ გენაცვალე! ქერიმ!—დაიგრგვინა შერვაშიძემ და მხედარმა ცხენი შეაყენა.

— მობრუნდი!—დაუქნია ხელი შერვაშიძემ.

— მღალატობ ქიშვარდი! ქიშვარდი მღალატობს!—დაიხალა მღალატობა და შერვაშიძეს გვერდში აეტუზა.

— ხორაგიზა გავგზანე, მე ნუ მოგიკვდები.—არწმუნებდა შევარდნაძეს მასპინძელი, მაგრამ ბრახმორეული შევარდნაძე რისხვით დაჰყურებდა მიწას და ვერ გადაეწყვიტა თუ რით გაეთავებია თავგასულ მასპინძელთან მომხდარი ინციდენტი.

— შერწმუნე, დათიკო, ხორაგიზა გავგზანე, გაუმეორა შერვაშიძემ, როცა შეატყო, რომ შევარდნაძე არ წყნარდებოდა და მეტისმეტი სიმბრაზისგან შეუშინებლად იკენებდა ტუჩებს.

ერთხელ კიდევ მიპატიებია, მაგრამ იცოდე უკანასკნელი იქნება ეს ჩემი გულუხეობა.

— დათიკო, გარწმუნებ.—რამდენჯერმე გაუმეორა შერვაშიძემ, შემდეგ შევარდნაძეს მკლავი-მკლავში გაუყარა, გვერდზე გაიხმო და დიდხანს ესაუბრა.

მოლზე ისევ ქეიფი გაჩაღდა. დატრიალდა ყანწები და ლხინი ძველებურ კალაპორში ჩადგა.

შევარდნაძე წასასვლელად მოემზადა. ხელში სავესე ყანწი ასწია და სტუმარს უფრადლება დაიმსახურა.

— ერთობის მოტრფიალე გურული მოსახლეობა ვერავითარ მოძალადეობას ვერ შეურიგდება. ჩვენ ვისურვებდით, რომ ხელისუფლება გონს მოსულიყოს. დანარჩენის შესახებ სახალხო კრებებზე მოვილაპარაკებთ. როგორც ამბობენ ბატონი სულთან კრიმ-გირეი ხალხთან მოსალაპარაკებლად არის ჩამოსული გურიაში. მე იმედი მაქვს, საზრიანი ქვეყნისმმართველი ადვილად გაიგებს ხალხის გულისტკივილს და ჩვენდამი დამოკიდებულებაც სათანადოდ შეიცვლება. სულერთია ამხედრებული მოსახლეობა თავისას გაიტანს და ყოველ მოძალადეს შეცდომით გადადგმული პოლიტიკური ნაბიჯი სიცოცხლის ფასად დაუჯდება.— შევარდნაძემ ცალიერი ყანწი მოლზე გაისროლა და ამხანაგებს მიუბრუნდა:

— წავიდეთ.

შევარდნაძე ქიშვარს არ გასცილებოდა, რომ შერვაშიძის ეზოში ცხარე კამათი შეიქმნა გურიაში შექმნილ მდგომარეობაზე.

— საოცარი ხალხი ყოფილა ეს გურულები!—აქწევდა თავს შირინკინი და შევარდნაძის დღევანდელ საქციელს ზგონებდა.

— ჟრა-პოლიტიკა ამათთან არ გასქრის!—გამოიღო თავი სტაროსელსკიმ და მათ მაღალღმადიდებულებებს დიდხანს ესაუბრა.

— მართალია, მართალია,—აქწევდა თავს გონსმოსული შირინკინი და ებლა კრიმ-გირეისკი იმოწმებდა.

გაოცებული ელიოტი მოშორებით იჯდა და, რადგან სანუგეშოს არაფერს ხედავდა, უხალისოდ ამოქნარებდა. შერვაშიძე ისევ ლხინსა და დროსტარებაზე ფიქრობდა. ქერიმმა ბუფა გამოიყვანა.

— ეის აქეს სურვილი ბუღას შეეკიდოს?— დაიჭუბა შერვაშიძემ, უარის ნიშნად ყველამ თავი გაიქნია.

— შეჯიბრებაში რაც მოგტყუვდით, ისიც კმარა, ეხლა თქვენ თქვენ, ბატონო ქიშვარდი!

— გიგო, რას იტყვით— შეეპატიე თამადას შერვაშიძე.

— არა, ბატონო ქიშვარდი. იავე თქვენ, თორემ...

— ბატონო ჯაბა!

— არა, თქვენ არ მომიკიდეთ.

— მაშ მე ვცდი მკლავს და გაფთხილებთ კია, არავინ დამცინოთ.

— აბა, როგორ გეკარდებათ!

აუშვეს ბულა. შერვაშიძემ ჩაქურაზე ბაღდადი შემოიხსნა და ბუღას აუქნია. დიასახლისმა და ახალგაზრდა კნენინებმა წივილ-კივილი შეჰქნეს.

— ფიქრი ნუ გაქვთ!— გაამხნევა ქალები შერვაშიძემ და ბუღას კიდევ დაუფრიალა წითელი წელსახვევი.

ბულა დაიბურა, მიწას წინა ფეხი დაჰკრა და, თავდაქინდრული, შერვაშიძისკენ გამოექანა. შერვაშიძე გვერდზე გაუხტა და ეხლა მეორე მხარეს გაუფრიალა წითელი საფრთხობელა.

ბულამ აქაც ისკუბა და ჯიქურ დაეტაკა თავხედ ტორეადორს, მაგრამ აქაც ოსტატურად გაუხსნტა პირუტყვის მოჭნილი ტორეადორი.

— რომ დაეჯახოს, გაფუშავს, დაუშალეთ.— შიშობდნენ ქალები.

— ისარივით რტები აქს.

— ქიშვარდი!

— დაანებეთ თავი,— გააფრთხილა სტუმრები ნაკაშიძემ და ხმალი იშიშვლა— თუ გაუჭირდება, ჩვენც აქ ვართ.

შერვაშიძემ ეხლა ცხვირწინ გაურბინა გაშმაგებულ ბუღას. წელსახვევი ადლის სიმორეზე გაუფრიალა და წრეში გაიქცა.

ბულა გაექანა მოწინააღმდეგისკენ, ისკუბა და რტებით ბაღდადს დაეტაკა. მაგრამ დაეღვებაში შერვაშიძე გვერდზე გადახტა, ხმალი იშიშვლა და დასატყუებლად მოშვილდულ ბუღას კეფაში უსწორა, დაჰკრა და ხუთიოდე გოჯზე გადაჩეხა.

ბულამ ერთი გულშემზარავად დაიბლუვლა, აკანკალებულმა წინა მუხლებზე ჩაიჩოქა და, როცა ჩასქელებულმა კისერმა თავი ველარ შეიმაგრა, შეტორტმანდა, გადაწვა და მოლზე გაიშლართა.

სტუმრებმა ტაში დაჰკრეს და ჩქარა დამკლავებული თამადა ყალიოდ მოხარშულ ბუღას ბექს ქობულეთური ბებუთით თლიდა და ცხარე საწებელში ამოვლებულ მონათალს სტუმრებს ლუკმა-ლუკმად სთავაზობდა.

აი ჩვენი მოთხოვნებია!

მაზრის უფროსი გულგრილად შეხვდა ციხეზე თავდასხმასა და ტუსაღების განთავისუფლების ამბავს. სულთან-კრიმ-გირეიმ განკარგულება გასცა სახალხო კრებების მოწვევის თავისუფლების შესახებ და გუბერნატორ სტაროსელსკის-

თან ერთად გადაწყვიტა თუქონ ჩამოეცლო გურია-სამეგრელოს ყველა სოფ-
ლები, მთიწმია კრებები და თვითონ მოესმინა ხალხის გასაქირება. ^{ქვემოთ}
გაიგეს თუ არა ციხიდან გაქცეულმა მეთაურებმა კრიმ-გირჩის ჩამოსვლა,
გახსურებულ სამხადის შეუდგენ. მოსახლეობას რაზმადგენ მთავრობის წარმომად-
გენელთან შესახვედრად და მოთხოვნილებებსაც იმუშაებდნენ.

ლაღარი და სურებში მომუშავე ამხანაგები დაბრუნდნენ თუ არა ციხი-
დან, უმაღ შეუდგნენ კონცესიაზე მეორე გაფიცვის მოწყობის სამხადისს.
სოფლებში პროპაგანდისტები აფრინეს, კრიმ-გირჩისთან შეხვედრის სათა-
ნადოდ მოსამზადებლად და მოთხოვნილებებიც გამოიმუშავეს.

შერეაშიძისას ნადიმზე ამოსულმა კრიმ-გირჩიმ გადასწყვიტა სურების მო-
ნახულება და მამასახლისებს ცნობა გაუგზავნა სახალხო კრებების მოწვევის შე-
სახებ.

აპრილის თბილი დღეა. სოფლები საკონცესიო კარავთან შეგროვებულია.
უზარმაზარი მინდორი ძლივს იტევს საგანგებო კრებაზე მოწვეულ ხალხს.

გაიგეს თუ არა მთავრობის კაცი კრებაზე „იქადაგებო“, ჩეილბაუშებიანი
ქალებიც კი არ დარჩენილა ოჯახებში, ყველამ შუა-სურების კანცელარიისაკენ
გასწია, სადაც დღეს სახალხო კრება უნდა გამართულიყო.

შუადღე წამოიხარა. კრება კასრაძემ გახსნა. თავმჯდომარედაც კასრაძე
აირჩიეს ხმის უმრავლესობით და გაცეცხლებულმა გვარამაძემ ობსტრუქციის
მოწყობა სცადა. თანამოაზრეების ერთი ჯგუფი ააყაყანა, კენჭის ყრის განმეო-
რება მოათხოვნა.

უყარეს კენჭი ხელმეორედ და, მიუხედავად იმისა, რომ გვარამაძის ფრაქ-
ციული თანამოაზრენი კრების უმრავლესობას წარმოადგენდნენ, ხალხის საერთო
უმრავლესობამ სხვადასხვა პარტიების და უპარტიოთა ჩათვლით კასრაძეს დაუ-
ჭირა მხარი და ხელმეორედ კასრაძე აირჩია კრების თავმჯდომარედ.

ტრიბუნაზე მეფის მოადგილის თანაშემწე სულთან კრიმ-გირჩი გამოჩნდა.

ხალხი ხმაგაქმნილი შეხვდა მთავრობის წარმომადგენელს. კრიმ-გირჩიმ
ილაპარაკა ქვეყნის საერთო მდგომარეობაზე. ახსენა იაპონიასთან ომის შედე-
გები, ხელმოკლეობა და ამ ნიადაგზე გამოწვეული უკმაყოფილებანი და სიტყვა
ასე დაასრულა: „გურულებს ბევრი ტამჯვა და გაჭირვება მოგიტმენიათ და ცო-
ტა ეხლაც მოითმინეთ“.

იგივე სიწყნარე და თავდაჭერილობა სიტყვის დასასრულსაც.

— მაქვს ნება ვილაპარაკო? — წამოიძახა ვილაყამ.

— მე ჩემს სიტყვაშიც ვიტყვი და ეხლაც ვიმეორებ — წამოდგა ისევ კრიმ-გი-
რჩი, — ასეთ კრებაზე ყველას სრული უფლება ეძლევა მოურიდებლად ილაპარა-
კაოს თავის გასაქირზე, ილაპარაკოს იმ საკითხებზე რაც მას აწუხებს.

— კი, მაგრამ ხეალ რომ ბორკილი დამადგათ ენაზე? — წამოიძახეს ხალ-
ხიდან.

— გაძლევთ პარტიოსან სიტყვას, არაფრის არაფერი პასუხი არ მოეთხოვება
აქ წარმოთქმულ სიტყვისთვის.

— თუ გინდაც მოგვეთხოვოს, გეტყვი მე! ჩვენ მაინც ვიტყვი/ ჩვენს გა-
საქირს—ხმამალა განაცხადა ხოსია ტრაპაძემ,—სახლი დამიწვით და ამა-
ვუძელი, ციმპირს ველარ გაუძლებ?!

— უნებართვოდ ვლამპარაქობდით და ეხლა რაღა დაგვამა? — დაუმა-
ტა ილიკო ტოროტაძემ.

— სიტყვა ეძლევა კოწია ტრაპაძეს.

ტრიბუნაზე კოწია გამოჩნდა

— ამხანაგებო!—დიდყო მან და ზღვა ხალხის დანახვაზე გული შეუკრა. —
მთავრობის წარმომადგენელმა მოგვმართა, რომ გურულებს ბევრი ტანჯვა და
გაჭირვება მოვითმენიათ და ცოტა ეხლაც მოითმინეთო. კარგია მოთმენა, მაგ-
რამ ჩვენ მოთმინება დავკარგეთ. უნდა გულახდილად ვთქვათ, რომ მთავრობის-
გან ჩვენ არავითარ სიკეთეს არ ველით. განა, ბატონ კრიმ-გირეის ჩვენზე კარ-
გად არ მოგხსენება, რომ ის ერთი დიდებული პირი¹, რომელიც მართო თა-
ვისი ნების და სურვილისამებრ განაგებს მთელს სახელმწიფოს, ჩვენსკენ არ
იხედება? ის ხელიხელჩაყიდებულია ჩვენს მტრებთან. ბატონი კრიმ-გირეიც კარგ
სიტყვებს გვეუბნება, მაგრამ ჩვენ იმედი მაინც არ გვაქვს, რადგან ჩვენი მოთ-
ხოვნილების შესრულება არსებულ წესწყობილების დანგრევას ნიშნავს. დიახ,
ჩვენ ეს ღრმად გვწამს და იმაშიც ღრმად ვართ დარწმუნებულნი, რომ ჩვენ გა-
ვიმარჯვებთ, მაგრამ გავიმარჯვებთ არსებულ წესწყობილების წინააღმდეგ მხო-
ლოდ სასტიკი და ულმოპელი ძრძოლის საშუალებით. ჩვენს გულში შიში არ
არის. ვიცით, რომ ჩვენი მოთხოვნილება სამართლიანია. ამიტომ არც აღარაფე-
რი გვაშინებს. რამდენი ხანია ის დიდებული პირი ქვეყანას მართავს, მაგრამ
მას ხალხისთვის, ღარიბებისა და ჩაგრულებისთვის ყურადღება არ მიუქცევია,
ეხლა ჩვენ პასუხს ვთხოვთ მას, პასუხს საშვილიშვილოს... არ იფიქროს ვინმემ,
რომ კეთილი დაპირებითა და ტკბილი სიტყვებით ჩვენი მოტყუილება შეიძლე-
ბოდეს... ჩვენ გვინდა მიწა, გვინდა პური, სამართლიანობა და თავისუფლება...
ჩვენ მართო გურულებისთვის არაფერს ვთხოვლობთ, ჩვენს დღეშია ამჟამად
რუსეთის ასმილიონიანი გლეხაცობა და ჩვენო მოთხოვნილება ისეთივეა, რო-
გორც ამ ასმილიონიანი ხალხის მოთხოვნილება. რად უნდა იყოს მიწები მემ-
ბულეთა ხელში? მიწის მუშა—აი ეს ხალხია, ამათ მიწა არ გააჩნიათ, ერისთავე-
ბსა და დადიანებს კი ათასი ღესიატინობით აქვთ მიწები... ვინ ამუშავებს ამ
მიწებს? რა თქმა უნდა ღარიბი გლეხები. ვის მიაქვს მოსავალი? ცხადია მემ-
ბულეებს... ამას მიუმატეთ სამღვდულოება... დრამის გადასახადი, ფოსტის ფული
კანცელარიის ხარჯები და რა ვიცი, რანაირი გადასახადებით არ არის დატ-
ვირთული მოსახლეობის სწორედ ის ნაწილი, რომელიც უმიწაწყლოა და ყოვე-
ლგვარ შემოსავალს მოკლებული... გარდა ამისა ჩვენ ვთხოვლობთ კრების, წე-
რის სიტყვის და გაფიცვების თავისუფლებას... ვთხოვლობთ და თუ ვერ მივი-
ღებთ, მე კი მჯერა რომ ლიტონი სიტყვიც ვერ მივიღებთ, ჩვენ ძალით მოვიბო-
გებთ ამ თავისუფლებას.

1. ნიკოლოზ მეორე.

ხალხმა ერთხმად იგრილა და თანხმობის ნიშნად კოწია ტრიბუნის სიტყვა მჭუხარე ტაშის ცემით დააჯილდოვა.

ტრიბუნაზე ეხლა ლადარია გამოჩნდა. მან არწივის თავი დააღწია ზღვათ დამდგარ ხალხს და რიხიანად დაიწყო: — ვის შეუძლია ჩვენი მოთხოვნილება დააკმაყოფილოს? განა იმ მთავრობას, რომელიც ეხლა გვყავს და რომელიც ჩვენი გასაქირის გამომგლეჯებისათვის შეამზადებდალ და გვაცხადებს, ციმბირისკენ გვერეკება და ყაზახებს გვიგზავნის, რომ ააოხროს და ცეცხლით გადაბუგოს ჩვენი სახლკარი? არა, ამხანაგებო! თავისუფლების მოპოვება ჩვენ მხოლოდ ბრძოლის საშუალებით შეგვიძლია, მხოლოდ ხალხის წარმომადგენლებს შეუძლია ხალხის, დაჩაგრული ხალხის ინტერესების დაცვა და იმ მოთხოვნილებათა ცხოვრებაში გატარება, რაზედაც ლაპარაკობდა იქ ამხანაგი კოწია ტრაპაიძე. დიახ, სანამ არსებობს ღარიბი და მდიდარი, ჩაგრული და მჩაგვრელი, ღარიბები, მუშები და კაპიტალისტები, მანამ შეძლებულია ჩაგრულთა ინტერესების გამარჯვება. ჩვენ მოვსპობთ კაპიტალისტურ მონობას და აი, მხოლოდ მაშინ დავამყარებთ თანასწორობასა და ბედნიერებას.

ისევ ტაში და მჭუხარე ოვაციები მიაცილებს ტრიბუნიდან ხალხის წარმომადგენელთა სიტყვებს და წათამამებული ორატორები ერთმანეთს ეჯიბრებიან სიტყვა მახვილობისა და მოთხოვნილებების წარდგენაში.

ნიკო ბლალაშინი და ჯაშუშობაში შემჩნეული მელიასავით დამჯერებიან აქა-იქ და ორატორების სიტყვების მოკლე შინაარსს უბის წიგნაკში იწერენ.

ეს შენიშნეს ორგანიზაციის წევრებმა და კრებაზე სალაპარაკოდ გამოსულმა შემდეგმა ორატორმა ხალხის სახელით მოითხოვა კრებიდან გაეძეგებიათ მთავრობის ყველა აგენტები, პოლიციელები, მამასახლისი, სამღვდელოება, მემამულეები და ჯაშუშობაში შემჩნეული პირები, რომელთა გვარებიც რამდენჯერმე იყო გამოქვეყნებული საიდუმლო ფურცლებსა და პროკლამაციებში.

კრიმ-გირიმი დააკმაყოფილა ხალხის ერთსულოვანი მოთხოვნილება, ამის შემდეგ ორატორმა დიდხანს ილაპარაკა ხალხის გასაქირზე და თავისი სიტყვა ასე დაასრულა: ჩვენ მოვითხოვთ: 1) საუფლისწულო, საეკლესიო და სამონასტრო მიწების კონფისკაციას და მშრომელ ხალხისათვის უსასყიდლო გადაცემას. 2) სანადგრო მიწების გლეხების სრულ განკარგულებაში უსასყიდლოდ გადასვლას, ხოლო გადახდილი ფულების უკან დაბრუნებას. 3) საგლეხო კომიტეტების დაარსებას, რომელნიც ცხოვრებაში გაატარებენ მიწის რეფორმას. 4) ყველა არაპირდაპირი გადასახადების გაუქმებას და პროგრესიული საშემოსავლო გადასახადების შემოღებას. 5) წოდებათა გაუქმებას და კანონის წინაშე ყველას გათანასწორობას. 6) სიტყვის, წერის, კრების, კავშირის და გაფიცვების თავისუფლებას. 7) პიროვნებისა და ბიწის ხელუხლებლობას. 8) მსაჯულების არჩევას და მოხელეების პასუხისმგებლობას ხალხის წინაშე. 9) მუდმივი ჯარის გაუქმებას და ხალხის საყოველთაო შეიარაღებას. 10) ეკლესიის სახელმწიფოდან გამოყოფას და სამღვდელოების ხარჯების მათზე შეწერას, ვინც მათ სამსახურს საკიროებს. 11) სამოქალაქო სკოლების დაარსებას და სამღვდელოების განდევნას ახალგაზრდა თაობის განათლების საქმიდან. 12) ბავშვების

საველდებულო სწავლებას 16 წლის ასაკამდე და 13) დამფუძნებელი კრების მოწვევას, საყოველთაო თანასწორობის, პირდაპირი და საიდუმლო ქვეყნის მართვის, განუზღვრელად სქესისა, ეროვნებისა და სარწმუნოების. აი, ჩვენი ღირსეულობა! — დაასრულა სიტყვა ორატორმა.

გაძვეებით შეურაცყოფილმა ნიკო ბლალოჩინმა ბინას მიაშურა და იმწმსვე ცნობა გაგზავნა ჟანდარმთა სამმართველოში, სადაც დაწვრილებით აღწერა, თუ როგორ გადაიქცა კრიმ-გირების მიერ მოწყობილი კრებები რევოლუციონურ იდეების დემონსტრაციად.

კრება გრძელდებოდა.

ტრიბუნაზე სამოცდათუთხმეტი წლის მოხუცი ქაიხოსრო ბარამიძე გამოვიდა. ხანშესულობით აკანკალებულმა მოხუცმა ხალხს გადახედა და წყნარად დაიწყო:

— ხალხო. თქვენ კარგად იცით, რომ ღვთის მოშიში კაცი ვიყავი და ჩვენი ხელმწიფე იმპერატორის ერთგული და მორჩილი. ახალგაზრდები დამიმოწმებენ, რომ ახალთაობის არ მჯეროდა და არც ამას წინათ მოწყობილ გაფიცვებს ვემხრობოდი... არ ვემხრობოდი, რადგან ჩემს შეგნებაში ვერ შევრიგებოდი იმ აზრს, რომ უზენაესი მთავრობა ხალხის წინააღმდეგ იბრძოდა და ისედაც ხელმოკლე გლეხების დარბევას (და ცეცხლით გადახრავას¹ ხელს შეუწყობდა. მე არ მწამდა მღვდელმსახურება. ღმერთი ყოველთვის მწამდა და ღვთისა მწამს, დაილოცა მისი სამართალი! არ მწამდა პრისტავი და სტრაფნიკები და არც მათი მოქმედება არასოდეს არ მიმაჩნდა სამართლიანად, მაგრამ დიდი მთავრობა თუ კიდევ უფრო წყალწალებული იყო შედარებით წვრილფეხა მოხელეებზე, ეს არ მეგონა, და რომ ვინმეს ჩაეგონებია ჩემთვის, სულერთია არ დაეუფლებოდა. ღვთის რას ვხედავ? ხალხის მოსამართლედ გამწარებული მთავრობა ყაზახებს გვიგზავნის და ზეკუციით ფიქრობს აბუნტებული ხალხის დაწყნარებას. უზომო გადასახადებითა და ისედაც გაფხეკილი ოჯახების დარბევით ლაშობს ხალხის საერთო სატყვივარის მოშუშებას. აბა, სად გაგონილა ხალხო, სახლების გადაწვა და შიშველ-ტიტველი ბაღების ღვთის ანაბარად დაყრა და მიტოვება! რა დააშავა ზოსია ტრაპაიძემ, რომ ოცდაათი წლის ნაკვდავანწყდავი ოდა დაუბრავს? რა დააშავა კოწია ტრაპაიძემ, რომ მამისეული ოჯახი გადაუწვეს? რა დააშავა ჩემმა დისწულმა კიკვაძემ და სხვებმა, რომ უსახლკაროდ დასტოვეს? ჩამოგვიყენეს ვიღაც რეგენი აფიცერი და სოფლები აგვიწოკეს. სამოცი წლის დედაკაცები შიშით გარეთ ვერ გამოსულიყვნენ, სანამ აქ ბრძანდებოდა იგი ვაჟბატონი... ვინ გამოგზავნა ჩვენში ყაზახ-რუსები? რა უნდა გურიში ყაზახ რუსებს?... — მოხუცმა სული მოითქვა და ისევ რიხით განაგრძო: — რა დაეაშავებო გურულებმა ისეთი მიუტაცებელი, რომ იარაღით გვაშინებენ? მოხუცი ვარ, მაგრამ ნაჯახს ვაგვლესაც, ხელში ჯოხს დაეიბიჯებ და ამ ახალგაზრდებთან ერთად უკანასკნელ სისხლის წვეთამდე ვიბრძოლებ... ძალით ვინ დაიპყრობს გურიას? ჩვენ თათარმა ვერაფერი დაგვაკლო და პოლიციის და ყაზახებს დავემონებოთ?! რიცხვით მცირე ვართ, მაგრამ... ათზე ერთი გამოვალთ, ნამუსსა

¹ გადაბუყავს.

და ოჯახის სიწმინდეს დიდი და პატარა შევეწირებით, ნაჯახით ვერძოლებთ, ნაჯახით, და თავს არავის დავაბრძვებინებთ!.. აი ქვეყნისწელა კაცი — გაიშვირა მან ხელი კრიმ-გირეისკენ — ნაცვლად იმისა რომ რაიმე ნუგეშს ვეძებთ, მოითმინეთო გვეუბნება... ჩვენ გვეყო მოთმინება... მოხუცი, გაბრუნებული ვაჭირდება, ახალგაზრდად გადავიტყვევო და, თუ იარაღი ვერსად გავაჩინე, ამ ხალხთან ერთად კეტით ვიბრძოლებ..

ქაიხოსრო ტაშის გრიალში ციმციმ აიტაცეს და ხელისგულზე ხალხის ტალღა შემოატარეს.

ყველას უკვირდა მოხუც ქაიხოსროს ამბოხი სიტყვა და ერთმანეთს ნიშნის მოგებით ეუბნებოდნენ.

— მე ხომ ვამბობდი, მტკიცეა და პატიოსანი მეთქი!

— ყოჩაღ ქაიხოსრო! გეასახელა, სწორედ რომ გეასახელა!

ორატორები ერთმანეთს სცვლიან ტრიბუნაზე. ყველა ერთსა და იმავე გასაჭირზე სჩივის და ოხრავს. ყველას ერთნაირი ტკივილები აწუხებს.

კრება დასრულდა და კრიმ-გირეიმ ეხლან სხვა სოფელში გასწია უკვე წინასწარ დანიშნულ კრებაზე.

აქაც იგივე საჩივრები და ორატორების საბრძოლველი მოწოდებით აღსავსე სიტყვები. კრიმ გირეის მოგზაურობა მართლაც რევოლუციონურ იდეების აწკარადემონსტრაციად იქცა, როგორც ამას ნიკო ბლალოჩინი ატყობინებდა ქანდარმთა სამმართველოს თავის საიდუმლო მიმოწერებში.

გურიაში მომხდარმა ამბებმა სასწრაფო გამოხმაურება ჰპოვა საქართველოს სხვა დანარჩენ კუთხეებში და გაზეთები აივსო მთავრობის საწინააღმდეგო ანგარიშებითა და წერილებით.

მთავრობამ იგრძნო, რომ გურიაში კრიმ-გირეის გაგზავნით გამოუსწორებელი შეცდომა ჩაიდინა, და რადგან ქანდარმთა სამმართველომაც ჯაშუშებისა და თვით ალიხანოვ-აფარსკის მიერ გაგზავნილი უამრავი ცნობები დაგროვდა, სულთან კრიმ-გირეი მოულოდნელად გაწვეულ იქნა გურიიდან და ეხლა მისი აღდგოლი ისევ ალიხანოვ-აფარსკიმ დაიკავა, რომელიც ეს ერთი ხანია ნატანებში უმოქმედოდ იდგა და ბრაზით სკდებოდა, რომ გურულებზე კბილებდალესილი შავრაზმელი საკუთარ გეგმით ვერ მოქმედობდა.

ალიხანოვი ხელმეორედ დაბინავდა ოზურგეთში და მთელს მაზრაში სამხედრო წესები გამოცხადა. შეურაცყოფილმა გრომოვმა კვლავ დრო იხელთა და შევარდნაძისთვის სამაგიეროს გადასახდელად ახალი გეგმა შეადგინა.

ნადიმის შემდეგ

კრიმ-გირეის გაბრუნების შემდეგ ბლალოჩინმა ნიკომ დრო იხელთა, ალიხანოვთან უშუალო კავშირი გააბა, ჩოხატაურის ბოჭაული ქუტურბეგიც დიახლოვა და ხელქვეითი ჩაუტეხი კიდეც უფრო დააგეშა და ამოძრავა.

ბლალოჩინი ეხლა უკვე აშკარად გამოდიოდა მთავრობის ერთგულ დამცველის როლში და ყოველგვარი საფრთხის თავიდან ასაცილებლად პირადი მცველიც კი გაიჩინა მთავრობისავე ხარჯზე. ამის გამო ნიკო ბლალოჩინი ეხლა უფ-

რო მეტად საშიში პიროვნება გახდა, ვინემ ბოქაული ქუცურბეგი, მახრის უფროსი და თვით ალიხანოვ-ავარსკიც, რადგან ჩოხატაურის უმცროსი ნასა-ვალი და ორგანიზაციების მუშაობის ამბავი ზღალოჩინმა ~~საქმის~~ ვინემ მთავრობის რომელიმე მოხელემ. ამიტომ რაიონული კომიტეტის სხდომაზე ერთ-ხელ კიდევ დაისვა საკითხი ზღალოჩინზე ტერორის დანიშვნის შესახებ.

ლაღარიამ, კასრაძემ და კომიტეტის დიდმა უმრავლესობამ ინდივიდუალური ტერორის წინააღმდეგ გაილაშქრეს და გადასწყვეტეს გასაფრთხილებლად დელეგაცია მიეგზავნათ ჩუმად ზღალოჩინისთვის.

— თუ ჩვენს დევნაზე ხელს არ აიღებ, იძულებული ვიქნებით რადიკალურ ზომებს მივმართოდ, — გააფრთხილეს ზღალოჩინი დელეგაციის წევრებმა, მაგრამ წათამამებული ზღალოჩინი ასეთ მუქარას აინუნშიაც არ იგდებდა და რაც უფრო მეტი ხანი გადიოდა, მით უფრო აძლიერებდა ის მეთვალყურე ჩაუტების რიცხვს და ახალთაობის მომხრეთა ყოველ ფეხის გადადგმას უთვალთვალეზდა.

შერვაშიძე სერიოზულად ჩაუფიქრდა რევოლუციონერ მოძრაობის გაორმაგებას, პირქარი დაჰყნოსა და თანდათანობით მოძრაობისკენ გადაიხარა, კომიტეტის წევრებს დაუახლოვდა, არაღვალურ მომუშავეებს თავის ოჯახში ბინა გაუწინა და ყაზახების საწინააღმდეგო აგიტაციასაც კი მოჰყვა ახლო ნაცნობებსა და სანდო წრეში.

ეხლა კონცესიაზე იმდენს აღარ ფიქრობდა შერვაშიძე, რამდენსაც რევოლუციის მოახლოებაზე. ეხლა მას ელიოტი იმდენად აღარ აინტერესებდა, რამდენადც ლაღარია, კასრაძე, შევარდნაძე და ქალაქებიდან ჩამოსული პროპაგანდისტები.

„თუ გაიმარჯვებენ, მეც აქა ვარ, თუ არა და ბრალი რაში უნდა დამდონ ან მთავრობის ხალხმა, ან რევოლუციისა და ახალი მოძრაობის მომხრეებმა? ჩემი ოჯახი ორივეს თავშესაფარია. ვისი ხმალიც გასჭრის, მეც იმის გვერდით ვარ“. — ფიქრობდა შერვაშიძე და ეხლა თანდათან რწმუნდებოდა, რომ ახალთაობის ახალი ხმალი უფრო ბასრი იყო და გამარჯვების შუქით გაბრწყინებული, ამიტომ „არც იქით, არც აქეთ. შუა ალაგი ყველაზე საიმედოა, გადასწონოს — გადაჰყევი, გადმოსწონოს — გადმოჰყევი“. — უმატებდა თვითონვე და სინამდვილეშიც სწორედ ასე იქცეოდა.

ნიკო ზღალოჩინთან უკვე გასწყვიტა კავშირი შერვაშიძემ. ნადიმის შემდეგ არშაკ მანუკიანსა და თავად ამილახვარს წერილი მისწერა, კონცესიის ბედის ჯერ კიდევ გამოურკვევლობის შესახებ და რადგან დარწმუნებული იყო, რომ კონცესიონერი აღრე თუ გვიან გაიქცეოდა, ბეტყე დაუმუშავებელი და სუფის კალაპოტი გაუშვინდავი დარჩებოდა, არ ჩქარობდა და, არც გენ. შირინკინის პასუხის შეგვიანებაზე სწუხდა, თუმცა უკვე ორი თვე გავიდა ნადიმის შემდეგ და მეფის ნაცვლის თანაშემწეს ჯერაც არ უცნობებია არც შერვაშიძისთვის და არც თვითონ კონცესიონერისთვის.

ელიოტს მოთმინება აღარ ჰყოფნიდა, სანამ საკონცესიო კომიტეტის და კერძოთ გენ. შირინკინის პასუხს მიიღებდა, პირობების გადაშინჯვის შესახებ გადასწყვიტა ხელუასი შეიმუშავებია მუშებისთვის, რომლის სიტყვიერი დას-

ტური მან უკვე მიიღო მეფის ნაცვლის თანაშენწისგან, მას აინტერესებდა თუ რა გავლენას მოახდენდა მუშებზე ხელფასის სიმცირე და რა ზარალი ჰქონდა ჰპოვებდა მუშების შიგნით ისეთ დროს, როცა ალიბანოვ-ავარსკი ცეცხლითა და მახვილით თავზე ადგა გურიას და განადგურებით ემუქრებოდა.

ასეც მოიქცა. მოიწვია თათბირი და მეორე დღესვე კანტორამ განცხადება გამოაქრა პირველ ივნისიდან ხელფასის და სანარდო განაკვეთების 15% შემცირების შესახებ.

შერვაშიძე სასტიკად გაილაშქრა ასეთი ნაბიჯის გადადგმის წინააღმდეგ, მაგრამ კონცესიონერმა ერთხელ კიდევ უნდო თვალებით გადახედა რწმუნებულს და თავისი გადაწყვეტილება სისრულეში მოიყვანა, ხოლო გადაწყვეტილების ცხოვრებაში უმტკივნელოდ გატარებისთვის გენ. შირინკინის მიერ უკვე შეპირებული ოცდაათი სალდათი მოსთხოვა მაზრის უფროსს და ალიბანოვსაც წერილი გაუგზავნა, თავისი ყურადღება არ მოეკლო გურია-სამეგრელოს დიქტატორს, თუ რომ აუცილებელი საჭირო გახდებოდა მისი დახმარება.

მაზრის უფროსმა დაუფიქრებლად შეასრულა ელიოტის თხოვნა და ერთი კვირის შემდეგ სურების უღელტეხილს ოცდაათი ხიშტი ესტუმრა კონცესიაზე წესიერების დასამყარებლად. ამით მიემატა წინათ მიწვეულ რუს მოხელეთა რიცხვი, რომელნიც ცუდი ათისთავები გამოდგენ ტყის სამუშაოზე, და ელიოტმა ისინიც დაქირავებულ სალდათებს შეუერთა და ამრიგად კონცესიონერმა თავისუფლად ამოისუნთქა.

არ ეძინა არც მუშათა კომიტეტს. ელიოტის მიერ ხელფასის შემცირებამ ცხარე გამოძახილი ჰპოვა ხეტყეზე მომუშავეებში და გადაწყდა, დაჩქარებით შედგომოდნენ მეორე გაფიცვის ფართოდ მოწყობის სამზადისს.

ციხიდან განთავისუფლებული ამხანაგები უკვე სურებში იყვნენ თავმოყრილი. შევარდნაძე თავისი რაზმით სურებს აფარებდა თავს, რომელსაც ბრძოლის პირველსავე ქუხილზე შეიძლო ხუთასი თოფიანი კაცი გამოეყვანა და ყაზახების ხიშტებს ხიშტით დაჰხედროდა.

ჭაერში დენტის სუნი ტრიალებდა. ერთი შეჯახებაც და აქამდე თავშეკავებული მოსახლეობა წუმწუმსასავით იფეთქებდა.

— იარაღი ხომ გაქვთ?

— გვაქვს.

— მაშ ვის შეუძლია თავგანწირული ხალხის შეჩერება?

— ცხადია, არავის. — ისმოდა კონცესიაზე მომუშავეთა რიგებში და მახლობელი სოფელებიც ამასვე იმეორებდნენ.

გახეთებს ყოველდღე ახალ-ახალი ცნობები მოჰქონდათ საქართველოსა და დიდი რუსეთისა ყოველი კუთხიდან.

წერილი მიიღეს სამეგრელოს ორგანიზაციიდანაც. იაკინთე გაფორჩხია სამეგრელოში დატრიალებულ ამბებს იტყობინებოდა და სთხოვდა გურიის კომიტეტსა და კერძოდ კონცესიის მუშათა კომიტეტს ლაღარია რამდენიმე ხნით მაინც გაეგზავნათ სამეგრელოში სამუშაოდ.

„ხელმძღვანელი გვეპირდება, — იწერებოდა გაფორჩხია, — ჩამოსული პროპაგანდისტები ორგანიზაციულ საქმეებში იმდენად ვერ გვეხმარებიან, ადგილ-

ბრივი ძალები კი შედარებით მოუმზადებელნი აღმოჩნდნენ ასეთი მძლავრი მოძრაობის აათავეში ჩადგომისათვის. ამით ისარგებლებენ სხვა პარტიებიც წარმომადგენლები და დღევანდელ ჩვენს თანამოაზრეებს გადაიბრუნებენ. ესედაც ძლიერია ხელმძღვანელ ამხანაგებით... დალარია ეხლა სამეგრელოში უნდა მუშაობდეს და არა იქ, სადაც ადგილობრივ ძალებს შეუძლია მთელ საქართველოს წოდრობას უხელმძღვანელოს. მოველით პასუხს“.

ყველა ჩაუფიქრდა წერილის შინაარსს. ჩაფიქრდა დალარიაც და ხანგრძლივი დუმილის შემდეგ მოწყენილად სთქვა: — „მე უნდა წავიდე. ამხანაგებო! სცევსაც წაიყვან. თავშეფარების დრო უკვე გავიდა. ეხლა ბრძოლის დროა და მართლაც სამეგრელოში მე უფრო მეტის გაკეთება შემიძლია, ვინემ აქ, საკონცესიო კომიტეტში, მით უმეტეს, რომ ცენტრის თანხმობით, ამხანაგი კასრადე კიდეც რამდენიმე თვე რჩება ჩოხატაურის რაიონში და გარდა ამისა ჩვენი ფრაქციის ისეთი ძლიერი ლიდერები, როგორც ამხანაგი კობა არის, ბუღუშვიანი და ცენტრალური კომიტეტის სხვა წევრები, ამჟამად უშუალოდ ხელმძღვანელობენ გურიის მოძრაობას, დროგამოშვებით გურიაში იმყოფებიან და ყოველდღიურ ამბებს თავს დასტრიალებენ. აქ არის ამხანაგი გერმანე... კალანდაძე, ცინცაძე და სხვები...“

გურიის ამბებს თავს დასტრიალებს და ცენტრიდან თეორეტულ ხელმძღვანელობას უწყეს ამხანაგი ფილიპე. მისი ერთი საგაზეთო წერილი იმდენ გავლენას ახდენს გურულ მოსახლეობაზე, რამდენსაც ხალხისთვის უცნობი პროპაგანდისტი ერთ წელიწადსაც ვერ გააკეთებს. ფილიპეს კარგად იცნობენ გურული მოსახლეობის რევოლუციონური წრეები, იცნობენ პირადათაც და ეს უფრო კიდეც აძლიერებს მოსახლეობისა და ხელმძღვანელის ურთიერთ ნდობისა და დამოკიდებულების საკითხს; ამიტომ... მიძინელებს, მაგრამ მე წავალ ამხანაგებო სამეგრელოში სამუშაოდ და... სხვა არა იყოს რა, გურიისა და სამეგრელოს კომიტეტებს შორის უფრო მჭიდრო კავშირს დავამყარებთ... ხელმძღვანელ ამხანაგებთან უშუალო მიმოწერას გავაბამთ და, თუ საჭირო იქნება, ერთმანეთს იარაღითაც დავეხმარებით.

ყველანი სდუმდნენ და შეჩვეულ ამხანაგის წასვლაზე თახხმობის გამოცხადებას ერიდებოდნენ“.

— საქმის ინტერესები მოითხოვს, ამხანაგებო, თორემ... — განაგრძობდა ისევ ლარია; — თორემ თქვენ კარგად იცით როგორ გამიძინელებს შეჩვეული ამხანაგების მიტოვება. რას იზამ... საქმე გვავალებს და უნდა შევფრივდეთ.

— დროებით წადი, გეტყვი მე! ისე... — დაარღვია მკუდროება ზოსიამ და სხვა ამხანაგებსაც გადაჰხედა. — რაკი სერგო აქ რჩება... კონცესიას ჭე ვუპატრონებთ.

— ზო, რაკი აუცილებელია... მეტი რა გზა არის... ისე, ვინიცობა საჭირო გახდეს, ჩვენ მაინც ერთად უნდა ვიბრძოლოდ... გურიისა და სამეგრელოს ინტერესები რამ გაარიგა?! — მოწყენით სთქვა ილიკო ტაოროტაძემ.

გვარამაძეს სწორედ ეს უნდოდა და როცა ყური მოჰკრა ლარიათა განზრახვას სამეგრელოში გამგზავრების შესახებ, განგებ შეწყუბდა და გულში კი სიხარულით ცას დაეწია.

— უთანხმოება კი გვაქვს, მაგრამ ჩვენ ერთ საქმეს ვემსახურებით და ამიტომ სამწუხაროა ამხანაგ ბეგლარის ჩვენი რიგებიდან გამოთიშვა, — განაცხადა თათბირზე გვარამაძემ.

— სამწუხაროა, უთუოდ სამწუხაროა, — დაემოწმნენ მას მსმენელებმა.

— მაშ ასე, ამხანაგებო. ვაფიცვას შევედგებით და იმედი მაქვს ყოველგვარ ცნობებს სისტემატიურად მომავლით...

სიჩუმე ჩამოვარდა. ისე დაღვრემილად გამოიყურებოდნენ თანამებრძოლი ამხანაგები, თითქო ლაღარიას სამუდამოდ ეთხოვებოდნენ.

ქასრადე წყნარად იჯდა და, ფიქრებში წასული, მძიმედ სუნთქავდა.

შევარდნაძე ურიდიას მიიჩრებოდა და „ამხანაგ ხომ არ უნდა მიმატოვოსო“ ფიქრობდა გულში.

ურიდიას შესახებ ხმა არავის ამოუღია და როცა ლაღარია ფეხზე წამოდგა, გოჩამ ყურში წასჩურჩულა: „გახსოვს ჩიჩიანზე რას გეუბნებოდი, ბეგლარ? მე ის განხრახეა ისევე გულში მიდევს და რადგან შერვაშიძისას, ნადიშზე, ვერაფერი მოეუხერხებ, ფიქრობ საპეგრელოში ვეწვით და ვალი პირნათლად გადავუხადო. რას იტყვი?“

— არ ვიცი. როგორც სჯობდეს. — შეყოყმანდა ბეგლარი და გოჩას ღიმილით თვალში ჩახედა.

— ეხლა ნაბოჭაულარი კაცია, ვგონებ უადგილოდაც უნდა იყოს და... სახელდახელო დრო არის.

— წაქცეულს ნუ ჩასწიხლავ. გარდა ამისა ჩიჩიას მოკვლა ისე ვერ მოსპობს ჩიჩიებსა და ბოჭაულებს, როგორც მირზახანის მკვლელობამ ვერ მიჰლწია ვერავეითარ მიზანს.

— გული ხომ მოიფხანე?! — შეუბრუნა გოჩა ურიდიამ.

— კი, მაგრამ... ხომ გახსოვს რა ძვირად დაუჯდა საბერიოს მირზახანის მკვლელობა. სულ სხვა საქმეა მთელი სახელმწიფო სისტემის და მისი მამოძრავებელი ლეწვის განადგურება, მოსპობა და აღავრთვა შავრაზმელთა მთელი ხროვის, თითო-ორიოლა წუპაკებზე ხელის გასვრა კი — ვგონებ არ ღირს და არც რაიმე დადებით შედეგს მოიტანს.

გოჩა დადუმდა

გულში კი ეთანხმებოდა ბეგლარის სიტყვებს, სჯეროდა მისი სისწორე, მაგრამ ჩიჩიას სისხლი მაინც სულს უზუთავდა და ადრე თუ გვიან დასაღვრელი სისხლი უნდა დაღვრილიყო.

— ასე, ამხანაგო გოჩა, — ჩამოართვა ბეგლარმა ხელი ურიდიას და სხვა ამხანაგებთან ერთად ეზოში გამოვიდა, შევარდნაძე განზე გაიხმო და რაზმის შესახებ დიდხანს ესაუბრა.

ბეგლარი და ხოსია, რომ შინ დაბრუნდნენ, ეახშმოზა იქნებოდა. შუკა ჩუმად ამოიარეს განუყრელმა მეგობრებმა და ფაცხის კარიც ისე უხმოდ შეიღეს, რომ ივდითი და ნათელაც განცვიფრებული დარჩნენ მათი მღუმარებით.

ბეგი სამუფხა სკამზე დაჯდა და ფიქრებში ჩაიძირა. ხოსიამ ერთი კეცა თუთუნის გამოიტანა და დაჭრას შეუდგა.

— რა დროს თუთუნია ხოსია, ვიგახშმოთ აწი. — დაარღვიო მყურდროება ივდითმა და კელაშინდებიდან ჰადები წამორგკა.

— ვიგახშმოთ, გეტყვი მე! ღვინო ჩაიცეზულია?

— მთელი დღეა ღარს უღვანა და არ ვაცივდებოდა?! სადილი ვახშმად იქცა თქვენი კრებების წყალობით. — თითქო უსაყვედურა ივდითმა და ნათელას ღიმილით უტყვეროდა.

ნათელას რალაც ეციენებოდა და დედის ღიმილს თავშეკავებული სიცილით უპასუხებდა. ხოსიამ რალაც იაზრა და ივდითს მიუბრუნდა:

— რა გეციენებოთ, გეტყვი მე! ახალი ხომ არაფერია?

ლადარიამ თავი ასწია. ფიქრები მოიწვორა და გაღიმებულმა ნათელას შეხედა.

— იქნება სახარობელი რამ იცით და გვიმალავთ? — შეიფერა ლადარიამაც.

ნათელამ თავი ველარ შეიკავა და აკისკინდა.

— რა იყო, დედაჩემო, თუ გიყვარდეს? — დაინტერესდა ხოსია და თუთუნის დაქრა შეაჩერა.

— არაფერი, — გაეცინა ივდითსაც, — შერვაშიძემ კაცი მოგვიგზავნა, ქერიმას ნათელა მიათხოვეთო. დიდებულ სახლკარს დავუდგამ და სამოსახლო მიწას თვითონ მე მივცემ ჩემი მამულიდანო.

ნათელა სიცილით მოიგუდა და აწითლებულმა, თავი კალთაში ჩარგო და მოძალებული ფხუკუნი აღარ გაათავა.

— კაი საქმეა. — უაზროდ სთქვა ლადარიამ.

ნათელამ ყური სცქვიტა ბეგლარის სიტყვებზე და ბეგლარს წარბის შეთამაშებით უპასუხა.

— ნეტა საიდან მოიგონა ეგ ამბავი? — იკითხა ხოსიამ.

— კანცელარიაზე ენახა თათარს ნათელა, მოსწონებოდა და თვითონ რომ ვერ გაებედა, შერვაშიძე შეესახელებია.

— კაი საქმეა, მე ნუ მოგვცდეს, — გაიმეორა ლადარიამ.

— მე შენ გირჩენებ კაი საქმეს? — ველარ მოითმინა ნათელამ და სიცილი ტირილად შეეცვალა.

— ე, ჩვენი სასიძო სამეგრელოში აპირებს მაინც... და არც ურიგო საქმეა, გეტყვი მე! — იხუმრა ხოსიამაც.

— სამეგრელოში? — გაიკვირვა ივდითმა.

ნათელა წელში გასწორდა და ბეგლარს თვალბეზრით შეატყდა.

— მეც მოვდივარ სამეგრელოში, — გამომწვევ კილოზე წამოიძახა ნათელამ და ბეგლარის პირსახის მოძრაობას თვალი აღარ მოაშორა.

— ხუმრობა იქით იყოს და ამ ქალის საქმე როგორ იქნება, ბეგლარ? — იკითხა ივდითმა და სუფრა გაშალა, სახსნილო-სამარხო მიაგადა და დაწყა და თვითონაც სუფრას მოუჯდა.

— ღვინოს შენ გაუძეხი, ხოსია! დოჭი მაქ დგას ჩათის მახლობლად.

ხოსია დოჭს მისწვდა და კრიადა იზაბელა კიქებში ჩამოარიგა.

— მართლა, როგორ ფიქრობ, ბეგლარ?! — შეეკითხა ხოსიაც.

- ამას ფიქრი არ უნდა, მე სამეგრელოში მივდივარ, — დაიწემა წათელამ.
- მეგრული რომ არ იცი! — გალუნა სიტყვა ლაღარავანად წაიკითხა.
- ვისწავლი. რომელი ფრანგული მაგ არის, რომ მეგრულს სწავლა გამიძნელებს! — სერიოზულად ჩამოართვა ნათელამ.
- ბინა რომ არ გვაქვს?
- ვიქირავებთ.
- ოჯახის ალათი?
- ვიყიდით.
- ერიპა! მე ხომ გითხარი, ნათელა, სანამ ბრძოლების პერიოდში ვართ, ოჯახის მოწყობაზე ვერ ვიფიქრებთ მეტქი. მე ამას სერიოზულად გეუბნებოდი.
- კარგი, აბა, უქურტლოდ და უქვეშაგებოდ ვიცხოვროთ.
- შენ ხუმრობ და მე ჯერ ოჯახისთვის არა მცალია, ნათელა!
- უოჯახოთაც კი იცხოვრებთ, გეტყვი მე! — წამოეხშარა ხოსია ნათელას და ცალიერი ქაქები ღვინით დააგსო.
- როგორც მოახერხებთ, ისე იცხოვრებთ, — ჩაუბრუნა გულშემკრთალმა ივლითმაც და მზიარულ გუნებაზე რაღაც ლოდი დააწვა.
- ვიცხოვრებთ, ნათელა, ფიქრი ნუ გაქვს, ვიცხოვრებთ, — გამოაშვავა ბოლოს ბეგლარმა და მის გვერდით მჯდომ ნათელას მხრებზე ხელი დაჰკრა. — ვიცხოვრებთ, მაგრამ ცხოვრება რომ გაგვიძნელებს, აღარ ინანთ. ყოველ შემთხვევაში ბრალი მე არ დამდგა.
- არაფერსაც არ ვინანებ. სადაც შენ მეც იქა. ციხეში ჩაგსვამენ და მეც იქ დავჯდები, გადაგასახლებენ — თან წამოგყავები.
- რომ ჩამომხატონ?
- ღმერთმა დაგიფაროს, შვილო. — დაასწრო ივლითმა.
- მეც თავს მოვიკლავ.
- ეგ კი ტყუილია, ნათელა, ყველაფერი მჯერა, მაგრამ ეგ არც მჯერა და არც საჭიროა, რომ ადამიანი ასე მოიქცეს. სიკვდილი ყველას თავის დროზე მოაქვთხვს და მისი დაჩქარება საჭირო არ არის.
- მე რაც მწამს და რაც წინასწარ მაქვს გადაწყვეტილი, იმას ვამბობ.
- შენ იცი... წავიდეთ და ვიცხოვროთ... რაკი აგრე გსურს, მე თანახმა ვარ.
- აბა, ერთი ქორწილიც გვიქამია ამ ფაცხაში. — გამზიარულდა ხოსია და ივლითიც აიყოლა.
- ცეცხლი წაეკიდა ჩემი ოჯახის გადამწველს, თორემ ფაცხაში საქორწილო რა მჭირდა! ვაი, ჩემო ნაკვდავო! — ამოიოხრა ივლითმა და თავი ჩაღუნა.
- ფიქრი ნუ გაქვს, დედაჩემო, ვიცოცხლოთ და ისეთ ოდას წამოვჭიმავ ამ ეზოში, რომ გრომოვსაც თვალი ზედ რჩებოდეს. ერთობა დადგეს და ერთი ოდის მასალას ორ თვეში დაეაშადებ. ნაღს შევიწევ და თვალის დაელვებაში ოდას დავიდგამთ.
- კაი იმედი მოგცეს, შვილო, ღმერთმა. ბრძოლაში ხელი მოგიმართოს.
- აგრეა, დედა ჩემო. ძალა ერთობაშია.

ნათელას რახარუხივით ეყურებოდა ოდის ამბავი და გულში სულ იმაზე ფიქრობდა, თუ როგორ მოეწყობოდა ის სამეგრელოში საცხოვრებლად და დააცლიდნ თუ არა მას ბეგლართან თავისუფალ ცხოვრებას.

— მაშ გქორწილობთ, გეტყვი მე! — ისევ ძველ ამბავს ეძებოდა ხოსია და ბეგლარი ნათელასთან ერთად აღდგებოდა.

— ვქეიფობთ, ხოსია ჩემო, — უპასუხა ბეგლარმაც და სამადლობელი რიხით გამოსცალა.

— ქერიმს რაღა შევუთვალოთ, გეტყვი მე! — ახეიხეინდა ხოსია.

— შევუთვალე და გავათავე კიდეც, — უპასუხა იედიტმა და სუფრა დააღება.

(გატარებულია შემდეგ ნომერში)

ლადო მავთვარიანი

გზა ინფუსტრია

1

დაქრილ გულს, როცა ლაზვარი ესო,
გადმოიღვარა ლამე გიშრისა,
მძიმე ლოდინით უბე ამეცსო
თოვდა სიცივე სოველ ქვიშისა.
ნარზე დაეცა, როგორც ნიბლია,
თვალი დაბია ეკლის წვეტებმა,
ფიქრები სისხლად რომ დამიცლია,
სად შეიერთეს წვიმის წვეთებმა?
მკერდ გადახეთქილ ხევ-ხევ მაღაროს
მზე გადმოსხმოდა ოქროს სურდიდან,
ხსოვნამ აქ გული უნდა გათხაროს
ფიქრებს ჩამოვკრებ კიათურიდან:
წერაქვით ყრე კლდეს არღვევდა მკლავი,
ყოველ მოქნევას სცვივოდა ქვები,
მაღარო, ზვრელი, რა გულსაკლავი
იყო სინესტით გამოწკვები.
მკერდჩაძარღვეული შუბზე ღარება,
ოფლს ღვრიდა მუშა პერვესიელი,
მთების გარღვევას შეეხარება,
უქალამნოა და ფეხშიშველი.
ბჰობდა, ფიქრობდა, კჰუადამჯდარი,
მაღაროს შავად დაეღო პირი,
ცეცხლის წვიმებზე, ვით ნახანჯლარი
იდგენ კლდეები და მთის ნაპირი.
ხელდოქით წყალი ცივი, ანკარა,
მე მათთვის ბერჯერ შემისმევია,
• ლამემ მკლავები ცივად დაჰკარა,
თეთრად იმ თვალს რომ უთევია.
ღრუბლების შავად დაღვდავება,

და ბოქაული ვინმე კედია,
 ხსოვნებში მძიმედ მიეჭანება,
 მძიმე ხსოვნაში დანაკეცია.
 პერსენაკი და ვილაც პაპავა,
 და ათიოდე კიდეც მრეწველი
 დრომ მძიმე ლოდქვეშ ამოათავა,
 წინ წყალი ჰქონდეს, უკან მეწყერი.

2

კლდეთ გადმონაწვეთ, ქარაფ კალაპოტს,
 ებრძვის ყვირილა, ეინით და შურით,
 ვით ლერწმის ტანზე ატეხილ ნაფოტს
 ფიქრს მოაგორებს ის კიათურით.
 ძველი ცხოვრება დორბლმოდებული
 ძლიერი დარტყმით ლაშქმ დაძირა,
 „ოქროს ბუდიდან“ ამოგდებული
 დაეშვა თავქვე და თავდაყირა.
 გაანიავე, დასცა ანაზდათ,
 რეკოლუციამ დაამხო ძველი,
 ერთობ დაეცა მათი მაზანდა
 თავადია თუ დიდი მრეწველი.
 მაღაროები სოველ მადნებად
 დამკვრელებს ოფლად ეწვეთებიან,
 რკინის წერაქვებს შაქრად აღნება
 და მშრომელ მიწას ეთხოვებიან.
 რონოდა ნაცვლად გამხთარი ცხენის
 ელექტრო დენას გაჩრია ყელში,
 სოცშეჯიბრია ასე რომ შვენის
 შვენის დამკვრელი წერაქვით ხელში.
 ეჭიდებიან მკლავები ქარაფს,
 იფოთლებიან გეგმები მზიდან,
 შრომის ხალისი ყველაფერს ფარავს
 მზე მომჩქეფარობს ოქროს თასიდან.
 გულგადახრილი ხენშის მაღარო,
 ადის ბული და კორიანტელი,
 თითქოს შეირყა მთელი სამყარო
 და განუზადეს რამ განსაცდელი.
 შეზნიჭეს მკერდში, დასჭრეს დაღერღეს,
 თითქოს ცეცხლს ისვრის პირით მდეგები,
 ხუთწლედის გეგმით, როცა დაგეგმეს
 შვენის ახალი შემოტევებით.
 გადმონადენი უხვი ღინება

მადნებს მოსხმია რკინის ფოთლებად
შრომის ხალისში გადარკინებამ,
მთები ჩამოდგა გოლიათებად.

3

ყრუ უდაბური, უბირი დაბა,
კამბეჩის თავი და საყავროა,
ელექტრო ჩქერმა დენით დაბა
მზე ოქროსფერად მხრებზე დაყრია.
ქოჩორს ივარცხნის, მზეს ჩანაკონი
რკინის ხლართებში გადათასმული,
ქარხნის საძირკველს სკენის ზესტაფონი
რკინად განაქედ აბჯარ ასხმული.
ფერომარგანეცს, გიგანტს, უსწოროს,
თუჯი, ფოლადი მოსხმია ღილად,
სურს ქიათურა გულს დაიწუროს
ოქროს მადნებად რომ დადგრილია.
ათასი თვალი, ათასი ზედი,
იძვრის, ფოლადი რკინას აწეება,
გამოეცვლება ქალაქს ელფერი
ინდუსტრიაში როცა ჩაწეება.
მახარაძე და რკინის მათრახი,
ალიხანოვი სისხლის მზვრეპელი,
გულს დასობია, როგორც მახათი
ხალხის მძარცველი, ხალხის მყვლეფელი,
ლამე ამოშრა, მკერდგახლეჩილი,
დაწყდნ გულები ნაძირალემა,
წარსული შუა გადაჩეხილი
ძირში მოთხრილი დაჯდა წვალეზად.
ისევ ყვრილა უტევს ქარაფებს,
გახნიჭა წელში რკინა ნაწვეთი,
გულს მღელვარებით, როცა აქაფებს
გააგაყვეოს სურს იმერეთი.
ქიათურიდან ფეროშენებას
რკინის ძარღვივით შეეთასმება,
დაიცხრობს გულის ამ მღელვარებას,
ქარხნის კივილზე, როცა დაჯდება.
რიონჰესიდან მოისხამს ღილებს,
ფერომარგანეცს ეტყვის ღაღადისს,
რომ ინდუსტრიის წითელ ყვავილებს
მზე ეფოთლება და აღარ ჩადის.

ტფილისი, 1992 წ.

განმაცემი.

ღმის გაბონი

რამეთუ გადმოცემა

სოფელ ღებში, შორეულ წარსულში ბატონად ვინმე აზნაური ჯაფარა ჯაფარაშვილი ყოფილა, კაცი დიდად უდიერი, უნამუსო და შეუწყალბელი.

მისი ყმა რომ ცოლს ითხოვდა, პირველი ღამით მას უნდა ესარგებლნა. სოფელიც შეჩვეული და დამორჩილებული იყო ამ მოვლენას, და ესოდენ თავ-დამცირებას ჩუმი გულისტკივილით იტანდა.

მაგრამ ასე არ ჰქნა ჯაბუ გაგნიძემ: მან დადებული ზეგარა კისრიდან გადაიგდო, სოფლის დამცირებას და გულისტკივილს საბოლოო მახვილი ჩასცა და თვითონაც სოფლიდან გადაიკარგა.

მომხდარ ამბავს ასე მოუღწევია ჩვენამდე:

აზნაური ჯაფარა ჯაფარაშვილი, ბატონი იყო მთელი ღებისა. ამავე სოფელში ცხოვრობდა სხვა მრავალ ყმათა შორის ერთი ჯაბუ გაგნიძე, რომელმაც მიაღწია ქორწინების ასაკამდე და ცოლი ითხოვა.

ქორწილი დიდი ღზინით და სიხარულით გაჩაღდა ჯაბუს სახლში, მაგრამ მის გულს ის მოსალოდნელი შესაძლებლობა არ ასვენებდა, რომ ვაი თუ ბატონმა ჩემ ცოლზეც ისე იუდიეროს, როგორც ყველა ღამეში პატარძლის ნამუსზეო. მან ბატონს საიდუმლო მოციქულად თავისი მახლობელი ნათესავი, სოფელში საპატოო გლეხად მიჩნეული ქიტესა გაგნიძე აახლა და შეუთვალა: „მთის კაცს ბარის ქალი პირობით მომიყვანია (ქალი ქვედა რაჭიდან იყო), რომ თქვენგან ჩვენ პატარძლებზედ დაკისრებული შეურაცხყოფა მას არავინ მიაყენოს. თუ ამ სირცხვილიდან გადამარჩენთ, ერთ თქვენ შესაფერ ბედაურ ცხენს და მამიჩემის განთქმულ სტამბოლის თოფს მოგართმევო“.

მოციქული ჯაფარაშვილის სახლში მივიდა და ბატონის მოურავი გამოიხმო, დაბარებული გადასცა და წელში გაკეთებულ მოქედელ დამბაჩაზე უჩვენა:

—ესეც ჯაბუსია, ცბონებული მამა მისის მიერ ომში ნაშოვნი, ერთ სოფლად საღირალო რამეა. ამას შენთვის ვაფიქსაშებინებ, თუ ამ საქმეს გაარიგებ და ბატონის სიბილწეს აგვაშორებ. შენ ხომ ჩვენი სისხლის კაცი ხარ, მეზობელი და მეგობარე, და ჩვენი შერცხვენა და აუგი, არც შენთვის არის სახელი. იმ ჩვენ ძელმეშპარიტს გაფიცებ, გულით მოინდომე და იცოდე არ წააგებ.

მოციქულმა ეკლესიისკენ გაიშვირა ხელი და შევედრებული თვალებით ისე მიაშტერდა მოურავს, თითქოს უნდოდა იმედი თუ უიმედობა მის თვალთა კოკიდან ამოეცნო-ამოეწერაო.

მოურავმა დამბაჩას კარგად გადაეღო თვალი და მოციქულს უქასუბა,

— კარგი. მე რაც შემიძლია ძალიან ვეცდები და რაც არა და რა უნდა ექნათ! ღმრთი, დიდი რომ მოგერევა, მამა უნდა დაუძახო.

მოურავი ბატონს ეახლა, ჯაბუს მიერ შემოთვლილ მოციქულს მოახსენა.

შენიშვნა

ბატონმა ჩაიცინა.

— ჰგავს მაგ მამაძალს კარგი საკბილო ვინმე მოუყვანია და ბატონისთვის აღარ ემეტება! ასე არაა მოურავო?

— არ ვიცი ბატონო, თავი კი აღარ დაუზოგავს მაგ სულელს და ეტყობა მართლაც კარგი უნდა იყოს. თქვენთან რაღად უნდა დავშალო და თუ თქვენს დასტურს მიუტან, ჩემი საქმეც კარგად არის.

— ჰო, შენ რაო? რას გიპირებენ?

— ისეთ ყირიმის დამბაჩას მფეშაშობენ, რომ ერთ პატარა სოფლად ღირს და ეხლა ბატონო ჯაბუსთან ერთად ჩემი სულიც თქვენ ხელშია. ხუმრობით უთხრა მოურავმა.

— რას ამბობ კაცო, ეგ საქმე რომ გქნა, დედაკაცებში თავი მომეკრება. იტყვიან, ჩვენი ბატონი დასაჭურისებულაო, და ყველას შევსძულდები. ხომ იცი მე შენ ყოველთვის გენდობი ამ საქმეში და ეხლაც წაჰყევი მოციქულს, ქალი კარგად აათვალიერა-ჩაათვალიერე და სახორცე სჯობიან თუ სახორცის ფასი, ასწონ დასწონე და ეგრე ჰყავი. ხომ იცი, თუ გოგო კარგი იქნა, დამბაჩაზე მეტს მე გაჩუქებ. აბა გასწი!

მოურავმა ქადებული საჩუქრისთვის მადლი გადაუხადა, გარეთ გამოვიდა და რამდენიმე წუთის შემდეგ სოფლის შარა გზაზე დამბაჩიან მოციქულს გვერდით მიჰყვებოდა და ჯაბუს სახლისკენ მისაუბრობდენ.

მოურავი მასპინძელმა და სტუმრებმა დიდი პატივის ცემით მიიღეს.

ჯაბუმ მოციქულს ბატონის ხათქვამი პასუხი გამოსთხოვა.

— მე თვითონ ვნახავ ჯაბუს და ბატონის ნათქვამს მას მარტო გადავსცემ. ასე მაქვს დავალებული ბატონისგან. ეხლა შენ იცი რა მორჩილად და სიყვარულით მოეპყრობი ბიძია, რომ თავი შეაბრალისო, თორემ ხომ იცი, კაცი რომ დაგიმორჩილებს, მერე ურიგოდ კუდის ბზეკა აღარ გარგია. — არიგებდა მოციქული ჯაბუს.

— ყველანი ქორწილის სავსე სუფრას შემოუსხდენ და ღვინო გაილდა. მოურავმა პატარძალი ურცხვი და შეუპოვარი თვალთ დახვერა. ქალი მეტად ლამაზი გამოდგა. გადასწყვიტა თავის გულში, ქალი ამაღამ ბატონს უნდა მიგვეგაროვო. მაგრამ ეტყობოდა, რომ ჯაბუს მგლური გამომეტყველება რაღაც საწიშროებას ჰგვირდა და ფიქრობდა: „ამ თავხედმა ბიჭმა ავშარა არ აიწყვიტოს, ურიგობა არაფერი გაბედოსო.“

მოურავმა შემდეგ ხრიკს მიმართა. „ღვინოს დავლევ და დავუღევ, ვინც მინდა თვალებს აურევ“ — ჩაიღიღინა მოურავმა და ალავერდი ქორწილის მეფესთან გადავიდა.

— ლეონოც შენ უნდა შესვა და ყველაზე მეტადაც შენ უნდა მოიღბინო, ჩემო ძმავ, რადგან მზასა და მთვარის მერტოქე გიშოვნია. — ღებინა ჯაბუს და ყანწი გადასცა.

— დალიე ბატონის სადღეგრძელო! ბატონს ცალიერო სურს, ჩვენ კი ეს იაგუნდის ფერი ლეონო. რა გვენაღვლება! მოგება თქვენივეა, აქი რა არ არის, ყველაფერს გაუძღვებით.

მოურავის სიტყვებმა ჯაბუს თითქმის განუშტაცია იმედები და მისგან მიწოდებულს ესლა არათუ ლეონოს, ძირმწარსაც შესვამდა.

მოურავმა განზრახულს მალე მიადგო. ჯაბუ ჩვეულებრივზე აღრე დაითრო. ჯორკოდან ხელით აიღეს და, გარეთ საბძლის ლაფარქვეშ რომ კვერი ეგდო, იმაზე მიაწვინეს; დედამ თავის ნაბადი მიახურა და დასტოვეს.

ზარბაზმა მოურავმა იგრძნო, რომ სოფელი უკვე უძალოდა და შიგ გავლა უჯობოდ შეიძლებოდა და ჯაბუს დედას თითით ანიშნა მასთან მისულიყო და ჩუმად ჩასჩურჩულა:

— ხომ იცით, თქვენი აუგი ჩემ აუგად მიმანია და ამ საქმეს ნუ გაეახ-
მიანებთ. პატარძალი მონამუშებულად გადაღმა შუკაში გადიყვანე და აქ დამახ-
ვედრე და განათიადამდე ისევ ისე ჩაგაბარებ, რომ არავინ ხორციელმა არ შე-
ხედოს. ესლა კი ისე მოხერხებულად წაიყვანე, ვითომ მოსასვენებლად მიგყავსო.

თავზარდაცემულმა დედამთილმა დავალება აასრულა, მტირალი პატარ-
ძალი გაღეშილ მოურავს ცრემლების ფრქვევით ჩააბარა და სთხოვა „თქვენი
ღვთის გულისათვის ქალი მალე დამიბრუნეთ, თორემ ბიჭმა რომ გაღვიძება
მოასწროს, ფარსავს არაფერს იზამსო.

* * *

ვიდრე პატარძალი ჯაფარა ჯაფარაშვილის საწოლიდან გამოვიდოდა, მოურავმა იქვე კარის ნაგერალაზედ თავ მიდებულმა ჩინებულად გამოიძინა.

საწოლის კარი რომ გაიღო და საცვლების ამარა ჯაფარამ კარის ძირში გაშხლართული მოურავი დაინახა, ფეხი წაქრა, გააღვიძა და უთხრა:

— შე ვირის თაო, რა ღროს ძილია, აღე ჩქარა და წაიყვანე ისე, რომ
ვარსკვლავების გარდა არავინ დაინახოს — მერმე ქალს მიუბრუნდა და უთხრა;
— შენ ჩემო ბატონო, არ დამიფიწყო, გიყვარდე და გაბსოვდე და მედა შენ
კიდევ მალი-მალ უნდა ვნახოთ ერთმანეთი.

სირცხვილის ალით დამწვარი ქალი თავ ჩაქინდრული უენო საქონელივით
იდგა.

ბატონმა საწოლის კარი მოხურა.

მოურავმა ქალს მკლავში უხეშად ჩაავლო ხელი, ეზოში გაიყვანა და
მთვარის შუქზედ რომ მკედრის ფერად ჩათეთქვილი ქალი დაინახა, შებრა-
ლების ნაცვლად მხეტური განზრახვით კოცნა მოუწოდოდა.

— ღმერთო ძლიერო, ეს რა უღმერთოებაში ჩამავდე! — შესძახა ქალმა და
ხელიდან დაუსხლტა.

— იცი ჩემო ვარდის კოკობო, რაც მოხდა აქამდე, ამაზე მეტს ვერც
მტერი იფიქრებს და ვერც მოყვარე და ბარემ მოურავიც მომინადლიერე და

შენს ცხოვრებას გავაბედნიერებ. — მჭერმეტყველებდა მოურავი და აცახცახებულ ქალს კვლავ ხელი სტაცა. ქალი ისევ ხელიდან დასხლტა და ტიშქარს ვარეთ გზას მიაშურა. მოურავიც თან მისდევდა და ჩუმიდ ებრაძებოდა:

— დაიცა, უჩემოდ გზას ვერ გაიგნებ, შეგბედავს ვინმე და თანა-ბრგეჭრებო.

* *

ნახევრად გამოფხიზლებულმა ჯაბუმ თვალები მოიფშენიდა, მოცოცხლდა და უცებ მოაგონდა ყოველივე: ცოლი, ქორწილი, სტუმრები, ბატონი, მოურავი, და გულგახეთქილი ზეწამოიჭრა. არე-მარეს თვალი გადაავლო და შინისკენ გაეშურა. კალოსპირზე დამჯდარი, მისი გაღვიძების მოდარაჯე დედა წამოდგა და წინ გადაეღობა.

— სით მიხვალ, შეილო?

— მოურავი წავიდა?

— წავიდა.

— ცალიერა თუ?..

— ჰო... არა... ისე, შეილო. ჩვენ ხომ სხვებზე მეტნი არა ვართ, რაც წესია, ისე უნდა მოვიქცეთ.

ამშვიდებდა დაბნეული და მეტად შეწუხებული დედა, მაგრამ ყოველივეს მიმხედარი ჯაბუ დედას ხელიდან დაეცლება, იმ სახლში შევა, სადაც ნაქეთარი სტუმრები გულის ძილში არიან, კედლიდან თოფს ჩამოიღებს და ყელსაყინდ გახსნილი, ჯადარას სახლისკენ გაეშურება, უკან ელდა ნაკრავი დედა გამოუდგება და ჩუმის ხმით მისძახის:

— დაწყნარდი, ბიჭო! სამაგისო არაფერია!

* *

მარტო ცის ვარსკვლავნი უძლებდენ იმის ცქერას, თუ რა წამებაში ჩაეგდო მოურავს ჯადარასაგან გაუბედურებული ქალი, და ამის მნახველი მთვარე კი ისე მიღპაროდა, რომ ცისა და მიწის სამარცხვინო ამბავი ღამის წყვდიადს მაინც დაეთარა. ქალის საზარელმა ოხვრა-კვნესამ ჯაბუს მგლური ნაბიჯი შეაჩერებინა.

ჯაბუმ ერთ წუთში გაარკვია ყოველივე: ტანჯული ცოლი და გამხეცებული მოურავიც, და ის იყო მთვარეც გადაგორდა მთის მწვერვალს იქით, რომ ჯაბუს სტამბოლმაც დაიჭექა.

მოურავის გაბოროტებულ გულში განარებმა ტყვიამ თავი პატარძლის ძუძუს ქვეშ შეაფარა და გამარჯვებულმა სიკვდილმა მტყუნანსა და მართალსაც დანარცხებული სიცოცხლე თანაბრად გადაავიწყათ.

ჯაბუმ იგრძნო, რომ დამიზნებულმა მიზნის მიღწევას გადააქარბა. მივარდა, ჯირკცივით დაგორებულ მოურავს წიხლი ჰკრა, იქით გადაგორა და რა დახედა, რომ ცოლი უკანასკნელი ძარღვის ცემას კბილებით შუაზედ სჭრიდა, შუბლზედ ხელი შემოიკრა, წინ დაუჩოქა, აცახცახებულმა ძლივს შუბლზედ კოცნა გაუბედა. მერმე წამოდგა, თოფს ლულა მოუბრუნა, ვახნიდან ტყვია-წამალი

მანთავანი
გაბუაშვილი
ნიკოლოზი

* * *

ხელის გულზე გადმოიყარა, კარგად გაზომა, თოფში ჩაუშვა, სწრაფად გასტენა პირჯვარი გადმოიწერა და ჯაფარას სახლისკენ ვეფხვის ნაბიჯით გაიშურა.

ჯაფარა ჯაფარაშვილი პატარძლის გასტუმრების შემდეგ ჯერ დაუძინებელი იყო, როცა ისე ახლოს, თითქოს ყურის ძირში, სტამბოლის დაქვეშა შეაშფოთა. იფიქრა: ღმერთი არ გაუწყრეთ და მოურავს არაფერი დაუშავონო ამ ფიქრით აფორიაქებული, ლოგინიდან წამოდგა, წითელ ყანაოზის საცვლებზედ უცებ ახალბი ჩაიცვა და აივანზედ გამოვიდა. აივანი თავიდან ბოლომდე ჩაიარა და აქეთ-იქით მიდამოს ათვალეერებდა, მაგრამ არავინ სჩანდა. საჯილაბო სახლისკენ გადადგა, ქეშიკებს რიზიანად გადასცხა:

— ჰეი, ბიჭებო, არ გესმით? გარეთ გამოდით, ეზოს შამოუარეთ. მტერი მადამოს არ ზევრადდეს.

ის იყო მსახურებიც აიშალენ პატონის ხმაზედ, რომ კვლავ დაიქექა ჯაბუს სტამბოლმა.

ჯაბუს გულთან ერთად მისი ხელებიც კი გრძნობდა, თუ მისგან გასროლილი საშურისძიებო ტყვია რა ადგილს გაივლიდა და ჩაჯდებოდა. მიხვდა, რომ დამიზნებული მიზანს არ ასცდა, პირჯვარი გადმოიწერა და საყდარს მიაშურა. საყდრის კარები შეამტვრია: ხალხისგან ძაღოვანად მიჩნეული ძელ-ქეშმარიტის ბატი აიღო, ზურგს მოიკიდა და მთას მიაშურა.

* * *

ბევრი წვალემა განიცადა ჯაბუმ იმ უცნაური მთისა და ტყის ხნარცვების უგზო-უკელო გავლით, რაც გაიარა ღებებიდან დაწყებული სვანეთში მისვლამდე. ჯაფრით და ვარამით დამძიმებული ჯაბუ გულდაგულ მივიდა ლაშხეთში სვანეთის ბატონ ფაქა გელოვანის სასახლეში სოფელ შკედში და ფაქას ნახვა მოითხოვა.

ჯაბუ მგზავრული დაფუთილობით და მეტის მეტი დაქანცულობით წარსდგა მასპინძელთან.

— რაჟველი ვინმე შეჭირვებული თქვენთან მოველ თავშესაფარებლად, დიდო ბატონო, თქვენ და თქვენი ღმერთი. — მიმართა ჯაბუმ.

— რა დაგმართინა? რამ შეგაპირვა, შვილო? ჰკითხა ფაქამ.

ჯაბუმ ყოველივე ფეხზე დგომით უამბო ბატონს.

— ეხლა თქვენ უნდა შემოწყალოთ და თქვენი მოწყალე ხელითაც უნდა მომახსნათ ზურგიდან ეს ჩემი სალოცავი ძლიერი ბატი და ის მძიმე ცოდვა, ჩადენილი ამ ჩემი თოფითა.

ფაქა ფეხზე წამოდგა, პირჯვარი გადაისახა, მერმე ჯაბუსთან მივიდა ზურგიდან ბატი მოხსნა და იქვე მაგიდაზე დასვენა.

ჯაბუ მხარიდან თოფს აიხსნის და ბატონს მიმართავს: —

— ეს თოფი თქვენ ინიებეთ, დიდო ბატონო. ყირიმის საუკეთესო რკინაა და ერთგულად მსროლელი.

ფაქა თოფს ჩამოართმევს და ისევ მასვე გადაჰკიდებს.

— ვისაც იარაღის ხმარება ეგვრე სამართლიანად შეუძლიან, მე უიბრალოდ არ დაეტოვებ. ეს თოფი ისევ შენ გქონდეს და თუ შემდეგ შენ დატოვებ, ებრაძოლე უსამართლობას. დაჯექი, დაისვენე, ნუ გეშინია! რა? ჩემი ხმა ჩამოსულხარ, თქვენი ვილა? საძაგელი ჯაფარეები კი არა, მათი ერისთავიც გელარას დაგაკლებს. — დააიმიდა ახალმა ბატონმა.

* * *

ამ ამბავმა დიდი აღშფოთება გამოიწვია სვანელ მანდილოსნებზე და ნამეტან ფაქა გელოვანის მეუღლე როდამზე ¹⁾ როდამმა მანამ ვერ დაისვენა, სანამ რაჭის ერისთავს დიდად აღელვებული სალავათის წერილი არ მისწერა.

წერილის წაღება იქაურ აზნაურს ციოყ დევდარიანს დაეცალა.

წერილის შინაარსი შემდეგნაირად გადმოუციათ მსცოვან მოამბეთ ჩემთვის:

„უსტარსა ამას მიუწერ რაჭის ბატონს დიდ ერისთავად წოდებულს გიორგის. თქვენს საერისთაოში მომხდარი ამბავი ეგოდენ შემადრწუნებელ არს, რომ აზრის გამოშატველი კეთილშობილი კალამი და წმინდა ეტრატის ქალღმერთი მით არ შეირყვნის. ამის გამო ამ უსტარის მომართვენი აზნაური დევდარიანი დაიმდაბლებს თავს და მოგახსენებთ თქვენს საბრძანებელში ვერაგობით და უნაშუასობით მომხდარ ამბავს, მაგრამ ჩვენ, მანდილოსნებსაც, არ შეგვიძლიან იობის მოთმინებით აღვიფსოთ და არ მოგახსენოთ, რომ თუკი თქვენს საერისთაოში დედაკაცის ნამუსი, უფლება და პატივი ეგოდენ პირუტყვთათანა ითვლება, ნურას უკაცრავათ თუ თქვენ ერისთავად კი არა, კატის თვათაც არ ვარგებულხართ. ვამთავრებ უსტარსა რა ამას, მოვითხოვთ მე და ყველა ჩემი მხრის მანდილოსნები, რომ ის უზრდელი და სჯულ-გარეწარი აზნაურის ოჯახი და მთამომავლობა ექსორია ყოფილ იქმნენ სოფელ ლეზიდან, თორემ იძულებულ ყოფილნი ვიქნებით დაეიცვათ დედაკაცის ლეჩაქი და დიდს მეფეს საქართველოსას ვამცნოთ შენი საერისთაოს, სირცხვილი, და ვინძლო პასუხი მოგვეცითხოსთ“.

რაჭის ერისთავი როდამის წერილს დიდათ აღუშფოთებია, მაგრამ წერილი სამართლიან აღუშფოთებად უცენია და ჯაფარა ჯაფარაშვილის ცოლი და ერთადერთი მემკვიდრე ხახუტა მცირე მამულზე გადაუსახლებია სოფელ ძეგლევში, ხოლო ლეზის მამული მთლიან ლეზელების კუთვნილებად გაუხდია.

ჯაბუ გაგნიძე კი ფაქა გელოვანს ლაშხეთის ერთ მშვენიერ მთის კალთაზე დაუსახლებია, რომელსაც ჯაბუმ ლეზის ნაცვლად ლობი დაარქვა.

დასახლების დაწყებისას, უწინარეს ყოვლისა, ჯაბუს მის მიერ გამოტაცებული ხატისთვის პატარა საყდარი აუშენებია და შიგ ეს ხატი დაუსვენებია.

დღემდე ეს სოფელი ლობი, მართო იმ ჯაბუს ჩამომავალი გაგნიძეებით არის დასახლებული და იმ სოფელზედ მოკრულ დიდ საბაღახე მთასაც ლობის მთა ჰქვია.

¹⁾ მეორე გადმოცემა ვახტანგ გელოვანს და მის მეუღლე მზებათუნს იხსენიებს.

ის პატარა საყდარი და ლეხიდან მოტაცებული ხატიც დღემდე იქვეა შენახული. ამ ხატის განსაკუთრებული მოლოცვა და დღესასწაული მტკიცე შემართის გლოვად“ წოდებული, დღესაც დაცული აქვთ ღობელსა და მტკიცესა შემდეგი წესით: ალღების უკანასკნელ კვირაში ერთი კვირით მთელი გვარეულობა ქალი და კაცი მარხულობენ ვით ზიარების კვირაში. შემდეგ მოილოცვენ ხატთან ტაბლების, სანთლების, ზვარაკის შეწირვით აწირვინებენ ღვდელს და გადაიხდიან დიდ ლზინს და დღესასწაულს.

თუ რომელიმე გაგნიძე იმ მოლოცვის კვირაში სადმე სხვაგან არის, ხსენებულ კვირას იქაც გლოვით და უკმელობით ჩაატარებს.

გერცელ ბააზოვი

უმთხანო

რომანი

ნაწილი პირველი

გ ა რ კ მ ბ ა

1

— რა გეშველებოდა, ავგუსტინა, რომ ქვეყნად სარკე არ ყოფილიყო? რას უზამდი მაშინ იმ აუარებელ თავისუფალ დროს, რომელიც დაგრჩებოდა?

— ეგ ძალიან სერიოზული საკითხია. მე მგონია, იულია, რომ არც შენ ჩადიქრებიხარ ღრმად ამ საკითხს. სარკე! განა უბრალო საკითხია, ჩვენთვის, განსაკუთრებით ახალგაზრდა ქალებისათვის—სარკის საკითხი? სარკე—ჩვენი შემადგენელი ნაწილია, ჩვენი ორგანიზმის აუცილებელი დამატებაა. ლამაზი ქალი გამუდმებით უნდა სარკეში იქცირებოდეს. სარკე—საუკეთესო თანამგზავრია. სარკე—ერთგული მრჩეველია და ამავე დროს ზედმიწევნით სწორი წინასწარმეტყველია...

— გამარჯვებისა და დამარცხებისა—დაასრულა იულიამ.

—სწორედ ასე. შენ კარგად სიტყვი. მე ყოველთვის ვიცი, როდესაც მივდივარ ჩემი ოთახიდან დროს გასატარებლად—რომ მე გავიმარჯვებ.

— ამიტომაცაა, რომ ასეთი განსხვავებაა ჩვენ შორის. შენ გიყვარს სარკე. რადგან იგი გამხნევებს და გაძლევს გამარჯვების რწმენას. მე კი მძულს სარკე, რადგანაც იგი ყოველთვის ცუდ ამინდს უჩვენებს ჩემს ფრონტზე.

— შემცდარი ხარ, ჩემო იულია, მაგაში. რატომღაც დაგიტყუებია შენი თავი, რომ გამარჯვება არ მოვა შენს ფრონტზე. გამარჯვება მოვა, მხოლოდ ამაში სარკე არაა დამნაშავე. ამაში შენ ხარ დამნაშავე. საჭიროა გამოიცვალოს ხასიათი.

— ხასიათი?

— დიახ, ხასიათი. რატომ არ მიცქერი, როგორ ვიქცევი მე და რატომ არ წამბამავ ერთხელ მაინც? სიცოცხლე ისედაც ხანმოკლეა, ჩვენი ზელით რა საჭიროა, რომ უფრო შევამოკლოთ? პირიქით, ჩვენ უნდა ვეცადოთ, რომ ის გაეაგრძელოთ. როდესაც ჰგრძნობ საკუთარი სილამაზის ძალას—მაშინ აღარ ჰფიქრობ სიკვდილზე. მე ვგრძნობ ჩემი სილამაზის ძალას და მე მინდა სიცოცხლე! ისმინე იულია ბერგერ,—შენი ერთგული მეგობრის ავგუსტინა როზენფელდის რჩევა: საჭიროა გამოიცვალოს ხასიათი. მეტი უნდა იზრუნო შენი სილამაზისათვის, მეტი უნდა იფიქრო საკუთარი სიამოვნებისათვის, უნდა გაუღიმო

ყოველ მამაკაცს და ანთო მიდრეკილების ცეცხლით შენდამი. როდესაც იცი, რომ ვილაცას მოსწონხარ, ვილაცას სურხარ და ვილაც იწვეს შენთვის—მაშინ შენ ბედნიერი ხარ.

— შენ ისედაც ბედნიერი ხარ, ავგუსტინა. ახალგაზრდობში ფსიქიკით თავს გეხვევიან. გეყოფა სარკესთან ღგომა. დამერწმუნე, რომ ლამაზი ხარ. ეგ ლურჯი კაბაც ძალიან გიხდება.

— მე კი თუ დამიჯერებ, გეყოფა წოლა. ნუ ენევეი სიზარმაცეა. ადექი და გაისწორე თმა. მოდი აქ სარკესთან და კარგად დააკვირდი შენს სახეს. ნუ გგონია რომ მე უფრო ლამაზი ვარ შენზე. ხოლო თუ ახალგაზრდებს უფრო მაინც მე მოეწონვარ, ეს იმიტომ, რომ მე ვიცი თავის მოვლა, ვიცი აგრეთვე როგორ უნდა გავაბა ისინი ბადეში, ვიცი რომ მე ახალგაზრდა ქალი ვარ და აწმყო—ჩემია. შენ კი, ჩემო იულია, არ გინდა გაიგო ეს კეშმარიტება და გულზელ დაკრეფილი შესცქერი მომავალს. ამაოდ! აწმყო თუ გაჰქარა, მომავალი მოზუტობის ნეტსარაფერს არ მოგიტანს. მაშინ ინანებ, მაგრამ გვიან იქნება. გვიან იქნება. გვიან იქნება. ხა, ხა, ხა!

და ავგუსტინამ გადხარხარა ისეთი ძალით, რომ იულიას მოეჩვენა, თითქოს ავგუსტინასთან ერთად იცინოდა მთელი ოთახი.

ავგუსტინა როზენფელდის ოთახი არ იყო დიდი. მიუხედავად ამისა ნივთების მდებარეობა და მოწყობილობა არ იყო ესთეტიურ გემოვნებას მოკლებული. ყოველ ნივთს მოხერხებულად ჰქონდა მიჩნეული თავის ადგილი. როიალის თავზე გაკრული იყო მხატვრული სურათები. იატაკზე, საწოლთან გაფენილი იყო დათვის ტყავი. წიგნის თაროს ამშვენებდა ყვავილების თაიგული. კუთხეებში იდგა ისტორიული პირების ბიუსტები. კედელს შუაზე ჰყოფდა დიდი სარკე. ოთახში საგრძნობი იყო ყვავილებისა და ოდეკოლონის შერეული სასიამოვნო სუნი. საწოლთან იდგა პატარა მაგიდა, რომელზედაც ელაგა სხვადასხვა გვარი სურათებით დატვირთული ალბომები. ოთახის ყოველი კუნძული გაჰქოდა სისუფთავეს, მიმზიდველობას, სილამაზეს და სიცოცხლის წყურვილს.

ასეთი იყო ოთახის პატრონიც, რომელიც ამჟამად იდგა სარკესთან და ივარცხნიდა თმას.

ავგუსტინა ოცდაორი წლისა არ იქნებოდა, მაგრამ როგორც თვითონ ამბობდა, მას იმდენი უნახავს ცხოვრებაში, რომ ოცდაათი წლის ქალებს არ ჩამოუვარდებოდა გამოცდილებით.

იგი მაღალი ტანის იყო; შავი თვალწარბი და ასეთივე ფერის თმა, რაც ძალიან ნაკლებად ახასიათებს რუსეთის ებრაელ ქალებს—განსაკუთრებით ამშვენებდა ავგუსტინას. ჰქონდა ვნებიანი, მუდამ მოლიმარი თვალები და თავხედურად გამომწვევი ტუჩები.

მისი მშობლები ცხოვრობდნენ იმავე სახლში, მაგრამ ავგუსტინას ბავშობიდანვე ჰქონდა ცალკე ოთახი და ამგვარად ადრე ბავშობიდანვე განიმტკიცა თავისებური ავტონომია. მართო ოთახში ცხოვრებამ კი იქონია გავლენა ავგუსტინაზე იმ მხრივ, რომ მან შეიმუშავა საკუთარი შეხედულებანი ცხოვრებაზე და არ მოსწონდა, როდესაც ვინმე სხვა, ეს იქნებოდა მშობელი თუ ამხანაგი დაუპირდაპირებდა სხვა შეხედულებას. მთავარი—რასაც ძალიან შეეწვია ავგუს-

სტინა—ეს იყო თავისუფლება. ვერც ვერაფერს გაბედავდა შეხებოდა თავისუფლებას.

ავგუსტინას ძალიან უყვარდა თავისი თავი. უპირველეს ყოვლისა იგი ყოველთვის ზრუნავდა თავისთვის. საკუთარ სახეზე შესწავლილი ჰქონდა ყოველი ნაკვთი, ყოველი ხაზი, ყოველი ნაოჭი. იცოდა როგორი გამომეტყველება ჰქონდა მის სახეს როცა იცინოდა, როცა იღიმებოდა ან როცა წყნარად იყო.

დადვრემილი კი იშვიათად იყო. ან რა ჰქონდა მოსაწყენი? ავგუსტინას თითქმის არაფერი არ ჰქონდა საზრუნავი. ლუკმა პური? ამაზე ზრუნავდნენ მშობლები. უნივერსიტეტი? მართალია ჩასაბარებელი იყო რამოდენიმე საგანი, მაგრამ იგი იმდენს ჰფიქრობდა ამაზე, რამდენსაც გასული წლის თოვლზე. სილამაზე? საკმაოდ ჰქონდა ავგუსტინას.

მაგრამ ავგუსტინა მაინც ზრუნავდა თავის სალამაზეზე, რადგანაც ავგუსტინას ცხოვრების შინაარსი ღრმად იყო დაკავშირებული მის სილამაზესთან. ავგუსტინამ კარგად იცოდა, რომ მამაკაცებს უყვართ ლამაზი ქალები.

ავგუსტინასაც უყვარდა მამაკაცები; უფრო სწორი იქნებოდა ასე თქმა: ავგუსტინას უყვარდა, როდესაც მას მამაკაცები ეტრფოდნენ, ეალერსებოდნენ, სიყვარულს უცხადებდნენ ან როგორც სხვითონ იტყოდა „იწოდნენ მისი მზე-რით“.

იუღია უბრალოდ წამოწოლილიყო ავგუსტინას საწოლზე და ათვალისწინებდა ალბომში სურათებს.

ავგუსტინას ლაპარაკი ესმოდა, როგორც ტკბილი ნანინა. იუღიამ იცოდა რომ ავგუსტინა მართალი იყო, მაგრამ არც ხასიათის გამოცვლა იყო ადვილი საქმე.

იუღია არ იყო ულამაზო, მაგრამ მასში არ იყო ის მიმზიდველობა, რომელიც ჰქონდა ავგუსტინას.

გაურკვეველი სევდა და მწუხარება მოსჩანდა მის თვალებიდან.

ხანდახან შეიფლიდა ავგუსტინასთან. მათ აერთიანებდა: ბავშობა, მეგობრობა, უკრაინა.

ავგუსტინა ადრე იყო ჩამოსული, იუღია—კი ჩამოვიდა ტფილისში მხოლოდ საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ.

ამ წუთებში, როდესაც იუღია იწვა და ავგუსტინა სარკესთან უფლიდა თავის სახეს—იუღიამ იცოდა, რომ ყოველივე ეს ჩვეულებრივი, ყოველდღიური ამბავი იყო, მაგრამ როდესაც ავგუსტინამ გადინახარა, იუღიამ დამშვიდებით შეხედა მეგობარ ქალს და უთხრა:

— შენ იცინი ავგუსტინა... შენ მართალი ხარ. მეც ვიცი, რომ ბოლოს გვიან იქნება. მაგრამ მიპასუზე, განა სულ ერთი არ არის? რა არის ეს მარადიული, ურთიერთისაღმე—მიდრეკილება მამაკაცებისა და დედაკაცებისა? რა არის მიზანი? შეუღლება? შეილება? ტანჯვა წამება? შემდეგ სიკვდილი?... ისტორია მეორდება ასე. ყოველთვის ასე. არც შესის, რა არის ეს ცხოვრება? დილაზე ადრე ადექი, საღამოზე დაწეკი, ეძიე მოტრფიალე მამაკაცები, ისინი გადაგვიკიდებიან და ერთი შემქდარი ნაბიჯი—გამოიწვევს ტანჯვას და დაუსრულებელ წამებას, რისთვის, ავგუსტინა, რისთვის არის საჭირო ყოველივე ეს?

ავგუსტინა მობრუნდა და დადგა იულიას პირდაპირ. ასე იდგა ჩუმად კოტა ხანს, შემდეგ ნელ ნელა პირი გაეხსნა ღიმილით და მსუქანად, ვულკანისებური ამოხეთქის მსგავსად, ისევ წასკდა დაუსრულებელი სიტყვი, რომელსაც ვეღარ გაუძლო ვერც იულიამ და გადაედო მასაც.

— ყოჩაღ იულია. ადექი, დაწექი, ეძიე! კარგად მოსკერი. ესაა მთელი ცხოვრება. ზოლო რისთვისაა ყოველივე ეს საჭირო—ეს არის ფილოსოფიის საკითხი. მაგრამ მე არა მწამს ფილოსოფია. ჩემი ღოზუნგია: ძირს ფილოსოფია, გაუმარჯოს ცხოვრებას! აბა ჩემო იულია, ახტი ჩქარა საწოლიდან. ფილოსოფია მოგონილია ზარმაცებისათვის და საწოლზე მწოლარეებისათვის. გაიხედე ფანჯარაში, როგორი კარგი დღეა. განა დანაშაული არაა ამ ამინდში ოთახში ყოფნა?

და ამ სიტყვებით ავგუსტინა მოეხვია თავის მეგობარს და დაუწყო აყენება.

იულია შეეკითხა:

— მაინც რატომ არ მეტყვი, რომელი უფრო მოგწონს?

— ძნელი სათქმელია. იმ წრეში შეიდი ამხანაგია. ერთი ერთმანეთზე უკეთესები არიან. სათითაოდ სუყველა გამომიტყდა სიყვარულში. თითქმის ყველას ვუყვარვარ. რასაკვირველია ზოგს უფრო ძლიერად, ზოგს უფრო სუსტად. მე ყველასთან დიდი სიამოვნებით ვატარებ დროს. ერთ დღეს მგონია, რომ ერთი უფრო მიყვარს, ზოლო მეორე დღეს—მეორე.

— მე ყველას ვიყვარ?

— თითქმის. აი თუნდაც ჩამოგიყვები: ზებულონ, ცუბი, არიელ, აბიშაი, იონა, სიმონ და ოსიპი.

— როგორ მოხდა, რომ ყველა შენი მოტრფიალენი არიან ადგილობრივი ებრაელი სტუდენტები?

— განა სულ ერთი არ არის? ოღონდ კი იყვენ ახალგაზრდები, ჯანლონითა და ტემპერამენტით აღსავსე! თუნდაც ისინი აფრიკიდან იყონ მოსული, ამაზე რა საჭიროა ფიქრი.

— რასაკვირველია. ეს სხვათა შორის გკითხე, მე კი მაინც მინდა დანამდვილებით ვიცოდე—რომელს უფრო უყვარხარ მეტიცედ და ერთგულად. ავგუსტინა! ნუ ენდობი ბრმად მამაკაცებს. ისინი არ არიან სანდონი.

— განა ჩვენ კი ვართ სანდონი? განა ჩვენც ისე არ ვიქცევით, როგორც ისინი იქცევიან? ნუ დარდობ, იულია, მე კარგად ვიცი, რომ მათ მხოლოდ მოგწონვარ. მეც მეტი არაფერი არ მინდა. როცა მე მათთან ვარ, ისინი თავს ჰკარგავენ. იმ წუთებში ყველას ვუყვარვარ. შემდეგ, შეიძლება ვაეიწყებო, მაგრამ ამას მწიშვნელობა აღარ აქვს. საჭმე ისაა, რომ ვერავინ ვერ უძლებს ჩემს ღიმილს. არაეის არ შეუძლია იდგეს ჩემს გვერდით—გულგრილად. ამიტომ მე ვგრძნობ თავს გამარჯვებულად. თუმცა მათში არის ერთი... რომელიც უფრო მეტ ყურადღებას მაქცევს. მე ის მინდა ვსთქვა, რომ მას ვუყვარვარ ამ სიტყვის ნამდვილი მნიშვნელობით.

— მე რე შენ?

— მე? მე სწორედ ის არ მიყვარს, თუმცა ის პირიქით დარწმუნებულია საწინააღმდეგოში.

— თუ იმას გულწრფელად უყვარხარ, ხოლო შენ კი არ გყვარს, შენის მხრივ მისი მოტყუება არ არის კარგი საქციელი.

— სისულელეს ნუ როშავ! განა შემიძლია შევიყვარო გიგი ოსიპი? ხა, ხა, ხა!

— ოსიპი? მერე შენის აზრით, ვინ აუშალა მას ნერვები? ვინ გააგიჟა? ისევ მისმა ამხანაგებმა, რომლებიც გამუდმებით მასხრად იგდებენ, ამცირებენ, ატყუებენ და ბურთივით ათამაშებენ. შენც გადაგედო ფშატი სენი და იქცევი მათსავით. ერთი უნდა იცოდეს ავგუსტინა, რომ ოსიპი არ არის ბოროტი კაცი, მხოლოდ მუშტი კი აქვს ბოროტი კაცისა. თუ დასჭირდა და დაატრიალა—სუყველა ამხანაგებს ისე დააფრთხობს, რომ მათ სამუდამოდ დაეკარგებათ მადა ოსიპთან შეხვედრისა.

— მაგდენი შნო არა აქვს ოსიპს. ხოლო იულია, შენ ძალიან გამოუცდელი ხარ სატრფიალო საქმეებში. როგორ შემიძლია ოსიპთან „ფლირტზე“ ხელი ავიღო, როდესაც იგი ერთგული ძალღივით, თვალის დახამხამების უმაღლეს რეჟიმზე ჩემს ყოველ სურვილს? არ არის არც ერთი ამბავი მათ წრეში, რომ მე არ ვიცოდეს. ოსიპი—ჩემი ცხოვრების ცოცხალი ენციკლოპედიაა. ოსიპს საშუალებით მე ვუნიშნავ შეხვედრას რიგ-რიგობით ყოველ მათგანს.

— ეს როგორ?—გაიკვირა იულიამ.

— როგორ და სრულიად უბრალოდ. მისი ხელით ვვზავნი წერილებს და ოსიპს არასოდეს არ მოუვა აზრში, თუ რას ვწერ ამ წერილებში.

— ყოჩაღ, ავგუსტინა! თვითონ დემონს არ შეუძლია მოიფიქროს ამანტი ორიგინალური ბოროტება. მაგრამ მაინც... რატომ ჰფიქრობ, რომ მან არაფერი არ იცის შენი მოქმედებისა? რას იზამდი მაშინ, რომ მას უცბად გაეშალა შენი რომელიმე წერილი და წაეკითხა მისი შინაარსი?

— იგი ამას ვერ გაბედავს. ოსიპი არის ისეთი აღამიანი, რომელსაც შეუძლია განუსაზღვრელი მინდობა. იგი მეთაყვანება, როგორც ღვთაებას. ხა, ხა, ხა. როგორ შეუძლია მას, გახსნას ღვთაების წერილი?... ეჰ, იულია, იულია, შენ ჯერ კიდევ დიდი ბავში ხარ და არაფერი გეხმის დღევანდელი ცხოვრებისა, ცხოვრება იქნება მარად, მარად. ჩვენ კი, მე და შენ, იულია—არ ვიქნებით მარად. ამიტომაც ვიდრე ვართ, ცხოვრებას უნდა გამოვტაცოთ ყველაფერი, რისი გამოტაცებაც შეიძლება. იულია ბერგერ! გამოიბერტყე ყურები, რას გამოშტერდი განა მე მართალი არა ვარ?

— ვაი თუ შენსავით ჰფიქრობს ოსიპიც და შენ კი გგონია, რომ ის გულწრფელია?

— მაშ შენ არ გჯერა, რომ ოსიპი ძალიან ერთგულია? ყოველი დღე—ამას ამტკიცებს. უფრო მეტიც: ოსიპს არა აქვს საკუთარი აზრი, საკუთარი ფიქრი. ყველაფერი ეს—მეკუთვნის მე. ყოველ განცდას, ყოველ უბრალო შემთხვევას—იგი უსათუოდ მე მიამბობს. მას არაფერი აქვს დაფარული ჩემგან. ერთი სიტყვით ოსიპი—ეს იგივე სარკეა, სადაც მე თავისუფლად ვკითხულობ. მისი სულის ყოველ მოძრაობას. როგორ შეუძლია მას ასეთ პირობებში—არ იყოს

გულწრფელი? შენ კვლავ ექვი შეგდის იულია; როცა ჩემსავით ახლას გაიცნობ ამ წრეს—მაშინ ამაში დარწმუნდები.

ეკიკინეშული

იულიამ არაფერი არ უპასუხა. ნახევრად წამოწოლილმა მამოქმედარი განაგრძობდა ალბომში სურათების ძებნას. სურათებში ერთ ზუფთა ბლანკს წააწყდა. წაიკითხა. გაუკვირდა და შეეკითხა:

— საიდან მოხვდა შენს ალბომში, ფსიქიატრული საავადმყოფოს ბლანკი?

— ალბად დარჩა შემთხვევით რომელიმე ექიმს—უპასუხა ავგუსტინამ.

უცბად მოუვიდა რაღაც აზრი, გაიცინა, წამოაყენა იულია საწოლიდან და მიიყვანა საწერ მაგიდასთან. შემდეგ დაუღრწინ ცარიელი ბლანკი და უთხრა:

— სწერე.

იულიას გაუკვირდა ავგუსტინას საქციელი, მაგრამ ჰგონობდა, რომ მეგობარი ემზადებოდა რაღაც ახალი ხუმრობისათვის. ავგუსტინა კარნახობდა, ხოლო იულია სწერდა.

— „მოქალაქე ოსიპ ოსიპისძე ხანანაშვილს.

ამით წინადადება გეძლევათ გამოცხადდეთ ზვალ შუადღის სრულ 12 საათზე ფსიქიატრულ საავადმყოფოში თქვენი ფსიქიური ავებულობის შესამოწმებლად. საავადმყოფოს გამგე... მოაწერე ვისიმე გვარი, სულ ერთია. ახლა ვიცინებთ იულია, ვიცინებთ, ვიცინებთ.

და ამ სიტყვებით ავგუსტინა გავარდა ოთახიდან და თან გაიტაცა დაწყობილი ქაღალდი.

იულია სახტად დარჩა და ვერ გაიგო, რა უნდოდა ექნა ავგუსტინას ამ ქაღალდით.

ავგუსტინა დაბრუნდა ხუთი წუთის შემდეგ და განაცხადა:

— ახლა აღარსადაც არ წავალთ. აქ ვიქნებით და დავუცდით სეირს. მე ის ქაღალდი გაუგზავნე ოსიპს მილიციელის ხელით, რომ ნამდვილ ავტორებზე ექვი არ მიიტანოს.

— როგორ ფიქრობ ავგუსტინა, ოსიპი წავა საავადმყოფოში?

— ჯერ ჩემთან მოვა რჩევის საკითხავად.

— შენთან ის არ მოვა!

— შენ ასე ფიქრობ? ძალიან ცუდად ფიქრობ, ჩემო იულია. ის მოვა უსათუოდ მოვა! მას ჩემგან არაფერი აქვს დამალული. სწორედ ეხლა დაგიტყუებ, რომ მე მართალი ვარ მის შეფასებაში. იულია! ჩემო იულია! გაიცინე, გაიცინე! ხა, ხა, ხა! ხა, ხა, ხა! ოსიპი მოვა ჩემთან და მკითხავს რჩევას. როგორ მოგწონს ეს ამბავი? გაიგებენ მისი ამხანაგები და მას ანექდოტად გადააქცივენ. ანექდოტი! მთელი ცხოვრება რეალური ანექდოტია და ჩვენ ყველამ უნდა ვიცინოთ, ვიდრე ცოცხლები ვართ. მაშ ვიცინოთ იულია!.. იულია, ჩემო იულია, რომ იცოდე... რა კარგია სიცოცხლე!...

ოსიპი იცვამდა ძველ, გაცვეთილ კოსტიუმს. ფანჯარაზე თვალი მოჰკრა შუაზე-გადატეხილ სავარცხელს და იღო. მაგრამ მალე მოაგონდა, რომ თავზე თმა

არ ჰქონდა, გადაადგო და უარესად დაამტკიცა. შემდეგ აიღო ფენსა ცნობის სწავნად და მით დაუწყო წმენდა თავის სტუდენტურ ჯგუფს, რომელზედაც იყო პირველი მენ-შევიების დროიდან შერჩენილი მტერი.

ოთახში ყველაფერი არეული იყო. პირსაბანზე იღო ავგუსტინას სურათი. მაგიდაზე ერთად ელაგა ელექტრომექანიკის სახელმძღვანელო, შეკმული ბატის ძვლები და თეთრი საყელო. საგრძნობი იყო შეხუთული ჰაერი. ეტყობოდა მის პატრონს არ უყვარდა ფანჯრის გაღება.

თვითონ ოსიპი ოცდაცხრა წლისა იყო. თავზე სადაც კი შერჩენოდა თმა— მოსწანდა აქა იქ შეპარული ქალარა. სახე ბრტყელი ჰქონდა და ნიკაპი ოდნავ, გაყოფილი. ამავე დროს ჰქონდა საკმაოდ განვითარებული მუსკულები და მკლავებში ჰგრძნობდა იშვიათ ძალას.

უნივერსიტეტში მას ეძახდნენ მარადიულ სტუდენტს. წელიწადში აბარებდა თითო საგანს. მშობლები ყოველწლიურად ელოდნენ რომ მალე ოსიპი იქნებოდა ინჟინერი და ამ იმედით უგზავნიდნენ ფულს. მაგრამ ოსიპი არ ჩქარობდა. მიღებულ ფულს კი სასწრაფოდ ანადგურებდა და ხშირად დადიოდა უკაპეიკოდ.

ოსიპი მეტად გულკეთილი იყო და ამით სარგებლობდნენ მისი ამხანაგები, რომლებსაც იგი ჰყავდათ ყოველმხრივ დაბრკავებული და დამორჩილებული. მიუხედავად იმისა, რომ ოსიპი კარგად ჰგრძნობდა, როგორ ამცირებდნენ მას ამხანაგები—იგი მაინც ვერ ჩამოშორდა მათ, ვინაიდან უიმართოდ მას არ შეეძლო ცხოვრება. იგი ძალიან იშვიათად გაბრაზდებოდა, ხოლო როდესაც გაბრაზდებოდა—მაშინ ამხანაგებს ეშინოდათ მისი.

მთელი მისი ცხოვრების შინაარსს შეადგენდა:

ამხანაგები, ღვინო, ხუმრობა, კატები და ავგუსტინა.

სხვა სურვილი მას არ ჰქონდა. მშობლების წერილებს კითხულობდა უსიამოვნოდ. როდესაც მოაბეზრეს თავი „ზედმეტი“ ღარიბებით, მაშინ გაბრაზებულია გაუგზავნა მათ მოკლე ბარათი, რომელშიაც მისწერა:

„თუ ასე აღვიღია უნივერსიტეტის გათავება—მაშინ ჩამოვრძნდით და ოქვენ გაათავეთ“.

ამის შემდეგ კარგა ხანს შესწყდა საყვედურები.

ამ საღამოს, როდესაც იგი კოსტიუმს იცვამდა, იცოდა, რომ ამხანაგი ზებულონის ბინაზე მის ამხანაგებს დანიშნული ჰქონდათ რაღაც კრება. მართალია ოსიპი არ მიუწვევიათ, მაგრამ უიმისოდ როგორ შეიძლებოდა. მას საერთოდ არასოდეს არ იწვევდნენ, მაგრამ მისი ყოფნა იგულისხმებოდა. თუმცა ოსიპს ღირივით ეზარებოდა კრებები და საზოგადო საქმეები, მაგრამ ხშირად კრების შემდეგ იმართებოდა დროს ტარება, გართობა და ოსიპსაც ეს უნდოდა.

როდესაც შორჩა კოსტიუმის ჩაცმას, გამოვიდა ეზოში.

მთელი ქუჩა იცნობდა ოსიპს. განსაკუთრებით იგი უყვარდათ ბავშვებს, რომლებთანაც მან იცოდა ხანგრძლივი ხუმრობა და თამაშობა.

ეზოში ბავშვებმა მიანენეს თავი ბურთაობას და შემოეხვიენ ოსიპს.

მეზობლებმა დაუწყეს ოსიპს ცქერა ჩვეულებრივი ცნობის მოყვარულობით.

როდესაც ოსიპი კარგ ხასიათზე იყო, მაშინ მან იცოდა ერთი სიტყვის მხიარულად წარმოთქმა:

— გიყვარდეს...

გერმანული

და ამ სიტყვის ბოლო მარცხელს იგი გააგრძელდა მისი გამოუდიოდა:

— გიყვარ—დე... ე... ეს...

ახლაც წარმოთქვა ეს სიტყვა, როდესაც შეამჩნია, რომ რკინის დახვეულ კიბეზე მიცოცავდა შავი კატა. არაჩვეულებრივი სისწრაფით დაედევნა, სწვდა კედელს და დაიკირა. შემდეგ შეიყვანა იგი ბავშვებით გარშემორტყმულ რკალში და ასე უთხრა:

— ამხანაგო კატა, შენ დაპატიმრებული ხარ. თუ გსურს თავისუფლება მიიღო, მაშინ უნდა დაიქნალო.

კატა ჩუმად იყო და გაოცებით იცქირებოდა გარშემო.

ოსიპმა დაიქნალო. მაშინ კატა მიხვდა, რასაც სთხოვდნ და წაბაძა ოსიპს.

კატა სიცილით გაანთავისუფლეს.

შემდეგ ოსიპმა ჩაამწყრივა ერთ რიგში თორმეტი ბავში. უთხრა მათ, რომ ერთმანეთისათვის ხელი ჩაეკიდათ. თვითონ მოჰკიდა ხელი პირველ მათგანს და გასცა ბრძანება:

— იარეთ!

ბავშვები ხელიხელ ჩაკიდებულნი მიჰყვებოდნ ოსიპს. ეზოს ბოლოში მომალეობულ ადგილზე—ჩამოკიდებული იყო მილი, რომელშიაც გატარებული იყო საკმაო რაოდენობის ელექტროობა. ოსიპმა წააგლო ხელი მილს და მოულოდნელად ბავშვები თავიანთი მეთაურით ახტნ მალა პაერში.

ბავშვებს ჯერ შეეშინდათ, მაგრამ როდესაც დაეშვენ ისევ დაბლა, დაიწყეს ხარხარი.

ხარხარებდნ მეზობლებიც.

ეზოში შემოვიდა მილიციელი, რომელმაც მიაშურა პირდაპირ ოსიპს და შეეკითხა:

— თქვენი სახელი?

— იოსებ. იოსიფ. იოსი. ოსიკ. ოსია. ოსიპ. ოსიპ. ოსიპ ოსიპიჩ, — მიუგო დალაგებით.

ბავშვებმა კვლავ გადინახარეს, ხოლო მილიციელს შეეშინდა, ხელიდან გაუვარდა ქალაღი და უკან გაბრუნდა.

ოსიპმა აიღო ქალაღი და წაიკითხა. გაბრაზდა. შემდეგ ისევ წაიკითხა რამოდენიმეჯერ.

პირველი აზრი, რომელიც მას მოუვიდა ამ დროს—ეს იყო:

„ავგუსტინა!“

სასწრაფოდ შევარდა ოთახში. გადაისხა ოდეკოლონი, გადაიცვა პალტო და გამოვიდა გარედ.

ბავშვებმა ვერ გაიგეს, თუ რატომ მოხდა ასეთი უცარი ცვლილება ოსიპის განწყობილებაში და დაედევნნ ქუჩაში.

კარგა ხანს მისდევდნ. ოსიპი მიდიოდა ძალიან ჩქარა დაარ იხედებოდა უკან. ხოლო როდესაც იგრძნო, რომ უკან მისდევდნ ბავშვები, მობრუნდა და განრიხებულმა დაუყვირა:

— დაიკარგეთ აქედან, თქვე კონტრრევოლუციონერებო...
 ეს იყო მისი საყვარელი სიტყვა—გაბრაზების ქამს.
 ხოლო შეშინებულმა ბავშვებმა, რომლებმაც არ იცოდნენ, რომ ეს იყო „გი-
 ბის“ ახსნა—მოკურცხლეს უკან, თავიანთი ეზოებისაკენ და დაიშრნენ.

ოსიპს არ ესიაზოვნა, რომ ავგუსტინა მარტო არ იყო. ახალგაზრდა ქალე-
 ბი კი მოუთმენლად ელოდნენ, რომ იგი დაიწყებდა ლაპარაკს, ოსიპი ჰგონობდა
 უხერხულ მდგომარეობას.

ავგუსტინამ გამარჯვებული ღიმილით გადახედა იულიას და შემდეგ მიმა-
 რთა ოსიპს:

— ოსიპ, შენ გეტყობა რაღაცას აუღელვებიათ. რატომ არ შეუბნები?
 ოსიპმა გაუბედავად გაიხედა იულიას მიმართულებით. ავგუსტინა მიუხედა
 აზრს და დაამშვიდა:

— იულია ჩემი საუკეთესო მეგობარია. ნების გაძლევ ილაპარაკო ამასთან
 ისევე თავისუფლად, როგორც ჩემთან.

მაშინ ოსიპმა გაივლო ჯიბეზე ხელი, ნელა ამოიღო უცნაურად დაკმუჭ-
 ნული ქაღალდი, გაშალა და გაუწოდა ავგუსტინას.

ავგუსტინა და იულია ოსტატურად იკავებდნენ თავს, რომ სიცილი არ წა-
 რსკდომოდათ.

ხელიდან ხელში გადადიოდა ფსიქიატრული საავადმყოფოს ბლანკი.

ავგუსტინამ შებრალების ნიშნად თავზე ხელი გადაუსვა და გვერდით მოი-
 ჯინა. ეს იყო საუკეთესო წამალი, რომელიც დაამშვიდებდა ოსიპის აღელვებულ
 სულს.

ოსიპმა იგრძნო რაღაც შეება. ასე ეგონა უდიდესი ლოდი მოსწყდა გუ-
 ლიდან. მაღლობის ნიშნად მოწიწებით ემთხვია ხელზე.

ავგუსტინამ ნელა წაიღო ხელი უკან და შეეკითხა:

— რას აპირებ ეხლა?

— მე მოვედი შენთან რჩევის საკითხავად.—მიუგო ოსიპმა.

— ამ საქმეში მე არ შემიძლია რჩევის მოცემა. აქ ისე უნდა მოიქცე, რო-
 გორც შენ დაინახავ საჭიროდ.

— მე მინდოდა, ავგუსტინა, გამეგო შენი აზრი, თორემ მე უკვე მაქვს ჩე-
 მი გადაწყვეტილება.

— როგორია შენი გადაწყვეტილება?

— არ წაველა.

როგორ დაასაბუთებ წაუსვლელობას?—შეეკითხა იულია, რომლის ხმაში
 მოსჩანდა ერთსა და იმავე დროს სიბრაღული და ცნობისმოყვარეობა.

ოსიპი სახეზე იცვლებოდა. იგი წამოდგა და დაიწყო წინდაუკან სიარული.

ავგუსტინა შესცქეროდა მას კატის თვალებით, რომელიც ათამაშებს თა-
 ვის კლანჭებში დაჭერილ თავგს. უაღრესი კმაყოფილებით აღევნებდა თვალყურს
 თავის ინტრიგის მსხვერპლს.

იულია ელოდა პასუხს თავის საკითხზე. მასაც, თავისდაუნებურად გადაე-
 დო ავგუსტინას სიხალისე და ეხლა სრულიად აღარ ნანობდა, რომ ისიც თანა-

მონაწილე იყო ამ საქმისა. თან თვალებით ანიშნა ავგუსტინას, რომ ავგუსტინას შეფასება სწორი იყო. იუღია დარწმუნდა, რომ ეს ადამიანი იწვევდა მხოლოდ სიბრალულს, მაგრამ არა სხვა რაიმე, უფრო საპატივისცემო გრძნობას. მიუხედავად ამისა, იუღიას უკვირდა, რომ თვითონ მასაც აღმოაჩნდა ბოროტების ნასახი. სხვანაირად როგორ შეიძლებოდა ახსნა იმ გარემოებისა, რომ ამ საცოდავი ადამიანის ტანჯვა—იუღიაში იწვევდა ფარულ, რაღაც უცნაურ და გაუგებარ სიამოვნებას?

იუღიამ გაიმეორა თავისი საკითხი.

ოსიპი უცხად შეჩერდა იუღიას პირდაპირ, გაუსწორა თვალები და განუცხადა:

—ამას არაფერი დასაბუთება არ სჭირია. ისედაც ცხადია. თუ კვებიან ვარ—მაშინ რა ესაქმებათ იმათ ჩემთან? რისთვის უნდა წავიდეთ? ხოლო თუ გიყი ვარ... მაშინ არ მივდივარ! გესმის? არ მივდივარ! გიყი ვარ და არ მივდივარ!...

ძნელი იყო თავის შეკავება და მათ გაიცინეს.

ხოლო ოსიპმა ძლივს მოახერხა:

— შენც, ავგუსტინა, შენც დამცინი?

რამდენი იყო ამ ხმაში გულისტკივილი, მწუხარება და სიმწარე!

ავგუსტინაში თითქოს ერთს წუთს გაიღვიძა ადამიანურმა გრძნობამ და იუღიას:

— არ გრცხვნი, ოსიპ? განა ჩვენ შენზე გავიცინეთ?... როგორ შეიძლება ასეთი აზრის გაფიქრება? ჩვენ მხოლოდ მოგვეწონა შენი მსჯელობა... ასე არაა იუღია?

— რასაკვირველია, ასეა.—დაუდასტურა იუღიამ.

— რაც შეეხება ამ ქაღალდს—განაგრძო ავგუსტინამ—ამაზე ნუ იღარდებ. შენ არსადაც არ გაბედო წასვლა, როგორ შეუძლიათ ძალით შეგამოწმონ? საქმე ხომ არ გამოიწვევიათ ფსიქიატრულ საავადმყოფოში? ამ ქაღალდს კი, დახედო რას უხამ.

და ამ სიტყვებთან ერთად ავგუსტინამ ქაღალდი ნაფლეთებად აქცია. შემდეგ შეეკითხა:

— რატომ არ მომიყვები როგორ გაატარე დღევანდელი დღე?

— ჩვეულებრივად. ვმეცადინობდი ელექტრომექანიკაში. თავში არაფერი შევიდა. შენდღე ჩავიცვი კოსტიუმი, გავწმინდე ქუდი. ეზოში ვათამაშე ბავშვები და კატასთან პატარა რეპეტიცია მქონდა.

— ახალი ამბავი რა იცი?

— ამ საღამოს ზებულონის ოთახში დანიშნულია კრება. იქნებიან ყველა ამხანაგები.

— ო, ეგ ჩინებულია—მზიარულად წამოიძახა ავგუსტინამ, რომელსაც რაღაც აზრმა გაუელვა თავში და ეშმაკურად ჩაიცინა, შემდეგ ისევ შეეკითხა:

— რომელ საათზეა დანიშნული?

— სრულ რვაზე. უკვე დროა. მე წავალ ეხლა.

— წადი ოსიპ, შეიძლება ჩვენც მოვიდეთ. მხოლოდ არავის არ უთხრა. მოვალთ ისე, უცერად.

— გიყვარდეს...— აღტაცებით წამოიძახა ოსიპმა და გაეღია ოთხიდან.

როცა მართო დარჩენილი— იულამ უთხრა ავეუსტინას: *ქვემოთ*

— ხომ არ გაგიღდი. რა გვესაქმება იმით კრებაზე. *ქვემოთ* არ წამოვალ.

ამაზე ავეუსტინამ მიუგო თავისი ჩვეულებრივი სიცილით და გადამდგა სიხალისით:

— წამოხვალ. სიხარულით წამოხვალ. რას შემომცქერი იულა? ნუ თუ მართლა ჭეჭრობა, რომ ისინი რამეს აკეთებენ კრებებზე? ხა, ხა, ხა, ისინი ისევე ჭეჭრობენ ჩვენზე, როგორც ჩვენ მათზე. ჩვენი მისვლა— მათთვის იქნება შეველა. გადარჩებიან თავის სულელურ კრებას. ამაშიაც ისევე დარწმუნდები, როგორც ოსიპის შეფასებაში. კრება! რას მიქვია კრება! ძირს კრება! გაუმარჯოს ახალ-გაზრდობას და სიამოვნებას! გაუმარჯოს სიცოცხლეს!

2

პაპიროსის საფერფლე საესე იყო. ზებულონმა თვალთა ანიშნა ოსიპს, რომ გაეტანა და გაეწმინდა. ოსიპი არ წამოდგა. თვალებითვე უპასუხა, რომ ვინც სწევდა— იმან გაიტანოსო. მაშინ ზებულონმა გაისწორა პენსენ და პირდაპირ მიაწერდა ოსიპს. ოსიპმა იგრძნო, რომ ზებულონის თვალები გამოხატავდნენ წყრომას, სასწრაფოდ წამოდგა, დაავლო ხელი საფერფლეს და გაიტანა.

ზოგიერთებმა გაიღიმეს.

ზებულონი იყო ყველა ამხანაგებზე მაღალი. კარგი ჩაცმულობა და პენსენ ხელს უწყობდა დანარჩენებზე ჰეგემონობას. იგი იყო უკანასკნელ კურსზე და ეს გარემოებაც ლაპარაკობდა მის საპატივისცემოდ. ამიტომაც გასაკვირი არ იყო, რომ ყოველთვის, როდესაც შეიკრიბებოდნენ ამხანაგები სერიოზული საკითხების განსახილველად, დირიჟორის ჯობი ამლოჩნდებოდა მის ხელში.

ზებულონი უყვარდა დისციპლინა და ამასვე მოითხოვდა დანარჩენებისაგან. თავმჯდომარის ზარი მის ხელში იყო სასტიკი მუქარა იმათთვის, ვინც წესს არღვევდა. ყოველი ამხანაგის სიტყვა, უნდა ყოფილიყო მოსმენილი ყურადღებით. ყველას უნდა ჰქონოდა ქაღალდები, თავისთვის აღენიშნათ შენიშვნები და შემდეგ რიგრიგობით გამოეთქვათ თავისი აზრი.

ზებულონსაც უყვარდა სხვებივით სიმხიარულო, დროსტარება და ხუმრობა, მაგრამ კრებების დროს, იგი სრულიად გამოიცვლებოდა. თავისი მოქმედებით იგი აიძულებდა ამხანაგებს, რომ მისთვის მიეხამათ. სხვებიც ჰგრძნობდნენ, რომ ასეთი როლი ყველაზე უფრო შეეფერებოდა მას.

წინ ედო ფანქარი და ქაღალდი. ქაღალდზე ეწერა უშინაარსო და ულოლიყო სიტყვები, რომლებიც გასაგები იყო მხოლოდ მისი დამწერისათვის. ამავე დროს იქნებოდა სამკუთხედები, რგვალი წრეები და ოსიპის თავი. როდესაც ლაპარაკობდა რომელიმე ამხანაგი, რომელიც გამოთქვამდა რაიმე ახალ, ორიგინალურ აზრს, იგი იტყოდა ერთ სიტყვას „აჰა“ და თავისთვის შენიშვნებში აღნიშნავდა უკანასკნელი წინადადების ერთერთ დამახასიათებელ სიტყვას. ხოლო რას ნიშნავდა ეს „აჰა“— კმაყოფილებას თუ უკმაყოფილებას— ამას გაიგებდნენ ამხანაგები ყველაზე ბოლოს, როდესაც ყველანი მორჩებოდნენ თავიანთი აზრების გამოთქმას.

როდესაც ის შეუღებოდა,—თავისივე სიტყვებით,—„რეზიუმეს გაკეთებას“, ამხანაგებმა წინდაწინ იცოდნენ, რომ ის უპირველეს ყოვლისა, გაისწორებდა პენსენს და შემდეგ დაისხამდა ჰიქა წყალს, რომელსაც არასოდეს არ სვამდა. სიტყვას იწყებდა ნელა, დაკვირვებით და გრძელი, მოსაწყენი წინასიტყვაობით. როდესაც მორჩებოდა წინასიტყვაობას, მას ყოველთვის ეძლეებოდა საკითხის შუაგულში შეჭრა, სამაგიეროდ არაჩვეულებრივი ოსტატობით ეხერხებოდა გაკრიტიკება ისეთი წვრილმანებისა, რომელსაც საქმისათვის არავითარი მნიშვნელობა არა ჰქონდა. წვრილმანების გაკრიტიკებასთან ერთად იგი შედიოდა პათოსში, ლოყები უწითლდებოდა, თვალემა უბრწყინავდა პენსნეს ქვეშ და იგი ჰგრძნობდა, რომ მას უსმენდნენ უდიდესი ყურადღებით და ინტერესით, ხოლო როდესაც დაასრულებდა თავის სიტყვას, პათოსთან ერთად ჰქრებოდა შთაბეჭდილება და ისიც, სხვებთან ერთად ჰგრძნობდა, რომ საკითხის გარშემო, მას არსებითად თითქმის არაფერი უთქვამს.

ზებულონის მიერ წვრილმანების გაკრიტიკებას—ზოგიერთი ამხანაგები სთვლიდნენ გადაჭარბებულ ფორმად. ამიტომაც მას, მეგობრული ხუმრობით ეძახდნენ „წერტილ-მძიმეს“.

ზებულონი კი მიდიოდა ერთხელე აღებული გეზით და არავის გავლენის ქვეშ არ ექცეოდა. თვითონაც რომ დარწმუნებულიყო თავის შეცდომაში, იგი უკან არ დაიხედა და მაინც ამტკიცებდა, რომ ის მართალი იყო. ხშირად თვითონაც არ იცოდა, ეს იყო უბრალო ენა, თუ მისი შინაგანი, ღრმა რწმენა.

დღევანდელი კრება ჯერჯერობით მრმდინარეობდა ისეთი სერიოზულობითა და სიწყნარით, რომელიც სავსებით აკმაყოფილებდა მის თავმჯდომარისებურ შეხედულებებს კრების წესრიგზე. როდესაც ამოიწურა დღის წესრიგიდან პირველი საკითხი და გადავიდნენ მეორეზე, თავმჯდომარემ განაცხადა:

— ამ საკითხის შესახებ თავისი აზრის გამოსათქმელად ჩაწერილი არიან ყველა ამხანაგები. მე წავიკითხავ სიას და ყველამ დაიხსოვთ თქენი რიგი: აბიშაი, იონა, სიმონ, ცეპი, არიელ, ნათან. მე ვიქნები უკანასკნელი, ესე იგი, მეშვიდე-ოსიპი წამოხტა აღელვებული.

— მე რისთვის არ ვწერივარ მაგ სიაში?

— უკაცრავად, დამავიწყდი. ეხლა უკვე შეტანილი ხარ. მაშასადამე შენ იქნები მეშვიდე, მე კი—მერვე. სიტყვა ეკუთვნის ამხანაგ აბიშაის.

აბიშაი თავის ტანადობით და შეხედულებით სრული წინააღმდეგობა იყო ზებულონისა. იგი იყო დაბალი და რგვალი სახე ჰქონდა, მისი ლაპარაკისათვის დამახასიათებელი იყო ის, რომ არასოდეს არ იტყოდა სიტყვას გარკვევით. ლაპარაკობდა ჩქარა, სხაბასხუბით და ყოველთვის ყლაპავდა უკანასკნელ მარცვლებს.

მიუხედავად ამ ნაკლისა, ამხანაგებში თავიდანვე მიღებული იყო შეხედულება, რომ აბიშაი ძალიან ჰკვიანო, წინდახედული და დაკვირვებული ახალგაზრდა იყო. რასაკვირველია, მისი სიფრთხილე და წინდახედულობა ხანდახან აქარბებდა ყოველგვარ საზღვრებს, ვინაიდან არ არსებობდა არავითარი საამისო საფუძველი, მაგრამ ეს მაინც არ უშლიდა მას ხელს, რომ ჩვეულებრივად, კვლავ გამოეთქვა თავისი საშიშროება ამა თუ იმ საკითხის გარჩევის დროს. თავის

სიტყვაში—სიმძიმის ცენტრი ყოველთვის გადაჰქონდა „ტაქტოკო“ მაკითხებზე“ და იძლეოდა „გამაფრთხილებელ სიგნალებს“.

ამხანაგები მას ეძახდნენ „ლმერთის ადიუტანტს“. ეს ^{საზღვროდ} მისთვის არ მიუციათ შემთხვევით. აბიშაი იყო ერთადერთი თავის ამხანაგებში, რომელსაც სწამდა ღმერთი. რწმენა არ იყო მისთვის უბრალო ჩვეულების საქმე. იგი მთელი თავისი არსებით იზიარებდა რელიგიის ყოველ მოძღვრებას და იყო ნამდვილი მორწმუნე. დილაობით ლოცულობდა ლოცვას, შემდეგ სვამდა ჩაის და მიდიოდა უნივერსიტეტში ლექციების მოსასმენად. ღამისაობით დამძინებამდე წარმოსთქვამდა ძილის ლოცვას. არასოდეს არ სადილობდა რესტორანებში. სვამდა ქაშერს¹ და ეზიზღებოდა ტარეფა². შაბათობით დადიოდა სალოცავში და ამხანაგი ცუბის მოსწრებული თქმით „ლმერთს ეზიზღებოდა“.

ტუჟურკაზე, ზედაჯიბის მახლობლად დამწვარი ჰქონდა პატარა ადგილი. ეს იყო არიელის „საქმიანობის“ შედეგი, რომლის დეტალები ყველამ კარგად იცოდა: ერთ შაბათ დღეს, აბიშაის დახეული ჰქონდა ფეხსაცმელი, სალოცავში ვერ წავიდა და თავის ოთახში ლოცულობდა. როდესაც იგი იდგა ყამიდაზე³, ამ დროს შევიდა მასთან არიელი, რომელსაც ხელში ეჭირა მოკიდებული პაპიროსი. არიელი მიესალმა აბიშაის. აბიშაიმ არ დაარღვია რელიგიური წესი და არ უპასუხა. მაშინ არიელმა ჯიბეში ჩაუდო პაპიროსი. გაცილებით უფრო უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდა აბიშაი, ვინაიდან შაბათ დღეს მორწმუნე ებრაელს არა აქვს უფლება ხელი მოჰკიდოს ცეცხლმოკიდებულ პაპიროსს და ამავე დროს იგი იდგა ყამიდის ლოცვაზე, როდესაც მას არ შეეძლო არც ნაბიჯის გადადგმა, არც ხმის ამოღება და არც უბრალო განძრევა. პაპიროსმა დაიწყო თავისი გამანადგურებელი მოქმედება ტუჟურკის ზედაპირზე და გამწარებული აბიშაი გაიძახოდა მხოლოდ:

— ა..... ბ..... ბ.....

— ა შენ და ცეცხლი! —უპასუხა არიელმა—ხომ ზედავ რომ ცეცხლი გიკიდია. ტანისამოსი გეწვის და მალე თვითონ შენც დაიწვები. ან ღმერთმა გიშველოს, ან ისევ შენ ამოიღე.

აბიშაი ერთსა და იმავე დროს ემუდარებოდა თვალებით ღმერთს და არიელს. ღმერთი არ სჯიდა თავის შეურაცყოფისათვის არიელს, ხოლო არიელი იდგა მზიარული, იცინოდა, უყურებდა სეირს და სრულიად არ ფიქრობდა დახმარება გაეწია ამხანაგისათვის, რომელიც გაჭირვებაში ჩავარდა მისი წყალობით. ცოტახანს კიდევ ითმინა აბიშაიმ, მაგრამ როდესაც ცეცხლმა გადააჰარბა ზუმბრობის საზღვრებს, აბიშაიმ იკადრა განძრევა და წაავლო ხელი ცეცხლმოკიდებულ პაპიროსს, ამოიღო ჯიბიდან და სასწრაფოდ ჩააქრო. არიელის წყალობით, ამხანაგებმა მალე გაიგეს ის პირველი დანაშაული, რომელიც ჩაიდინა აბიშაიმ ღმერთის მიმართ.

მორწმუნე მასას ძალიან უყვარდა აბიშაი და ამიტომაც, როდესაც ამხანაგებს ჰქონდათ რაიმე საქმე მასაში, უსათუოდ გაგზავნიდნენ აბიშაის, მას ჰქონდა დიპლომატიური ალლო და ასრულებდა ერთგვარი შემკავშირებელი ხიდის როლს მორწმუნეებისა და ინტელიგენტებს შორის.

¹) ქაშერი—ებრ. რელიგიის წესებით დამზადებული ზორცი. ²) ტარეფა—არა წესისამებრ დამზადებული. ³) ყამიდა—ლოცვა ფეხზე დგომით, ჩუმად და გაუნძრევლად.

იონას შესახებ ამბობდნენ, რომ მას ჰქონდა წაკითხული ბევრი სასიკეთო წიგნი. მიუხედავად ამისა აკადემიური საქმეები მაინცდამაინც არა ჰქონდა დამა-
კმაყოფილებლად. ამავე დროს, თუ კი რაიმე ცოდნა ჰქონდა, იგი მიმდინარე მო-
უწყესრიგებელი და არეულდარეული იყო, რომ ჩვეულებრივი ბაასის დროს,
თვითონაც ვერ ამჩნევდა როგორ ხტებოდა ერთი საკითხიდან მეორე საკითხზე.
როგორც სხვა მის ამხანაგებს, მასაც ჰქონდა აგრეთვე ზედმეტი სახელი
„აბაზი“.

ეს სახელი გამოხატავდა მის უმთავრეს თვისებას. როდესაც შეხედებოდა
ქუჩაში რომელიმე ამხანაგს, იმავე წუთს გაუბამდა ბაასს. მას არ უყვარდა ბაა-
სი უბრალო საკითხებზე. მისი რეპერტუარი ყოველთვის სავსე იყო მსოფლიო
პრობლემებით, სადაც ერთმანეთში დომინანტით ირეოდა: სამართალი, ფილო-
სოფია, მარქსიზმი, ტენიკა, საერთაშორისო პოლიტიკა. როდესაც მორჩებოდა
ზემოთაღნიშნულ საკითხებს, უცნაურად გაიღიმებდა და უცბად შეაპარებდა
თავის მობაასეს:

— ერთი აბაზი ხომ არა გაქვსო...

რასაკვირველია აბაზის საკითხი მეტისმეტად პროზაული და უფერული
იყო დიდი პრობლემების შემდეგ, მაგრამ იშვიათად ვინმე ეტყოდა უარს, თუ
კი ჯიბეში ჰქონდა, მიუხედავად იმისა, რომ მიმცემი კარგად ჰგონებდა, რომ
ეს აბაზი—მას აღარასოდეს არ დაუბრუნდებოდა.

ერთი ნაკლი ჰქონდა იონას: იყო ცრუ. მაგრამ იგი არ ჰგავდა სხვა ცრუებს,
რომლებიც ტყუილს იშვებდნენ მაშინ, როდესაც ეს მათ სჭირიათ. იონა ამბობ-
და სიცრუეს ყოველთვის, განურჩევლად, იმისდა მიუხედავად ეს ვისმესთვის სა-
ჭირო იყო თუ არა. სიცრუე იმდენად შესისხორცებული იყო მასში, რომ ხში-
რად თვითონაც სჯეროდა თავის მიერ მოგონილი ამბავი. ეს სიცრუე ახასია-
თებდა მას, როგორც პირად ცხოვრებაში, აგრეთვე კრებაზე, კამათის დროს,
პროფესორთან გამოცდების ჩაბარების დროს და საერთოდ ყველგან, სადაც კი
მას უხდებოდა ყოფნა.

იონას არასოდეს არ ჰქონია თავისი საკუთარი გარკვეული შეხედულება
ამა თუ იმ საკითხზე, ხშირად ექცეოდა გავლენის ქვეშ და ზებულონი ყოველთ-
ვის ამბობდა მასზე, რომ იონა ერთ ტყბილ ნამცხვარში გაპყიდის თავის იდეა-
ლებსო. იგი იყო მეტად უპრინციპო და არ ცდილობდა საკითხებში გარკვევას.

სიტყვის დაწყების დროს, მას ყოველთვის ახასიათებდა ერთი ფრაზა:

— იცით, რას გეტყვით...

და ამხანაგებიც ელოდნენ, რას იტყოდა. მაგრამ ჩვეულებრივად იგი ყვე-
ლაფერს ერთმანეთში ურევდა და არაფერ ღირსშესანიშნავს არ ამბობდა, პირ-
იქით, თვითონ ზებულონი გამოდიოდა მოთმინებიდან და მოუწოდებდა, რომ
მას ელაპარაკნა საკითხის გარშემო. იონაც ცდილობდა, მაგრამ არაფერი არ
გამოუდიოდა.

სიმონის სწორი სახელი იყო „სიმონი“, მაგრამ მისი ებრაულ გამოთ-
ქმა მას არ მოსწონდა და ამიტომ თავისი სახელი შეალამაზა. თუ ვინმე შეცდო-
მით დაუძახებდა ძველ სახელს, იგი თვალებით შეზღუვრდა ისე საშინლად, რომ
მომავალში ეს აღარ მეორდებოდა.

ამხანაგმა ცებიმ, რომელმაც დიდი ოსტატობა გამოიჩინა ამხანაგებისათვის სახელის დარქმევაში მას უწოდა: „ხეკაქუნა“.

სიმონს ამხანაგებთან თავი მედიდურად ეჭირა, რას გავსოცხმანაგებს არ უყვარდათ იგი. ისიც იცოდენ, რომ მას სრულებით არა ჰქონდა უფლება ყოფილიყო დიდი წარმოდგენისა თავის თავზე, მაშინ როდესაც იგი უნივერსიტეტიდან რამოდენიმეჯერ იყო გამორიცხული აკადემიური ჩამორჩენილობის გამო. იგი შედარებით სხვა ამხანაგებთან ხნიერი იყო და ეკუთვნოდა ოსიპის თაობას.

განსაკუთრებით მას ახასიათებდა ორი თვისება: შური და სიზარმაცე. შური აღძრებოდა ყველას მიმართ, ვინც არ უნდა ყოფილიყო. ვერ იხელებდა ამხანაგის დაწინაურებას, დამოუკიდებლად გამოთქმულ აზრს, ბეჯითად მტკადინეობას. ვერც გაეგო რატომ ირჩევდენ თავმჯდომარედ ზებულონს და არა მას. ეზარებოდა არიელი, ცეპი და ნათანი, რომლებსაც უწოდებდა მათ არ ყოფნის დროს „პროვინციიდან მოთრეულებს“. სიზარმაცე—ეს იყო მისი ავადმყოფობა. ხშირად მთელი დღეობით იწვა ლოჯინში, რადგანაც ეზარებოდა წამოდგომა, გარედ გასვლა და თავისთვის საუზმის ყიდვა. ხანდახან ოსიპი გამოუვლიდა და ყველაფერს უკეთებდა. სიმონი ისე შეეჩვიოდა ოსიპის შემწეობით თავის საქმეების კეთებას, რომ ხშირად, როდესაც ოსიპი არ მოვიდოდა და შეხვდებოდა მას შემდეგში—ჰქონდა მასთან დაუსრულებელი ჩხუბი. ოსიპი კი არ აძლევდა თავს ანგარიშს, თუ რა უფლებით ედავებოდა მას სიმონი და ამტყუნებდა ისევ თავის თავს.

სიმონი იყო აგრეთვე იშვიათი ტრაბახა და უყვარდა ბაქი-ბუქი. საკმარისი იყო გაეცნო რომელიმე დაწესებულების ტენიკური თანამშრომელი,—იქვე დაყრიდა ხმებს, რომ მან გაიცნო დაწესებულების თვით ხელმძღვანელი, რომელთანაც გააბა ინტიმური კავშირი და ასე ამგვარად, მას შეუძლია „საქმეების გაკეთება“. მისი ტრაბახი ხშირად ფანტასტიურ საზღვრებს აღწევდა.

ქალებს უტყუროდა გარყვნილი მამაკაცის თვალთ. ამ ნიადაგზე მან ერთხელ მიიღო სილა ავგუსტინას ხელიდან, მაგრამ ეს მისთვის არ იყო მაინცდამაინც საკმარისი გაკეთილი. იგი არ გამოიცვალა.

იონასთან ჰქონდა საერთო ის, რომ მასაც არ ჰქონდა გამომუშავებული თავისი საკუთარი მსოფლმხედველობა. ხშირად მოჰქონდა თავი საუკეთესო მარქსისტად, მაგრამ არაფერი ჰქონდა საწინააღმდეგო ემუშავა უკიდურეს ნაციონალისტებთან. ამ წრეს ეკუთვნოდა იმდენად, რამდენადაც მას არ ჰქონდა სხვა წრე, სადაც შეეძლო თავი შეეფარებინა.

ნათანმა სიმონის პირველ გაცნობისთანავე აღნიშნა:

—უპრინციპობა, რომელიც ახასიათებს სიმონს, იმდენად საგრძნობია რომ ყოველ წუთს მოსალოდნელია მისი ჩამოშორება, ხოლო თუ დღემდე არ ჩამოშორებულა, ეს აიხსნება იმ გარემოებით, რომ მან არ იცის, რომელი კარებიდან გავიდეს და რომელ კარებში უნდა შევიდეს.

სიმონი იწყებდა სიტყვას პათოსით, ბრტყელ ბრტყელი სიტყვებით—მეტეფიქტის მოსახდენად, მაგრამ რადგანაც თვითონაც არ იცოდა, რას იტყოდა, შუაგზაზე შეჩერდებოდა, ვიღაცას ან რაღაცას გადააბრალებდა და უცბად შეწყვეტდა.

ასეთ წუთებში ცემა აკვირდებოდა სიმონის ცხვირს, რომელიც უფეროდ იზრდებოდა და წითლდებოდა, ხოლო ნათანი, ჩაილაპარაკებდა:

— ხეკაქუნა...

ცემა იყო გულწრფელი. ყოველთვის ამბობდა იმას, რასაც პტიქობდა, ხოლო დაფარვა თავისი აზრებისა მას არ შეეძლო. ხშირად ეს გარემოება მას აყენებდა მრავალ უსიამოვნებას, მაგრამ იგი ყოველთვის ამბობდა, რომ „მწარე სიმაართლე სჯობია—ლამაზ სიცრუეს“. მის გულწრფელობას სიმონი და იონა ეძახდნენ პროვინციულობას, გაუზრდელობას, თავხედობას და კიდევ სხვა მლაშე სიტყვებს, მაგრამ ცემა თავისთვის ღრმად დარწმუნებული იყო, რომ ეს შეფასება არ შეეფერებოდა სინანდელს.

ნათანის შემდეგ იგი იყო ყველაზე ახალგაზრდა და მისი მეცადინეობა უმაღლეს სასწავლებელში მიმდინარეობდა წარმატებით. გაზაფხულის სემესტრზე ჩააბარა საგნების მაქსიმუმი და სუფთად გადავიდა შემდეგ კურსზე. თავისუფალ დროს იგი ანდომებდა თვითგანვითარებას.

ცემა ღარიბი ოჯახის შვილი იყო, რომლის შშობლებიც ცხოვრობდნენ მიყრუებულ პროვინციაში. სახლიდან იშვიათად მოსდიოდა რამე. მიუხედავად ამისა ცემის ჰქონდა განსაკუთრებული, თავისებური შეხედულება ცხოვრებაზე; იგი არასოდეს არ ეძლეოდა სასოწარკვეთილებას ცუდი მატერიალური პირობების გამო და საოცრად ეგუებოდა ყოველნაირ მდგომარეობას. ტფილისში ჰქონდა კერძო გაკვეთილები და იმით ირჩენდა თავს. როცა ქონდა ფული—ხარჯავდა, როცა არა—არა. ეს მისთვის სულ ერთი იყო. დიდი ნაწილი მისი ბიუჯეტისა მიდიოდა წიგნებში, ხოლო პატარა ნაწილით არსებობდა თვითონ და ხანდახან რამოდენიმე მანეთს გადაუგზავნიდა თავის შშობლებს.

იგი იყო ენტუზიასტი. იშვიათად ეს ვისმე უხდებოდა, როგორც ცემის. ყოველ ახალ დასაწყისს—იგი დაეწაფებოდა არაჩვეულებრივი სიხარბით. მასში იყო ჩაუქრობელი ცეცხლი, რომელიც მზად იყო ყოველთვის გაღვივებულიყო, ოღონდ კი იგი ვისმე აენთო. მისი ნაკლი იყო ის, რომ მისი ცეცხლი ისევე აღვილად ჩაქრებოდა, როგორც აინთებოდა. თუმცა მასში დამნაშავე იყვნენ ის ამბანაგები, რომელნიც თავიანთი გულგრილობით და მოვალეობის შეუგნებლობით ხელს უწყობდნენ—მისი ცეცხლის განელებას. მოვალეობის შეგნება კი პირადად მას ღრმად ჰქონდა გამჯდარი ძალსა და რბილში. არასოდეს არ ავიწყლებოდა, რომ მას, აწვა განსაკუთრებული მოვალეობა თავისი ჩამორჩენილი და ღატაკი თანამოძმეების მიმართ. ხშირად პტიქობდა ცემა ამ საკითხზე და ამიტომ სიხარულით მიაშურა იმ წრეს, რომელსაც განეზრახა კულტურული გაზაფხულის მოახლოება. წრეში მუშაობის დროს იგი დარწმუნდა, რომ ზოგიერთი ამბანაგები არ იდგენ სათანადო სიმალღზე, რომ მათთან მუშაობა ეს იყო ნაძალადევი, რომ ამ წრეს არავითარი ნიადაგი არ ჰქონდა და მომავალში საჭირო იყო რაღაც ახალი გზები.

როდესაც სოფლიდან მოვიდა ნათანის პირველი წერილი—მას უპასუხა პირველად ცემიმ. არავენ ისე არ ელოდა მის ტფილისში ჩამოსვლას, როგორც ცემა, რომელმაც პირადად გაცნობისთანავე უთხრა:

— ცხოვრებაში არაფერი ყოფილა ისე ძნელი, როგორც ნამდვილი ამხანაგის შეძენა. მე ძალიან მინდა, რომ ისეთი ამხანაგი, როგორც მე წარმომიდგენია, იყო შენ. მე გელოდი დღითი დღე და ვითვლიდი საფუძვლად შენს მოსვლას. მე ვიწვი საკუთარი ცეცხლით. საჭიროა კია, რომ ჩვენი ცეცხლით დავიწვათ არა ჩვენ, არამედ დავწვათ ყოველივე ის ძველი, რომელიც გზაზე გველობება. პირდაპირ გეტყვი, ამხანაგები ჩვენ გვყავს ძალიან ცოტა და ამიტომაც სწორედ საჭიროა ჩვენი უფრო მჭიდროდ დაკავშირება. ყოველ შემთხვევაში ჩვენ უნდა გვექონდეს ერთი გზა.

და ცუდში მაშინ წაიკითხა ნათანის თვალეზში, რომ იგი არ მოტყუვდებოდა: ნათანი იქნებოდა საუკეთესო ამხანაგი, შეუღრეკელი მებრძოლი და ღირსეული მებანძრე.

არიელის გაგება ძნელი იყო ერთი გაცნობით. იგი თავის თანამომბაასეებზე ახდენდა სხვადასხვანაირი შთაბეჭდილებას. ამხანაგებიც სხვადასხვანაირად ახასიათებდნენ მას. საკვირველი ის იყო, რომ იგი არავითარ ყურადღებას არ აქცევდა ამ სხვადასხვა დახასიათებას და პირიქით ხელს უწყობდა, რომ ყველას განმტკიცებოდა ის შთაბეჭდილება, რომელიც მიიღეს მისგან.

შთავარი, რაც ახასიათებდა არიელს—ეს იყო მისი განუსაზღვრელი გულკეთილობა. იგი ყოველთვის, თავის შესაძლებლობის ფარგლებში, ეხმარებოდა, როგორც ამხანაგებს, აგრეთვე გარეშე პირებსაც.

საერთო საქმეს იგი ემსახურებოდა სიყვარულით და ნაწილობრივად მას-შეშინებულ განვითარებული იყო მოვალეობის შეგნება, მაგრამ მიუხედავად ამისა, იგი თვითონაც ჰგრძნობდა, რომ ის არასოდეს არ იქნებოდა საზოგადო მოღვაწე. ხელს უშლიდა რაღაც. ეს რაღაც—რომელიც თვითონ არ იცოდა და სხვებმა კი იცოდნენ—იყო მოუთმენლობა.

როდესაც დაიწყებოდა კრება, იგი სხვებთან ერთად სერიოზულად ეპყრობოდა წამოყენებულ საკითხებს, გამოდიოდა სიტყვით, მსჯელობდა დღა-გვებით და ხელს უწყობდა საკითხის საფუძვლიან შესწავლას და დამუშავებას, მაგრამ უცხად, მისთვისვე მოულოდნელად იგი იგრძნობდა, რომ მას მოსწყინდა ყოველივე ეს და მოთმინება აღარ ყოფნიდა. ამის შემდეგ, თითქოს ნემსები სჩველურად, მას აღარ შეეძლო სკამზე ჯდომა და დაიწყებდა წინ და უკან სიარულს, ან ჩამოჯდებოდა ფანჯარაზე, ან ჩამოიღებდა ოსიპის ჩამოკიდებულ ქუდს და დაუწყებდა გადამრუნებას. ოსიპი როცა შეამჩნევდა ამას, მივარდებოდა არიელს ყვირილით. ზებულონი დაიწყებდა ზარის რეკას და მუჭარას, რომლის შემდეგ კრება ისევ გრძელდებოდა ფორმალურად, თუმცა უკვე ყველანი ჰგრძნობდნენ, რომ ამ სიმშვიდეს არიელი ისევ დაარღვევდა რაიმე ახლი, მისთვის ჩვეული „გამოსვლით“. უმეტესობასაც გადაედებოდა არიელის უცნაური განწყობილება და მაშინ თავით მრისხანე ზებულონიც უძღური ხდებოდა: ასეთ შემთხვევებში კრების ბედი თავისთავად გადაწყვეტილი იყო.

კრების „დასრულების“ შემდეგ წამოიჭრებოდა ახალი, პრაქტიკული წინადადებანი, რომელსაც მოჰყვებოდა ოსიპის სიხარულით გაქცევა მახლობელ დუქანში, საიდანაც მოიტანდა რამოდენიმე ბოთლ ღვინოს, მწვანის და მწავე კიტრებს. ასეთი შემთხვევებისათვის ზებულონს ყოველთვის ჰქონდა მომარაგე-

ბული ქუთაიხიდან მიღებული ძეხვი, რასაც სასწრაფოდ თავს უკრავდა სამზარეულოში ოსიბთან ერთად, რომელსაც ევალბოდა „დანაწევრების“ საკითხების მოგვარება, რაც გამოიხატებოდა ცეცხლის დანთებასა და ძეხვის წყენაში.

არიელს, ხუმრობასთან ერთად, უყვარდა „უწყინარი“ გინება. მისი სიტყვით დაგინების შემდეგ, იგი გრძნობდა რაღაც სიამოვნებას და ხალისის მომატებას. განსაკუთრებით უყვარდა ერთი სიტყვა, რომელსაც ხმარობდა ამხანაგების მიმართ, როგორც სუჭრაზე, კრებებზე, აგრეთვე ყოველ ისეთ შემთხვევის დროს, როდესაც მას აღარ ჰყოფნიდა მოთმინება კამათის გასაგრძელებლად ან აღარაფერი ჰქონდა სათქმელი; იგი წამოდგებოდა, ერთი წუთით მიიღებდა სერიოზულ გამომეტყველებას, მიუბრუნდებოდა ამხანაგებს და როგორც მკაცრი ბრალმდებელი, ყველას დაახასიათებდა ამ ერთი სიტყვით:

— იცით თქვენ ვინა ხართ?... თქვენ ყველანი ხართ არარაობა...

ოსიბი იჯდა რბილ საფარძელში და შესცქეროდა სიმონს და არიელს, რომლებიც განუწყვეტლივ სწევდნენ პაპიროსს, რის გამოც საფერფლე ხელახლა იცხებოდა. რა ხდებოდა მის გარშემო—მას არ ესმოდა. ამხანაგები ლაპარაკობდნენ სათითაოდ, მაგრამ მას არ შეეძლო ყური ეგდო შინაარსისათვის, რადგანაც მისთვის ყველაფერი სულერთი იყო და ეს საკითხები საესებით არ აინტერესებდა. მუზღებზე ედო თავისი ძველი სტუდენტური ქუდი, რომ არიელისთვის აღარ მიეცა საშუალება მისი გადაბრუნებისა.

ოსიბი ნატრობდა, რომ კრება მალე დასრულდებოდა, მაგრამ საამისონიშნები არ სჩანდა. არიელი იჯდა სერიოზულად, ზებულონს მიჰყავდა კრება მთელი სისასტიკით. დღიურ წესრიგში იყო ჩვიდმეტი საკითხი და ჯერჯერობით ირჩეოდა მხოლოდ მეორე. ოსიბის აზრით, ამჟამად მხოლოდ ავგუსტინას გამოჩენას შეეძლო აერია ყველასათვის დავთარი, რის შემდეგაც საწერ მაგიდაზე უსათუოდ გაჩნდებოდა ღვინით სავსე ბოთლები, მაგრამ ავგუსტინაც იგვიანებდა. კრება ისევ ჩვეულებრივად გრძელდებოდა. რიგის მიხედვით სიტყვას ამბობდა ნათანი, ოსიბმა მიაპყრო მას ყურადღება, რადგანაც იგი ყველაზე ახალი იყო მათ წრეში. ოსიბს მაინც არ ესმოდა. რას ამბობდა ნათანი და უფრო მეტ ყურადღებას აქცევდა მის გარეგნობას.

ნათანს საკმაოდ დაეტყო ის ერთი თვე, რომელიც უკვე გაატარა ტფილისში, მან საოცარი სისწრაფით შეითვისა ქალაქური ცხოვრება და ძნელი იყო იმის პროვინციულად მიღება. ეს ცვლილება ემჩნეოდა მას, როგორც ხასიათში, აგრეთვე ტანსაცმელში.

ნათანი კმაყოფილი იყო ქალაქით: დაავიწყდა პირველი ღამე. მოეწყო უნივერსიტეტში. მეცადინეობა დაიწყო წარმატებით. ჰქონდა პატარა ოთახი: სივრცით 8 კვ. მეტრი. ცეხი და არიელმა უშოვეს კერძო გაყვითლები. შემდეგში შრომის ბირჟაც დაეხმარა. სახლიდან წერილები მოსდიოდა სისტემატიურად: მოხუცი მშობლებიც კმაყოფილი იყვნენ ნათანით.

ნათანს არ დაფიქვებია მთავარი მიზანი: ბრძოლა.

ქალაქში დარწმუნდა, რომ ბრძოლა არც ისეთი ადვილი იყო, როგორც ეს მას წარმოედგინა. ქალაქის ფონზე მისთვის უფრო მწვავედ გაიშალა თავისი თანამომენების კრილობები. ამიტომ უდიდესი აღტაცებით მიაშურა

ამხანაგების წრეს, რომლებთან ერთად ხელიხელ ჩაკიდებული თქვენთან ერთად ბრძოლის გაგრძელებას საბოლოო გამარჯვებამდე. იგი დაესწრო, თქვენთან ერთად სამკრებას, რომლის შემდეგ მათზე ლეგენდარული წარმოდგენა — „საქართველო“ და გზა დაუთმო ნამდვილ, ცოცხალ ტიპების ასახვას, მწარე რეალობას.

პირველ შეხვედრისთანავე — არ მოეწონა სიმონი, აფასებდა ზებულონს. აინტერესებდა აბიშაი. ეცოდებოდა ოსიპი. გულგრილად უცქერდა იონას. შეუყვარდა არიელი და ცები, განსაკუთრებით უკანასკნელი.

ნათანი ლაპარაკობდა წყნარად, დალაგებით. საკითხს ეხებოდა არსებითად, ილაშქრებდა გაქიანურების წინააღმდეგ და მოითხოვდა დაუყონებლივ სათანადო ნაბიჯების გადადგმას.

ნათანის სიტყვის დასრულების შემდეგ, თავმჯდომარემ გამოაცხადა, რომ სიტყვა ეკუთვნის ოსიპს. ოსიპს დაევიწყებული ჰქონდა, რომ იგი ჩაწერილი იყო სიაში, არც იცოდა რაზე ლაპარაკობდნენ და სიტყვაზე უარი განაცხადა.

ზებულონმა ოდნავ გაილიმა.

შემდეგ ვინაიდან ამოწურული იყო რიგი და სიის მიხედვით უკანასკნელი სიტყა ეკუთვნოდა მას, ამიტომ მან გაისწორა პენსე, დაისხა კიქა წყალი, ჩაბედა თავის შენიშვნებს და ნელა დაიწყო:

— არასოდეს არ უნდა დაგავიწყდეთ ის მთავარი მიზანი, რომელსაც ჩვენ მსახურებით. ჩვენი მიზანია, საქართველოს ებრაელთა კულტურულ ეკონომიური მდგომარეობის გაუმჯობესება. ჩვენ ვართ ძალიან ცოტანი, მაგრამ სამაგიეროდ ხელისუფლება ყოველნაირად ხელს გვიწყობს დასახული მიზნის განხორციელებაში. ჩვენ, ასე ვთქვათ, ერთგვარი ხიდი ვართ ხელისუფლებისა და მასის შორის. ხოლო ეს ხიდი საჭიროა იმისათვის, რომ ჩვენი მასა მეტისმეტად ჩამოქვეითებულია და რელიგიური ფანატიზმი ხელს უშლის მას — უშუალოდ იქონიოს კავშირი ხელისუფლებასთან. ამავე დროს უნდა გვახსოვდეს, რომ ჩვენს მასაში მუშაობა საჭიროა მეტისმეტი დაკვირვებით და სიფრთხილით.

— სწორია, საჭიროა ტაქტიკა — შეაწყვეტინა აბიშაი.

— ტაქტიკა საჭიროა, როგორც მასაში მუშაობის დროს, აგრეთვე კრებაზე და ამიტომ ხელს არ უნდა მიშლიდე, ამხანაგო აბიშაი — სიტყვა ზებულონმა და განაგრძა: — ჩვენ განვიზრახეთ ერთდროული კრებულის გამოცემა. ეს ძალიანი კარგი საქმეა. ამისათვის ფულია საჭირო, რის გამოც გადავწყვიტეთ გაუგზავნოთ შიმართვა ტფილისის მდიდარ ებრაელებს ბენიამინ ბერიძეს, მოისეი აბნერაშვილს და სხვებს. ამხანაგი ცებისა და ნათანის მიერ შედგენილი ტექსტი სრულიად დამაკმაყოფილებელია და ამიტომ ამხანაგების მიერ გამოთქმულ შენიშვნებს არ ვიზიარებ. მაგრამ არის ერთი წვრილმანი, რომელსაც შეუძლია საქმის გაფუჭება. ამას კი გათვალისწინება უნდა. აი ეს წვრილმანიც: თქვენ სწერთ შიმართვის პატივცემულ მოშე აბნერაშვილის სახელზე. ეს კაცი უწოდებს თავის თავს „მოისეის“. იგი, ასე ვთქვათ, გაფორმებული კაცია, ამავე დროს მეტად მდიდარი და გავლენიანი. მას ეწყინება სიტყვა „მოშე“ და ამიტომ შესაძლებელია აღარაფერი არ შემოგვწიროს კრებულისათვის. მე წინადადებას ვიძლევი, ის ადგილი სადაც სწერია „მოშე“ — გადაკეთდეს „მოისეით“.

სიტყვა აიღო ნათანმა.

— მე ძალიან მაკვირვებს, რატომ ხდის ამხანაგი ზებულონი ასეთ უბრა-
ლო საკითხს პრინციპიალურ საკითხად. რა საჭიროა ლაქიოტე ქაჯე ებრა-
ელია, იმ კაცს ჰქვია „მოშე“. ჩვენც უნდა დავსტოვოთ ასევე მოსე
შემდეგ გამოვიდა აბიშაი:

— ჩემის აზრით კი—უნდა დავწეროთ „მოსე“. აი რატომ: „მოისეი“—
რუსული სახელია, „მოშე“—ებრაული სახელია და ჩვენ კი მიმართვას ვწერთ
ქართულ ენაზე. როგორ შეიძლება ქართულ ენაზე გადმოვიტანოთ წმინდა სა-
ხელი? ამიტომაც უნდა დავწეროთ „მოსე“.

არიელმა დაიწყო თავისი „ქარგონით“:

— თქვენ ყველანი ხართ არარაობა... განა შეიძლება ამ საკითხის გარშე-
მო ამდენი სულელური წინადადებების შემოტანა? მე შემომაქვს ერთი წინადა-
დება, რომელმაც უნდა დააკმაყოფილოს ყველას სურვილები. მიმართვაზე დავ-
წეროთ ასე: „პატეცემულ მ. აბნერაშვილს“. გესმით? „მ“ და წერტილი. ვისაც
როგორც სურს ისე წაიკითხოს. „მ“—იქნება „მოშე“, „მოსე“, „მოისეი“, „მა-
მაძალი“ და კიდევ...

— მეტი აღარ გავიგონო. სიტყვას გართმევ—და ზებულონმა ზარი გააწ-
კრიალა.

კიდევ ერთხელ დაასაბუთეს თავიანთი წინადადებები, რის შემდეგაც თავ-
მჯდომარემ შესწყვიტა კამათი და განაცხადა:

— შემოსულია ოთხი წინადადება. მე კენჭს უყრი შემოტანის რიგის მი-
ხედვით. პირველი წინადადება: „მოისეი“. მეორე—„მოშე“. მესამე—„მოსე“.
მეოთხე—„მ“.

პირველ წინადადებას ხმა მისცეს ზებულონმა და ოსიპმა.

მეორეს—ცები და ნათანმა.

მესამეს—აბიშაი და იონამ.

მეოთხეს—არიელმა.

თავი შეიკავა სიმონმა.

— ამგვარად—განაგრძო ზებულონმა—ხმები გაიყო და საკითხი გადაუწყვე-
ტელი რჩება. გამოსავალი არ არის. რა ვქნათ ეხლა?

— ვიქეიფოთ—უცბად წამოიძახა ოსიპმა.

— ყოჩაღ ოსიპ, ძალიან დროულად მოვიდა შენს გოგრაში ეგ მოსაზრე-
ბა—უთხრა არიელმა.

ზებულონი გაბრაზდა. მუშტი დაჰკრა მაგიდას და შემდეგ მიმართა
ოსიპს:

— ოსიპ! თუ კიდევ ხმა ამოგიღია, იცოდეს, კრებიდან გაგაგდება.

ოსიპმა თავი მოიფხანა და უთხრა:

— რას შემართლები შე კონტარეგოლიუციონერო? მე ვიცი, რომ კრება
ასე თუ ისე მალე ჩაიშლება. მერე მეტყვი: აბა ოსიპ, გაგარდი, მოიტანე ღვი-
ნოებიო. მე აღარსადაც არ წაველ, დაიხსოვე კარგად. ეხლა ნუ გამავლება. მე
გავჩუმდი. ხომ ხედავ, ჩუმად ვარ.

ამხანაგებმა გაიციეს. ზებულონმა კი ოსიპის სიტყვების შემდეგ წარმოსთქვა:

— აჰა.

შემდეგ ისევ ხარი გააწკრილა და ჩამოვარდა სიჩუმე.

— არც კი გრცხვენიათ, ჯერ მეორე საკითხი არ გავფიქრეთ— და წასე-
მალე ჩაშლის გუნებაზე ხართ. მოგიწოდებთ წესრიგისაკენ. ჟამსაჟამად არა-
კოს შექმნილ მდგომარეობაზე? ვის აქვს ახალი წინადადება? ვის შეუძლია გვი-
ჩვენოს გამოსავალი?

სიტყვა აიღო იონამ.

— იცით, რას გერჯებით...

დააკაკუნეს.

— გიყვარდეს...— წამოიყვირა ოსიპმა და გამარჯვებულის ნაბიჯებით გაე-
ქანა კარებისაკენ.

— სიტყვა ეკუთვნის მშვენიერ ქალიშვილებს, ხვანჭკარას და თავმოტვლე-
პილ არარაობა ოსიპს— განაცხადა გახარებულმა არიელმა.

კარებში იდგნენ: ავგუსტინა და იულია.

საწერ მაგიდაზე გაიშალა სუფრა. ოსიპმა მოარბენია ზებულონის ფულე-
ბით ნაყიდი ღვინო და მწვანილო. შემდეგ გაეარდა სამზარეულოში, სადაც და-
ანთო ცეცხლი და კუპატები წამოაგო შამფურზე.

ზებულონმა დაჰკარგა თავჯდომარის შეხედულება და გადაიქცა ჩვეულებ-
ბრივ, მზიარულ ამხანაგად, რომელიც ერთსა და იმავე დროს აკეთებდა ორ სა-
ქმეს: ართობდა მოულოდნელად მოსულ სტუმრებს და ოსიპს ტეხნიკური ხა-
სიათის დაფალებებს აძლევდა.

ამხანაგები გამოცოცხლდნენ. იდგნენ ქალიშვილების გარშემო და სათითაოდ
ეუბნებოდნენ ახალახალ ქათინაურებს. ავგუსტინა იცინოდა მისთვის ჩვეული სი-
ცილით, რომელიც ძლიერ მოქმედობდა დანარჩენებზე. იულია ნაძალადევად ბაძა-
ვდა ავგუსტინას.

ნათანი იდგა წიგნების შკაფთან და წიგნებს ყურადღებით ათვალთვრებდა.

ავგუსტინამ შეამჩნია იგი და ზებულონს უთხრა ხმამაღლა:

— ზებულონი! დღეს ვერ გვებყრობი საკმაო ყურადღებით.

— რისთვის, ჩემო მშვენიერო?

— თქვენს შორის მე ვხედავ ახალ პირს. რატომ არ გვაცნობთ მას მე და
იულიას?

ნათანი მობრუნდა. ხოლო ზებულონმა გაიღიმა.

— შენ მართალი ხარ, ავგუსტინა. მაგრამ მე რატომღაც მეგონა, რომ
თქვენ უკვე იცნობდით ერთმანეთს. არა უშავს, გამოუსწორებელი არაფერი არ
არის. სჯობს გვიან, ვიდრე არასოდეს— ასე სიტყვა ჰქვიანმა ებრაელმა, როდეს-
საც დაასაფლავა თავისი პირველი ცოლი. გთხოვთ იცნობდით: მშვენიერი და
ლამაზი ახალგაზრდა ნათან ჯანაშვილი, რომელიც ეხლახანს შემოემატა ჩვენს
სტუდენტთა წრეს და იძლევა დიდ იმედებს. უმწვენიერესი და სიცოცხლით
აღსავსე ავგუსტინა როზენფელდ და ულამაზესი იულია ბერგერ.

ნათანმა ზრდილობიანად ჩამოართვა მათ ხელი, ცოტახანს ყური უგდო
მზიარულ ბაასს და შემდეგ, შეუმჩნევლად ისევ მიუბრუნდა წიგნებს.

არიელმა ფეხქვეშ შეამჩნია რალაც. დაიხარა და დაინახა, რომ ოსიპს სი-
ხარულით დაევიწყებია თავისი ქუდი, რომელიც ეგდო დაბლა, საგარძელთან

ახლოს. იხელთა დრო და სასწრაფოდ გადააბრუნა, შემდეგ მიმოიხედა გარშემო: ამხანაგები გართული იყვნენ ქალიშვილებით, ნათანი წინაშე მჯდომი და მალა სკამზე და გადამბრუნებული ქუდი ჩამოჰკიდა ელექტრონის მანქანულზე. შემდეგ ქინძისთავით მიაკრა ქუდზე ქაღალდი, რომელზედაც ლურჯი ფანქრით ეწერა შემდეგი ოთხი სიტყვა: „ასე დაემართება ყოველ არარაობას“.

ამ დროს ოსიპიც აბრუნებდა შამფურს და ესმოდა განუწყვეტელი სიცილ კისკისი, რომელიც გამოდიოდა ოთახიდან. ეს სიმხიარული, რომელიც დაიწყო უიმისოდ—მასზე ძალიან მოჰმედობდა. ამიტომაც ძალზე ჩქარობდა, მაგრამ ცეცხლი არ უჯერიდა: შემწვარი იყო მხოლოდ ნაწილობრივად, რამოდენიმე წუთის შემდეგ მან დაუძახა ზებულონს:

— ზებულონ!

— რა იყო?—იკითხა სამზარეულოში შესვლისთანავე ზებულონმა.

— მეტი მოცდა აღარ შემიძლია. უკვე შემწვარია.

— თუ შემწვარია, შემოიტანე. იცოდე, თუ კარგად არ იქნება შემწვარი, თვითონ შენ წამოგაგებ შამფურზე.—უთხრა ზებულონმა.

— აბა ცოტა ხანს კიდევ მოვიციდი.

ოსიპმა შეასრულა თავისი მისია ბოლომდე.

მალე ამხანაგები შემოუსხდნენ სუფრას. ოსიპმა დაიკავა ცენტრალური ადგილი. ავგუსტინა დაჯდა ზებულონისა და ნათანის შუა. იულია—ცებისა და აბიშაის შუა. სიმონი, იონა და არიელი იჯდნენ მათ პირდაპირ.

ოსიპმა უკვე გაათავა სამი ბუტერბროდი და რამოდენიმეჯერ გადაჰკრა „კონტრაბანდით“. ზებულონი ისწორებდა პენსნეს და ემზადებოდა შესავალი სიტყვისათვის.

— ამხანაგებო!—წამოდგა ზებულონი—ვიდრე ავირჩევდეთ თამადას, წინადადება შემომაქვს შევსვით ექსტრა სადღეგრძელო მშვენიერი სტეისისა, იმ სტეისისა, ურომლისოდ არსებობა ჩვენთვის წარმოუდგენელია, რომელიც გვიმატებს ენერგიას, გვაძლევს, გვაშორებს ყოველგვარ სევდას და გვიღვიძებს სიყვარულს სიცილ-ხლისადმი.

— ვაშა!—დაიძახა არიელმა და მასთან ერთად დანარჩენებმაც გამოსცალეს ტიქები.

ოსიპმა დასქეჟა და ამხანაგებმაც ბანი მისცეს:

„Налей, налей, бокалы полной

У студентов семья соберется тесней“.

ნათანი იჯდა მშვიდად, არ მღეროდა, ცოტას სვამდა და ავგუსტინასთვის გაუგებარი გულგრილობით უცქეროდა ყოველივეს და მათ შორის ავგუსტინასაც.

ავგუსტინას რაღამაც უკბინა. ასეთ გულგრილ მოპყრობას იგი არ იყო ჩვეული, მიუბრუნდა ნათანს და ალერსიანად შეეკითხა:

— რისთვის ხარო მოწყენილი?

— მე მზიარულად ვარ.

— თქვენი სახე სხვას ამბობს. არ გსურთ გამოიკეთოთ ბუტერბროდები?

ნათანი შეუდგა ბუტერბროდების კეთებას. ავგუსტინა უნობის საფარგო-
ბით აღევნებდა თვალყურს მის მუშაობას. მას მოსწონდა ნათანის სასიამოვნო
სახე და დამწვინებული გამომეტყველება. ამავე დროს აბრაშენიდა მისი გულ-
რილობა და ავგუსტინამ გადასწყვიტა მისი განწყობილების შეცვლა.

ავგუსტინას უძნელდებოდა თავისი განზრახვის სისრულეში მოყვანა. მით უფ-
რო საინტერესო და მიმზიდველი შეიქნა მისთვის დასახული მიზანი: ნათანის
ნების მოტეხა.

ოსიპი უკვე შეწითლებული იყო. იცქირებოდა ავგუსტინას მიმართულებით
და რომ მიექცია მისი ყურადღება, გაავსო ჩაის კიჭა, წამოდგა და განაცხადა:

— მე ვაცხადებ ჩემ თავს თამადად. თუ თამადად არ ამირჩევთ, პირველ სად-
ლეგრძელოს მაინც არავის არ დავანებებ. მე ვესვამ ჩვენი ძვირფასი და საყვარელი
ავგუსტინას სადლეგრძელოს. ავგუსტინა არის ჩვენი სიცოცხლე, ჩვენი მზე და
მთვარე, ჩვენი სინათლე, დიდი სინათლე. იცით როგორი სინათლე?... ისეთი კი
არა, აი თუნდაც, ზებულონს რომ აქვს ელექტრონის...

აიხედა მალლა და გაშეშდა. დაინახა თავისი გადაბრუნებული ქუდი და
ხმამალლა წაიკითხა:

— ასე დაემართება ყოველ არარაობას...

გაისმა ძლიერი და საერთო სიცილი, ოსიპი კი გაბრაზებით განაგრძობდა:

— მე თქვენ გიჩვენებთ არარაობას... ჯერ ყველამ სასწრაფოდ გამოსცა-
ლეთ ჩაის კიჭებით ავგუსტინას სადლეგრძელო და შემდეგ გავისწორდებით...
გავისწორდებით როგორც წესია... როგორ ბედავთ ჩემი ქუდის შეტრაცყოფას...
ოსიპ ოსიპიჩი გიჩვენებთ არარაობას... თქვენ... თქვენ... თქვე კონტრარეფო-
ლიუციონერებო!...

3

მელიტონ გომეჯიშვილს ყველა იცნობდა „მხოლევი პროფესორის“ სახელით.
მაგრამ იგი მხოლოდ ორმოცდაათი წლისა იყო. სახე მოლუშული ჰქონდა და
წვერულვაში გათეთრებული. მისი თვალები ექვით შესცქეროდა ყოველიფერს.
სათვალეებს იკეთებდა მხოლოდ მაშინ, როცა წიგნს კითხულობდა.

მას უყვარდა ლექციების კითხვა მეშვიდე აუდიტორიაში. სტუდენტებმა
იკოდნენ მისი ხასიათი და ამიტომ ცდილობდნენ არ დაეგვიანებიათ მის ლექციე-
ბზე. ამის გარდა—უყვარდათ მისი ლექციებიც, რომლებსად იგი კითხუ-
ლობდა არაჩვეულებრივი ტემპერამენტით.

სტუდენტების ყურადღება დაქმნული იყო ორი საათის განმავლობაში. ვაი
იმის ბრალი, ვინც დაარღვევდა აუდიტორიის სიჩუმეს! მეზივით დაეცემოდა მას
პროფესორის რისხვა, რომელსაც მოჰყვებოდა ლექციის შეწყვეტა. ამიტომაც ყვე-
ლა ცდილობდა თავი ისე დაეკავებინა, რომ პროფესორი არ გაჯავრებულიყო.

პროფესორი იყო მეტის მეტად განვითარებული და მრავალმხრივად მოა-
ზროვნე. თავის საგანს იგი აშუქებდა ვიწრო, ფორმალური თვალთახედვით. მას
ჰქონდა აუარებელი მასალა ფილოსოფიიდან, ისტორიიდან, ბელოენებიდან. ხში-
რად მოიშველიებდა მათ. ჰქონდა განსაკუთრებული უნარი გადმოცემისა.

მისი გამოცდები—ეს იყო ნამდვილი ომი. მას ჰქონდა ბრძოლა თავის „შეგირდებთან“, რომლის შედეგით ოთხმოცდაათი პროცენტი მარცხდებოდა. სტუდენტებს ეშინოდათ მისი გამოცდებისა და ამიტომ მის საგანს ნაზავდნენ მუყაითად და საფუძვლიანად, მიუხედავად იმისა, რომ დიდმა უმეტესობამ წინასწარ იცოდა, რომ ჩაჭრა აუცილებელი იყო.

პირველ კურსზე მას უყვარდა ორი სტუდენტი: ირაკლი გორგაძე და ნათან ჯანაშვილი. მათ უწინასწარმეტყველებდა, რომ იქნებოდნენ კარგი მეცნიერები. საბჭოთა გადატრიალებამ შეარყია პროფესორის კერძო საკუთრების საფუძვლები. ამიტომაც უკმაყოფილო იყო და არ ამირებდა ხელისუფლების ცნობას. მიუხედავად ამისა, თავის აზრებს ამ საკითხის შესახებ, სხვებს არ უზიარებდა, ყრიდებოდა ამაზე ლაპარაკს.

მაგრამ ერთ საღამოს, როდესაც დანიშნული იყო გამოცდები მისი ლექციის შემდეგ, სტუდენტები მისი პირველი ფრაზის შემდეგ დარწმუნდნენ, რომ იგი ძალიან გაჯაერებული იყო.

ეს ასე იყო.

დილაზე გამოუცხადეს ერთ დაწესებულებაში, რომ მას ჩამოართვეს ზედმეტი სახლი. მთელი დღე დარბოდა ერთი ადგილიდან მეორეზე, მაგრამ უშედეგოდ. აუდიტორიაში შესვლისთანავე ჩამოვარდა სძაშვე. მძიმე ნაბიჯებით მიუახლოვდა ფანჯარას, სადაც დასდო თავისი პალტო და პორტფელი. შემდეგ გაემართა კათედრისაკენ და დაჯდა სკამზე. უცხად აბტა: რაღაც ტკივილი იგრძნო. დახედა სკამს და გაიგო მიზეზი: ლურსმანი არ იყო კარვად ჩაქედილი დაუწყო თავის თეხსაცმელით ჩაქედება და თან გაბრაზებით ამბობდა:

— უნდა მოიყვანო ჩვენი მთავრობა... დასვა ამ სკამზე... რომ შარვალთან ერთად... ხორციც მიაყოლოს...

ამის შემდეგ დაიწყო ლექციის კითხვა. კითხულობდა მეტად უხალისოდ და უფერულად, ერთ ადგილზე სადაც ლაპარაკი იყო მეცნიერების მიერ ძველიდანვე მიღებულ მტკიცე ფორმულის შესახებ, ველარ მოითმინა და ხმაშემა ჩაურთო:

— ეს მეცნიერებაა და არა პოლიტიკა... რა ესაქმება აქ მთავრობას... ჩუმიად იყოს მთავრობა... ხელს ნუ უშლის მეცნიერებას. ხომ გესმის?

და მიაშტერდა ირაკლი გორგაძეს.

— მესმის—უბასუხა ირაკლიმ და თავისთვის გაიფიქრა:

„რაღა მე მომაშტერდა. სადაური მთავრობა მნახაო“.

პროფესორი განაგრძობდა:

— შენ მთავრობა ხარ... შენ არ მოგწონს ჩემი ცხვირი... რა უყოთ ეხლა, რომ არ მოგწონს... მეცნიერება ამბობს: საქმე ცხვირში არ არის... მოარიდე თვალები ჩემს ცხვირს...

ირაკლი გორგაძემ უნებურად მოარიდა თვალები და თან ფიქრობდა:

„რას ჩამაცივდა ეს კაცი, იქნებ მართლა ჰგონია, რომ არ მომწონს მისი ცხვირი“. ლექცია დასრულდა და ორასკაციანი აუდიტორიაში დარჩა ოცდათექვსმეტი სტუდენტი, რომლებსაც უნდა ჩაებარებინათ გამოცდები. გული უფანცქალებდათ. არავინ იყო დაიმედებული თავისთავში. უმეტესობა კი გაიძახოდა:

— ოცდათექვსმეტი კაცში ჩაიჭრება ოცდაათობმეტი. სუფთათ გაველენ ირაკლი და ნათანი.

სიის მიხედვით ირაკლი და ნათანი ჩაწერილნი იყვნენ ყველაზე პოლოს. იჯდნ და ელოდნ რიგს. ამავე დროს უცქეროდნ თავიანთ ამხანაგებს რომლებიც გაფითრებული სახით უახლოვდებოდნ მაგიდას.

ერთმა სტუდენტმა მეტის მეტად მკერამიტყველურად მიუგო საკითხზე.

პროფესორი შეეკითხა:

— ასე ჰფიქრობ?

— ჰო.— გაუბედავად მიუგო სტუდენტმა.

პროფესორმა იშოვა საბაზი და ამის შემდეგ დაიწყო ბრძოლა.

— ძალიან ცუდად გინებებია. როცა მეორედ მოხვდი ჩემთან, აღარ გაბედო ასე ფიქრი.

მეორეს უთხრა:

— რაც მომიყვები, მე ყველაფერი „სოფიოს—ამბებია“ და არა მეცნიერება.

მესამეს ეძვრა:

— შენ კლეკი ხარ... შენ გინდა დამაქლეკო... შენ გინდა უდროოდ სამარეში ჩამიყვანო... შენ ტყუილად სთელავ მეცნიერების წმინდა ტაძარს... მისწერე მამაშენს... რომ შენ დიდი იდიოტი ხარ... რომ შენ ვერანა თავში არაფერი არ შედის...

ერთმა სტუდენტმა ქალმა გამოცდებზე უარი სთქვა-ავადმოყოფობის მომიზეზებით. პროფესორმა ოდნავ დახუჭა თვალები და უთხრა:

— შეგეშინდა... მე ვიცი, რაც ავადმოყოფობა გაქვს... არც შენ მოგწონს ჩემი ცხვირი... კარგი, წადი ეხლა... დაამზადე საგანი კარგად... შემდეგ მოდი გამოცდაზე...

გულდაწყვეტილი სტუდენტები სათითაოდ შორდებოდნ მაგიდას და ჯდებოდნ სკამზე რიგში მყოფ ამხანაგების მოლოდინში. საცოდავად გამოიყურებოდა მათ ხელში მატრიკულები.

ოცდაათობეტის შემდეგ პროფესორმა გამოიძახა ირაკლი გორგაძე.

ირაკლი გაბედული და მოცინარი თვალებით მიუახლოვდა პროფესორის მაგიდას.

— მესამე ბილეთი—უთხრა პროფესორმა ისე, რომ ზედ არც შეუხედი ა.

ირაკლიმ დალაგებით და ლოლიკური თანამიმდევრობით გაშალა მესამე ბილეთის მეტის მეტად დახლართული თეორიები და შეუფარდა მათ აგრეთვე შესაფერი კომენტარიებიც.

პროფესორმა კიდევ მისცა კითხვები. ირაკლიმ ისევ მიუგო.

შემდეგ დიდხანს უცქირა პროფესორმა პირდაპირ. პროფესორი ჩვეულებრივ ექვს თვალით უცქეროდა ირაკლისაც, მაგრამ ირაკლი თავს გრძნობდა ძლიერად.

პროფესორი არ ეშვებოდა, ირაკლიც არ ნებდებოდა.

შემდეგ გამოიძახა ნათან ჯანაშვილი.

პროფესორმა უფრო მეტი სიმამართით განაახლა ბრძოლა ამ უკანასკნელთან, რომელსაც მისცა ყველაზე უფრო ძნელი და სტუდენტებისათვის უსიამოვნო მეთვრამეტე ბილეთი.

ნათანიც, ირაკლის მსგავსად თავს ჰგრძნობდა საკმაოდ მომზადებულად.

როცა მორჩა მეთვრამეტე ბილეთს, მაშინ პროფესორმა მას მისცა ერთი რთული კაზუსი.

ნათანი არჩევდა ამ კაზუსს მეტად ორიგინალურად. უცდინოდ უდიდესი ყურადღებით და ინტერესით უსმენდა ნიჭიერ სტუდენტს.

უცბად პროფესორმა ტაში დაჰკრა.

ნათანმა შესწყვიტა ლაპარაკი.

— გამოცდა გათავდა—გამოაცხადა პროფესორმა და მძიმედ წამოადგა.

— როგორ?—შეეკითხენ ნათანი და ირაკლი, როცა დაინახეს, რომ პროფესორმა მათ მატრიკულებს არც კი დახედა.

— როგორ და... არაფერიც არ იცით,.. არ იცით, არ იცით.

შემდეგ ჩაიცვა პალტო და მობრუნდა. როცა დაინახა, რომ ირაკლი და ნათანი გაოცებული უცქეროდნენ მას, მიუახლოვდა მათ და ერთხელ კიდევ, მხოლოდ ეხლა უფრო ხმამაღლა, ჩაჰყვირა მათ პირდაპირ ყურში:

— არ იცით...

ამის შემდეგ აიღო თავის პორტფელი, ქუდი ჩამოიფხატა სახეზე, თავი ჩაიღო დაბლა და ბრაზით აღსავსე, გაწითლებული ლოყებით გაემართა კარებთან.

სტუდენტები საბტად დარჩნენ.

ერთი მათგანი, ყველაზე მსხვილი და მგრძნობიარე, აღელვებული ამბობდა:

— როგორც ჩანს, ჩვენი პროფესორის ლოლიკით, ოცდათექვსმეტი კაცი—ყველანი იდიოტები ვყოფილვართ და არავის არავითარი ცოდნა არა გვქონია.

— ასე ჩანს—დაეთანხმა მეორე.

— ირაკლი გორგაძე და ნათან ჯანაშვილი თუ ჩააფლავა, ჩვენ ხერს დაგვაყრიდა?—ამბობდა დასამშვიდებლად მესამე სტუდენტი.

— დღეს რაღაც არაჩვეულებრივი ამბავია მის თავს.—სთქვა მეოთხემ. სტუდენტები დაიშალენ.

ნათანი და ირაკლი წამოვიდნენ ერთად რუსთაველის პროსპექტით.

ისინი უკვე ორი თვის დამეგობრებული იყვნენ და ამ ხანში საკმაოდ შეისწავლეს და გაიცნეს ერთმანეთი. ბევრი რამ ჰქონდათ მათ საერთო. ყოველ ახალ აზრს, რომელიც მოუფიქროდა რომელიმე მათგანს, უსათუოდ უზიარებდა თავის მეგობარს. საგნებსაც ამზადებდნენ ერთად და მათი ნიჭის წყალობით, პირველ კურსზე მალე დაიმსახურეს საკმაო პატივისცემა, როგორც სტუდენტებისა, აგრეთვე ლექტორებისა.

ამ საღამოს შემთხვევამ განსაკუთრებით ააღელვა ნათანი, რომელიც ეუბნებოდა მეგობარს:

— სიმკაცრე საჭიროა მაგრამ ის, რაც დღეს საღამოს მოხდა—არის არა სიმკაცრე, არამედ დიდი უსამართლობა. ჯერ მე და შენ არც ერთ საგანში არ ჩაგვრილვართ. საგანი შესწავლილი გვქონდა და საკმაოდ შევითვისეთ. მის კითხვებზედაც მიუფვეთ გარკვეული პასუხი. მაშ რა მოხდა? რისთვის მოგვეპყრო ასე უსამართლოდ? სემინარებში მუშაობის დროს, ყოველთვის ჩვენ ვყავართ გამორჩეული. ვფიქრობ, ვფიქრობ და ვერ ამჩნხნია, რისთვის მოგვექცა ასე სასტიკად და უსამართლოდ.

— დაწინარდი, ჩემო ნათან, ამდენი ფიქრი ავნებს შენს ჯანმრთელობას. — უთხრა ირაკლიმ მისთვის ჩვეული სიძინჯით და შემდეგ განაგრძო არაფერი ისეთი არ მომხდარა, რომ ღირდეს აღელვება. დღეს არ ჩავატარეთ — ხალა ჩავაბარებთ — ხელ არ ჩავაბარებთ ზეგ ჩავაბარებთ, ზეგ არ ჩავაბარებთ — იქნება ჩავაბარებთ. ზომ დაინახე, რომ ჩვენი მოხუცი პროფესორი წამდაუწყებ მთავრობას ახსენებდა. ეტყობა მთავრობას გაუჯავრებია და ჩვენზე ამოიყარა მთავრობის ჯავრი. ჩვენ ამ გარემოებას ნუ მივაქცევთ ყურადღებას! ეხლა დავამზადოთ სხვა საგნები და ამ საგანს ხელსაც ნულარ ვახლავთ. პროფესორი თვითონ დაგვიძახებს და ხელს მოგვიწერს.

— ძალიან დამშვიდებული ხარ, ირაკლი. ეგ ძალიან კარგი თვისებაა, მაგრამ მე მაინც ვამბობ, რომ დღეს მოხდა დიდი უსამართლობა. — უსამართლობა? შეიძლება მართალი იყო, ნათან. მაგრამ რა არის უსამართლობა ან თვით სამართლიანობა? ეს უბრალო კატეგორიებია, ადამიანების მიერ მოგონილი. ის რაც მე და შენ გვგონია — უსამართლობა, ჩვენს მოხუც პროფესორს — გონია სამართლიანობა და ასე პირიქით. ასე რომ, ვიმეორებ ამაზე არც ღირს ფიქრი. არაფერი არ არის გამომუსწორებელი, ყველაფერი მოგვარდება ყველაფერი კარგად იქნება. — მე ხშირად ფიქრობ შენზე და მაოცებს შენი მტკიცე ხასიათი. ნუ თუ მართლა, ირაკლი, შენს ცხოვრებაში არ ყოფილა შემთხვევა შენი აღელვებისა?

— არა — მშვიდად და ღიმილით მიუგო ირაკლიმ.

ნათანმა შეხედა მეგობარს და ერთი შეხედვით დარწმუნდა, რომ ირაკლისათანა ადამიანს, მართლაც არ შეეძლო აღელვება. ირაკლის თვალები ყოველთვის მოღიმარე იყო. მათში სუფევდა სიმშვიდე, რომლის დარღვევა ვერა შესძლო დღემდე ვერც ერთმა შემთხვევამ. ნათანი რატომღაც ეძახოდა მათ „კურდღლის თვალებს“.

ირაკლი ოცდა სამი წლისა იყო. ტანად — საშუალოზე ცოტა მეტი. როცა ლაპარაკობდა — უცნობებზედაც სტოვებდა ჭკვიანი ადამიანის შთაბეჭდილებას. ძალიან უყვარდა ვარჯიშობა, რის გამოც იგი ყოველთვის ჯანმრთელი იყო და როგორც თვითონ უყვარდა თქმა — „გული ჰქონდა ქვასავით მაგარი“.

ირაკლის ნათანის გაცნობისთანავე მოეწონა მისი გულწრფელობა და პროვინციიდან ჩამოტანილი „გულუბრყვილო და სუფთა შეხედულებანი“. განსაკუთრებით, ირაკლიმ გადაწყვიტა ნათანს დაახლოვებოდა მაშინ, როდესაც ნათანი გამოვიდა პირველად მის მეტოქედ სემინარში.

ამის შემდეგ ისინი ხშირად ხვდებოდნენ ერთმანეთს, როგორც ლექციების დროს, აგრეთვე ერთმანეთის ოთახებში. შემდეგ დაიწყო ერთად დამზადება გასულ სემესტრში წაკითხული საგანებისა. ამ მეცადინობის დროს, ისინი არ კმაყოფილდებოდნენ მარტო უნივერსიტეტის ცხოვრებით. ისინი ხშირად ეხებოდნენ მთელ რიგ საყურადღებო საკითხებს, რომლებიც ძალიან სცილდებოდნენ უნივერსიტეტის კედლებს.

ერთმანეთთან კამათის დროს, ნათანი—ხშირად ლეღავდა, ირაკლი კი პრასოდეს. ირაკლი თავისი სიმშვიდით ყოველთვის გამამხნეველად როლში იყო და ნათანი კარგად ჰგრძნობდა, რომ იგი თანდათან იჭედიდნენ. ნიკოლოზი

ამ საღამოსაც ასე მოხდა. ირაკლის სიმშვიდემ სავსებით დააწყნარა ნათანი.

ვერც კი გაიგეს როგორ მოვიდნენ ერეკნის მოედნამდე.

საღამოს ცხრა საათი იყო.

ქვეფენილი გაყინული იყო და ფეხი ადვილად სხლტებოდა.

— წავიდეთ ჩემთან—უთხრა ნათანმა—ჩაი დავლიოთ, ჭადრაკი ვითამაშოთ.

როდესაც გაცდნენ სომხის ბაზარს და გავიდნენ იერუსალიმის ქუჩაზე, ირაკლი უცბად შედგა ერთი შენობის პირდაპირ, საიდანაც გამოდიოდა ხმამაღალი ლაპარაკი.

— ეს რა შენობაა?—იკითხა მან.

— ეს არის ცხინვალის ებრაელთა სალოცავი.

— როგორ თუ ცხინვალის?

— დროთა განმავლობაში ცხინვალიდან გადმოსახლებულან ებრაელები ტფილისში და აქ თავისი საკუთარი საზოგადოება და სალოცავი დაუარსებიათ.

— რისთვის არის განათებული? ნუ თუ ეხლა ლოცულობენ?

— არ ვიცი. თუმცა ეხლა არაა ლოცვის დრო.

— მე ძალიან მაინტერესებს ებრაელთა ყოფაცხოვრების გაცნობა. არ შეიძლება რომ შევიდეთ?

— შევიდეთ.

მეგობრები ავიდნენ ხის კიბეზე.

ძია დათომ გაუღო მათ კარები.

(გაგრძელება იქნება).

ს. თალაკვაძე

გადასასვლელი

ორი თავი რომანიდან

VI

ამინდი შეიცვალა. იწვიმა. წვიმა იყო თბილი, გაზაფხულისა, მაგრამ—
ძლიერი, და მინდვრად მუშაობა შეაჩერა. ბუნების სტიქიონი დიდხანს არ გაგ-
რძელებულა. რამდენიმე დღე წაართვა მან გლეხობას და ჩქარა ისევ მზიანი და
თბილი დღეები დადგა.

გაცდენილ დღეებში კოლმეურნეობათა საბჭოს წევრები უსაქმოთ არ
მსხდარან. მათ თავიანთ გამგეობაში მომავალი დღეებისა და კვირების თან-
რიგები შეიმუშავეს, გეგმები დასახეს და საკეთებელი საქმეები გაანაწილეს,
ყველაფერი გამოიანგარიშეს და ჩამოწერეს. გარდა ამისა გლეხობის ცალკე ნა-
წილებთან კოლექტივიზაციის ახსნა-განმარტებათა საუბრები და კოლექტივი-
ზაციის პოპულარულობის ერთგვარი კამპანიები ჩაატარეს.

ბევრი მაინც აღარ დარჩენილა მოუხნავი მიწისორი. იწურება დასათესი
ფართობები კოლექტივის ძლევა-მოსილ შემომქმედი ხელებით.

— მაქანე ამოსული სიმინდები სჩანს და ერიდე, შემობრუნების დროს
ხარებს არ მოათელიო. — გასძახა მახლობლად, წასწვრივ, მზენელ კოლმეურნე
გლეხს ერთმა.

ამ გლეხს უწინდელი მოხულის საზღვრად ხარები ჩაეყენებია და კავსახ-
ნისით კვლები გაჰყავდა. აქა-იქ ადრეულ ნათესაში უკვე ამოეყო თავი სიმინდს.

— კი, კაცო. მეც ვამჩნევ. — ისე მიუგო მეორემ მშვიდად, რომ არ შეუ-
ჩერებია თავისი საქმე. მას კავის მოსაკიდი მაგრად ჩაეკირა ხელში და შეუს-
ვენებლივ წინ ერეკებოდა გამწვევ ხარებს.

ახალ ნაწვიმარზე მიწა დარბილებულიყო და კარგად იხვნებოდა; სახნისი
ღრმად შედიოდა მიწაში და ხარ-კამეჩები და ცხენები სიამით ეწეოდნენ კავს,
მარდად გარბოდნენ წინ.

— ოოო, შენ მგელის დასაკმელო!

— ოჰჰ! არ თქვა ბიჭო „მგლის დასაკმელო“ — შენიშნა მეოთხემ მესამეს
და აღარ დაასრულებია უკანასკნელი ფრაზა.

— რაიზა არ ვთქვა? ვითომ რაო?

— იმიზეზ არ უნდა სთქვა, რომ იგი ახლა კოლექტივისაა.

— ჰე იყოს მერე კოლექტივის.

— კი მარა კოლექტივის ქონებაზე ასეთ თქმა არ შეიძლება! შეიძლება ისინი ლაპარაკში ერთმანეთს:

— როცა მე საკუთარი მყავდა, მაშინ თუ ვამბობდი?

— შენს საკუთარზე შეგძლო გეთქვა, ახლა კი არა. კოლექტივს ეწყინება.

— რას დავეძებ მე, ეწყინოს!

— ჰმ, კოლექტივის წყენინება მიხაკოს სხვისი წყენინება ჰგონია, — ჩაერიო-დავაში იქვე მომუშავე თოხიანი — მეხუთე.

— აბა, ჩემი წყენინება! — მიუგო მიხაკოს მას.

გულუბრყვილოებით იყო სავსე მისი პასუხი. იგი არავეითარ ავ აზრს არ შეიცავდა, არავეითარ შეგნებულ ბოროტ ზრახვებს ადგილი არ ჰქონდა.

მიხაკო ახალგაზრდა საშუალო გლეხია.

— როცა, კოლექტივი შენ, აფხანიკო, სხვისად მიგაჩნია?! — მიმართა მას საყვედურით მეექვსე.

აქ მათ სხვებიც გამოეხმაურენ და შეიქნა საერთო ლაპარაკი:

— ჰო, როგორც სჩანს, რაც მაგ ამხანაკს კოლექტივში შეუტანია, ყველა სხვისად და დაკარგულად მიაჩნია.

— აბა, შენია, შენ მოგახმარებენ კომუნისტები, მაგი შენიც ცხონებამ!

— შენ, შენ გაჩუმდი ამბაკო!

— რაიზა, რაიზა გაჩუმდეს კაცო! ხმა წართმეულია თუ?

— შეძლებული გლეხია და...

— შეძლებული გლეხი ვარ თუ რაცა, თქვენ ხომ არ გამიყვლეფიხართ?! სხვისი შრომით ხომ არ შემოიძენია?! და მერე კიდევ, ხომ ვარ თქვენთან, ხომ ვმუშაობ?! ხომ, ხომ შემოვიტანე ყველაფე...

— კიდევ, კიდევ დაგრჩა, ჩვენ რომ გვქონდა იმაზე მეტი!

— ჰო, ჰო, ჩვენს ამხანაგობამდის შენ კიდევ ბევრი გაცლია. არ დაასრულები ამბაკოს უკანასკნელი სიტყვები.

— კაცო, რაფერ ლაპარაკობთ თქვენი! — აბა ამბაკო კულაკი ყოფილა და შემოპარულა კოლექტივში!

— არა, ამბაკო კულაკი არაა, საშუალო გლეხია, მარა ასეთი ლაპარაკი ისე უნდა გავიგოთ, რომ საშუალოებსაც არ ითმენენ კოლექტივში! — გამოეხმაურა უკანასკნელს გლახუნი.

— კი, ცხადია, ამბაკო საშუალო გლეხია და საზოგადოთ კულაკს ჩვენთან ადგილი არ შეიძლება დაურჩეს. მაგრამ ის აზრი, რომ საშუალოებს არ ითმენენ თითქმის კოლექტივში, მტრული ჩმახვია!

— გლახუნი! როგორც სჩანს, შენ ისევ უბრუნდები მენშევიკურ „ამბავს“. შეკაცო კილოზე ითქვა ეს შენიშვნები გლახუნზე. ორივემ გამოამჟღავნა აქ, რომ ისინი მდგომარეობის ბატონები და პოლიტიკურად პასუხისმგებლები იყვნენ.

გლახუნს ლაპარაკში არ ეყო სიფრთხილე და წინდახედულობა.

იგი ახალ საქმეს მტრულად მოეპყრა და დაიპირეს. გლახუნი შეწუხდა.

— მე, მე ამხანაგო გიგლა, და შენც, სიპიტო, სამტრედიისკაცი არ შეაქვს თქვენთან და რაიზა უნდა იყოს მტრული ჩემი თქმად! შენც კი არ მომივიდა თქმა, მარა მტრული მაინც რაიზა... ან რა შეაშია ჩემი მენშევიკური ამბავი აქ?... რომ აღარ ვარ მენშევიკი მე ახლა?!. — შეეცადა გლაზუნი გამოესწორებია მდგომარეობა.

პასუხის გაცემა საჭიროდ არავის დაუნახავს. სიჩუმე ჩამოვარდა. გლაზუნი ერთობ ჭრელ ჯგუფში მოექცა.

ეს ჭრელი ჯგუფი გლაზუნისთვის სასარგებლო არ იყო. უღარიბესი და ლარიბი გლეხობა, პარტიკულების რიცხვით გაძლიერებული, სკარბობდა სამუალოებსა და საშუალოთა ზედა ფენას. ამან გლაზუნის ტენდენციები შეცვლია.

მისმა ცდამ, — ერთხელ კიდევ აემღვრია პოლიტიკური წყალი, — არ მოუტანა მას სასურველი შედეგი, — პირიქით, აუმღვრევლი წყლის ზედაპირიდან, თითონ იქნა შემჩნეული თავისი დაფარული პოლიტიკური სახით.

მაგრამ ახლა გლაზუნის მობოდიშება და შეცვლილმა კილომ ისევ დამალა მისი ნამდვილი სახე და ზრახვები.

„კი, კი, გლაზუნი ჩვენი, ვეღარ გადაგვიდგება აწი!“ — „არა, სიტყვაში მოუფიქრა რაცა, თორემ ჩვენი მტრობა მაგას აღარ შეუძლია. ეს ხერხემალი ჩამტრეული აქვს“. სთქვეს გლაზუნზე თავ-თავიანთ გულში გიგლამ და სიპიტომ.

„კოლექტივისა და მისი ხელმძღვანელების წინააღმდეგ მხოლოდ ფარული ბრძოლაა შესაძლებელი.“ — მტკიცედ უთხრა გლაზუნმა თავის თავს. — იგი არ ფიქრობს მოეშვას ამ ამოცანებს.

— კოლექტივი რომ ჩვენი და ჩვენ მოგვახმარებენ მის სიკეთეს, ეს უდაოა, მარა ამბაკოსა და გლაზუნისთანებს როგორ მოექცევიან, ამისი კი რა მოგახსენოთ. — დაარღვია სიჩუმე ერთმა.

— ჰო, შეძლებულებს ჩვენს შორის ეგებ არაფერი არ ერგოს. — დაუმატა მეორემ.

— აბა რას ამბობთ! ჭკუაზე შემოილხართ. ჩვენ ახლა ტყუილად ემუშაობთ თქვენთან!? არ ვართ თქვენი აფხანიკი?! — აღშფოთებით შეჰყვირა მათ მესამემ.

მეტად ბრაზიანი იყო ეს აღშფოთება და შეყვირება, მაგრამ არა ბოროტი გულურბუნილობით აღსავსე. ამ გაბრაზებულ შეყვირებაშიც არ დაიმაღლა და გამომგლავნდა, რომ იგი ერთგული და გულწრფელი წევრი იყო კოლექტივის, დაინტერესებული ელემენტი იყო ამ ახალი საქმით, სოციალისტური საქმით. ეს გარემოება კი იმის მაჩვენებელი იყო, თუ რამდენი სერიოზულობის გამოჩენა მმართველთა ხელმძღვანელ ამხანაგებს, რომ ასეთ დამპირდაპირებელ ბზრებს აღგლიხი არ მისცემოდა ერთი საქმით შედუღებულ ხალხში და არ შექმნილიყო საფრთხე — კოლმეურნეობის მომხრენი და მოკეთენი არ ჩამოშორებულიყვნენ კოლექტივს. ეს ამბავი გაუადვილებდა გლაზუნს ამოცანებს.

— გეყოფათ ჩხუბი სასულელებზე, ამხანაგებო! კოლექტივი ლარიბი და საშუალო გლეხობისაგან შესდგება. კოლექტივის მოსავლით, ცხადია, თანა-სწორად ისარგებლებენ ყველანი და, რა თქმა უნდა, ლარიბი და საშუალო გლეხებიც ამხანაგები არიან. — მიმართა მოდავეებს გიგლამ ავტორიტეტულად,

საქმის ბატონისა და პატრონის იერიით. გლახუნს აქაც გაუცარუვდა შესაძლებლობა...

— კარგი, ვიმუშაოთ, ამხანიკებო! აი, ეგერ მოესმა ხელმძღვანელს ჩვენი ჩხუბი და წამოვიდა აქეთ შენიშვნის მოსაცემად. — სთქვა მიხაკომ და გაუჩქარა კავში დაძაბულ ხარებს.

აქეთ მომავალი ხელმძღვანელი ანდრო იყო. იგი მარტო არ ყოფილა. მას ამ დილით მოსული რაიონის კოლექტივიზაციის საერთო ხელმძღვანელი ბაიაშვილი ახლდა.

— აბა, ამხანიკებო, ლაპარაკი შეწყდეს, და მუშაობა! მუშაობა!.. — გააფრთხილა ისინი ჯგუფის ხელმძღვანელმა ანდროსა და ბაიაშვილის მოახლოების მომენტში. თითონ კი შემობრუნდა ამ დროს მათ შესახებდრად.

— გამარჯობა ამხანაგებო! — მიესალმა ბაიაშვილი მათ.

— გაგიმარჯოს ამხანიკო!

— გაგიმარჯოს!

— თქვენც გაგიმარჯოს! — მიუგეს მას მუშაობაში გართულმა გლეხებმა. ზოგიერთი ერთი წუთით შედგა, შეაჩერდა ბაიაშვილს. იგი წინადაც ჰყავდათ ნანახი. ყველანი არა, მაგრამ ბევრი იცნობდა მას.

ბაიაშვილი საშუალო კაცზე ცოტა უფრო მეტი ტანისა იყო. ტანზე ტყავის შავი პიჯაკი ეცვა, რომლის საყელოს გაღებლილი გულისპირ-გადმოკეცილი თეთრი ბლუზა ჰფარავდა.

კოლმეურნე გლეხები ბაიაშვილის გარდა ანდროსაც აცქერდებოდნენ და ქალაქიდან მოვლინებულ ამ ორ ხელმძღვანელს შორის განსხვავებას ჰპოულობდნენ.

ბაიაშვილი—სუფთად და კონტად იყო ჩაცმული, ამაყი და ინტელიგენტური გამომეტყველება ჰქონდა, ანდროს კი სადად შეკერილი ბლუზა-შარვალი ეცვა, კეპა ეხურა და უბრალო მუშის თავმდაბლური იერი ეტყობოდა.

ამ კუთხის გლეხობა საქმის კაცის გარეგნულ მორთულობას განსაკუთრებული კრიტიკული თვალით უყურებს.

ამიტომ იქნება ამ გარეგნული მორთულობით აიხსნება ისიც, რომ ბაიაშვილი ამაყი და ქედმაღალი მოეჩვენათ მათ? სინამდვილეში კი, ვინ იცის, შესაძლოა მას ეს თვისება არც კი ჰქონდა. ერთი კი ცხადია: აქაურ გლეხობას არ მოსწონს თუნდაც კარგად ჩაცმული ქედმაღალი სტუმრები, რომელნიც შესამჩნევად განირჩევიან მათგან. განსაკუთრებით ძნელად ითმენენ ისინი, როცა ეს „ქედმაღლები“ სამუშაოდ და პრაქტიკული დახმარებისთვის მოდიან მათთან. მაგრამ ეს ეჭვი ბაიაშვილზე არ გადაუტანიათ.

ბაიაშვილის პრაქტიკულ მუშაობას ისინი არ იცნობენ. იგი ხომ ხანგამოშვებით დახედავს ხოლმე მათ, ისიც მხოლოდ დათვალეირების მიზნით. ის ბევრს ამისთანა კოლექტივს ხელმძღვანელობს და დრო არა აქვს ერთ რომელიმე კოლექტივში, ერთ რომელიმე თემში ხშირად ჩნდებოდნენ და საქმობდეს.

მხოლოდ ამ სოფლის კოლექტივში ზოგიერთ გლეხს გაეგონა, ბაიაშვილი ლამის გასათევად და დასასვენებლად შეძლებულ ოჯახებში დადისო, ღარიბებს თავს არიდებსო, და ამ საქციელს ნაკლში უწერდნენ მას. ამასთან ერთად ერთ

ამბავსაც ავრცელებდნენ: ერთ სოფელში ღარიბმა გლეხმა სასოებით მოამზადა ვახშამი და ბაიაშვილი დაპატიჟა. მან ვახშამზე უარი არა სთქვა, მხოლოდ ღარიბი მასთან არ დარჩა. მას შეშინებოდა ისლით დახურულ კვანძიან ქონისა და ალბათ ღარიბის ჩვეულ უსუფთაობისაც. თუმცა ამ ოჯახის დიასახლისს ქვეშა-გებელ-დასახურავი შეზობლისაგან ეთხოვა და რაც შეიძლება სუფთად და ტკბილად უპირებდა მოსვენებას დიდ და საპატიო სტუმარს, მაგრამ მაინც არ დარჩა.

ეს ამბავი ცოტამ იცოდა, მაგრამ ვინც იცოდა, იმის თვალში დიდ ჩრდილს აყენებდა ბაიაშვილის უბრალოებას, გლეხობისთვის სასურველსა და საჭირო უბრალოებას.

— რაიზა უნებებია ნეტავი მოსვლა რაიონის ამ ხელმძღვანელს? — იკითხა დაბალი ხმით ერთმა.

— ალბათ ცენტრიდან ახალი დირექტივები იქნება რამე და...

— მაგი არა, ბაიაშვილი უქმყოფილოა თურმე ჩვენს კოლექტივზე, რადგან ერთი კულაკიც რომ არ გადავასახლეთ, და ამიტომ მოვიდოდა, — სთქვა მესამემ, რომელმაც არ დაასრულებია მეორეს.

— ჰო, ამბობენ, ბაიაშვილს ანდროს პოლიტიკა არ მოსწონსო, — დაუმატა მეოთხემ.

— არა, მაგი ახლა იმიზეზ მოვიდა, რომ რაცხა ღარიბთა ორგანიზაცია უნდა შეადგინოსო. — ჩაერია მეხუთე.

— თუ კოლექტივის წესდების დამტკიცებისთვის და სახელმძღვანელოთო? — იკითხა მეექვსემ.

— კარგი, უყუროთ კაცო, რაცხას ამბობენ... — მიმართა ერთმა დანარჩენებს. ცალკე პატარა ჯგუფად მოქუჩებულმა გლეხებმა შესწყვიტეს ეს ჩუმი ლაპარაკი ბაიაშვილზე და ახალმოსულებს შეაცქერდნენ.

— როგორაა საჭმე ბიჭებო? რაღაც ხმაურობა შემოგვესმა, მგონი დავობდით. — უთხრა ანდრომ კოლმეურნე გლეხებს თბილს მეგობრულ კილოზე.

ბაიაშვილი და ანდრო შედგნენ იქ, საცა ერთ მხარეზე ახმაურებულ ამბაკოს, გლახუნს, მიხაკოს და სხვებს ირიბული გამოცალკევებით თავიანთი კამეჩებით და ხარებით გუთან-სახნისები მოედვით მიწის ზედაპირისთვის და უხალისოდ აბრუნებდნენ მას. ხოლო მეორე მხარეზე ექვთიმე, ქიშვარდი, კოსანდილე და სხვები, კავებზე ხელებით მაგრად ჩაქიდებულნი, გატაცებით შიასრიალებდნენ გუთანს და მოთადრე კოლმეურნე გლეხებს მიწის მეტი რაოდენობის დამუშავებაში ეჯიბრებოდნენ.

— არა, სადავო რა გვაქვს! ისთე, ტყუილად რაცხაზე ვლაპარაკობდით. — მიუგო მიხაკომ ანდროს მორცხვად, გაუხედავად და ახლა შეეცადა ხარები აეჩქარებია.

— ცრუობს! კი, ვდავობდით. აი, ეგერ რომ აფხანიკებია, გვეუბნებოდნენ, შენ და გლახუნისთანები კოლექტივიდან არაფერს არ მიიღებთო. — ჩაერია ლაპარაკში ამბაკო.

— მართალს ამბობს ამხანაკი, მართო ღარიბები მიიღებენ კოლექტივიდან მოსავალს, საშუალოები არაო, სთქვეს იმათ... თუმცა სხვა ამხანიკებმა ამაზე მოსცხეს და გაუსწორეს კიდეც. — დაუმატა გლახუნმა ამბაკოს ნათქვამს.

გლახუნმა კიდევ სცადა თავისი პოლიტიკური „ექვემდებარება“ მიმოხილვა, მაგრამ არა პირდაპირ, — ორმაგობით, გაბარებით. ბაიაშვილი და ანდრონიკი წყუბუნდნენ.

— ეს რა ამბავი გქონიათ! ასე ლაპარაკი ვინ გასწავლათ თქვენს? — მითმართა მათ ბაიაშვილმა ცივად, ცოტა არ იყოს ბრძანებულის პოზით.

— კი, ასეთი ლაპარაკი დიდი გაუგებრობაა, ამხანაგებო, მაგრამ ეს შეუგნებლობით აიხსნება და არ უნდა აპყვეთ, არ უნდა გაზარდოთ იგი. — უთხრა მათ ანდრონიკი, მაგრამ არა ბაიაშვილის კილოზე, უფრო რბილად და თბილად, ამხანაგური იერის დაურღვეველად.

ახლა ბაიაშვილის კილოში ეს ამხანაგური გრძნობა აღარ შეტყვევლებდა, ეს ამხანაგური გრძნობა და სითბო ხშირად ძალიან დიდ სიმძიმეს იკიდებს, დიდსა და მეტად საპასუხისმგებლო საქმეებს აგვარებს.

ბაიაშვილში ახლა აქ გამოჩნდა უფროსე, არა მზრუნველი ამხანაგი და საქმეში თანასწორი, არამედ ქვეყნის საქმეებით გატაცებული მოხელე, რომელიც მუშა-ხელს უყურებს ქვეყნის შენებისთვის, როგორც საჭიროს, სასარგებლოს.

ბაიაშვილის ასეთი ბუნება და ხასიათი ანდრონიკს ახლა გაიგო და საშინელი უკმაყოფილება იგრძნო. აკვირებს ანდროს, რომ ეს ბუნება და ხასიათი ქალაქში მუშაობის დროს არ შეუმჩნევია ბაიაშვილისათვის, ახლა ამ ნიადაგზე ანდრონიკი კიდევ დასჯახებოდა ბაიაშვილს სოფლად.

„გლეხობასთან ასეთი მიდგომა, ასეთი პოზით და კილოთი მისვლა, ამხანაგო ხალაშპრე, ბოლშევიკისთვის მიუღებელია. გლეხობა ჩვენს პრინციპში პროლეტარიატის მოკავშირედ მიგვაჩნია, ამიტომ მასთან როგორც მონათესავე ამხანაგი და მეგობარი მივდივართ. გლეხობას ჩვენ უმთავრესად უნდა დავანახოთ და ვაგრძნობინოთ, რომ ვესაჭიროებით მას, ვცხმარებთ, და არა პირიქით. მხოლოდ ის გვესაჭიროება და კიდევაც ვხმარობთ მას“. — ასე უთხრა ანდრონიკს თბილად ბაიაშვილს ცოტა არ იყოს წყენით, გაჯავრებით, მაგრამ ცდილობდა მშვიდი, ამხანაგური კილო არ შეეცვალა.

ბაიაშვილს ეს შენიშვნა არ მიუღია. პირიქით, ამ თქმამ ბრაზიც მოჰგვარა მას; თავი დამცირებულად და შეურაცყოფილად წარმოიდგინა.

თითონ ანდრონიკი ბაიაშვილის ხელქვეითი იყო აქ, პასუხისმგებლობით მასზე უმცროსს მუშაკს წარმოადგენდა, მას ექვემდებარებოდა. ბაიაშვილს არ ეპარებოდა მხედველობიდან, რომ ანდრონიკი ძველი მუშა-ბოლშევიკი იყო და მისთვის ყურის თხოვება, მისი რევოლუციონური გამოცდილებით სარგებლობა არ იქნებოდა ზედმეტი.

„ეგ კეთის სასწავლებელი სიტყვები შენ სხვაგან გამოიყენე ამხანაგო... მე რომ ეს ელემენტარული რამე არ მესმოდეს, მაშინ პარტია და ხელისუფლება არ მომანდობდნენ რაიონის ხელმძღვანელობას. მაგრამ ესეც რომ მხედველობიდან გაუშვით, მე კარგად ვიცი სახელმწიფოებრივი მოვალეობის შესრულების დროს არავითარ ამხანაგურ ცერემონიებს და მეგობრულ სირბილეს აღვტყევი არ უნდა ექნეს. აქ, პირიქით, ცივი და შეურიგებელი უნდა იყო ყოველთვის!“ — მიუგო ბაიაშვილმა ანდროს უკმეხად და გულმოსვლით, და თავის ხასიათი არა თუ არ შესცვალა, კიდევ უფრო გაამახვილა.

ვისაც ახლო მუშაობა მოუხდა ბაიაშვილთან და ვინც გაიცნო იგი, ასე ახასიათებდა მას: „მთავრობის სასტიკი კაცია“.

ეს ხმა ბაიაშვილზე ფართოდ გავრცელდა გლეხობაში და მთავრობის წარმომადგენელთა შორის. ეს გლეხები ერიდებიან ბაიაშვილს და „პატარა საქმეებით“ არ აწუხებენ მას. ანდროს კი, პირიქით, მეტად ლმობიერ, უბრალო და თავიანთ კაცად სთვლიან. „მასთან ყოველი წვრილმალისთვის შეგიძლია მიხვიდე. თუ თითონ არ იცის, არ ვაგეგბა რაზე, ჩვენ გვეჩივება, ჩვენგან სწავლობს, ჩვენს გამოცდილებას ანგარიშს უწევს და იყენებს. ანდროსთან არ მოგერიდება სისულელის თქმაც. ამისათვის იგი არ გაგლანძღავს, არ გაგკიცხავს. გაუგებარს თავმდაბლად აგვიხსნის, ან უბრალოდ გაიცინებს, ხუმრობაში გაატარებს. თუმცა ისიც სასტიკია და შეურიგებელი. როცა დასჭირდება, არაფის არ ინდობს“. ასე ახასიათებენ, ასე ხატავენ მას ნაცნობები, თანამუშაო გლეხები.

— ... რომ თქვას კაცმა, რა გაუგებრობაა აქ ანდრო? აბა, ამბაკოშაც ასეთ უნდა მიიღოს კოლექტივიდან, რაფერც მე და ჩემისთანებმა? იმას ხომ მეტი ექნება მაშინ და ჩვენ ნაკლები? ეს რაფერი ამხანიკობა იქნება!? — მიმართა ანდროს ერთმა ლარიბთავანმა, რომელსაც წალდი ექირა ხელში და ისე შესჩერებოდა მას.

— მართალს ამბობს მაქსიმელა, თუ ჩვენი აფხანიკობა უნდათ, ჩვენი თანასწორობაც უნდა უნდოდეთ. და აქ არაფერი შეუვნებლობაც არაა ჩვენი მხრივ, — დაუმატა მეორემ.

ლაპარაკში სხვა კოლმეურნე გლეხებიც ჩაერთნენ; ზოგი მაქსიმელის აზრს იცავდა, ზოგი ამბაკოს უღებოდა და ანდროს იშველებდა. ბაიაშვილი ყურს უღებდა მათ ლაპარაკს და სდუმდა.

რამდენადაც ამბაკოს მექომავე გლეხები ანდროს პოზიციას იშველებდნენ მაქსიმელისა და სხვა ლარიბი გლეხების წინააღმდეგ, იმდენადვე ბაიაშვილისთვის ანტიპატიური ხდებოდა ანდროს პოზიცია, ანდროს აზრი და პოლიტიკური ხაზი, იმდენად იგი ლარიბი გლეხების აზრს ეთანხმებოდა, ლარიბების სუბიექტიურ პოზიციაზე დგებოდა.

„კი, კლასობრივი ყნოსვა თქვენ არ გღალატობს. ასეც უნდა იყოს. თქვენ მართალი ხართ“. უღლებდა ბაიაშვილს აზრი აღაფებული ლარიბი გლეხები-სადმი.

— მაქსიმელის აზრის ასე დაქინებით დაცვა ახლა მარტო გაუგებრობაა კი არ არის, ამხანაგებო, დანაშაულობაც არის, თქვენ აქ...

— რაიზა ახლა?!

— ჰო, შეცდომაა, კაი, თუ გინდა, მარა დანაშაულობა რა ამბავია! — მოისმა საყვედურები და ანდროს სიტყვა შეაწყვეტინეს.

— დამშვიდდით, ამხანაგებო! აი გეტყვით — განაგრძო ანდრომ — აქ თქვენ წარმოადგენთ მოჯამაციერებს, ლარიბსა და საშუალო გლეხობას. თქვენ შეკავშირებული ხართ სასოფლო-სამეურნეო არტელში, სადაც აერთიანებთ საყანე მიწებს, მუშა-პირუტყვს — ვისაც ჰყავს რა თქმა უნდა, — სამუშაო იარაღებს და თქვენ საკუთარ მკლავის ძალას. ჩვენ კომუნა არ დაგვიარსებია, ამხანაგებო, საცა ყველაფერი უნდა გავაერთიანოთ, და გავთანასწოროდეთ. ეს პირობა

ჩვენი არტელები, ჩვენი კოლექტივებისა კარგად დაიმახსოვრეთ, ამხანაგებო, რომ ამგვარ ლაპარაკს და მასზე აგებულ გაუგებრობას ადგილი არ აქვს — დასურჩეს შემდეგში. — დაასრულა სიტყვა ანდრომ.

— კი, მაგრამ იქნება კომუნა უნდა ამ ხალხს? ჩვენ არ დაუშლით მათ ამ კომუნის დაარსებას. — ჩაერია დავაში ბაიაშვილი და მიმართა ანდროს.

ანდრომ უხერხულობა იგრძნო საკითხის ამგვარი მობრუნების გამო.

ბაიაშვილი უფროსი ხელმძღვანელი ამხანაგია. როგორ უპასუხოს? აუარომ გვერდი პარტიულ დისციპლინას და შეეპას? არ გაუწიოს ანგარიში პასუხის პოლიტიკურ მნიშვნელობას? კარგი, თავს დაანებებს, მაგრამ შემცდარად როს მიაჩნია მისი პოზიცია?

— კომუნა... კომუნა კრექტივის შემდეგი საფეხურია, ამხანაგებო, და თუ მოისურვებთ მასზე გადასვლას, რა თქმა უნდა ჩვენ... ჩვენ არ დაგიშლით მხოლოდ...

— არა თუ არ დაუშლით, ამხანაგო ანდრო, პირიქით, ხელსაც შეუწყობთ დავეხმარებით. — არ დაასრულებია სიტყვა ბაიაშვილმა ანდროს და ამ თქმით უხერხულობა კიდევ უფრო გაზარდა, გააჯავრა ანდრო.

— არა! პირადად მე არ ვიქნები კომუნის მომხრე. დიახ, მე ამის წინააღმდეგ წავალ, ამხანაგო ხალამპრე. წარმოიდგინე, რომ წინააღმდეგ... — მიუგო ხმა აწევით ანდრომ.

ბაიაშვილი მოილუნა. ანდროს თქმა მეტის-მეტ უკმეხობად და ურჩობად იჩვენა. მათ დაკარგეს მოთმინება, გამოვიდნენ პარტიულ ოჯახურობის საზღვრებიდან და გაცხარებული ლაპარაკი შექმნეს ერთმანეთს შორის:

— როგორ! შენ წინააღმდეგ წახვალ, არ შეუწყობ ხელს, თუ ისინი შეგნებულად მოისურვებენ ამას? ეს რა ჯუჯის ოპორტუნიზმია? ეს მარტო მემარჯვენეობა კი არა, ეს პირდაპირ წყლის დასხმაა, კონტრ...

— გეყოფა, ამხანაგო ხალამპრე! ფრთხილად იხმარეთ სიტყვა. რაცა სიტყვი, იმაზე ცალკე ვილაპარაკებთ. არ დაასრულებია ანდრომ ბაიაშვილს უკანასკნელი ფრაზა, — უბედურებაც ის არის, რომ კომუნას, ამ დიადს და სანატრელ საზოგადოებას ეს ამხანაგები შეგნებულად ვერ მოისურვებენ. ეს შეგნება ჯერ ამისთვის ჩვენს გლებობას არ ეყოფა, გესმის, არ ეყოფა! და არც გამართლება ექნება... მტრები კი ამით ისარგებლებენ და პროვოკაციას მოგვიწყობენ. — დაასკვნა ანდრომ.

— მართალი ქვა. — სიტყვა ერთმა.

— კი, სწორია... ანდრო აბა ტყუილად წავიდოდა წინააღმდეგ? — დაუმატა მეორემ.

— ჰო, კომუნას ჩვენ რაფერ მოვიხმართ, რაცა აგერ ერთად მუშაობაშიც არ უწევთ ერთმანეთს უღელს. — გამოეხმაურა მესამე.

— თქვენი რა ვიცი და ჩვენ კი მოვიხმართ, რაიზა არ მოვიხმართ!

— კი მოვიხმართ, რა თქმა უნდა. რაც კარგია არც ჩვენ გვაწყენს. — ჩაერივნენ მეოთხე, მეხუთე, და ასე სხვებიც შეებენ დავაში. უკანასკნელნი არ იზიარებდნენ პირველთა პოზიციას. პირველნი საშუალო გლებები იყვნენ უმეტესად,

უკანასკნელნი ღარიბები იყვნენ, თუმცა მათ შორისაც ერივნენ სხვა ფენისა და პოლიტიკური მრწამსის ელემენტები.

— „გამართლება არ ექნება“, „პროვაცია“ მოგვიწყობენ — ჩემთვის პრდოლას შეუშინდეთ?! ნაკლები წინააღმდეგობის გზით წავიდეთ?! ამხანაგო ანდრო, ეს შემარჯვენობაა, კიდევ მეტიც — ნამდვილი მენშევიკობაა, და შენ ტყუილად მიჯავრდები. რა თქმა უნდა, სიძნელე ექნება გლეხობას, მაგრამ არა დაუძლეველი. — მიუგო ბაიაშვილმა ანდროს ნაკლები ღელვით, კილო შერბილებით.

ბაიაშვილმა იგრძნო, რომ ანდრო ძალზე გაჯავრდა, მეტად მაგარი სიტყვები იხმარა მის წინააღმდეგ. მაგრამ არც თითონ იყო გულშედილი ანდროს ნათქვამის გამო. იგი მეტად მოუერიდებელი და უხეში ეჩვენა მას და ამით იმართლებდა სინდისის წინაშე თავს.

კილოს დაწევა და შერბილება ახლა მაინც საჭიროდ იცნო მან.

— მართალია, — კომუნა უნდა დავაარსოთ...

— არა, შეიძლება ყველასთვის არ სჯობდეს კომუნა, მარა რა უყოთ მერე!

— ჰო, უნდა გაიგონ, რომ ეს ქვეყანა ახლა ჩვენია და ჩვენ უნდა აგვეყენო. — მოისმა ხმები ღარიბთა ფენიდან, რომელთა შორის მეტი აქტივობით ირჩეოდნენ მაქსიმელი და სიბიტო.

ამ ფენას ბანს აწვდიდა სხვათა შორის ალექსიკ თავისი გაუბედავი რეპლიკებით: „თუ ეს ახალი საქმე ასეთე აუცილებელია, მაშინ მეც კი კომუნას ვირჩევდი“.

გლახუნი ორპროვინად სდუმდა და თითქო ამეღვენებდა, რომ რალაც პოლიტიკურ საიდუმლოებას ინახავდა ალექსის პოზიციისადმი, „როგა, შენ ვითომ რაიზა არ უნდა გერჩია! კომუნა შენისთანა ტყავ გამძვრალ გლეხებისთვისაა სწორედ ხელსაყრელი. მარა შენ აქაც წინააღმდეგ გამოგვიყენებო, ჩემო ალექსი“. — ამბობდა გულში გლახუნი ალექსის რეპლიკების საპასუხოდ და ლაპარაკში შებმულ ანდროს და ბაიაშვილს შეტყურობდა.

— ... მე მოგაგონებ, ამხანაგო ხალამპრე, რომ აქ ასეთი სიტყვებით დახასიათება ამხანაგის, თუ გინდ „უმცროსის“, მაგრამ მაინც პარტიელი ამხანაგის, შენი პოლიტიკური შეცდომაა. მაგრამ ამაზე ახლა არ შეგერდები. შენ ჩემი პოზიცია „მენშევიზმად გიჩვენა. შენს პოზიციას მე სხვა სახელს დავარქმევდი, მაგრამ ესეც საკუთარ პარტიულ ოჯახში იყოს. სწორედ მენშევიკები თხოულობენ უმეტესად ამ სოფელში კომუნას, მე საამისო ცნობები მომეპოვება ჩვენი არტელის ცხოვრებიდან. აი ეს ჩვენი გლახუნიც ხომ მომხრეა და მჭადაგებელი ამ კომუნის, გლახუნი კა ძველი მენშევიკი გლეხი გახლავთ! — უთხრა ანდრომ ბაიაშვილს და პირსახეში შეაჩერდა, თვალი თვალში გაუყარა.

ანდრო ცდილობდა აღელვებული გული შეეკავებია და მშვიდი ყოფილიყო ლაპარაკში. იგი გრძნობდა, რომ შეხლა ბაიაშვილთან უპარტიო და პოლიტიკურად გაუთვითცნობიერებელ გლეხების წინაშე ახლა დიდი შეცდომა იყო. მან დაინახა აგრეთვე, რომ ამ შეჯახებამ მათ შორის ღარიბი და საშუალო გლეხობა ორად გაჰყო და ცალცალკე მიმართა: საშუალოები უმთავრესად მას ამოუდგა გვერდით, ღარიბები ბაიაშვილს, ხოლო ანდრო და ბაიაშვილი ორი

„მანაკის“ წარმომადგენელი შეიქნენ. ეს ამბავი კი ხომ მტრის გასაზრებელი საქმე იყო! თუმცა მტრის ხმა აშკარად არ ისმოდა, მაგრამ მტერი ჩასაფრებული იყო, ორგულობდა და არ სთვლემდა.

ანდრო ახლა საკუთარ თავს უსაყვედურებდა, რომ სათანადოთ ვერ დაიცვა პარტიისა და ხელისუფლების საშინაო პოლიტიკური წესი.

თუ ახალგაზრდამ და პოლიტიკურად გამოუზრამედელმა ბაიაშვილმა ვერ გამოიჩინა ეს ტაქტი, თითონ მაინც, როგორც ძველმა ბოლშევიკმა, რატომ ვერ მოუწოდა გონიერებას, რატომ ვერ შესდგა!?

გლახუნზე ხელის დადება და მხილება არ მიიჩნია მან სავსებით დროულად. ურთერთის ანტიპოდებმა, მტრებმა (პატარა, შინაური პირადი მტრები ყველას ჰყავს) შესაძლებელია გაბერეს გლახუნის მენშევიკობა, თორემ სინამდვილეში ვინ იცის ამ მენშევიკობისა მას ახლა იქნება აღარაფერი სცხია და ასე საჯაროდ მტრად გამოცხადებით სწორეთ ანდრომ გახდა დღეს იგი მართლა მოწინააღმდეგე? ან კიდევ მეორე მხრივ ამ მხილებით მან იგი გააფრთხილა და კიდევ უფრო დააფარვია მტრული ზრახვები, მტრული საქმეები?

ირევა ანდროს თავში ეს მოპირისპირე აზრები. ამ წუხილით ანდრო ზედმეტად იტვირთებოდა. მაგრამ იგი არ იყო მთლად მართალი თავის-თავისადმი გამოთქმულ სხვა საყვედურებშიც.

ანდროს თითქო ავიწყდებოდა, რომ ეს წრე საკოლმეურნეო არტელში ჩამბული გლეხობის სახით, თავისი საკუთარი საზოგადოებრივობა იყო, თავისი საკუთარი შინაურობა იყო უმთავრესად და აქ მათთან აშკარა ლაპარაკისთვის გაქცევა მაინცა და მაინც არ მმართებდა. პირიქით, მას თითქო ერთი რამე ეპარებოდა მხედველობიდან: კომუნისტები ისე მაგრა იდგნენ ამ ქვეყანაზე, რომ თავდაშალვა და კონსპირაციის კედლები ახლა ისე რიგად აღარ სჭირდებოდათ. საიდუმლო მათ აღარაფერი ჰქონდათ და მტრის მიერ მისი დანახვის შიშიც ზედმეტი იყო.

— აბა, რას ამბობ ანდრო, მე ხომ მენშევიკი აღარ ვარ ახლა! — წყენით შესძახა გლახუნმა ანდროს და ცოტა არ იყოს შიში შეებარა.

გლახუნს მენშევიკობა მოაგონეს. მენშევიკად მონათვლა უკვე მტერზე ხელის დადება იყო, და ბოლშევიკები მას, როგორც მტერს, აღარ აცლიდნენ თავისუფლად სიარულს დედამიწაზე. მენშევიკი პოლიტიკური მტერი იყო ბოლშევიკის და მშვიდობიანი დავა მათთან უკვე გათავებულიყო, ბოლშევიკური ხელისუფლება მენშევიკ გლახუნს (თუ მისი ზელახალი მენშევიკობა მათ მართლა სჯერათ) გრძელ ლაპარაკს აღარ დაუწყებდნენ; მტრულ პარტიებთან ამ მასლათს ბოლშევიკები უკვე აღარ მმართავდნენ, და გლახუნის ამბავი და ის პოლიტიკური საქმე, რომელიც მას აეკიდა ზურგზე, გათავებული იყო. მაინც ვის შეეძლო მისი „მენშევიკობის“ გაერცელება. ისე ყველას პირში მიცემა და წამოძახება! ალექსი ამას არ იზამდა, ვერ იზამდა...

ელვის სისწრაფით გაირბინეს გლახუნის თავში ამ ფიქრებმა. მას თავის მდგომარეობა გართულებულად წარმოუდგა.

— კი, ჰო, გიცნობთ კაცო. — უთხრა მას ერთმა.

— აბა, ბოლშევიკი ხარ ახლა თუ! — დაუმატა მეორემ მცდელი ხმით.

— მართალი სიტყვა ანდრომ. შენ ყველაზე მეტად იმტერეგ თავს ეს რამდენიმე დღეა კომუნისტების. — ჩაერია მესამე.

— „მენშევიკი ახლა აღარ ვარო“. რა თქმა უნდა, მენშევიკი ვარო—ამის თქმას ახლა არც ერთი მენშევიკი ვერ გაბედავს. — სიტყვა მწიფისაა.

გლაზუნის მენშევიკების ხსენებაზე ყველამ გაიშახვილა ყურთა სმენა. ზერა-
ვინ ვეღარ გაბედა გლაზუნის იმხანაგობა ახლა, გლაზუნის გამოქომაგება. ყვე-
ლანი გაემიჯნენ მას.

თვით ამბავკომ და აღექსიმაც კი პირში წყალი დაიგუბეს და არაფერი სთქვეს გლახუნის სასარგებლოდ. რა თქმა უნდა, ეს იმით არ აიხსნებოდა, თითქო მათ პოზიცია შეეცვალათ, კოლმეურნეობის მოყვარედ გადაქცეულიყვნენ, გლახუნს და მის პარტიას გადასდგომოდნენ. ისინი მხოლოდ დაფრთხნენ და ვერ გაბედეს მენშევიკად გამოცხადებულ კაცს გვერდით ამოსდგომოდნენ.

ანდრომ გლახუნის სახეზე აღბეჭდილი შიში და მწუხარება წაიკითხა. შეებრალა იგი, თითქო დარწმუნდა, რომ ის არაფერ შუაშია, მისი ახლანდელი მენშევიკობა მოგონილია, და სურვილიც აღეძრა მის სასარგებლოდ რაღაც ეთქვა, მაგრამ ბაიაშვილის პასუხის მოლოდინში ვერაფრის თქმა ვეღარ შესძლო.

ბაიაშვილსაც არ იამა და ეწყინა, რომ გლაზუნე, ჭკვიანი, პოლიტიკურად გათვითცნობიერებული, ენერგიული მუშაკი, საშუალო გლეხი გლაზუნე, რომლის ოჯახში მას, ბაიაშვილს ხშირად მოხდომია ღამის გათევა და რომლის კომკავ-შორელ ქალიშვილებს და საერთოდ კომუნისტურ ოჯახსაც იცნობდა, მენშევიკად მონათლა ანდრომ. პოლიტიკური მტრის წარწერა მიიყრა.

— არც ამას უნდა გაუწიოთ ანგარიში, ამხანაგო ანდრო. რაზან მტერიც თხოულობს, ამიტომ ჩვენ უარი უნდა ვთქვათ?! თუმცა საეჭევოა, რომ გლახუნი მენშევიკი იყოს. ეს პროვოკაცია უნდა იყოს, რადგან გლახუნმა, საშუალო გლეხმა გლახუნმა, კომუნა მოისურვა! კომუნები უკვე არსებობს აჭა-იქ რუსეთში, უკრაინაში, საქართველოს ზოგ კუთხეშიც, და იგი აქაც რომ დეფარსოთ და გავამრავლოთ, ზედმეტი არ იქნება.. მოჯამაგირეებისა და ღარიბი გლეხების საქმე სწორედ ესაა!

ბაიაშვილი არ ტყდება, მაინც იცავს თავის პოზიციას.

— ეს კომუნები გამონაკლისია, მხოლოდ მაგალითია. ასეთი მაგალითი გვაქვს ჩვენც აქ, აი დიდი ქალის თემში, რომელსაც ყოველ მხრივ უნდა შეუწყობთ ხელი და კიდევ უწყობთ. მაგრამ მე ვამბობ, — და ჩვენი პარტიის ხაზიც ასეთია, — ამ კომუნას ჯერ მასიურს, ზოგადი მოვლენების ხასიათს ვერ მივცემთ. კომუნას მეტად პასუხისმგებში, მეტად დიდი კომუნისტური საქმეა. მას მეტი შეგნება და კულტურა სჭირია, ვიდრე არტელს. აქ მეტი რწმენა და მოთქირება უნდა გლიხებს.

არც ანდრო სთმობს. თუმცა დაჰპირდა კი თავის-თავს "შემდგარაყოფ",
ალარ განეგრძო ამ თემაზე და ამ კრებაზე ლაპარაკი.

გლახუნის მენშევიკობის შესახებ გამოთქმულ ექვზე ანდრო თითქმის ერთანხებოდა ბაიაშვილს, მაგრამ არა იმ ახსნით და „პროვოკაციაზე“ დაბრალებით, როგორც ეს ბაიაშვილმა წარმოიდგინა. პირიქით, ის გარემოება, რომ გლახუნი კომუნას თხოულობდა, ანდროს კიდევ უფრო უდასტურებდა გლახუნის

მენშევიკობას, რადგან ანდროს ცნობებით მენშევიკები ინიციატორებიდნენ უმეტესად კომუნაზე გადასვლას სოფლად.

— პარტიისა და ზელისუფლების ხაზი რაა, ეს მე შენზე მაკლებად არ მესმის, ეს უნდა იცოდე. მის ცოდნაში და გატარებაში „ცენტრალური“ მასუხის-მგებლობა მაწევს, მაგრამ ამაზე აქ ახლა მართლა უხერხულა ლაპარაკი, შემდეგ იყოს. — მიუგო ბაიაშვილმა ანდროს და დავა შესწყვიტა.

მათ შორის ხმაურობის გაზრდას აქეთკენ მრავალი მეზობელი გლეხები მოეწიდა, რომელნიც ყურს უგდებდნენ ლაპარაკს. — ბაიაშვილმა თითქო შენიშნა ეს და წყრომით მიმართა მათ:

— რათ მოქუჩებულხართ აქ!?. კრება ხომ არ გგონიათ!?. მიაშურეთ თქვენთქვენ სამუშაოს! ნუ შეაჩერეთ ხენა!

— როგა, კაპიტალისტების ზაოდში ხომ არ ვართ! არ შეგვიძლია მოვიდეთ და გიყუროთ? — ცივად მიუგო ერთმა.

— კარგი, თქვენ მორიგდით, ნუ ჩხუბობთ და ჩვენ არ შეგაწუხებთ, მუშაობასაც არ მოგაკლებთ. — გესლით დაუმატა მეორემ.

მოქუჩებული გლეხები მოცილდნენ ამ ადგილს და შინდვრად გაიშალენ, მოედვენ კავებს, თავ-თავიანთი დღიური ნორმების შესრულებას დაესწრაფენ. ახლა უკვე ყველანი დასკიდებიან მიწის გულს და ანვითარებენ დილით მოზომილ სამუშაოს. ვიწროვდება დაუშუშავებელი ფართობები. საზღვრები აიხნა გუთნის პირებით. მიწის გადმობრუნებულმა გულმა წაშალა შემოფარგულისა და ინდივიდუალისტების მიჯნები.

— ღრმად, ღრმად შეიტანე მაქანა, შენ, მიწაში მაი სახნისი!

— ჰო, ჰო, ისე კი გავაჟე და გადმოვკეცე ბიჭო ხნულები, რომ ეშმაკებიც კი ვერ შესძლებს საზღვრების პოვნას!

— ბაბა რომ ახლა ცოცხალი ყოფილიყო, სისხლს დაანთხევდა, ჭკუაზე შეიშლებოდა.

— მაშაჩემიც ასეთე არ შეება ახლა?! მაშაჩემისა და მაშაშენის ჩაყრილია ეს სასღვრები.

— მაშებსა და პაპებს ჩვენ ახლა აღარ უყურებთ.

— ...კი, გათავებული საჭმეა, ჩვენ უნდა დავეშვიდობოთ ძველ ცხოვრებას.

— მართალია, მართალია, აუხანიკებო! — უთხრეს ერთმანეთს კოლმეურნე გლეხებმა.

მიჯნები წაშალეს, ამოაესეს და „შენი“ „ჩემი“-ს ადგილი „ჩვენმა“ დაიკირა. მუშაობის ტემპმა აიწია. შეიქნა სიმღერა, ლილინი. ის გესლის გადმოშთხვევი გლეხიც ამ მუშაობის საერთო ფერხულში მოჰყვა, მაგრამ არა იმ ხალისით და გატაცებით, როგორც სხვები. ბაიაშვილმა მას თვალი გააყოლა და შეაჩერდა.

— ვინაა ეს გლეხი? — იკითხა მან.

— ძველი მენშევიკი რევოლიუციონერი ჩმონია, თუ შეიძლებოდა ძველად მენშევიკებისთვის რევოლიუციონერის წოდება. — მიუგო ანდრომ.

— როგორ, მართლა, აქ ყველა მოხუცებული და ჭადრა გლეხები მენშევიკებია! — გაკვირვებით სთქვა ბაიაშვილმა და ნაბიჯი გადადგა.

— კი, მენშევიკი აქ ბევრია და მათი სახით მეტად მოქნილ პოლიტიკურ მტრებთან გვაქვს საქმე. — უთხრა ანდრომ ბაიაშვილს ჩაფიქრებით და გვერდით მდგომ ტარიელს მიუბრუნდა.

ბაიაშვილი მოშორდა ამ ადგილს და გასწვრივ, მეორე მხარეს გადავიდა; მას გაჰყვნენ სიპიტო და გიგლა.

— აი, აქ უკვე ამერიკული ტენიკაა და მიწებიც უფრო ღრმად და ბევრია მოხსნული! — წამოიძახა გიგლამ და ბაიაშვილს შეხედა.

აქ ახლა მზენელი კოლონები შესდგებოდნენ ცხენებისა და ტრაქტორებისაგან.

— ეს ჩასუქებული რუსული ცხენებიც არა ნაკლებად ღრმად და სწრაფად ხნავენ მიწებს ამ ამერიკულ ტრაქტორებზე, შეხედე როგორ მიჰქრიან! — შენიშნა სიპიტომ.

ჰო, კი მაგრამ იმიტომ, რომ ამერიკულ ფოლადის გუთნებით ხნავენ. — ჩაერიო ლაპარაკში საიდანაც გაჩენილი კომკავშირელი კოლია.

— ტრაქტორი ზოლტია. ჯიშისანი ცხენები ფოლადის გუთნებით.... ამაზე მეტი დამაჯერებელი კიდევ რა უნდა იყოს? გლეხობისთვის! ამაზე სრულებით უნდა დაარწმუნოს ისინი, რომ ჩვენ არ ვხუმრობთ და სერიოზულად გვინდა გამოცვალოდ გლეხს პრიმიტიული დაჩანაყბებული ცხოვრება! — აღტაცებით სთქვა ბაიაშვილმა და ამ სანახაობის მაცქერალს პიონერ გოგო-ბიჭებს თვალი გადაავლო.

მასთან გამოცხადდნენ ახლა კომკავშირელი ვანო და თინაც, პიონერ გოგო-ბიჭებს გარდა აქ მოქუჩებულებიყვნენ შრომის უნარდაკარგულ მოხუცებულთა ცოლ-ქმრების საკმაო რიცხვი და ტრაქტორების თვით-მოძრაობა-სუნთქვისთვის თვალები და სმენა მიეპყროთ, განცვიფრებით შესჩერებოდნენ.

— კი, კი. ეს ამდენი მაყურებელი ბავშვები და მოხუცებულები ადასტურებენ, რომ გლეხური ძველი ცხოვრების გარდასაქმნელად ჩვენ-მიერ დაწყებული საქმე სერიოზულია, მტრებისათვისაც კი დამაჯერებელია და თავზარდამცემი. ასევე იმედით და სიხარულით უთხრა სიპიტომ ბაიაშვილს და გვერდით მდგომ ორ ახალ შემომატებულს გადახედა, მათ თავები დაეხარათ გიგლასკენ და რაღაცას ეუბნებოდნენ ჩურჩულით.

— ეს ჩვენი კოლექტივის საბჭოს ახალი თავმჯდომარე გახლავთ — სირაულიძე და თემკომის მდივანი — კაკულია. — გააცნო გიგლამ ბაიაშვილს ისინი.

სირაულიძეს ავტორიტეტი აქვს. ის შუა ხნის უპარტიო გლეხია, კაკულიაც თითქმის შუახნის, ქარხნის ყოფილი მუშაა, ახლა კი გლეხი, ძველი ბოლშევიკია.

— როგორაა საქმე, ამხანაგებო? დღეს საღამოთი ხომ შესდგება თქვენი თემკოლექტივის საერთო კრება? — ჰკითხა ბაიაშვილმა სირაულიძეს და კაკულიას.

— კი, შესდგება. ხალხი მოწყვეული გყავს. — სწრაფად მიუგო სირაულიძემ.

— თუ დაღლილობამ არ შეუშალა ხელი. გაუქირდებათ სამუშაოდან შინ დაბრუნების შემდეგ კრებაზე წამოსვლა და ღამის თევა. უქმე დღე უნდა გამოგვენახა. — დაუმატა კაკულიამ სირაულიძის ნათქვამს.

— უქმე დღეებს ჩვენ რად უნდა უცადოთ, ამხანაგო! მარტო თქვენს თემში კი არ გვაქვს კრება. სხვა თემებიც გვიცდის, სხვა თემებშიც უნდა ჩავატაროთ იგი და ჩავატაროთ ამ ორ-სამ დღეში აუცილებლად! — შენიშვნით, ცოტა არ იყოს წყრომითაც უთხრა ბაიაშვილმა კაკულიას.

კაკულის თავისუფალ და კრიტიკულ გამოთქმაში მან დაინახა ანდროს მსგავსება და ამ გარემოებამ უფრო გააჯავრა ვიდრე თითონ მისი სატყვის შინაარსმა. „რა თავისებურები არიან ეს ძველი ამხანაგები!“ — გაუღელვა მას თავში, და ეს თავისებურება მან ახსნა არა როგორც დამოუკიდებლობა, თრიგინალობა და დადებითი მხარე, არამედ იგი უდისციპლინობას მიაწერა, უხეშობას, უფროსის უპატივცემლობას.

კაკულის და სირაულიძეს არ გამოეპარათ ბაიაშვილის სახეზე აღბეჭდილი სიმკაცრის მაჩვენებელი ხაზები და მაგიერის თქმას მოერიდნენ. მაგიერი თქმა კი უნდოდათ. ბაიაშვილის სიტყვით კაკულია და არც სირაულიძე კმაყოფილი არ იყვნენ, „რაიზა ახლა ასეთ თავზე ცეცხლ-მოკიდებული სიჭაბრეა საჭირო!“ — „როგორ იგუბებენ ცხვირში სულს ეს ჩვენი ზოგიერთი ამხანაგები და ყველაფერს კამპანიის ხასიათს აძლევენ! ერთბაშად უნდა ეს დიდი საქმე გააკეთონ და ცენტრს მიახარონ“, — სთქვეს თავისთვის გულში ცალკე სირაულიძემ, ცალკე კაკულიამ და გიგლას მიუბრუნდნენ.

მათ შემქმნის ურთიერთ შორის რაღაც ჩურჩული. ბაიაშვილისთვის ამ დროს ალყა შემოერთა კომკავშირელებს და ებასებოდნენ,

— რა საკითხებია დღეს კრებაზე, ამხანაგო ზალამპრე? — ჰკითხა ბაიაშვილს თინამ და გულუბრყვილოდ შეაჩერდა თვალებში.

— როვა, არ იცი, კოლექტივის წესდება უნდა დავამკიცხოთ და მივიღოთ, — მიუღო ვანომ მას ბაიაშვილის მაგიერ.

— და კიდევ საწევრო წიგნაკებიც, — დაუმატა მას კოლიამ.

— საწევრო წიგნაკები ახლა სად მოესწრება! იგი შემდეგ იქნება. — ჩაერია ლაპარაკში სიპიტო.

— მე კი მეგონა მოჯამაგირეებისა და ღარიბი გლეხების ორგანიზაციას ვაწყობდით. — სთქვა თინამ შორცხვად.

მან ამხანაგებისაგან იცოდა, რომ ეწყობოდა რაღაც ჯგუფი მოჯამაგირეთა და ღარიბთა. მას ეს კრებაც ამ საქმისთვის მოეწვია და საჭიროდ აღარ დაენახა ეკითხა ვინმესთვის. თინამ მხოლოდ არ იცოდა, რა ამოცანებს ისახავდა ეს ჯგუფი და ამიტომ ჰკითხა ბაიაშვილს კრების დღის წესრიგი.

თინას ეს კითხვა იყო შინაურული, არა „ოფიციალური“, საქმოსნურ კილოზე ნათქვამი. იგი ხომ ხშირი მასპინძელი იყო ბაიაშვილის და მაშ ახლო ნაცნობიც.

ბაიაშვილს თინას მომართვის კილო არ სწყენია. მას არ იამა მხოლოდ კითხვის შინაარსი თავისთავად, — კომკავშირელია და რატომ არ იცის კრების მიზანიო. მაგრამ პოზა მაინც არ შეუცვლია თინას მიმართ. თინას ქალობა და უბრალოება სტეხდა, ხიზლავდა მას საზოგადოთ.

თინა მხატვრის კალმით დახატულ ლამაზს არ წარმოადგენდა, მაგრამ ზედმიწევნით სანდომიანი, მიმზიდველი და ცუგრუმელა ცოცხალი ქალიშვილია.

— ეს კრებაც იქნება, ამხანაგო თინა, მაგრამ არა ახლა, სხვა დროს, და მას თითონ თქვენი ადგილობრივი ზელმძღვანელი ანდრო ჩაატარებს უჩემოდ. — უთხრა თინას ბაიაშვილმა და თვალი თვალში გაუყარა.

მეგრამ ეს მომენტი არ იყო ხანგრძლივი. მან ჩქარა გაანთავისუფლა თინა ამ თვალთა ისრებიდან და გვერდით მდგომ სხვა ამხანაგებთან ლაპარაკს შეექცა.

ანდროს ხსენებამ თინა რაღაც მოულოდნელად შეატარებინა აზრების შეგნით და გარედ, პირსახეზე სიწითლე მოჰგვარა. თინა ფიქრებში გადაისროლა მან. ანდროს პირველი შეხვედრის მომენტი და გაცნობა, ანდროს როგორც კომუნისტი, ამხანაგი და ადამიანი... არა, არაფერი მათ შორის შესაძლებელი არ იყო, რა თქმა უნდა...

ანდრო ქალაქ-გამორეული, ხანში შესული, თითონ კი ნაზი ქალიშვილი, გამოუცდელი ახალგაზრდა. ანდრო დიდ პოლიტიკურ და ახალ საზოგადოებრივ ცხოვრებით დატვირთული, პოლიტიკური ცხოვრების ხელმძღვანელი, თითონ კი დაწყებული მხოლოდ ამ პოლიტიკური ცხოვრების, უსუსური და უყიცი ახალ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.

ანდრო და თინა...

არა, ასეთი აზრი უნებურად თუ გაუელვებს თინას, შეგნებულად ამაზე არასოდეს არ შეჩერებულა. მას სჯერა, რომ ანდრო ვერ იქნება მონაწილე მისი გულისთქმის. და ანდრომ არ იცის, არც უგრძნია რამე ამ მხრივ. ანდროს ამისთანაგებისთვის არა სცალია, არც მოიცლის.

ლარიბთა ორგანიზაცია, ლარიბთა ჯგუფის მოწყობა... მაგრამ თინამ იცის რომ მისი მამა იქ ვერ მოხედება. და მისი მამა ისედაც არ უყურებს კარგი თვალთ. მართალიცა! მამა-მისი, გლახუნი, პოლიტიკური მტერია თინას და ანდროს საერთო საქმისა, ეს მხედველობიდან არ ეპარება თინას. როგორ მოიქცეს ის ახლა? მანაც უნდობლად შეხედოს? არა, ექვი და უნდობლობა მაშინ აღარ იკმარებს. ეს პასიური გამომიჯენა იქნება მხოლოდ. მან, თინამ უნდა დაუდასტუროს მამა-მისის შესახებ ექვი და უნდობლობა ანდროს, ის უნდა მოეხმაროს ანდროს მამის გამოაშქარავეებაში და პოლიტიკური ნდობის წართმევაში... მაშინ თინა უნდა დაუპირდაპირდეს მამას, როგორც მტერს! შესძლებს მერე ამას იგი? ოო, რა ძნელი იქნება! რა ძვირად დაუჯდება!

მამა, რომელთანაც ერთ ჰერ ჰევ სცხოვრობს, რომელსაც გაუჩენია, გამოუყვებია, ვაი ვაგლახი და ჰირი უნახავს მის გამოზრდაში, — გადაიმტეროს... როგორ შესძლოს ეს! თუ ვერ შესძლებს, მაშინ უნდა გამოეთხოვოს კომუნისტური ოჯახის წევრობას, კომკავშირს! მერე, კომკავშირს გარედ რა უნდა ქნას თინამ, რით შეავსოს ეს დაცარიელებული, ახლად დაწყებული პოლიტიკური ცხოვრების ადგილი? მამა-მისის ამოუდგეს გვერდით და კომუნისტების საწინააღმდეგო საქმე აკეთოს? არა ამას იგი ვერ იზამს! თინას რწმენა და პოლიტიკური ხაზი ამას ვერ დაიტევს!

მაგრამ მშობელი მამის მტრობაც ვერ თავსდება მის შეგნებაში. თინას არ შეუძლია გაიგოს კლასიური და პოლიტიკური ბრძოლის ლოლიკა; იგი ვერ ჩერდება იმ გარემოებაზე, რომელიც არ სცნობს აქ სისხლით მონათესავეებს, სისხლითა და მოდგმით ახლობლებს.

ასეთი მოპირდაპირე აზრებით მიიმდება თინა ახლა და შორდება ბაიაშვილის ყურადღებას. იგი წაიშალა მის შეგნებაში.

მაგრამ თითონ ბაიაშვილი არ აკლებს თინას ამ ყურადღებას და ამხანაგებთან ლაპარაკის დროს ხშირად შემოხედავს ქურდულად მას. სცდილობს იგი არ დასცილდეს თინას ამ საღამოს და ჩვეულებისამებრ გაჰყვას სტუმრად შინ.

ანდრო და ტარიელი ამ მომენტში ხარებით მზნელ ექვთიმესთან შეჩერებულან და რაღაც მოვალეობაზე მიუთითებენ მას. ამ მოვალეობაზე მათი შეხება მენშევიკების გამოაშკარავებას, მათ ცნობა აქვთ, რომ ისინი დიდ მუშაობას ეწევიან კოლექტივში. ეს მუშაობა კოლექტივს ჯერჯერობით არა ენება. მაგრამ პროვოკაციების ხასიათს აქიდანვე ატარებს და საფრთხეს ზრდის შემდეგისთვის.

ანდროსა და ტარიელის ეს ლაპარაკი ექვთიმესთან არ დაემალა იქვე ახლოს თოხით მომუშავე ალექსის, და მას როგორც ღარიბ გლეხს და შინაურს, ისინი არც ერიდებიან. თუმცა პილიტიკური ხასიათის საქმეებში აქტიურ ელემენტად არ სთვლიან და ნაკლებ ყურადღებას ქცევენ მას.

მაგრამ ალექსიმ ყურთა სმენა სწორედ აქ გაიმახვილა და შეეცადა გაეგო რაზე ლაპარაკობდნენ. მის სმენას მოუვდა, რომ უშეტესად ისინი მენშევიკებზე და მათს მოქმედებაზე ჩერდებოდნენ.

„მენშევიკებს გადაუწყვეტიათ კომუნის დაარსების მოთხოვნით კოლექტივის წინააღმდეგ წავიდნენ და პროვოკაციები მოაწყონ. ჩვენ ეს უნდა შევაგნებინოთ ამხანაგებს და ჩვეუძალოთ მათ.“ — დაიჭირა მან ანდროს სიტყვა...

ალექსიმ იცოდა, რომ გლახუნი მენშევიკი იყო და კოლექტივს ჩუმუნად ეურჩებოდა, რომ თითონაც ამ კოლექტივის საწინააღმდეგო საქმეში ეხმარებოდა მას. ერთი სიტყვით, მენშევიკ გლახუნის მოკავშირე იყო ამ კოლმეურნეობათა წინააღმდეგ.

მაგრამ ეს კომუნა რაღა იყო, რომელსაც გლახუნი იცავდა და ბოლშევიკები ასე ეწინააღმდეგებოდნენ? არა, აქ სულ მართალი ვერ არის ალექსი. მას გამოარჩა მხედველობიდან, უფრო კი ვერ გაიგო, რომ რაიონის ხელმძღვანელი ბაი-აშვილიც იცავდა კომუნას. და ალექსის რომ კიდევ დაეჯერებია გლახუნი და იგიც მომხრე გამხდარიყო კომუნის, მაგრამ ეს არა შეგნებით.

„რადგან ბოლშევიკები კომუნას არ იწონებდნენ და არტულებს, კოლექტივებს აღვენენ, ჩვენ კი კოლექტივი არ გვინდა; ამიტომ სწორედ კომუნა ყოფილა უმჯობესი!“ — ასკინის ახლა ალექსი.

ანდრო მორჩა ექვთიმესთან ლაპარაკს და ტარიელთან ერთად გაეცალა მას. ალექსიმ მაშინვე თოხი დაადგო ხელიდან და მოშორებით მყოფ გლახუნთან მიიბრინა. მან თავისებურათ გადასცა გლახუნს ანდრო-ტარიელისა და ექვთიმეს ნალაპარაკები.

— ...აი, კომუნის წინააღმდეგ წასვლა გადასწყვეტეს, და აქაც კიდევ მენშევიკები უნდათ ამოიშაონ!? — სთქვა წყრომით გლახუნმა.

— კომუნა დაგვლუბავს და უნდა დაუშალოთ ეს ხალხსო, სთქვეს იგინმა და კიდევ რამდენიმე ამისთანა სიტყვები. — დაუმატა თავის ნაამბობა ალექსიმ.

— აი, ხომ ხედავ ალექსი, რაც კაია ხალხისათვის, კომუნისტებს კი ის არ ემეტებათ ჩვენთვის! მარა ვნახოთ ერთი, რაფერ დაგვიშლიან. — უთხრა ბოლოს გლახუნმა ალექსის ქადილით ბოლშევიკებზე და მუშაობა განაგრძო.

ალექსიც მოსცილდა მას და თავის სამუშაოს მიაშურა.

სალამოს ჟამი მოვიდა. ახლა მზეს დედამიწის შეორე ნახევარი დაეფარება და დღეს ღამე შესცვლის.

ნაწილი გლეხობისა მორჩა თავიანთ ნორმებს და ხარებითა და სამეზობლოთ მიერეკებიან შინისკენ.

— შენს ნორმას რომ გაათავებ შინისაკენ წახვალ?—პირიზა წახსნეულად გამზადებულ გლეხს ერთმა, რომელსაც ჯერ არ მოესრულებია თავისი ნორმა და ჩქარობდა, ტემპს უმატებდა.

— ჰო, გაეთავებ, მარა რათ მინდა შინ? ნუ გეშინია, იქ არავინ დამიხედება! ცოლიცა და დედა-ჩემიც ჩაის საბარველს იქნებიან.—მიუგო თითქო მან უსიამოვნოდ, მაგრამ არა მწუხარებით და უკმაყოფილოდ.

— რაიზა გოგია? სანამ შენ მიხვიდოდე შინ, ისინიც მოვლენ და დაგხვდებიან. მეც ჩქარა გაეთავებ და დაგეწევი. ზომ იცი, ადრე უნდა ვივახშმოთ და კოლექტივის კრებაზე უდა წავიდეთ.

— ვიცი, ჰო; მეც იმიზა ასე ადრე გავუყვევი ჩემო კოსანდილეს, თორემ სახელიო ნორმასაც ცოტას წავაკლებდი. თუმცა მე არ ვიცი ვინ მომიმზადებდა ვახშამს, ჩემი შინაურები ჩაის საბარველიდან ძალიან გვიან ბრუნდებიან შინ. —უთხრა გოგიამ ბოლოს კოსანდილეს და გაშორდა, მოუფარა მახლობელ ბუჩქებს.

„რამ გაახელა ეს ქალები ახლა ასეთი? კოლექტივიზაციაში? ერთათ მუშაობაში? გაერთიანებულმა საქმეში? ეი, თუ აიშვეს ქალებმა, ისინი ჩვენ მამაკაცებს არ ჩამოგვრჩებიან, პირიქით, ქალები მეტ ერდგულებას და თავდადებას იჩენენ მუშაობაში“. —თავისთვის სიტყვა კოსანდილემ და გაათქვია მუშაობა. ბევრი აღარ დარჩენია მოსათავებელი. სულ რამდენიმე წუთი და იგიც გაუდგება შინისკენ.

VII

უქმეა, ცხელი მზიანი დღეა, კოლმეურნე გლეხობა უმეტესად ისვენებს. უმეტესად და არა ყველა, რადგან ცალკე პირები განაგრძობენ თავიანთი ნორმის დამუშავებას, რაიც „ღეთის მიერ დაწესებულ“ უქმე დღის დარღვევის გამო ზოგიერთი მოხუცებულის გულისწყრომას იწვევს.

დასვენებულ გლეხობის ნაწილი სოფლის კოოპერატიულ დუქნებში შექუჩებულა და ეჯახებიან ერთმანეთს, დაობენ, ნაწილი კი მეზობლისას სადილზე შეხვედრიან ერთმანეთს და სადღეგრძელოებში ხატავენ თავიანთ აზრებს და მისწრაფებებს; ნაწილს კიდევ, არა შემთხვევით მოუყრია თავი „საიმედო“ ადგილას და ურთი-ერთს საკუთარ აზრებს აცნობენ და თანხმობით მასლაათობენ.

ყველა ამ ფენა-ჯგუფების სალაპარაკოდ გამხდარა ერთი რამე: კოლექტივიზაციისა და კომუნის ირგვლივ ამტყდარი ამბავი, —ვინ რომელი ინდომა და რატომ, ვის როგორ დაღუპავს და დააქცევს საერთოდ ეს ახალი, უჩვეულო საქმე და რა ზომების მიღებაა საჭირო მის წინააღმდეგ.

ეს ლაპარაკი ამას წინათ გამართულმა საზოგადო კრების ჩაშლამ მოიტანა და მეტიად აქტუალური გახდა იგი, საცა კოლმეურნეობათა საბჭოს წესდება უნდა დაემტკიცებიათ და მიეღოთ.

— ძალიან ცუდი საქმე კი წავკიდეთ კომუნისტებს. —სიტყვა ჰუჭულამ კულაკის ბაგრატ ეპიტაფას შეიღმა.

ეს ჰუჭულა ლაპარაკობდა ზემოდ ნახსენებ უკანასკნელ ჯგუფში, რომელსაც სოფლის განაპირას ხეივნებში დასახლებულ ერთი გლეხის ბინაზე —ირგვლივ რამდენიმე მენშევიკი და კოლექტივის მოწინააღმდეგე გლეხი ერტყა.

ქუჩულა ეპიტავა ერთი ხელმძღვანელთაგანია მენშევიკური ორგანიზაციის ამ თემში და მარჯვენა ხელია კოლექტივთან მებრძოლ კულაკ-მამის—ბაგრატისა.

— კი, ჩაუშალებთ გეგმები, სკანდალურად გაუთავეთ კრებამ, — ჩაუშალებთ ქუჩულას ნათქვამს ამბაკომ.

— მაგრამ ნამეტარი არ ვარგა, ბიჭებო, ცოტა სულ დათქმულობა და მოთმინებაც გვმართებს, ჩვენ გადავამეტეთ იმ დღეს, — შენიშნა მათ ორივეს გლახუნმა.

— კი, მართალია, ჩვენები ნამეტარი დააწვეს კომუნის მოთხოვნას და ბოლშევიკებს ეჭვი აღვუძარით.

აქ სხვებიც ჩაერივნენ და შეიქმნა საერთო ლაპარაკი:

— ჰო, და სწორედ ეს არ ვარგა, თუ სათანადო სიფრთხილე არ ვიხმარეთ, ტყუილებში დაგვიჭერენ, პროვოკაციას დაგვწამებენ და...

— სიფრთხილე, სიფრთხილე, მარა ჩვენ ყოველმხრივ ხელი უნდა შეუწყოთ, რომ ხელმძღვანელებმა უფრო მაღალი საფეხური აიღონ სოფლის მეურნეობის განვითარებაში.

— მაღალი საფეხური... მაღალი საფეხური კიდეც მეტი რაღა უნდა იყოს?

— აი, კომუნა, კომუნის დაარსებაზეა ლაპარაკი...

— რა განსხვავებაა მაინც ამ კომუნასა და კოლექტივს შორის, მე რომ არ ვიცი? — იკითხა ალექსიმ ჩაფიქრებით.

— ოო, განსხვავება ძალიან დიდია: კომუნაში ყველაფერი ერთიანდება და კომუნის საკუთრება ხდება, — მიუგო მას ერთმა.

— მიწისა და ხარების გარდა კიდეც რა უნდა გაერთიანდეს, რა უნდა მიეცეთ? — იკითხა მეორემ.

— ქათვები, კვერცხები, ბალიში, საბანი და ლეიბი, საწოლი ტახტები, სახლები და ალბათ ცოლებიც. — იმახვილა ქუჩულამ.

— რას ამბობ! უუჰ, რა საშინელება იქნება! სასოწარკვეთილებით წამოიძახა მესამემ და გადმოხედა დანარჩენებს.

— რას იკვირებ, ყმაწვილო, სოციალიზმი ასეთე ამბობს; ერთ ქიქით დავლიოთ, ერთ საინზე ეჭამოთ, ერთი დიდი საბნის ქვეშ დავეწვეთ, და ასეთე სულ ყველაფერი ერთად. — ჩაერია ბაგრატ ეპიტავა, რომელიც აქამდის ბრძნულად სდუმდა თავისი გაშვებული დიდი ჰალარა წვერით და ახლა ეს სიტყვა ყველაზე ტკიანად და ავტორიტეტულად სთქვა, ასე ეგონა მას.

— კაი ერთი, შენც სოციალიზმზე ლაპარაკობ! სოციალიზმი ასეთე რაღა იქნება! მე უფრო კარგი გამიგონია სოციალიზმის შესახებ გლახუნისგან. ჩვენ ვერ მომზადებული არ ვართ მისთვის, თორემო...

— კი, ალექსი, ასეთეა, მართალი ხარ სოციალიზმი ყველაფერს კარგს იძლევა; მხოლოდ ახლა ჩვენი ხალხი ვერ მოიხმარს მას, ერთმანეთს შესჭამენ. — დაუდასტურა გლახუნმა ალექსის, მაგრამ ისე, რომ თავის მსოფლმხედველობის ანტიპოდს — ბაგრატ ეპიტავასაც არ აწყენინა.

— და სწორედ ჩვენც ამიტომ უნდა შეუწყოთ მას ხელი. ხალხს უფრო ძნელად გაუზარტლდება კომუნა, გულს აიცრუებს იგი კოლექტივზეც და აუჯანყდება ბოლშევიკებს. — სთქვა ქუჩულამ.

— არა, არ წავა გლეხობა ამ გზით, კომუნის გზით. — შეედავა სისონი ქუ-
ჭულის.

— გლეხებს ვინ ეკითხება! ი ვინცა ახალგაზრდა ბერიკაძე ^{გაფანტული} ქრომ
არიან გამოყოფილნი, ეს ლამაზი კომუნისტური უკიდურესობა მოსწონთ მათ
და ხელს ჩასჭიდებენ, გაატარებენ. ხომ დაინახე, როგორ იბრძოდნენ ისინი აი იმ
კრებაზე ამას წინად კომუნის სასარგებლოდ და კოლექტივის წინააღმდეგ? — მიუ-
გო ამბავი ქუჭულის.

— ჰო, ეს მართალია, იგინის ამხედრებამ კოლექტივის წინააღმდეგ გადა-
სჭრა ბელი წესდების მიღებისაც.

— მე რა გამოვიდა. ვერც კომუნა მიიღეს, კითხვა ღია დარჩა.

— ანდრომ მაიც დიდი როლი ითამაშა, ანდროს ბრალია, რომ კომუნაც
არ მიიღეს.

— ანდრომ ძალიან დაგეცხო და დაგვადო ხელი. დიდი მამა-ძალი კია
ვინცაა, ყველაფერს ჰკითხულობს ჩვენს გულში.

ახლა ყველანი ერთად აღაპარაკდნენ.

— საკვირველია, ბაიაშვილიც კი ბოლოს ნაკლებს ეურჩებოდა მას და
თითქო ეთანხმებოდა.

— ... ორნივე ერთნაირი საშიშარი ძალებითა მაგენი და ორნივეს უნდა
მოცილებოდა. — ჩაილაპარაკა დაბალი ხმით მაგრატ ეპიტავამ.

— რაფერ მაგრატ? ხომ ვერ დავიჭერთ, ციხე გვაქვს თუ! — გაკვირებით
მიმართა მას სისონმა.

— ჩვენი საქმიანობა გამოაჩენს და დაგვანახებს ამ ზომებს. — ასევე დაბალი
ხმით, მაგრამ მტკიცედ მიუგო მას გლახუნმა.

— ზეგ კიდევ აპირებენ განაახლონ ეს ჩაშლილი კრება და ჩვენ კარგად
უნდა მოვემზადოთ ამისთვის. — თქვა ქუჭულიამ და გლახუნს გადახედდა.

— კი, ჰო, ამხანიკებო, უნდა მოვემზადოთ, დავარჯშოთ ჩვენები. ჩვენი
დღევანდელი თავშეყრას მიზანიც ის არის, რომ ამის ირგვლივ მოვილაპარა-
კოთ. — დაემოწმა გლახუნი ქუჭულის.

მენშევიკების უჩინარი ორგანიზაცია არა სთვლემს. იგი უკლებლად იყე-
ნებს საბჭოთა ხელისუფლების ყველა უკმაყოფილო ელემენტებს. არც სისონი
და არც ალექსი მტრები არ იყვნენ კომუნისტებისა და მათი შემოქმედებისა,
ისინი უკმაყოფილონი იყვნენ მხოლოდ მათი ცალკე საქმიანობით და პირადად
ზოგიერთი კომუნისტისა, და ახლა კი გლახუნს და მაგრატ ეპიტავას გვერდით
დაესვათ და თავიანთ პოლიტიკურ საქმეს აკეთებინებდნენ. მაგრამ არა მარტო
ამ უკმაყოფილო ელემენტების გამოყენებას ახერხებს ეს ორგანიზაცია. იგი მო-
ხერხებულად იყენებს უკიდურესად განწყობილ ღარიბ ახალგაზრდებსაც.

პოლიტიკურ ანგარიშში აქ იგი ხშირად იმარჯვებს. ღარიბი გლეხობა
ეგება მის ანკესზე და ამ ანკესის მსხვერპლი ხდება აქა-იქ გამოუცდილი ხელ-
მძღვანელობაც.

კოლექტივიზაციის პოლიტიკური მტრების წამყვან ძალად და ავანგარდად
აქ სთვლებში მენშევიკების ორგანიზაცია არის მხოლოდ, რომელიც ნილაბ-ქვეშ
ჯერ კიდევ საკმაოდ ძლიერია, ჯერ კიდევ საკმაო საკვებს პოულობს იგი კო-
ლექტივიზაცია-ქმნილ რაიონის კონტიგენტზე.

მენშევიკებმა იციან, რომ აქაური გლეხისთვის არ არის უცხო და გაუგებარი სოციალისტური ენა, რევოლუციონური კლასობრივი ლოზუნგები. მათ ცხრას ხუთი წლის რევოლუციონური ისწავლეს ეს სოციალისტური ტერმინები — „სოციალიზმი“, „სოციალისტური“, „კოლექტივი“, „გაერაზიანებული შრომა“, „მიწების ამხანაგური დამუშავება“, „კომუნიზმი“ და სხვა. აქ ახლა აშკარად პირში აღარავის არ ძალუძს უთხრას გლეხობას, კოლექტიური მეურნეობა უვარგისია, სოფლის სოციალისტურად გარდაქმნა მიუღებელიაო.

აქაური მენშევიკების განსაკუთრებული ტაქტიკაც კოლექტივიზაციის საკითხთან დაკავშირებით რამოდენიმეთ ამ გარემოებით არის ნაკარნახევი. ერთ დროს თითქოს ისინიც არ გაუბოღდნენ ამგვარ ლოზუნგებს, მის სოციალისტურ სილამაზეს აფარებდნენ თავს და ამიტომაც ახლა საკუთარ მრევლში კოლექტივის წინააღმდეგ პრინციპიალურად ვეღარ ილაშქრებენ, მხოლოდ ცდილობენ „კომუნით“ შესცვალონ იგი.

და ამ მხრივ მარცხნითაც გაიწიეს მათ. არ დაიშურეს მემარცხენე ლამაზი კომუნისტური გამოთქმები: „კოლექტივი არ კმარა ამხანაგებო! გადავიდეთ პირდაპირ კომუნაზე!...“ „ჰო, სულ გავაერთიანოთ ყველაფერი! რაღას ვიტოვებთ!“ „კი, კი! ყველაფერი კომუნაში შევიტანოთ და ჩვენც (კოლ-შვილით კომუნის კმაყოფაზე გადავირიცხოთ.“ — ისროლეს მათ ეს ფრაზები წარსულ კრებაზე, მათი საქმიანობით ჩაშლილ თემის კოლმეურნეთა საერთო კრებაზე.

ღარიბი გლეხობის უმეტესობა ამ სიტყვებმა მოხიზლა, მიიზიდა. ბევრ ბრიგადელსაც მოეწონა ეს და მიიღეს, ზოგი კი დაიბნა, გეზი ვერ აიღო, ვერ მოახერხა ხმის ამოღება, წინააღმდეგ ვალაშქრება, დაპირისპირება. ანდრო კი ისევ უტევდა მათ, იგი დაუნდობლად ააშკარავებდა ამათუ იმ მოტმასნებულ პოლიტიკური მტრის ნილას, მაგრამ ამას მაინც ვერ გადმოეხარა კრების უმეტესობა თავისკენ. ამ გარემოებას ისიც ხელს უწყობდა, რომ ბაიაშვილი პასიურობდა და ამ პასიურობაშიც აწვენებდა, რომ მისი თანაგრძნობა კომუნის მომხრეებისკენ იზრდებოდა და ეს გარემოება ამტკიცებდა, რომ ის ანდროს პოზიციას ემიჯნებოდა. საერთოდ მას ამ დავა-ჩხუბში სტუმრის იერი დაეჭირა და უმეტესად სდუმდა. იქნება ეს მას უფრო იმით მოსდიოდა, რომ ისევ მოერიდა ანდროსთან შეხებას, არ უნდოდა კიდევ დაპირდაპირებოდა საჯაროდ ანდროს? შესაძლებელია.

ბაიაშვილის ამ პოზიციამ მეორე გარემოებაც გამოიწვია: ანდროს მომხრეებსაც ჩაეკმิดათ ხმა იმის შიშით, რომ ოპორტუნიზტობა არ დაეწამათ, მემარჯვენეობის ნიშანი არ მიეკრათ შუბლზე მათთვის.

კოლექტივიზაციის მტრებმა, უჩინარმა მენშევიკებმა ამ მომენტიც მშვენიერად ისარგებლეს:

„... ეს ზომ ოპორტუნიზმია, ამხანიკო?!“.

„კი, ეს მაშალი მემარჯვენეობაა!...“

„... თქვენ, ამხანიკო ბრიგადელო, უკან გვეწევით! ამის ინსტრუქციას პარტია თქვენ არ მოგცემდათ“.

„როგორც სჩანს, თქვენ ამხანაგო, არ გესმით და ამახინჯებთ პარტიის ხაზს“.

„ბოლოს და ბოლოს რას ვყოყმანობთ, კაცო! რახან დაეწიეთ ახალი ცხოვრება, ბარემ გავსწიოთ სწრაფად!“ — შესძახოდნენ, შენიშნავენ კანკალებიდან ისინი ანდროს სასარგებლოდ გამოსულს ამათუიშ ორატორს, დევეტ „ესპეროდენ“ ხელმძღვანელ პარტიულ ამხანაგებსაც, როცა ვინმე მათგანე — ჰოპინოვსკისკენ მოუწოდებდა კრებას, შემარცხენე გამოსვლებს წინ უდგებოდნენ.

„... რამდენადაც კომუნისტები უფრო სწრაფად აიწევიან მაღალ საფეხურზე, იმდენად უფრო მაღო დაენარცხებიან მიწაზე და მოიტყვენ კისერს.“ — წასჩურჩულებდა ჩუმათ განზე მდგომი ერთი მათგანი თავის პოლიტიკურ მეგობარს, როცა იმარჯვებდა მისი ჯგუფი კრებაზე, გასაეალს ჰპოულობდნენ ამ ჯგუფის მოთხოვნა-წინადადებები.

მაგრამ ზენშევიკები ყოველგან ამ ტაქტიკაზე არა დგანან. მათი რიგებიდან სხვა სოფლებში და სხვა კრებებზე ამ ბრძოლის მეორე სიმახვილესაც მიმართავენ.

„...ეს ხომ შემარცხენობაა?!. მაგისტვის ბიძია ვაგწყკლავენ!“

„ჰმ, რაფერ მიფრინავენ! კოლექტივი კომუნიზმი კი არაა, ამხანიკებო, თქვენ კი კომუნიზმს გვიშენებთ ასეთე.“ — უკიეინეს მათ კრებაზე ერთ სოფელში ხელმძღვანელებს, როცა ისინი რადიკალურად განწყობილ კოლმეურნე გლეხების ზეგავლენით ატარათოვებდნენ კოლექტივიზაციის ამოცანებს, უფრო შორს მიდიოდნენ ვიდრე მიწის დამუშავების არტელური წესი იყო. ისინი მოითხოვდნენ საერთო საცხოვრებელი დიდი სახლის აშენებას, აგრეთვე თიატრისა და კინოსაც.

მაგრამ ზენშევიკების მიზანი უმთავრესად მასების დეზორიენტაცია იყო და ამას რამოდენიმეთ აქაც მიაღწიეს მიზანს.

გლეხების რადიკალური განწყობილება შეანელეს. კრების ერთსულოვნება დაარღვიეს. კოლექტივისა და კომუნის მტრების პირიდან ეს მხილებელი სიტყვები მოისმოდა, მაგრამ იგი ნასესხები იყო კოლექტივიზაციისა და კომუნის მოყვრების არსენალიდან. ამ სიტყვებით მტრისა და მოყვრის გამორჩევა ძელი გამხდარიყო. მტრების გამორჩევა და მოყვრების დანახვა კი თავდები იყო იმისი, რომ შეცდომები აცილებული იქნებოდა.

მაგრამ ამის გარჩევა-დანახვა რომ გაძნელებული იყო, სწორედ ეს ხდიდა ფარდას მდგომარეობას, რომელიც ხელმძღვანელობას ხან მარჯვნივ და ხან მარცხნივ გადახრიდა. ამ გადახრებმა კი საშუაბრო შედეგები მოიტანეს. მაგალითად, ერთ სოფელში, საცა გლეხობა ნაწილობრივად შესდგომოდა კოლმეურნეობას, ცალკე გამოყოფილ ამათუ იმ კუთხეს ჩაის მოშენება თუ კარტოფილის თესვა დაეწყო, მთლიანი კოლექტივიზაციის რაიონის სისტემაში ეს სოფელი არ შედიოდა, — თემის საბჭოს მიერ გამოყოფილ ბრიგადას კულაკური ელემენტებისათვის წაერთმიათ ჭონება და ღარიბი გლეხებისთვის დაერიგებინათ. მეორე სოფლისთვის, რომელიც მთლიანი კოლექტივიზაციის რაიონის რკალში იყო შესული, სრულებით არ ეხლოთ ხელი კულაკებისთვის. პირიქით, ზოგიერთი მათგანი კოლმეურნეობათა არტელის წევრიც გაეზადათ და ღარიბი გლეხობა მათი გავლენის ქვეშ მოექციათ. მესამე სოფელში ერთი გამარჯე და შრომის მოყვარე საშუალო გლეხი იმით განსხვავდებოდა სხვა საშუალო გლე-

ებისაგან, რომ სუფთა და ლამაზი ბლუზა-შარვალი ეცვა, ორი პირსახოცი ჰქონდა, და საერთოდ ქალაქური კულტურაზე აეშენებინა და შეეფარა თავისი ბინა. ის კულაკად ეცნოთ და რვა საათის განმავლობაში არა თუ რაიონიდან გადაესახლებინათ, სრულებით მოეწყვიტათ თავისი ქვეყანას და ცარიელი ჯიბით, უმისამართოდ, ბედის ანაბარად ჩაესვათ მატარებელში, ოჯახითურთ აღმოსავლეთ საქართველოსკენ გაეგზავნათ. კიდევ მეტიც: ამ სოფელში ერთი რევოლუციონერი გლეხი კომუნისტიც ცხოვრობდა. მას კარგი ოდა წამოეჭიმა ქალაქში მცხოვრობი შვილის საბჭოთა მოსამსახურის შემწეობით, ესეც კულაკების რიცხვში მოაქციეს და კერა და კარმიდამო დაატოვებინეს, ქალაქში გადაადგდეს შვილთან. ამათუიმ სოფელში ასეთი შემთხვევებიც იყო: კოლექტივში შემავალ საშუალო გლეხებისთვის „ზედმეტი“ ბალიშები, საბნები, ლეიბები და სხვა ავეჯეულობა ჩამოერთმიათ და ეს ნივთები ღარიბი გლეხებისთვის დაეროგებინათ.

ეს შეცდომები და ამ შეცდომათა სამწუხარო შედეგები პირველ ხანში, ვიდრე გამოცდილებას დააგროვებდნენ ხელშეღვანელი ამხანაგები თითქოს აუცილებელიც იყო. მაგრამ თავისთავად ამ ფაქტმა ბევრი გააფუჭა და დააზიანა. მაგალითად, ღარიბსა და საშუალო გლეხებს შორის ღმრთოვანება წახდა, ნდობა შეილანძლა. მეორე მხრივ ამან საშუალო და კულაქური ელემენტები ერთმანეთს დაუახლოვა კოლექტივის მტრობაში.

კოლმეურნული შემოქმედება ამ გარემოებით ხსენებულ სოფლებში ვერ გახდა სასურველად დამაჯერებელი მასებისთვის, და კოლმეურნე გლეხთა ფენებში ამ მომენტებზე მოპირისპირე ჯგუფებიც წარმოშვეს. ეს ჯგუფები კიდევ წაეკიდნ ერთმანეთს. შუღლს და ქიშპობას მიეცა ადგილი ურთი-ერთის მიმართ. გახშირდა შურთან გამოსვლა კრებებზე.

„...ჰმ, იმას თავისი ჯაგლაგი ცხენი ეშურება კოლექტივისთვის, მე კი ნავალები ორას თუმნინი ხარები მივეცი.“ — ბრაზით წამოიძახა ამას წინათ ჩატარებულ ერთ ასეთ კრებაზე არტელის წევრმა კოლმეურნე გლეხმა და წარბოხრით მიაშტერდა იმას, ვისი, გაწბილებაც დასჭირდა.

„ნავალევი, თორემ არ ახდევინებ კოლექტივს!..“

„შენ ავიშენდება ისეთ ოჯახი, შენ რამეს დეიკლებ!“ — მიუგეს მას მეორე მხრივ.

„აბა, მან უნდა მისცეს!? ხარებიც ხომ კოლექტივის გახდა?“ — გამოექომაგა მეოთხე.

აქ სხვებიც გამოცხვანაურნ ამ დავას და შეიქნა საერთო აურ-ზაური, ყვირილი და საჩხუბრად მიწევა.

„სტყუი! მე ვიცი, ხარების ფული რამდენი ხანია გადახდილი გაქვს და ახლა იმიზეზ ატყუებ კოლექტივს კიდევ, რომ თითონ გინდა ჩაიჯიბო!“

„არა კაცო, ცოტას ალბათ ქე გაუყოფს იმას, ვინც ხარები მიჰყიდა“.

„რას დაესიეთ ახლა ამ აფხანიკს!? თქვენზე უარესი კოლექტივის წევრი რით არის ბოლოს?“

„მაინც ასეთ უტიფრად რაფერ ამბობთ ჩემზე ამას! აბა მე, თქვენი აზრით, ვატყუილებ კოლექტივს, ამხანიკობას!?“

„ატყუილებ და მეტსაც შობი, აბა რა! ვაჟარი ხარ! ჩაიხი!“
 „ვაჟარი და ჩაიჩი თუა, რა უნდა აქ კრებაზე! რაიხი?“
 ტივში მაშინ!?”

„ვაჟარი და ჩაიჩი მაგენია!“

„კაი, გეყოფათ ხალხო, ამხანიკებო!“ —ამაოდ მოუწოდებს და ამშვიდებს კრების თავჯდომარე მათ.

„თავისი ღარიბი ძმა ახლა „მოიგონა“ და მას იმიზეზ მისცა მიწა, რომ კულაკის რიცხვში არ მომხდარიყო, კულაკის ნიშანი არ მიეკრებიათ.“

„მოი და ამისთანა წამხდარ ხალხთან იაფხანიკე, ერთად იმუშავე!“

„შენც ერთი! ნუ უღებ ყურს და ქია!“

„გეყოფათ მეტი! შესწყვიტეთ ეს სამარცხვინო ლანძღვა ერთმანეთის!“ — მრისხანედ დაჰყვას თავჯდომარემ და ბრძანებლის კილოზე მიმართა აწრია-ლებულ კრებას.

„გაჩუმდით მართლა! კრება გინდათ ჩავიშალოო!?! დიდი შუშები თქვენ არც ერთი არა ხართ!“ — შეეცადა ერთი დახმარებოდა თავჯდომარეს კრების დაწყებარებაში. მაგრამ ამ აზრის გამოშატეული სიტყვები ისე უხეშად იხმარა, რომ კიდევ უფრო გააღიზიანა და აამხედრა კრების წევრები.

„შენი?!. შენ კი, ყმაწვილო, ძალიან კაი ვინმე გგონია შენი თავი!?!“

„ყოველ შემთხვევაში, შენზე უკეთესი ვარ იმ საქმეში, რისთვისაც აქ მოგვიწვიეს!“

სასტიკად შეებნენ ერთმანეთს უკანასკნელნი.

„კმარა, ხალხო, კოლექტივის საკითხებს ვარჩევთ აქ, თუ თქვენს პირად დავას?!“ — კიდევ შესძახა ერთმა.

„უღირსი ხალხი გვყავს აქანა! გაუდევნოთ იგინი და აღარ იქნება ეს ამბავი!“

„უღირსიც და ჭურდიც შენ თითონ ხარ!.“

ასე „ამხილეს“ ერთმანეთი. გადავიდნენ პირადობაზე და დაუნდობლად გასვარეს ტალახში ერთი-მეორემ.

ზოგნი ამ ამბებზეა გაახარა, გააღიმა, გააცინა.

„დაურთეთ ერთმანეთს, ჰო!“

„ხოოდის მუშები ჰკონიანთ წყავით გაზრდილი გლეხები.“

„ჰო, აბა! მოისურვეს ბოლშევიკებმა გლეხების „დააფხანიკება“.

„გლეხები და სოციალიზმი!.. აბა ეს რაფერ შეიძლება!..“

„ჰა-ჰა-ჰა-ჰა! ერთმანეთს სჭამენ მორიგება-თანხმობის ნაცვლად! ესეც „ჩვენი“ ბოლშევიკების ექსპერიმენტი!“ — ჩაყარეს გესლიანი სიტყვები აშლილ-წყაი-დებულ ხალხში, ჩაუხიბხიბეთეს გესლიანად იქვე მდგომ მეზობლებს.

გარდა საშუალო და ღარიბი გლეხობისა ამ კრებაზე არავინ არ ყოფილა. ჭრელი იყო ეს კრება მხოლოდ პოლიტიკური მიმართულება-გადახრების ანარეკლებით. მას გამოხატავდნენ ერთის მხრივ მენშევიკები, მათ იდეური კალთის ქვეშ თავი შეეფარებიათ ყოველგვარ მტრებს და ორგულებს, ხოლო, მეორე მხრივ იდგნენ კომუნისტები და კომკავშირელები თავიანთი მემარჯვენე-მემარცხენე განხრით. ძვირად უჯდებოდათ შეცდომები.

ანდროს ხელმძღვანელობის ქვეშ მოქცეულ სოფელში ჯერ არ ღრინოთავი ასეთ მდგომარეობას. მაგრამ სწორედ ახლა იდგა ამ მდგომარეობის საზღვარზე იგი და მის აღსაკვეთად ყოველივე ზომას ხმარობდა.

ანდროს ეს საფრთხე წინდაწინვე გაგვირეცა და შეეცნო, თუმცა ამ განკერძოებულ და შეგნებას ყოველთვის სათანადო შედეგი არ მოსდევდა—უმეტესად მისდა უნებურად არ მოსდევდა.

მაგრამ მიუხედავად დაშვებული შეცდომებისა ამა თუ იმ სოფელში, მიუხედავად კოლექტივიზაციის მოწინააღმდეგეთა მუშაობის გაცხოველებისა, რაც გამოიხატა გლეხთა ფენების ერთმანეთისადმი დაპირისპირებასა და სოფლის რეკონსტრუქციის საკითხის გართულებაში,—მილიანი სასოფლო-სამეურნეო პარტელების მოწყობის საქმე რაიონში მაინც წარმატებით მიმდინარეობს.

მეცნიერები და ლტოლნილები

თარგმანი
ზინზინოვი

რატონი კალაძე

მეცნიერების ნინოვილი ცხოვრება

1892—93 წლების მოგონებანი *

პირველი მხატვარი მხატვრისათვის

სემენარიიდან გამოცემული ვარ. 1892 წლის შემოდგომა, ჩუღურეთში
ვცხოვრობ და მიხა ცხაკაიას ბინაზე ფიქრის ყოველ საღამოს დავდივარ აი,
მივალწიე ოცნებით გატაცებულმა სანატრელ კარებს და შევალე კიდეც. დავინახე,
მიხა მაგიდასთან ზის, ცალ ხელში ჩაის ჭიქა უჭირავს, მეორე ხელში კი წიგნი
რომელსაც ხმამაღლა კითხულობს, ისე გაეტაცა წიგნის ბოლომდე დამთავრების,
სურვილს, რომ ჩაის ჭიქა ხელში შეჩერებოდა, ჩაი სრულიად გასცილებოდა. ჩემს
დანახვაზე შეჩერდა, ჭიქა დადგა და მაშინაღწერად მომაგება — „пашалуйте“. როცა
მიუახლოვდი, მაშინაღწერადვე ჩამოშარტა ხელი და სკამზე მიჩვენა, და მეც
ჩამოვჯექი. შევეკითხე, თუ რა წიგნს კითხულობდა, მითხრა: „Общественные
очерки Мечникова“, თქვენც თუ გეინტერესებათ, წაგიკითხავთო. თანხმობა
გამოუცხადე. მან საჭიროდ ჩათვალა უკვე წაკითხულის შინაარსი მოკლედ გად-
მოეცა. ის ლაპარაკობს, მე ყურს ვუგდებ, მაგრამ ძალიან ცოტა გამეგება. ის
ისეთი სისწრაფით და ისეთი რიხით განაგრძობს კითხვას, რომ არც მესმის და
ვერც ვერაფერს ვგებულობ. მაგრამ ამას არ ვამხელ, რადგან ჩემი მოუშაღებლობა-
ბისა მრცხვენია და თანაც ვშიშობ მიხა კითხვას არ მოვაცდინო; მიხა არც მას-
პინძლობას იფიქრებს: ჩაის მაწოდებს და ისევ კითხვას განაგრძობს, იშვიათად
შეჩერდება ხოლმე და წაკითხულის ზოგ ადგილს ჩემდა საყურადღებოდ გან-
მიმარტავს, მაგრამ ჩემთვის ეს მაინც ნაკლებად გასაგები რჩება. ის სრულიად
უყურადღებოდ სტოვებს ამ გარემოებას და სულაც არ ფიქრობს იმაზე, მესმის, ვამე-
გება რამე მისი, თუ არა. მე კი ისევ ყურადღებით მივჩერებივარ და საშინელ უხერ-
ხულობას, უგემურობას და უსიამოვნობას ვგრძნობ. მინდა უთხრა — არ გამეგება
არაფერი და თავი დამანებე მეტე, მაგრამ მრცხვენია და ჩუმად ვზივარ, მწვა-
ვედ ვგრძნობ ჩემს მოუშაღებლობას და სურვილი იმისი, რომ მალე დაუძლიო
ეს მოუშაღებლობა კიდეც უფრო მწვავეს, მაგრამ ეს თავის მხრივ საშუალებას
მაძლევს ადვილად ავიტანო ჩემი უხერხულობა. მე ამანზე, ვფიქრობ და არა წა-
კითხულზე. მიხა მოულოდნელად შეჩერდა, საათს დახედა: „ოჰ, ცხრა საათი

*) ნაწყვეტები წიგნიდან „ეპიზოდები საქართველოს კომპარტიის წარსულიდან“.

შესრულებულაო“, სთქვა და საჩქაროდ შეუდგა პიჯაკის ჩაცმას. იკვებდა და თან წაითხულის ახსნა-განმარტებას მაძლევდა; წასვლას ჩქარობდა, მჭიდროდ ლაპარაკს მაინც განაგრძობს. მე კი მინდა ვუთხრა, კარგი, შეჩერდი, სულ ერთი მე შენი არაფერი შეყურება მეთქი, მაგრამ მე ვჭმუდები. ის მართლაც შეჩერდა მოულოდნელად და გასელის დროს წითხრა: „დღეს აქ ნინოშვილი მოვა, ბარგს მოიტანს, ჩემთან დგება ბინად და თქვენ დაუხვდით. უთხარი, სამ საათზე მოვა მიხატეო და დასაწოლსაც გიშოვისთქო.“

კარგი ნიჭიერი კაცია, გაიცანი და დაუახლოვდი“. სთქვა ეს მიხამ, თან „მშვიდობით“ გადმოშტა და წავიდა.

მარტო დავჩდი და ფიქრები შემომესია: მარტოობა ხომ ფიქრების მშობელია. ისევ ჩამოვჯექი სკამზე, თვალები ჰერს მივაპყარი. ჩემი ფიქრების ერთად ერთი თემა ნინოშვილთან შეხვედრაა. როგორ შეხვედები დღეს მას, რაზე ვესაუბრები, როგორ მოვეწონები, როგორ მოვიქცე, რა ვუთხრა და სხვა ასეთი კითხვები თავში მიტრიალებს და საშუალებას არ მაძლევს, რომ ერთ აზრზე დავდგე, გარკვეული გადაწყვეტილება მივიღო; მინდა ეს არეული ფიქრები თავიდან მოვიშორო, თან ვინიცობაა ეგნატე შემოვიდეს, ვცდილობ კარგი იერით მივეგებო, კარგი შთაბეჭდილება მოვახდინო.

ნინოშვილი ჩემი საყვარელი მწერალია და ეხლა მინდა დავეშვებოზრდე. ფიქრობ მასზე და მიხას წიგნს—მეჩნიკოვის ნაწერებს—უნებურად ვატრიალებ ხელში მაგრამ კითხვას ველარ ვახერხებ: თვალები უნებურად ისევ კარებისკენ გაშირბის. კიდევ რამდენიმე წუთებიც—და კარი გამხდარმა კაცმა შემოაღო. როგორ გამეზარდა ამ გამხდარი კაცის დანახვა, როცა ეგნატე ვიცანი! სხვა რომ ყოფილიყო, მგონი ზიზღით გავაგდებდი გარეთ. ეხლა კი წიგნი ხელიდან გაუშვი, წამოვადრი და მივეგებე.

ჯერ ჩვეულებრივი სალაში და ხელის ჩამორთმევა, მერე „მუშას“ ეგნატეს ბარგი შემოაქვს, ეგნატე დაპირებულ ქირას აძლევს, „მუშა“ მადლობას უხდის და გარეთ გადის. მარტონი ვრჩებით, ეგნატეს მხარზე ღვედით ჰკიდია „საკვიაიე“. მე რატომღაც მომწონს ეს, ალბათ იმიტომ, რომ ტფილისის პროსპექტზე ასეთნაირი „საკვიაიე“ გამვლელი ევროპელი ინტელიგენტი შემხვედრია, ეგნატემ მიხა მკითხა, მე ვუპასუხე, თუ როდის მოვიდოდა რედაქციიდან მიხა. სიჩუმე... და მე რატომღაც აღმეძრა რაიმე საზოგადოებრივი აზრის წარმოთქმის სურვილი, მაგრამ არ ვიცი საიდან დავიწყო. თვითონ ეგნატე მაძლევს სტიმულს: ის შენიშნავს რედაქციაში მიხას მუშაობის შესახებ: „კარგია თუ კი როგორმე აიტანა“ ივერიელები. პატრიოტები ძალიან უხერო ხალხია“!

ეს აზრი ნაპერწკალივით ჩავარდა ჩემს გონებაში და ის თითქო აფეთქდა: აზრი აზრს გამოება, დალაგდა, ჩემი ჩვეულებრივი მორცხვობა და გაუბედაობა გადალახა და ენის კლიტე გააღო:

— მიხა შეეგუა კი არა, „ივერიის“ დიდი პატრონის, თვითონ ილიას აზრებსაც კრიტიკის ქარცეცხლში ატარებს,—დავიწყე მე და პატარა პაუზის შემდეგ დაუმატი:—მართლა და მოსასპობია ეს „ივერიელები“.

თითქო ეგნატე ჩემგან ნიშნის ელოდაო, შედგა ერთ ადგილას ოთახში და ჩემი სიტყვების გამო დაიწყო:

— ერთი ნამცეცი აზრი არ ტრიალებს მაგათ თავში, ან რა დასაყენებელია მაგენი ჩვენს ქვეყანაში, მარა ნეტა სანამდე გაუძლებს იმით დასრობას მიხა? სთქვა ეს ეგნატემ და გამომცდელი თვალთ გადაიხედა. მეც თითქმის გამოცდას ვაბარებდე, განვაგრძე: — მიკერის სწორეთ „ივერიის საქმე“ — ნეტა ჩვენს ინტელიგენციას ეს გაზეთი ჰგონია? ამ გაზეთით აღორძინებული მწერლობა რაღა იქნება! ან კი რა არის ჩვენი მწერლობა? ერთ წიგნსაც ვერ იპოვის კაცი, რომ ახალი აზრი და საზოგადოებრივი მისწრაფება ჩაგინერგოს. მიმართულება? რა მიმართულება აქვთ ჩვენს მწერლებს? მხოლოდ ის, რომ მძაღვ, პატრიოტული გრძნობა ლექსებით ჩაუნერგონ ქართველ ახალგაზრდობას, ძველი ნაშთები მონახონ და ეს ახალგაზრდობა რამდენიმეჯერ ჩამოატირონ, მეტი არაფერი! პო, როგორ არა, ოცნებობენ კიდევ და იმით უნდათ გააბედნიერონ საქართველო, უფრო კი თავადაზნაურობა, რომ ბაგრატიონების ძველი მეფობა აღადგინონ. ეს არის მაგათი „ივერიელობა“.

ერთი კი შემომხედა ეგნატემ გაკვირვებით და დაიწყო წინ-დაუკან სიარული. თანაც გაცხარებით ლაპარაკობდა: „რა არის ივერია?“ რა არის ჩვენი მწერლობა? სადაა ჩვენი ინტელიგენცია? ყველა ესენი რასა ჰგავს? ყველა ესენი ილია ქავჭავაძემ ჩანთქა. ის და მისი მსგავსი ადამიანები მაჯლაჯუნასავით ახრობენ ყოველივე პროგრესიულს. მაგენი მონარქისტები არიან და ყოველივე რევოლუციონერს არ! თანაუგრძნობენ. მაგათი მწერლობა და მოქმედება დასამხობია! აბა რა გაზეთია, ის გაზეთი სადაც ათასნაირად დამაბინჯებელი აზრი იბეჭდება. აბა რა იყო გუშინდელ მოწინავე წერილში? იმას რუსეთის არც ერთი კონსერვატორი არ დასწერდა, იმის დაწერა თავად მეწიერისკისაც გაუქირდებოდა, მესწერისკისაც! — დაიყვარა ეგნატემ გაბრაზებით და რაღაც შეწუხებული სახით თავისი გრძელი საჩვენებელი * თითქო ზევით ასწია და თავის მღელვარების ნიშნად ჰაერში შეარზია, თითქო ბრძოლის დროშა იყო. ცოტა ხნის სიჩუმის შემდეგ დაწყნარდა, ამოახველა რამდენჯერმე და გასაფურთხებლად გარეთ გავიდა. მობრუნებისთანავე მე მომმართა: „თქვენ, უკაცრავად, კარგად ვერც ქე გიცნობთ... ესლა არა ხარ სემენარიაში? შემეკითხა ის ცნობის-მოყვარე კილოზე.

— არა. დამანებდინეს თავი.

— რავე, შეგნიშნეს რამე, თუ როგორ იყო?

— კიდევ შეგნიშნეს და სხვა რამეც იყო — და მოკლედ მოუყვიე ყველაფერი რაც სემენარიაში გადამხდა, ეგნატე გულმტკიცეულად, თანაგრძნობით შემომტკეროდა და გატაცებით მისმენდა. დავასრულე და ესლა სამაგიეროდ მე შევეკითხე:

— რატომ გადმოდი, ეგნატე, ზაქარეას სახლიდან?

— რატომ და გაფუჭებული კაცი ყოფილა და მე რაფიკოდი! მომიგო ეგნატემ აღელვებით და მერე ბარგს მიუბრუნდა მისალაგებლად. მეც მოვინდომე მოხმარება, მაგრამ საჭირო აღარ შევიქენი: ერთი ხელი გურული ლოგინი, ერთი ჩემოდანი და „საკვიაიე“, ეს იყო მთელი მისი ბარგი. ეს „საკვიაიე“ როგორღაც არ ეწყობოდა მის ჩაცმულობას: თავზე ეხურა ფრანგული, შავი დაძველებული პატარა შლიამა, ტანზე გარედან ეცვა გახუნებული მოყავისფერი საზაფხუ-

ლო პალტო, შიგნით კი ქაღალდი ტრიკოს გრძელი პიდჯაკი და ისეთივე მარჯალი. ეს ტანისამოსი ისე ხალვათი იყო მის ტანზე, რომ კაცს ეგონებოდა, სახისგან ნათხოვარი აქვსო, როცა ჩემოდანი გახსნა და იქედან რაღაცა მისი სახე შეეხებოდა ამოიღო, მაშინ კი დაფრწუნდი, რომ ეს კაცი მართლაც ავადმყოფი იყო. ლაპარაკში ზამუშ-ხამუშად უვლიდა ხველა. ნახელების ამოსაღებად გარედ გადიოდა, პირში საღებუნფექციო წამალს გამოივლებდა, შემობრუნდებოდა და საუბარს განაგრძობდა.

ბარგი მიაღება, წელში გასწორდა და ოთახს თვალიერება დაუწყო, ზედ დაეტყო რომ ფანჯრების მოყვანილობა და სინათლის სიცოცხლე არ მოეწონა, დაღონდა, მერე შუა ოთახში შედგა და შემოხვედა: სახეზე სახე სიამოვნების იერმა გადაჰქრა. ეხლა მე ეგნატეს სახის და ტანის ყველა ნაევთი ნათლად გავარჩიე.

საშუალოზე ცოტა უფრო მაღალი კაცია, ბეჭებში მოხრილი, მუცელი სრულიად ჩაფარდნილი. მთლიანად ტანადობა ოდნავ მორკალულ სიმბრტყეს წარმოადგენდა. თავის-ქალა მოდიდო, თხელი ბრწყინვალე მოწაბლისფერი თმით შემოსილი. თუმცა თმა საკმაოდ შესთხლებია, მაგრამ იმდენად გრძელი აქვს, რომ კისერს სულ უფარავს, იგი უკან აქვს გადვარცხნილი. სიგამბდრის გამო თავის-ქალა პირსახისა და ტანთან შედარებით ზომაზე არა აქვს გამოჭრილი. შუბლი სალი კლდესავით ამართული, მაღალი, სწორი და განიერი, მკრთალი მოთეთრო ფერის, ლაპარაკში და ფიქრის დროს კი ალის ფრად იღებება. შუბლის ზედ შუა ადგილას ადვილად იმჩნევა ფიწალივით ბოჭკოვით გავლებული ძარღვი, რომელიც შუბლის თხელი კანის ქვეიდან მოლურჯოდ გამოსჭვივის. თვალწარბი ქალური, ბადრ სახეზე ფართოდ გაშლილი, ნახად და ლმობიერებით გამოიზიარალი. მოწაბლისფერი წარბები შვილივით მოზნეკია და, ბოლოს-გამწვეტებული ღრმად ჩამჯდარს, მოგრძოს, განიერს, სუფთა ცისფერს კრიალა თვალებს გადმოუყრებენ. გრძელი წაბლის ფერი წამწამები წარბებს სცემს. ცხვირი მაღალი, ოდნავ მოღუნული, თხელი და ფეროვანი, ლოყები კი სრულიად ჩამოშვარი, მკრთალი მოთეთრო ფერის, მხოლოდ მღელვარების დროს წითლად უკვერდება ზოლზე. სახე მოგრძო, ხოლო ნიკაბი მოკლე, ქერამოკლე წვერი „ბულანფურად“ გაკრევილი, რომელიც მოგრძო სახეს უფრო კიდევ აგრძელებს. თხელი მოკლე ტუჩები. კისერი გრძლად წამოწეული. მკლავები გრძელი, გეკონებით მხოლოდ ძელებია ხორც მოკლებული და სახსრებში არა ბუნებრივად დაკავშირებული, რომლებიც სჯაკამათის და მოქმედების დროს სწრაფ მოძრაობაში მოჰყავს პატრონს. თითები ურიალ სწორი, სუფთა და ნაზი, ფიზიკური შრომის კვალი გამქრალია, ალარა სწანს.

შემდეგში, როცა ეგნატეს უფრო ახლო გავეცანი, მის სურათს ჩემს ფანტაზიაში შემდეგი დამახასიათებელი იერი დაემატა: ეგნატეს მივხრა-მოხვრა მეტათ აქტიური და სწრაფი ჰქონდა, თან ენერგიული და ორგინალური, რაც მის ჯანს არ ეხამებოდა, ამიტომ იგი მაყურებელში ხშირად იწვევდა ღიმილს. სიარული თავნადური, სწორი, ჩქარი და საკმით გატაცებული კაცის გამომეტყველი. სიარულის შემდეგ ჩვეულებად ჰქონდა ლოგინზე წამოწეობდა და თავქვეშ ერთმანეთზე გადაკლდობილ ხელებს ამოიდებდა. წამოწეობდა და ისე ფიქრობს, ოცნებობს, შემოქმედებას ეძლევა. სახე ინტელიგენტი მოაზ-

როგონის და მგზნებარე ენტუზიასტის, როცა ის სჯა-კამათში ან წერაში გართუ-
ლი, ან ფიქრებშია ჩაფლული.

ერთხელ კიდევ შევხვდი ეგნატეს და ვიგორძენი, რომ ჩემს წყევალში „შეშ-
მარბილებისა და სიმაართლისათვის ტანჯულ გვეშული ადამიანი“ ჩემს კამათში
მეგონა ის მხოლოდ ოცნებით, ფანტაზიით ებლა კი ბორცშესხმულ სინამდვილის
წინაშე ვიდექი. „აი რა ყოფილა იდეისთვის თავდადებული მებრძოლი ადა-
მიანი, საზოგადოებრივი საქმისათვის ტანჯული მოღვაწე! გავიფიქრე და
მზად ვიყავი მისი ბრძანებისამებრ საკუთარი სიცოცხლე გამეწირა, თუ კი ამას
მისმიერ მითითებული საქმე მოითხოვდა.

სოფლიდან მამისაგან წერილი მივიღე: 1892 წლის 10 ნოემბრისათვის
არის დანიშნული „საღდათობის“ კენჭის ყრა ქუთაისში და ამ დროისთვის სო-
ფელში ჩამოვლიო. სახარჯო და სამგზავრო ფულიც გამოვიგზავნა. „შეშმარბილება“
„სიმაართლე“, პატიოსნება... და... და ისევ ეს საღდათობა, ოსფელი, ისევ მამას-
თან „ჩხუბი“, დიპლომატობა და სოფლის კლანკებისაგან თავის დაძვრენა. ოჲ,
რა ძნელია რა მწარეა ეს „თავის-დაძვრენა“ ჩემთვის! ამისთვის მეტად უხერ-
ხული ცხოველი ვარ, მოუხეშავი, მარა რა გაეწყობა, „გონიერებამ და თავდაპერამ
ყველაფერი უნდა დასძლიოს“, — ვფიქრობ და მანედ მივდივარ მიხას ბინაზე გა-
მოსამშვიდობებლად — საღამოა. ბნელ კარიდორში ოთახიდან ცხარე კამათის ხმა
მომესმა. შევადე კარი და შევედი. მიხა და ეგნატე კამათობდნენ, დაობდნენ რა-
ღაცაზე, ჩემ შესვლაზე შეწყვეტეს და შემომძახეს ერთხმად: „აა, ჩვენი „ლიუბი-
მეცი“ მოვიდა“. მოდი, მოდი, რაჯდენ, — სთქვა ეგნატე, — აბა შენ რას იტყვი
ამაზე: ტოლსტოი რომ ამბობს, არ უნდა ეწინააღმდეგო ბოროტებას ძალმომრე-
ობითო, რამდენად მართალია ეს? მიხაც მომაჩერდა, ისიც ჩემს პასუხს ელო-
დებოდა.

მე ცოტა დაფიქრების შემდეგ დავიწყე:

— ტოლსტოველი ვარ და ალბათ იმიტომ მაძლევთ ამ კითხვას. რა გაეწყობა
უნდა დავიცვა მოძღვრის თეზისი: ჩვენ გვინდა ბოროტება მოვსპოთ, გავანად-
გუროთ, მარა უნდა ვიცოდეთ, რომ ძალმომრეობით საქმეს კიდევ უფრო წავახ-
დენთ. ამიტომ საჭიროა სხვა საშუალებას მივმართოთ, სახელდობრ ლმობიერე-
ბას და სიკეთეს. სიკეთე და ლმობიერება ბოროტებას ერთიანად ატყვევებს და
ბოკავს ის თვითონ კეთილი და ლმობიერი ხდება. ძალმომრეობა თუ ვინმარეთ,
ამით კეთილი თვითონ მებრძოლი ბოროტი ხდება. ამით ის საწინააღმდეგო
მიზანს აღწევს, მაგალითად, ექვლიაბოვმა რომ აღექსანდრე მეორეს მკვლელო-
ბა მოაწყო, ამით მან თვითონაც დიდი ბოროტება ჩაიდინა, რადგან ადამიანის
მკვლელობა ვინც უნდა იყოს იგი, თავის თავად უდიდესი ბოროტებაა...

— რას ამბობ, რას, რაქდენ! — შემომძახა ორივემ, — ექვლიაბოვმა აღექსანდ-
რეს მოკვლით უდიდესი სიკეთე ჩაიდინა, რადგან მან ხალხის უდიდესი მტერი
შოსპო.

— მარა ადამიანის მოკვლა ხომ საშინელი ბოროტებაა. უპასუხე მე ცო-
ტა დაბნეულად. ძალმომრეობა, კაცის კვლა, მოტყუება, გაქურდვა, გაძარცვა —
ყველაფერი ეს თავისთავად ბოროტებაა.

— არა, რატუნ. აქ მიზანია თავიდათავი. მართალია, არც მოტყუება არც ძარცვა და მით უფრო მკვლელობა კარგი საქმე არაა, მაგრამ თუ ის დიდ მიზანს ემსახურება, მაშინ შეიძლება ჩაედიდნოთ. რას იზამდი, მაგალითად, შენ ჩვენ რომ ქანდრები დაგვეძებდენ დასაპყრად და შენ იცოდე ის ადგილი, სადაც ჩვენ ვიმალებით, მოვიდენ ისინი და გკითხონ ეს ადგილი: მიასწავლეთ თუ არა ადგილს თუ რას ეტყოდით?

— რასაკვირველია არ ვეტყვდი, სხვაგან მივასწავლიდი, — უთხარი მეერთგვარი სიამაყით.

— ოო, წამოიძახა ორივემ ნიშნის მოგებით — აკი ტყუილის თქმა ბოროტებააო, რატომ უნდა უთხრა ქანდრებს ტყუილი, თუ კი არ გინდა ეს ბოროტება ჩადინო.

ვგრძნობ, რომ დავერიოლი ვარ, მარა მაინც ეცდილობ გამოსავალი ვნახო, თავის გასამართლებელ საბუთს რომ ვერ ვხედავ, მინდა მოდავე წინააღმდეგობაში მაინც დავიჭირო და ამით გამტყუნებულის უხერხულობა ავიშორო თავიდან. მაგრამ საპასუხოდ საბუთს ველარ ვპოულობ და ვწმუდები...

— ეხლა ამას თავი დავანებოთ, მართლა, როგორაა, რატუნ, შენი სალდათობის საქმე? — შემიკითხა მიხა და ეგნატემაც თვალები მომაპყრო.

— მამა მწერს, 10 ნოემბერს კენჭის ყრა მოხდება ქუთაისში და ჩამოდიო. უნდა წავიდე აბა რა ვქნა?! ამიტომ მოველი თქვენთან გამოსამშვიდობებლად.

ორივენი შეწუხდენ და თავი ჩალუნეს, მე კი მათ შეწუხება — თანაგრძნობაში გამამხნევა და მათქმევინა: არაფერია, კენჭი რომ შემხედეს, სალდათობაც გაუძლებ და ჩვენი საქმისთვის კიდევ უფრო მომზადებული დავბრუნდები: თოფის სროლა და იარაღის ხმარება მაინც მეცოდინება მეტქი, თუმცა ეს სიტყვები რიხით ვთქვი, მარა ვიგრძენი, რომ ეხლა წინააღმდეგობაში ჩავარდი: „თოფიარაღის ხმარების სწავლა რათ უნდა იმისთანა კაცს, ვინც ბოროტებას ძალით არ შეებრძოლება“. — ვიფიქრე და გადავხედე ეგნატეს და მიხას, ენახო იმათაც იგრძენეს ეს თუ არა მეტქი, შევატყე რომ ისინიც მიხედნენ. მარა ჩემდამი თანაგრძნობა ამის შენიშვნის ნებას არ აძლევდა. ისინიც სდუმდნენ. ბოლოს ეგნატემ დაიწყო:

— რა გაეწყობა. ეხლა ჩვენ გვინდა აქ ერთი კარგი მთავარი მოსამზადებელი წრე მოვაწყოთ, რასაკვირველია ერთ-ერთი წევრი შენც იქნებოდი, მარა რა გაეწყობა! ახლა უნდა წახვიდე, მაგრამ ჩვენ იმედი გვაქვს ისევ მალე მობრუნდები, იმედი გვაქვს, რომ შენ ყველა დაბრკოლებას დასძლევ და მალე ჩვენს წრეს შემოუერთდები. კარგი კი იყო, სანამ წახვიდოდი შენი მხრით დაგესახელებია საიმედო სემენარიელები, რომლებიც ამ წრისთვის და საქმისთვის გამოადგებიან. მხოლოდ ყველანი ერთ წრეში არ უნდა შემოვიდნენ. ერთი იქნება უმთავრესი წრე, რომელიც სხვა წრეებს, რომლებიც შემდეგში შედგებიან, ხელმძღვანელობას გაუწევს. შენ ჯერ პირველი წრისთვის დაგვისახელე და დანარჩენი შენი ჩამოსვლის შემდეგ იყოს.

— პირველ წრისთვის ეხლავე შემიძლია დაგისახელოთ: ნიკო კურდღელაშვილი, ლადო დარჩიაშვილი, იროდიონ ხოსიტაშვილი *).

— მეტი ხომ არ გყავს კიდევ?

— არა. ეხლა კი მშვიდობით. თუ გავთავისუფლდი, მგონი მეც მოგისწერებო.— ეთქვი და ორივეს მაგრად ჩამოვართვი ხელი გადამკოცნეს და კარებამდე მომაცილეს.

გამოვეულ, მაგრამ ასე მეგონა, გული იქვე, იმ ბნელ ნესტიან სარდაფში დამრჩა.

წარების შედგენა და ჩვენი პირველი ნაბიჯები

ტფილისში რომ დავბრუნდი (ნოემბერშივე), პირველი „წრე“ უკვე შემდგარი იყო. „კაიდანოვის ქალის ბიბლიოთეკა“ მოსწავლეთა თვალში უკვე მიმზიდველ რამეს აღარ წარმოადგენდა, რადგან მათ უკვე თავიანთი არა ლეგალური ბიბლიოთეკა მოეწყობათ.

კავკასიის რუსული ჩინოვნიკური ეაზეთი „კავკაზი“ ალარავის აინტერესებდა და ქართული „ივერია“ ყველას მობეზრებოდა. მხოლოდ ნიკო ნიკოლაძის გაზეთს „ნოვოე ობოზრენიე“-ს დაჰკრავდა ლიბერალური სუნი. ნამესტნიკი დუნდუკოვ-კორსაკოვი ჯერ ისევ ძალაში იყო და ყველას ენაზე ეკერა: რუქს, ქართულს, სომეხს და თათარს. მაგრამ მთავრობის რეაქცია ჩინოვნიკებსაც მობეზრებოდათ და ახალს რასზე ყველა ცხვირის აწევით და ყნოსვით დაეძებდა. ტფილისის ქანდაკებრივ „საქმე“ თითქმის შემოიღოდა ოსმალეთის სომეხ დაშნაკუტუნის პარტიის საიდუმლო შრიფტს იკვლევდა, მის მწერლობას სწავლობდა. ამაზე უფრო ძლიერი მტერი თუ გამოჩნდებოდა ტფილისში, ეს ჯერ კიდევ სიზმრადაც არ ეჩვენებოდა.

„საქმის“ და „გამორჩენის“ ხალხი კანცელარიებში და ქუჩებში ფუსფუსობდა, „საქმეს“ ეძებდა როგორც მეძებარი ძალდი კურდღლის ნაკვალევს.

ეპარქები დილის ექვსადან ღამის თორმეტამდე ღიათ ტოვებდნენ კარებს და დარბაზებს, მოუცლევლობის გამო დახლში სადილობდნენ და ნოქრებსაც და შევირდებსაც ნაშუალამევსაც არ უშვებდნენ ბინაზე: იქვე დახურულ კარებში საჭონელს ალაგებდნენ.

არაბივით შავი ლოლადე, ჩოხა-ხმალ-ხანჯლით გამოწყობილი ყოველ შუადღისას თავის ტაიქს მედიდურად გამოაქანებდა ნავარდით პროსპექტზე. ამ უშნო „გულდამშიერ“ აზნაურს სახელმწიფო ლატარიაში ორასი ათასი მანეთი მოეგო და საქართველოს უჩინარი წვრილი პარაზიტი ახლა პროსპექტის თვალსაჩინო

*) მაშინ სამივენი გამართიცხული იყვნენ სემენარაიდან. ნიკო კურდღელაშვილი ეხლა საბჭოთა მოსამხატვრეა, უპარტიო. ლადო დარჩიაშვილი მესამე „დასიდან“ გამოყოფილი ჯგუფის „ალიონისტებს“ ლადერი იყო და ოქტომბრის რევოლუციისა წინა წლებში გარდაიცვალა გერმანიაში, ზოლო იროდიონ ხოსიტაშვილი (ევდოშვილი) 1900—1905 წლებში ცნობილი პოეტი იყო ის 1905 წელს სოციალდემოკრატი იყო შემდეგ კი ფეფერალისტი გახდა. ოქტომბრის რევოლუციას ვერც ის მოესწრო.

და ცნობილი პარაზიტი გამხდარიყო. ქალაქში მას „ოქროს ვირი“ დაარქვეს და ეს სახელი საფლავში ჩაიტანა.

აკაკის „ფორტ-დე-პარი“ ზამთარშიც კი საზაფხულო „კლონიტ“ დაპაროდა პროსპექტზე და ბულვარულ ინტელიგენტს შესჩივლებდა: „საქმეა, საქმეა, გინდა თუ გინდა, ახლა შენს ქვეშავეს დაიჭიროებს“.

მაგრამ ტფილისის კრიტიკულად მოაზროვნე ინტელიგენტის და მოსწავლე ახალგაზრდობას მიმართულება დაჰკარგოდა და მას „სანთლით ეძებდა“.

თუ ტფილისელ ვაჭარს მუშტარი არ აკლდა და საქონელიც საძებნელი არა ჰქონდა, სამაგიეროდ ინტელიგენტის და მოსწავლე ახალგაზრდობას სა-შინელი „იდეური კრიზისი“ დადგომოდა.

ამ კრიზისის დასაძლევად ისმოდა მხოლოდ:

„წრე“ დავაარსოთ!... წრე „ინსტიტუტში“, სემენარიაში, გიმნაზიაში,“ წრე თვითგანვითარების, თვითმოქმედების, წრე სალიტერატურო, წრე სოციალისტური. მაგრამ ყოველ მათგანში აზროვნების ორმეტრიული იყო: ერთი წევრი რომ გონებას ლმერითებდა, ზეკაცობა სწამდა, მეორეს არც ღმერთი სწამდა, არც პიროვნება და არც საზოგადოება: სრული ატეისტა, ასკეტი, ან ანარქისტი იყო. საყვარელ წრეთა შორის ჩერნიშევსკის „რა ვქნათ“-ის და კრაფჩინსკის რომანის—„ანდრია კოვუნოვის“ ადგილი ტოლსტოის „კრეიცერის სონატას“ დაეკავებია.

„მიხაილოვსკის პროგრესი“ კრიტიკულად მოაზროვნე ახალგაზრდობას ექვის ქვეშ დაეყენებია და პლენანოვის „გოლოდნი გოდ“-ს და ესეროსიისკოვ როზორენიე“-ს დაეძებდა, მაგრამ წრეები მაშინ ლავროვის „ისტორიულ წერილებს“ სწავლობდნენ.

პეტროგრადიდან და მოსკოვიდან დევნილ ნაროდნიკებს თან მოჰქონდათ ტფილისში ძღვნად ნაროდნიკულ ბროშურებთან ერთად ევროპიდან შემოტანილი რუსული მარქსისტული წიგნაკებიც.

კალიუჟნების და კესენიხების *) ბინებზე გაიმართა სახელდახელო არაღე-გალური ბიბლიოთეკები და ამ ბინებს ახალგაზრდობა მიაწყდა.

ამ იდეურ ქაოსში და ორმეტრიულში იჭედებოდა ახალი აზროვნება, ახალი სისტემა, ახალი პროგრამა. ეხლა ყველა დარწმუნებული იყო რომ ძველი აღარ გაჰოდვა: ნაროდოვოლცებს იმედი არ გაუშართლდათ და რუსეთის ემპერატორი ოქროს ტახტზე ისევ ჯილასავით იჯდა. რაშია ძალა, სად არის ის მძლეთა-მძლე ბერკეტი, რომელიც ამ ტახტს პირქვე დაამხოვს? და აი გაისმა ხმა, ხმა ძლიერი და მედვარი, ხმა რკინის სიმტკიცისა ქვეყნად: „რუსეთის რევოლუცია გაიმარჯვებს, როგორც მუშათა მოძრაობა“. ეს ხმა აღმოხდა რუსეთიდან დევნილს, შვეიცარიის ლამაზ მთაგორებში თავშეფარებულ ნაროდოვოლცების წრიდან გამოსულს, გიორგი პლენანოვს. ამ ხმამ გადმოლახა ალჰებისა და კარპატის მაღალი მთები და მოედინა რუსეთის თვალუწყვეტელ ველ-მინდვრებს, აიჭრა ურალზე და გად-

*) იმდროინდელი გაჩინოვებული ნაროდნიკებია, რკინის გზის დაწესებულებებში „დიდი აუგულები“ ეკავათ.

მოფრინდა კავკასიონის თეთრად შემოსილ მწვერვალებზე და ტფილისში ჩამო-
იკრა.

ესმოდათ ეს ხმა ტფილისელს ნაროდნიკებს, მაგრამ ველსა და ველოსიპედს: ასე
მაგრად იყო შებოქილი მათი ტვინი ძველი სისტემის საღებავით.

ერთ კითხვას თუ მარქსისტულად გადაჭრიდნენ, მეორე და მესამე უთუოდ
ისევ ნაროდნიკულად იყო გადაჭრილი. ერთი მიდგომა, ერთი კრიტიკიზმი,
ერთი თვალსაზრისი, ერთი ხაზი და გეზი ჯერ არ არსებობდა, არ არსებობდა
რადგან ნაროდნიკულს მარქსისტული ეკიდებოდა. „ვინ-ვის“—ეს კითხვა
თუმცა იმ დროსაც არსებობდა, მარა ჯერ კიდევ მხოლოდ იდეურ სფეროში.

ვინ-ვის დასძლევეს: გიორგი პლენანოვი ლევ ტიხომიროვს თუ ტიხომიროვი
პლენანოვს?

დაეცა ტიხომიროვი და მისი იდეური დროშა ხელთ აიღო შეშდეგ მიხაი-
ლოვსკიმ, რომლის წინააღმდეგ ბრძოლას კვლავ განაგრძობდა გიორგი პლე-
ნანოვი.

მაგრამ ტფილისამდე ჯერ პირველი ისტორიული ამბავიც არ მოსულიყო:
ტფილისში ლავროვის „ისტორიული წერილებით“ ვიკვებებოდით. „კრიტიკულად
მოაზროვნე“ ინტელიგენცია დაეძებდა „ქეშმარიტებას“, აარსებდა საამისო
წრეებს, მაგრამ მაინც ვერ პოულობდა მას.

ინტელიგენტების გვერდზე მოსწავლეების წრეები იყო, ხოლო ორივეს მახ-
ლობლად ჩუმად, შეუმჩნეველად მუშებდაც მოეწყობა წრე. *).

მე ჩვენს წრეში თითქმის ყოველ საღამოს დაედოდი ეს იყო ეგნატეს
და მიხას წრე.

— წრის ზელმძღვანელი ვინ იქნება?—ფხვითხე მე, როცა წრის შემადგენ-
ლობა ჩამოწერა ისიდორემ ჩვენი კარნახით.

— სტეპა დანდუროვს ვუთხარი, შემპირდა კიდევ, მარა არ ვიცი იელის
თუ არა ახლა სომხების ქვლეტა ოსმალეთში და სომხის რევოლუციონერები
სულ ამ საქმეზე არიან გადაგებული. ისე კი კარგად განვითარებული კაცია,
დიდი ნაკითხია ავრანოშიული აკადემიიდან რევოლუციონერობისთვის არის გა-
მორიცხული. — გაუკეთა მას რეკომენდაცია ეგნატემ და მიხამაც დაუმოწმა. ესე-
ნი მას „ფილოქსერის პარტიიდან“ იცნობდნენ.

— რა პროგრამით ვიმაცადინებთ?—ისევ შევეკითხე მე.

— ავიღებთ რომელიმე ბროშურას და გავარჩევთ,—მიბასუხა მიხამ, ეგ-
ნატეს ამის საწინააღმდეგო არაფერი უთქვამს.

— მე რე და რომელი ბროშურა გაქვთ არჩეული?

— არ ვიცი რომელი სჯობია. დანდუროვმა ლავროვის „ისტორიული წე-
რილები“ გვირჩია.

— კარგია,—მოიწონა მიხამ,—მარა სად ვიშოვით? ვის აქვს?

*) აქ იგულისხმება 1889 წელს ზაქარია კიკინაძის ინიციატივით დაარსებული მუშა ზე-
ლისაწილთ დიდი წრე, რომელსაც საკუთარი ზელმძღვრით კურონალი ჭკონდა და რომელშიაც
მონაწილეობდნენ მუშები—დღეს უკვე ცნობილი ისტორიული პირები,—მათ შორის არაქელა
ოქოაშვილი.

— მაგას მე ვიშოვი, — სთქვა ისიდორემ, — გუშინ ერთმა სემენარიელმა, სპირდონ ლეკვეიშვილმა მითხრა ამას წინათ, რომ გაგაცანით, ზაქარიასთან ასეთი წიგნი ვნახეო და სწორედ ეს სახელი სთქვა. მე ვეტყვი მას, რომ გამოართვას ზაქარიას და მოგვიტანოს. ამას იგი სიხარულით იზამს, რადგან ჩვენთან დაახლოვება უნდა.

— ვინ და ვინ ითვლება ახლა ჩვენს წრეში? — იკითხა ეგნატემ, ისიდორემ ჩამოუთვალა:

— შენ იქნები, — უთხრა ეგნატეს, — მიხა, ანდრია ლეცავა, შაქრო უზნაძე, რაქდენი, ისიდორე, ლადო დარჩიაშვილი, ნიკო კურდღელაშვილი, იროდიონ ხოსტიაშვილი და თვითონ ხელმძღვანელი, სტეპა დანდუროვი. სულ ათი კაცია.

— რავა ექნათ? ისიდორე ფილიპე გოგიჩაიშვილსაც ასახელებს მივიღოთ თუ არა? — იკითხა ეგნატემ.

— ფილიპე გოგიჩაიშვილზე მინდა გითხრათ — ვთქვი მე. მერე მიუბრუნდი ეგნატეს. — ზაქარიასას რომ პირველად ვნახე, ხომ გახსოვს იქ ახალგაზრდა სემენარიელი პირტიტყელი შავი ბიჭი?

— მახსოვს, მახსოვს, როგორ არა, მაგრამ რად გვინდა იმის გახსენება? ის შენს დაბრუნებამდე რამდენჯერმე შემოიყვანა ჩვენთან ისიდორემ და მან გვარიანდაც გაგვაცნო თავი.

— ჰო, და მე არ მახსოვს, რომ სემენარიაში მას რაიმე საერთო საქმეში მიეღოს მონაწილეობა. ყოველთვის განზე გადგებოდა ხოლმე და მარტო გურულებისგან შემდგარი თავისი საკუთარი წრე ჰყავდა მას, ესეც მარტო თავის გამოსაჩენად და არა საქმისთვის. ეხლანდელი მისი საქციელი და მოქმედებაც აბა ნახეთ როგორია. მთელი სემენარია ფეხზე დგას, ყველა აჯანყების გუნება-ზეა, უნდათ სემენარიის საძაგელი წყობილება დაამზონ, და თვითონ სემენარიაც, როგორც ახალგაზრდობის დაბნელება — დამახინჯების ბუდე, დაანგრიონ, მოშალონ, მაგი კი გამომდგარა და ყველას იმას ეუბნება და უქადაგებს, რომ ეს არ შეიძლება, არ ვარგა, არ გაბედოთ, თვარა ყველას ციმბირში გაგვზავნიანო. ასე აშინებს სემენარიელებს. ამისთანა ყმაწვილი არასოდეს არც რევოლუციონერი იქნება და არც სოციალისტი. ამას ვამტკიცებ მე.

— კარგი, კარგი, რაქდენ, შემომძახა ეგნატემ. — ჩვენი ვიცანით რა ტიპისაა ის ფილიპე, მან ჩემთან ლაპარაკში თავისი „სეხნია“ ჩვენი ფილიპე მახარაძეც გლახათ ახსენა. ეტყობა, ნაკითხი კია, მარა მაგისთანა „ფილოსოფიის“ ხალხი ჩვენ არ გვინდა.

ფილიპე გოგიჩაიშვილი ამოიშალა სიდიდან. ისიდორემ გაჩუმება არჩია. დავნიშნეთ შეკადინეობის დრო — საღამოს 8-10 საათზე და ისიდორეს დავავალეთ, რომ დანიშნულ დროს „ყველანი მოეყვანა“.

მესამე საღამოს შევეგროვდით და კარგაზნს ველოდით ხელმძღვანელს, სტეპა დანდუროვს. დავვიანებას კიდევ ვაპატიებდით, არ დაუწუნებდით, ხელმძღვანელობა რომ მართლა გაეწია.

ბოლოს მოვიდა. ცალკალკე არც კი მოგვსალმებია, მივიდა ეგნატესთან და ჰკითხა, ვიშოვეთ მის მიერ დასახელებული წიგნი თუ ვერა, და როცა შეიტყო, რომ ეს წიგნი ჯერ არ გვქონდა მოტანილი, ორიოდ სიტყვა გვითხრა,

კონსპირაციის მნიშვნელობაზე, გაგვაფრთხილა, თუ როგორ უნდა დავიცვა კონსპირატიული წესები და გამოგვეშვიდობა.—დაგვიპირდა კი, რომ მხოლოდ რაც მოვიდოდა, მაგრამ ის ჩვენს წრეში აღარ გვინახავს. *გენატი*

* * *

გენატის უყვარდა ანეგდოტის თქმა და ამით გვართობდა, ხოლო მიხას კუნთების ათამაშება ისე მოწყურდებოდა, რომ თავს ვერ შეიკავებდა ხოლმე და მოულოდნელად წამაღებდა ხელს ბეჭებში წინიდან და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა ძირს მეწყოდა ან და მიქან-მოქანებით ძალზე მანჯღრევდა, მაგრამ გავიდგამდი ფეხებს, წელზე დოინჯს შემოვიდგამდი და ძვრას ვერ მიზამდა ხოლმე.

ჩვენი ბნელი და ცივი ოთახი ამით ოდნავ მზიარულდებოდა. გენატს მაგალითის სხვებიც ბაძავდნენ და ყველანი ორიოდ ანეგდოტს მოგვითხრობდნენ რიგ-რიგობით. მაგრამ ასეთი საღამო იშვიათი იყო, უფრო კი ვკამათობრით დაუსრულებლად და ამ კამათს თავბრუ დახვევამდე მივყავდით—მსჯელობის გამო სისხლი ტვინის ძარღვებს კარბად აწევბოდა, ძალზე დაჰიმული ნერვის ძაფებიც საშინლად ღიზიანდებოდნენ, მგრძნობელობის ცენტრებს აღელვებდნენ, ატორეს აზრის მუშაობა გრძნობათა ლელვაში გადადიოდა ერთი გრძნობა მეორეს იწვევდა და ამის გამო ხშირი კონფლიქტი ჩნდებოდა.

ჩვენი საკამათო კითხვები შემდეგი სერიებისგან შედგებოდა:

- 1) რა არის ქეშმარიტება?
- 2) პიროვნების სრულყოფა, როგორც ტოლსტოი ამბობს, თუ საზოგადოებრივი, სოციალური პირობების შეცვლა?
- 3) „ვალდებული“ ადამიანი თუ „თავისუფალი“ თავის მოქმედებაში?
- 4) როგორია ჩვენი ესთეტიკა და როგორი უნდა იყოს ხელოვნება?
- 5) რა არის ატომი და რა არის მოლეკული?

პირველი წრის მცადინეობა

რალაც ნაირი ახალი ატმოსფერა, ახალი ცხოვრება შეიქნა გენატე ნინოშვილის გარშემო იმ ჩვენს ბნელ ოთახში: განუწყვეტელი კამათი, განუწყვეტელი მღელვარება და გრძნობიერება ამ კამათით გამოწვეული. „რა წაიკითხე დღეს?“—ვეკითხებოდით ერთიმეორეს. „დასწერე რეფერატი წაკითხულზე“.—გვირჩევდნენ გენატე და მიხა ნაკლებად მომზადებულ ახალგაზრდებს, მაგრამ ამ კამათით, კითხვით და წერით დაღლილებს, სიცივით დართვილულთ წელის გამართვა, კუნთების გაშლა მოგვიწოდებოდა ხოლმე და ვიწყებდით ხუმრობას ან ანეგდოტების თხრობას. ხანდახან, როცა ძალზე შეგვეცვიდებოდა ერთმანეთს კუნთების სიმაგრესაც უსინჯავდით.

ერთ საღამოს წრის კრებაზე ჩვენს ბნელ ოთახში მკითხველის როლს ლადო დარჩიაშვილი ასრულებდა, ლავროვის „ისტორიულ წერილებს“ გვიკითხავდა. დინჯად და მკაფიოდ კითხულობდა. კარგა ხანს იკითხა: ყველანი ხმა—გაკმენდილი ვისმენდით. ერთ ადგილას შედგა, გაიმეორა ერთი ადგილი და იკითხა შე კარგად არ მესმის ეს ადგილი რას გვეუბნებაო.

ჩვენ არ გვქონდა გადაწყვეტილი ეს ან გვქონდა, ესთქვით, გადაწყვეტილი, მაგრამ, ჩვენი სილაჩრის ან სხვა შინაგანი სისუსტის გამო ვერ შევასრულეთ. ^{სიტი} სიტყვით, მოხდა ის, რაც უნდა მომხდარიყო. ასე ხდება ყოველთვის! ^{სიტყვა} სიტყვა აზრი დავასრულე.

ეგნატე კიდევ უფრო გაცეცხლდა. არ მოელოდა ჩემგან ასეთ აზრს და წინააღმდეგობას.

— შენ რაცბა ქე მეგონე და აბდალი ყოფილხარ! აბა ახლა, შენის აზრით, უნდილი კაცი და ყოჩალი, ენერგიული ერთი და იგივე ყოფილა! მოვალეობას და პასუხისმგებლობას თუ გრძნობს კაცი, მაშინ ყველაფერს შეასრულებს. თუ არა, თუ ქვეყანა ფეხებზე ჰკიდია და რაც უნდა მოხდეს, მისთვის სულ ერთია, მაშინ ის ვერაფერსაც ვერ გააკეთებს და არხეინად იტყვის შენსათვის: არ შეიძლება და არ გაკეთდაო, რაც შემძლო ის გააკეთეო, იტყვის და წარბსაც არ შეიხრის. აბა რა კაცია ამისთანა კაცი?! — დააბოლოვა ეგნატემ და მრისხანედ მიაფურთხა მის მიერვე წარმოდგენილს ამისთანა კაცს: „ტყუუო“ და გაქუშდა, მე კი პირველ სიტყვაზედვე აღმწერი მომედო და გონება ამერია.

— აბა, შენ რომ მოინდომო ეხლა, ქვეყანას გადააბრუნებ აი! — ვუთხარი მე ეგნატეს და მის ჩხირივით გამხდარ ტანს ავხედ-დავხედ.

ეგნატეს ალბათ უარესის თქმა უნდოდა, მარა მისა ჩავეერია და გავჩუმდი.

— კარგია, გეყოფათ ახლა! — სთქვა მან. — აქ დეტერმინიზმის საკითხია და ფილოსოფოსებს ჯერაც არ გადაუჭრიათ კითხვა. რაედენის აზრი დეტერმინისტულია და საჭიროა კარგად იქნას გარკვეული, მე მგონია ეგნატეს მართალია: ამ აზრს რომ კაცი დაადგეს მაშინ საზოგადო მოღვაწეობაც საჭირო არ იქნებოდა. ეგნატეს აქვს საბუთი აღშფოთდეს, მარა რაედენსაც აქვს ასეთივე, საბუთი იმაყოს, რომ მან აქ ლავროვის ერთ დიდ წინააღმდეგობაზე მიგვითითა. ამით დაათავა მიხამ, უკანასკნელ სიტყვებს რომ ყური მოეკარი, გონს მოველ, გაემხიარულდი, გული დამიშვიდდა, მხოლოდ ეგნატეს ჯერ ისევ უკმაყოფილოდ ვუყურებდი. მინდოდა მისთვის კიდევ რამე მწვავე სიტყვა მეთქვა, მარა თავი შევიკავე და აღარაფერი ვთქვი.

ეგნატე კი წამოვარდა, კისერი წაიგრძელა და თითის აწევით და გაბრაზებით სთქვა: ვინც რაედენის აზრისაა, იმას ჩვენს წრეში აღდგილი არა აქვს.

ამ სიტყვებმა კი მოთმინების ძაფი გაგლიჯა და თან გული ამიჩუყა: ეგნატესგან ასეთ გამეტებას არ მოველოდი.

— კარგი, — ვთქვი აღელვებულმა და თვლებზე ცრემლები დამეკიდა. — რახან ეგრეა, მშვიდობით ბრძანდებოდეთ. ქუდი დავიხურე და კარებისკენ გავემართე.

— მოიცა კაცო, სად მიდიხარ! — მითხრა ისიდორემ და წამომეწია, ჩამჭიდა მკლავში ხელი და მომაბრუნა.

— კარგი ეხლა, რაედენ! ხომ იცი ეგნატე ნერვებაშლილია და უნდა დაუთმო. სად მიდიხარ! შენ რომ წახვიდე ჩვენ კი გაგიშვებთ? — სთქვა მიხამ.

ისევ გულზე მომეშვა, ამხანაგების დაშორება დაშენა და მოებრუნდი. მაგრამ ეგნატეს პირისპირ ველარ უყურებდი: არც მძლევარება, არც მტრობა,

არც გმობა არ იყო, მარა საშინელ უკმაყოფილობას კი ვგრძნობდი, დავჯექი, მაგრამ წამოსვლისას ეგნატესკენ არც კი მიმიხედია. გულმა არ გასცა ნება.

მეორე დღეს სასადილოში შევხვდით ერთმანეთს. მას მოესწრა და პატარა ცალკე სასადილო მაგიდას მისჯდომოდა და კერძს ელოდა. მე ვეძებდი რაღაც, მანამდე კი ყოველთვის ერთად ვსადილობდი, ჩვეუარე, მარა ჩემად ჩავლა მაინც ვერ მოვახერხე და „გამარჯობა“ ჩავილაპარაკე. ეგნატემ სამაგიერო არ მითხრა. ამან კიდევ უფრო დამწყვიტა გული: „დამეკარგა საუკეთესო მეგობარი და ხელმძღვანელი“, — გავიფიქრე მე თავზარდაცემულმა და გულში თითქო ძარღვი გაშიწყდა.

— რა არის, ეგნატე ხმას რომ არა მცემს? — ვუთხარი ისიდორეს გულდაწყვეტით და ვიდრე პასუხს მივიღებდი, დაუმატე: — უთხარი, ეს არ გეკადრებათქვა. მე ჩემს აზრს ვიტყვ, და თუ შემცდარი ვარ, დამაჯეროს და ჩემს შეცდომას ვალიარებთქვა.

— მაგას შენ ნუ ჯავრობ. ეგნატემ ასე იცის. არ გახსოვს რას ეუბნებოდა მიხას, როგორ ლანძღავდა და მერე კი ბოდის იხდიდა? მარა მე მაინც ვეტყვი, — შეშვირდა ისიდორე.

ამის შემდეგ ეგნატეს ისევ სასადილოში შევხვდი პირველმა მან მითხრა „გამარჯვება“ და როცა ნასადილევი კარებში გამოვდიოდი, თითქო ამას ელოდა, ისიც წამოდგა, დამეწია და მითხრა: — წამოდი ჩემთან, საქმეზე მინდა მოგელაპარაკო.

მე გავეცი, გაღებარდა, რომ ეგნატემ ასე მალე მოიბრუნა გული.

— შენ სხვაფერ არ იდიქრო, — დაიწყო ზგაში ეგნატემ — იმიტომ კი არ დაგემღვრე, რომ შენ გამცირებდე. შენი წყენა სულაც არ მქონია გულში. მე ვხედავ, რომ შენი აზრის კაცი ჩვენი საქმისთვის არ გამოდგება, ამიტომ საჭიროდ დავეინახე დროზე გაგეწყვიტა კავშირი. ახლა თუ გინდა, რომ მაგაზე ვიკამათოთ და მე დაგემტკიცო, რომ ეს შეცდომაა, ძალიან კარგი, ვილაპარაკოთ, ვიმსჯელოთ და რა გამოვა დავინახავთ.

მის ლაპარაკში მე შერიგების კილო მომესმა და ასე მესმოდა იმიტომ, რომ შერიგება მინდოდა. ორივეს დაგვეტყო, რომ მსჯელობა და კამათი მხოლოდ საბაზად გვინდოდა იმისთვის, რომ შევრიგებულიყავით. „შერიგება ორივეს გულით გვინდა“ — ვუიქრობდი მე, — მაგრამ აზრები ძუ ვერ შევათანხმეთ, რა მოხდება მაშინ?

და რადგან შერიგება ძალიან გულით გვინდოდა, აზრთა შეთანხმებაც მართლაც იდვილად მოხდა. ის დამეთანხმა, რომ ნების თავისუფლება არ არსებობს და ყველა იმას ჩადის, რაც შეუძლია ქმნას. მე კი დავეთანხმე, რომ საზოგადო მოღვაწე თავის მოქმედებაში საზოგადოებრივი წინმსვლელობის და პროგრესის ინტერესებით უნდა ხელმძღვანელობდეს.

ჩვენს მსჯელობაში ახლა აღარ ჰქონდა ადგილი ცნებებს: ბრალს, დანაშაულებას, ვალდებულებას და პასუხისმგებლობას.

— ეგნატე, — შევძახე მე სიყვარულით — არ ყოფილა ჩვენ შორის უთანხმოება!

— რადენ, — მომიგო მან ისეთივე — სიყვარულით, — ამიტომ არცაა ჩვენს შორის უკმაყოფილება!

(გაგრძელება იქნება)

ბარონ ბიბინიშვილი

კ ა მ ე

თავი 23

ცხელ კვალზე

ასე მოხდა, დღისით, ყველას თვალწინ, საგანგებოდ დაცული და დაბოროტ-
ლებული ტერორისტის განსაცდელთა გაცეცევა. ამ ამბავს ერეწის მოედნის ექს-
პროპრიატორი ნაკლები შთაბეჭდილება არ მოუტანია. პოლიცია და ქანდაკებია
სრულიად დაიბნენ. შეიქნა უგზო-უკლოდ მიმალული კამოს ძებნა. ახლა უკვე არა
მარტო პროკურორი და გამომძიებელი, არამედ საერთოდ მთელი ხელისუფ-
ლებაც მიხვდა, რომ კამო მათ რამდენიმე წლის განმავლობაში ასულელებდა. აი
ერთ-ერთი დოკუმენტი, რომელიც ახასიათებს ობრანკის უმწეო დრტვივას უშუა-
ლოდ კამოს გაქცევის შემდეგ, — შემთხვევით დაპატიმრებული, სრულიად უდა-
ნაშულო მცხოვრების დაკითხვის ოქმი:

„მე, ივანე გლაზუასძე ქვეშაძე ვარ მნ წლისა, მართლმადიდებელი. ჩემი წო-
დება — ტფილისის მღაბით მოქალაქე. ვცხოვრობ ქ. ტფილისში, მატერიალური ქ.
სახლი № 4. მოცემულ კითხვებზე უპასუხებ: მაქვს საკუთარი სახლი მატერიალურ
ქუჩაზე და გარდა ამისა ვიღებ საიჯარო სანარდო სამუშაოებს. ჩემს მიერ ნა-
ხულ სიმონ ტერ-პეტროსიანცის ფოტოგრაფიული სურათის გამო ვაცხადებ, რომ
ეს კაცი მე არასოდეს არ მინახავს, არც მისი გვარი ვიცი და არც ერთხელ
ჩემს სიცოცხლეში არ შევხვედრივარ მას. აგრეთვე ეს კაცი არასოდეს არ შე-
მოსულა ჩემს სახლში, ყოველ შემთხვევაში მე არ მინახავს ეს. ეს ჩვენება წამი-
კითხეს და დასამატებელი არაფერი მაქვს.

ხელმოწერა ქართულად.

ქანდაკეთა კორპუსის განყოფილება

როტმისტრი როზალიონ-საშალსკი.

საქმეს, რაღა თქმა უნდა, კურონებშიც დაერთო. სისხლის სამართლის
სამძებროს ორგანოების ტრადიციის თანახმად ფეხზე იქნა დაყენებული პოლი-
ცია კამოს სამშობლო ქალაქ გორში, რომელთანაც, აქვე უნდა ითქვას, კამოს
არავითარი კავშირი არ ჰქონდა. თუ ციხეში სულიერი წონასწორობის დამკარ-
გველი სისხლის სამართლის დამნაშავენი გარბიან ხოლმე „შინისკენ“ — სრუ-
ლიად რეგვენობა იყო იმის ფიქრი, რომ იმასვე ჩაიდენდა გამოცდილი, დასაე-
ლეთის საზღვრის გზის კარგი მცოდნე რეკოლუციაონერი. მაუხუდავთ ამისა

გორის ბრძენი ქალაქის მოურავი ატყობინებს ხელისუფალთ წინაშე თავის „ღრმა“ დაკვირვებას მისადმი „რწმუნებულ“ ქალაქის შესახებ და ბოლოს მიხრწნილ დედაბერს კამოს ბეზიას ჟღერებს მუშტს.

შ. ს. ს.

ტფილისის პოლიცმე-
ისტერი.

1911 წ. 31 აგვისტო
№ 60

ეროვნული
გინჯი

სრულიად საიდუმლოდ
სახარაფოდ.

ტფილისის საგუბერნიო ელდარმთა
სამმართველოს უფროსს.

ქ. ტფილისის მე-7 ნაწილის უბნის ბოქაულმა ამა აგვისტოს 31 პატაკით მიცნობა, რომ წამდენივე დღით ადრე ტერ-პეტროსოვის გაქცევამდე ტფილისში მცხოვრები მისი ნათესავები ერთბაშად წავიდნენ ქ. გორს, საიდანაც მალე დაბრუნდნენ; 3—4 დღის შემდეგ კი გაგცევა მოხდა. სახელდობრ რა საჭიროებისთვის წავიდნენ ქ. გორში ტერ-პეტროსოვის ნათესავები, ბოქაულმა დავიდოვმა ვერ გამოარკვია, მაგრამ საქმის ვითარების მიხედვით ის ფიქრობს, რომ ეს მათ ქნეს გაგქცევის გეგმის მოსამზადებლად, რადგან ქ. გორში ტერ-პეტროსოვს მრავალი ნათესაობა ყავს, სხვათა შორის, იქ ცხოვრობს მისი ბებია კეკე აივაზოვისა. უკანასკნელი კამოს გაქცევამდე მუდამ ქ. გორში ცხოვრობდა ანა დავიდოვას სახლში, მდინარე ფშანის ახლო, მაგრამ გაქცევის დღეს რატომღაც ამ სახლიდან სხვა უბანში გადავიდა, რადგან ალბად ფიქრობდა, რომ პოლიცია ტერ-პეტროსოვის ძებნის დროს ჩხრეკას მოახდენდა მისი ახალი ბინადრობის ადგილას და არა ძველ ბინაზე—დავიდოვის სახლში, რაც მართლაც ასე მოხდა. წამდელით კი ქ. გორში გაფრცელებული ხმების მიხედვით ტერ-პეტროსოვი გაქცევის შემდეგ დავიდოვას სახლში იმალებოდა; ამ სახლის საიდუმლო ფარულ სარდაფებში ძალიან ადვილია დამალვა, აქედან ვითომ მდ. ფშანზე უნდა იყოს საიდუმლო გასასვლელი, სადაც იმ სახლში მყოფს თავისუფლად შეუძლია დამალვა ჩხრეკის მოხდენის დროს. სახლის პატრონი დავიდოვას ქალი კი, როგორც მატერიალურად დაინტერესებული, უსათუოდ დათანხმდებოდა, რომ ტერ-პეტროსოვი მის სახლში დამალულიყო.

ამ ბრძნულმა მოსაზრებებმა, რასაც ვიწველია, ჩხრეკა გამოიწვია.

ტფილისის საგუბერნიო

ელდარმთა სამმართველოს

უფროსის თანაშემწე

ახალციხის, ახალქალაქის და

გორის მაზრებში.

1911 წ. 2 სექტემბერი,

№ 1261

ქ. ტფილისი.

ამიდა გაუწყებთ საიდუმლოდ, რომ ამა რიცხეს გათენებისას ქ. გორში მე გავეჩრდიე ანა იოსების ასულის დავიდოვას სახლი, სადაც 14 თუ 15 გასულ

ავვისტომდე ცხოვრობდა კეკე აივაზოვა, საფაქრო ქუჩაზე მდებარე სახლი № 6, სადაც ამ ეამად ცხოვრობს კეკე აივაზოვა, და ოქონობის ქუჩაზე მდებარე სახლი № 6, სადაც ბინადრობს გაქცეული ტერ-პეტროსოვის მამა, ვერსაქ ნეფტისის ტერ-პეტროსოვი, აგრეთვე ყველა საეზოო შენობები, რომელთაგანაც ავსებს ხსენებულ სახლებს, და იქ სულით ივადმყოფთა განყოფილებიდან გაქცეული ტუსალი ტერ-პეტროსოვი არ იქნა აღმოჩენილი.

მოგახსენებთ, რომ ქალაქ გორში ხმები დადის, ამეამად გაქცეული ტერ-პეტროსოვი სადაც უცხოეთში იმალებოა.

როტნისტრი როზალიონ-საშალსკი.

ტფილისის სამძებრო განყოფილების უფროსმა მაძებარ ძალებს მიმართა კამოს აღმოსაჩენად. აი ნაწყვეტი მისი დღიურიდან:

„მე, სხვა მოხელეებთან ერთად, მაძებარი ძალები წამოვიყვანე. დავასუნიეთ მათ ტერ-პეტროსოვის ნივთები და წავედით სამძებნელად.

ძალებმა ჯერ მიაშურეს „კრუეკის“ ბაღს კიროშნის ქ. (ახლა ეორესის ქუჩა), შემდეგ „კრუეკის“ ქიშკარში გავიდენ ქუჩაში და შეუხვიეს მარცხნივ და გაემართენ ვერის ზიდისკენ, შემდეგ მარჯვნივ სანაპირო ქუჩაზე, მივიდენ რეალური სასწავლებლის ახლად აშენებულ შენობამდე და უკან დაბრუნდენ. მეორე ძალებმა გაიარა მდ. მტკვრის ნაპირზე, მაგრამ საერთოთ ძალები მტკიცედ და დაჯერებით ვერ მიდიოდენ, ეკუთბოდათ სწორი გეზი არ ჰქონდათ აღებული“.

ნამესტნიკის კანცელარიის საგანგებო განყოფილებამ 1911 წ. 3 საქტემბერს 1244 ნომრით შემდეგი ცირკულარი დაგზავნა:

„ცირკულარულად. საიდუმლოდ. ბბ. გუბერნატორებს, ბაქოს გრაიდონაილნიკს. კავკასიის მხარეთა და ცალკე ოლქთა უფროსებს, საგუბერნიო, საოლქო და სარკინისგზო ეანდარმთა სამმართველოების უფროსებს, ტფილისის და ბაქოს დამცველ განყოფილებათა უფროსებს და ბათუმის, ეკატერინოდარის და კავკავის სამძებრო პუნქტების გამგეებს.

ა/წ. 15 ავვისტოს, ტფილისის მიხეილის საავადმყოფოს ფსიქიატრულ განყოფილებიდან გაიქცა ტფილისის გუბერნიის ქ. გორის მეშანინი, პასუხისგებაში მიცემული, პატიმარი სიმონ არშაკისძე ტერ-პეტროსიანი.

გატყობინებთ რა ამას, კანცელარია მ. ი. უ. კავკასიის ნამესტნიკის თან. აღ. დავალებით, სხხოვს თქვენს..... მოახთინოთ განკარგულება დასახელებული ტუსალის მოსამძებნად, უკეთუ აღმოჩნდება, დაატუსალოთ იგი და აცნობოთ ამის შესახებ ტფილისის გუბერნატორს და ნამესტნიკის კანცელარიის საგანგებო განყოფილებას.

გაქცეულის ნიშნები: 30 წლის, შუა ტანის, შავგერიმანი, ლაწვის ძვლები წინწამოწეულია, ერთი თვალის (ვკონებთ მარცხენა) რქიან გარესზე ყუშპარის ნამსხვრევისაგან თეთრი ლიბრი, ხშირი წვერი, დიდი უღვაშები“.

დაიწყო დაკითხვა იმ ზედამხედველების, რომელნიც უშუალოდ ადევნებდენ თვალყურს კამოს. აქ საბოლოოდ გამოიჩევა, რომ კამოს შესახებ პროკურატურის, სამხედრო სასამართლოს, ეანდარშერის და ექიმების ორმაგ წარმოდგენას სავსებით შეესაბამებოდა მისი ყოფაქცევის ორმაგობა. მოსამსახურე ნესტერენკომ აჩვენა:

„ტერ-პეტროსოვი ხანდახან გველაპარაკებოდა ხოლმე. ის ღიჯობდა, გასაგებად, გონიერულად, ჩვენ მას სრულიად არ ვთვლიდით შეშლილად“.

ზედამხედველი გრიგორიევი ბანს აძლევდა ნესტერენკოს: „ტერ-პეტროსიანთან მეც მიხდებოდა ლაპარაკი; ის ლაპარაკობდა გონიერად, სრულყოფილად, ამბობდა. მხოლოდ პირველად ურევდა ცოტას, მერე კი დაანება თავი“.

ზედამხედველი კახეთელიძეც ამავე აზრისა იყო: „ტერ-პეტროსიანმა იცოდა ქართული, მე ხანდახან ველაპარაკებოდი მას. საერთოდ ნაბრძანები მქონდა გამომეწვია ხოლმე სალაპარაკოდ. მე ვაძლევდი მას გაზეთებს, შემდეგ ვეკითხებოდი წაკითხულის შესახებ და ის ნათლად მიაგებოდა შინაარსს.“

იგივე აჩვენა მოსამსახურე კრასნიშვი: „ჩემთან ტერ-პეტროსიანს დამშვიდებით ექირა თავი ხშირად კითხულობდა წიგნებს, გაზეთებს“.

სამძებრო განყოფილებებს უფროსმა წამოაყენა ამხ. კამოს გაქცევის განსაკუთრებული ვერსია. ჯერ ერთი, მას ვერ წარმოედგინა გაქცევის შესაძლებლობა ფსიქიატრიული განყოფილების თანამშრომლების დაუხმარებლად. მერე გარე პოლიციის გასამართლებლად ის იგონებდა რაღაც შეთქმულობის მზგავს ამბავს, მრავალი პირის მონაწილეობას, დამნაშავეის გაპარებას, განზრახ ხელისუფალთათვის მომხდარი ამბის შეუტყობინებლობას. ამიტომ მისი 24 აგვისტოს პატაქს ტფილისის პოლიცემსტერიისადმი აშკარა დაბეზლების ხასიათი აქვს.

ზ. ს. ს.

ტფილისის სამძებრო

განყოფილების უფროსი.

1911 წ. 24 აგვისტოს

№ 2713

ქ. ტფილისი.

საიდუმლოდ საკუთარ
ხელში.

მის მაღალკეთილშობი-
ლებას

ბატონ ტფილისის პო-
ლიცემისტერს.

პატაკი.

თქვენი მაღალ კეთილშობილების განკარგულებით მოხდენილი გამოძიებით შეშლილთა განყოფილებიდან ტუსაღის სიმონ არშაკისძე ტერ-პეტროსიანის გაქცევის საქმის შესახებ გამოიკვია შემდეგი: ხსენებული ტერ-პეტროსიანცი თავიდანვე, ე. ი. 1910 წ. 21 დეკემბრიდან გაქცევამდე ბორკილ-გაყრილი იყო და მოათავსეს ხსენებულ საავადმყოფოს შპაგთა განყოფილებაში, სადაც ერთმანეთზე მოყოლებით რვა საკანია და თითოში თითო ავადმყოფია. დასახელებულ საკანთა კარები, როგორც შიგნით საერთო კარიდორში გამოდის. საგანგებო შინაგანი მექანიკური ბოჭლომებით იკეტება, ბოჭლომები კი მხოლოდ გარედან იღება განსაკუთრებული სამკუთხიანი გასაღებით (სარკინისგზო კუპეების მზგავსად). გასაღებს ინახავენ დარაჯები, რომელნიც ამ განყოფილებას იცავენ. ტერ-პეტროსიანის საკნის კარები კი, როგორც აღმოჩნდა, იშვიათად იკეტებოდა, ხოლო მცველების ჩვენებით თითქმის არასოდეს არ იკეტებოდა, ხოლო დანარჩენი საკნები, სადაც მოთავსებული იყვნენ ავადმყოფები, მუდამ იკეტებოდა და იხსნებოდა მხოლოდ საჭიროებისამებრ. ავადმყოფთა საკნების ფანჯრები გამოდის ეზოში, ხოლო კარიდორის და ფეხისადგილის საპირფარეშოს ფანჯრები—მდ. მტკვრის ნაპირას ხუთი არშინის სიმაღლეზე; ამასთან ყველა

ფანჯრები გამაგრებულია რკინის რიკულებით. საპირფარეშოს ფანჯრის რკინე-
ბის ქვედა ნაწილი ოთხ ადგილას არის გადაჭრილი ქლიბით, ამასთან გადახერ-
ხილი რკინები, ძველია. ეს გვაფიქრებინებს, რომ გაქცევა დიდმა ხანამ წარუდებო-
და, ხოლო გადახერხილი ნაწილები რომ არავის შეემჩნია, გარედან პურის გუ-
ლით იყო წაყხებული. ეს მუშაობა, აგრეთვე გაძრომა ფანჯრის გადახერხილ რკი-
ნებში ერთს არავითარ შემთხვევაში არ შეეძლო, ამასთანავე ეს შეუძლებელია
შენიშნული არ ყოფილიყო, როგორც გაქცევის ისე რკინების ხერხეის დროს,
რადგან საპირფარეშოდან გასასვლელია ფეხისადგილში, ამის გამო თითქმის გა-
ნუწყვეტელი მოძრაობაა ხსენებულ საპირფარეშოში, სადაც აგრეთვე მოთავსე-
ბულია საერთო პირსაბანი. გაქცევის დღეს ტერ-პეტროსიანცი ჩვეულებრივ გა-
მოვიდა საკანიდან ნაშუადღევს ოთხი საათის დასაწყისს ფეხისადგილში გას-
ვლის საბაბით. ის შეეცადა საპირფარეშოში მცველის უდანოვის და ზედამხედ-
ველის გრიგორიევის თანხლებით, იქ გაიხადა საავადმყოფოს ტანსაცმელი. ხა-
ლათი, ნიფხავი და წინდები, გადაძვრა ფანჯრის გადახერხილ რკინებში და გა-
იქცა მტკვრის ნაპირებზე ვერის ხიდისკენ. მაგრამ ბორკილებში გაქცევა ყოვ-
ლად შეუძლებელი იყო, ამიტომ უნდა ვიფიქროთ, რომ ბორკილებიც იქვე იყო
მოხსნილი და გადაგდებული ანდა გადამალული, ამასთან თავის მონაწილეობის
დასამალავად ზედამხედველმა გრიგორიევმა და დარაჯმა უდანოვმა ნიფხავი და-
მალეს საპირფარეშოდან სრულიად განცალკევებულ სააბაზანო ოთახში; ხალათი
საკანშია შეტანილი იმავე პირების მიერ. ის თოკი, რომლითაც ტერ-პეტროსი-
ანცი დაეშვა ფანჯრიდან, ნაწილობრივ მიხმულია რკინებზე ზევით, ხოლო დარ-
ჩენილი ნაწილი იმავე გრიგორიევმა ჩამოიღო და დამალა ნიფხავთან ერთად.
გაქცევის შესახებ, რომელიც ოთხ საათამდე მოხდა, გრიგორიევმა და უდანოვმა
თავის უახლოეს უფროსებს და პოლიციას შეატყობინეს მხოლოდ დაახლოებით
საღამოს ექვს საათზე. ამნაირად ადამიანისტრაცია მოკლებული იყო საშუალებას
თავის დროზე დასდევნებოდა გაქცეულს, რის გამო უკანასკნელი არ იქნა შეპყრო-
ბილი, მიუხედავად პოლიციის მოხელეების ენერგიული ზომებისა. აგრეთვე გა-
მორკვეულია, რომ მორიგე დარაჯებს და ზედამხედველებს, მორიგეობის დროს,
უფროსები არ ამოწმებდნენ; არც აგრეთვე საერთოდ ავადმყოფებისათვის და კერძოდ
ტერ-პეტროსიანცისთვის მიტანილი სანოვავი იშინებოდა. ტერ-პეტროსიანცის-
თვის დარაჯებს მოჰქონდათ მაგარი სასმელები ბოთლებით, როგორც მაგ. ღვი-
ნო, არაყი და ლუდი. ყოველივე ამას ტერ-პეტროსიანცი დარაჯებთან ერთად
სვამდა სააბაზანო ოთახში. ასეთივე ქეიფი იყო გამართული გაქცევის დღესაც.
იმავე დარაჯებს ჰგზავნიდა ტერ-პეტროსიანცის დავალებით ზედამხედველი გრი-
გორიევი, ტერ-პეტროსიანცის დებთან ბინაზე სხვადასხვა მინდობილობის შე-
სასრულებლად. საზოგადოთ ტერ-პეტროსიანცი განყოფილებაში თავს სრულიად
თავისუფლად გრძნობდა, ხოლო მცველების თქმით ტერ-პეტროსიანცი არ იყო
გიჟი, "შეშლილი", ამიტომ მას ჯანმრთელად თვლიდნენ და სრულ თავისუფლებას
აძლევდნენ. შემოხსენებულის მიხედვით ტერ-პეტროსიანცის გაქცევაში ზედამხედ-
ველი გრიგორიევის და დარაჯების უდანოვის და ბრაგინის მონაწილეობა
შუქველად დამტკიცებულია გამოძიებით; ამასთან უკანასკნელი მათგანი, ბრაგი-
ნი, ჯერ კიდევ ტერ-პეტროსიანცის გაქცევის წინააღმდეგ დღითი და ღამითი ზეგებულების

მოიზებებით საავადმყოფოდან წავიდა სადღაც, დაიშალა და დღემდე დღემდე მოკბნილი არ არის. ზედამხედველი გრიგორიევი და დარაჯი უდნოვი გამოძიებისას გადაეცემა ტფილისის საოლქო სასამართლოს საგანგებო სამსახურის ბელს რუსანოვს, რომელმაც ისინი თავის დადგენილებით დააპატიმრა და გაგზავნა მეტეხში. ზემოთაღნიშნულის შესახებ მოგვასწავნებ თქვენს მაღალკეთილშობილებას, ნამდვილს ხელს აწერს: სამსახური განყოფილების უფროსი გაგიგევი.

შემდგომ ეტაპზე დაბლიდან მაღლა — პოლიცემისტრიდან გუბერნატორამდე ეს მოხსენებანი იმავე მატეზდარ ხასიათს ატარებენ. პოლიცემისტერი ბრალს სდებს ექიმს ორბელს, საავადმყოფოს წესებს, ზედამხედველებს და მოსამსახურეთ — და იმეორებს ვერსიას თათქო კამო ფსიქიატრულ განყოფილებასთან სამსახურით დაკავშირებულ პირთა დახმარებით გაქცეულიყო. მხოლოდ მოსამსახურე ბრაგინის ჩვენება აძლევს ხელში ჟანდარმერიას გზის საჩვენებელ ძაფს კამოს გაქცევის ნამდვილი მონაწილეთა და დამნაშავეთა აღმოსაჩენად.

კამოს ძებნა შეწყდა მხოლოდ სამი თვის შემდეგ, როდესაც დამცველმა განყოფილებამ მიიღო საავადმყოფო ცნობები გაქცეულის პარიზში ჩასვლის შესახებ. საზღვარგარეთ კამოს წასვლა ამხანაგებმა მოაწყო, მაგრამ ამ საქმის დეტალებში ჩვენ უკვე ეხებათ თვით კამოს დამახასიათებელ შტრიხებსაც. საავადმყოფოდან გაქცევა მოხდა უმარტავეს საშუალებათა გამოყენებით. ეს სიმარტივე იყო წარმატების ერთერთი ნამდვილი საწინდარი და უტყუარი პირობა. გემში ჩაჯდომას თვით კამო აწუხებ, რა თქონისაც იყენებს, მასკარადს რომელშიაც გრძნობთ კამოს ჩვეულებრივ დაცნეას მოწინააღმდეგის მიმართ და კონსპირაციის ოსტატურ თამაშს.

კამო გაქცევის რამდენიმე ხნის შემდეგ ერთი ამხანაგი ბათომში წავიდა, აქ მან ამხანაგი საღირაშვილი, ინახულა რომელსაც დიდი კავშირი ჰქონდა უცხო მეზღვაურებთან. ერთერთ მეზღვაურთან მან მოაწყო საქმე და დაბრუნდა ტფილისში კამოს წასაყვანად. ამხ. ბუდუ მდიენის თხოვნით ნაცნობმა პარიკმახერმა კამოსათვის გააცეთა საკუთარი პარიკი. უღვაშები შეიღება, ჩაიცვა სამსახურელობა ფორმის ტანსაცმელი, და ამგვარად მორთული გაემგზავრა მცხეთაში ველოსიპედით, ველოსიპედი წინდაწინვე იყო მომზადებული საქართველოს სამხედრო გზაზე. ამხანაგება კამოს ყ. ბოხოჩიანის თამბაქოს ფაბრიკისთან უცდიდნენ, ბუდუ მდიენმა, მისმა ცოლმა და რამდენიმე ამხანაგმა გამოაცილეს კამო ველოსიპედამდე, რომ თვალა აეხეიათ ხელისუფალთათვის. ორი ამხანაგი რკინის გზით გაემგზავრნენ. ერთ მათგანს (ბაქუა კუპრაშვილს) ველოსიპედი უნდა წამოედო უკანვე მცხეთიდან ტფილისში.

კამო უნდა დამალულიყო ხრამში, მცხეთის რკინის გზის სადგურას მარცხნივ და ამხანაგების მოსვლისთვის უნდა ეცადა. და აი, გაჩერდა თუ არა მატარებელი, კამო გამოდის ჩირაგებიდან. ამხანაგები ხედებიან მას და შეყბოთ მეორე კლასის ვაგონში. ეს მოხდა 16 სექტემბერს. ამ დღეს მოკლეს სტოლიპინი. „მე შეურაცხოვლა ვარ, რომ სტოლიპინი მოკლეს“ — ეუბნება ამხანაგს კამო ვაგონში. მის გაკვირვებაზე კამო განმარტავს... „რადაც უნდა დამჯდომოდა მე. მინდოდა მისი მოკლული“.

ბათომში კამო გაჩერდა ამხ. ანეტა სულაქველიძისთან. გემი წავიდა მეორე თუ შესაბამე დღეს, თვითონ კამოს წასვლის მომენტის შესახებ ამხ. ა. სულაქველიძე

შემდეგს გვიამბობს: „გვმზე კამოს ყველანი უყურებდნენ როგორც თურქს რომელიც სამშობლოში მიემგზავრებოდა. მას თან ჰქონდა სათანდო პასპორტი. მაგრამ შესაძლო იყო ხელი შეეშალა ერთ გარემოებას, რომელსაც ვერც შევხვდით. ეს იყო ბისტი თვალზე, მის ხელში გამსკდარი ყუმბარის კაპსული. ის იყო თუნდაც რამდენიმე საათით, ამ ბისტის შენიღბვა. ეს მოაწყო თვალის ექიმმა შატილოვმა. მან შეუღებდა კამოს თვალი. და აი კამო თურქულ ტანისამოსში გამოწყობილი, რომელიც მართლა ჰგავდა თურქს, შევიდა გვმზე. პოლიციამ, რომელმაც გვმი გაჩხრიკა წასვლის წინ, არ მიაქცია ყურადღება ვიღაც თურქს. გვმი ნელნელა შორდებოდა ნაპირს. კამო უკვე გადარჩენილი იყო“...

თავი 24.

გაქცემის ორგანიზატორების შეაყრობა

კამოს გაქცევის შემდეგ ოზრანკამ დაუყონებლივ გაჩხრიკა მისი დები — ჯავაირა, არუსია და სანდუბტა. თუმცა, — ოქმის ენით რომ ვთქვათ, — მათთვის „არაფერი საწინააღმდეგო და საძრახისი არ უნახავთ“, მაგრამ ამან ვერ იხსნა დაპატიმრებისაგან ორი მისი უფროსი და. განსაკუთრებულ ყურადღებას იწვევდა ჯავაირას პიროვნება. ქანდარმერია მას ან მძიმე ადმინისტრატიულ სასჯელს უმზადებდა ან, თუ მზილება საცმარისი იქნებოდა, პროცესს. საგუბერნიო ქანდარმთა სამართველოს საქმეებში ჩვენ ჯავაირას წარსულის შესახებ ვკითხულობთ საბრალოდებლო მასალების შემდეგ ნაჯუმს:

ცნობა № 4.

იმ მიმოწერის დასართავად, რომელიც წარმოებულა, სახელმწიფო დაცვის დებულების 27 მუხ. მიხედვით, შემდგომ პირთა მიმართ:

1.

2. გორის მდებო შოქალაქე ჯავაირა არშაქის ასული ტერ-პეტროსიანცი, 25 წლის.

11. ჯავაირა ტერ-პეტროსიანცი, 1907 წლის სააგენტურო ცნობების მიხედვით გყუთენის ბოლშევიკების ადგილობრივი სოციალდემოკრატიული ორგანიზაციის წევრთა რიცხვს, ეწეოდა აგიტაციას, შინ ინახავდა არალეგალურ ლიტერატურას. მეთვალყურეობით დამტკიცებულია მისი კავშირი ნატალია პავლენკოსა და ელისაბედ გორინასთან, რომელთა ბინა ქ. ტფილისში წარმოადგენდა ადგილობრივი სოციალ დემოკრატიული ორგანიზაციის „ენტელიგენტურ მოღვაწეთა შესახედრ ადგილს; ამიტომ ტერ პეტროსიანცი პარტიის სხვა მოღვაწეებთან ერთად გაჩხრიკილ იქმნა იმავე წელს, რასაც შედეგი არ მოჰყოლია.

ტერ-პეტროსიანცის თვალყურის დევნების დროს 1907 წლის 5 ივლისს მოკლული იქნა ფილერი კოროტკოვი, ამასთან მკვლელი აღმოჩენილი არ იქნა და საქმე მოისპო სისხ. სამ. წარმ. დებ. 277 მუხ. თანახმად.

1911 წლის სააგენტურო ცნობების მიხედვით შესწავლთა განყოფილებიდან გაქცეული სიმონ ტერ-პეტროსიანცი დაიშალა თავისი დის — ჯავაირა ტერ-პეტროსიანცის და დეიდას ქმრის გეორგ ბახჩიევის დახმარებით.

ბახჩიყევის და დების ტერ პეტროსიანეების ნიშნების გამოსარკვევად ამა წლის 19 აგვისტოს ღამით ისინი გაჩხრეკილ იქნენ, რასაც შემდეგ მოჰყოლია.

გენერალ-ლეიტენანტი

ტფილისის საგუბერნიო ეანდარმთა სამართველოს უფროსის მაგიერ როტ-მისტრი: როზალიონ-საშალსკი. № 20963.

1911 წ. 2 ოქტომბერი, ქ. ტფილისი.

შეპყრობილი იქნა აგრეთვე სხვა მრავალი პირი, რომელთაც არაფერი საერთო არ ჰქონდათ კამოსთან. მოვიყვანოთ რამდენიმე დოკუმენტი, რომელიც ამ პირთა დაქერას ახასიათებს. პირველი ეხება ამხ. ვასო არეშიძეს, რომელიც ორჯერ დაისაჯა ვითომდა კამოსთან კავშირის დაქერისთვის.

ცნობა № 7.

დასართავად მიმოწერისა ტფილისის მეშჩანინის ვასილ იოსებისძე არეშიძის შესახებ. 23 წლისაა. მიღებული ცნობების მიხედვით აღმოჩნდა, რომ ვასილ არეშიძე, 1908 წლის სააგენტურო ცნობების თანახმად, ეკუთნოდა ტფილისის სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის მეშვიდე რაიონის წევრთა შემადგენლობას და მონაწილეობას იღებდა 250.000 მანეთის გაძარცვაში ერევნის მოედანზე, რისთვისაც დაპატიმრებული იყო. 1908 წლის 26 ივნისს, ჩაბმული მიმოწერაში სამხედრო წესების ძალით და გადასახლებულ იქნა ვოლოგდის გუბერნიაში პოლიციის აშკარა ზედამხედველობის ქვეშ ორი წლის ვადით.

ამა წლის ზაფხულში არეშიძე ისევ გაჩნდა ქ. ტფილისში და, სააგენტურო ცნობების მიხედვით, მისი და სხვა პირების დახმარებით 1911 წლის 15 აგვისტოს მიხეილის საავადმყოფოდან გაიქცა სიმონ ტერ-პეტროსიანცი, რომელსაც ბრალდება 250.000 მანეთის გატაცება ერევნის მოედანზე, რისთვისაც არეშიძეს ამა წლის აგვისტოში დაენიშნა გარე-მეთვალყურეობა.

ამა წლის 19 აგვისტოს არეშიძე დაიპირეს ტფილისის საქალაქო პოლიციის ოხელეებმა, როგორც თვითნებურად დაბრუნებულა და ისევ ვიატკის გუბერნიაში გადასახლეს ტფილისის დრ. გენერალ-გუბერნატორის დადგენილების თანახმად.

ტფილისის საგუბერნიო ეანდარმთა სამართველოს უფროსის მაგიერ როტ-მისტრი: როზალიონ-საშალსკი. № 21961

1911 წ. 19 ოქტომბერი.

ქ. ტფილისი.

ტფილისის ეანდარმთა სამართველოს უფროსია 26 სექტემბრის საიდუმლო „რაპორტი“ მოწმობს, რომ იყო ცდა შეექმნათ გაქცევის ხელისშეწყობაში ბრალდებულთა რაც შეიძლება ფართო წრე, იგი ახასიათებს დამცველი განყოფილების მუშაობის მეთოდებს.

ტფილისის საგუბერნიო
ქანდარმთა საშართველოს
უფროსის მაგიერ.

1911 წ. 6 სექტემბერი.

№ 1049

ქ. ტფილისი.

გასული აგვისტოს 17-ს მიღებულ სააგენტურო ცნობების გამო, რომ ა/წ 15 აგვისტოს მიხეილის საავადმყოფოს ფსიქიატრულ განყოფილებიდან გაქცეული, 1907 წ. ერევნის მოედანზე 250,000 მან. გაძარცვის მონაწილე სიმონ ტერ-პეტროსიანცი იყოფება ქ. ტფილისში პასპორტის მიღების დაგვიანების მიზეზით და რომ პეტროსიანცმა ტფილისში უნდა დაჰყოს ორი დღე, ხოლო შემდეგ წავიდეს საზღვარგარეთ, — დაწესებულ იქნა გაძლიერებული გარე მეთვალყურეობა ქ. ტფილისში და სამს სარკინისგზო, — ტფილისის, ნავთლულის და ავქალის, — სადგურზე და აგრეთვე სამს, — კავკავის, თელავ-სიღნაღის და ალექსანდროპოლის, — გზატკეცილზე. ამასთან ერთად ქალაქიდან ცოტა მოშორებით ჩასაფრებულ იქნა ხალხი დამცველი განყოფილების პოლიციურ ზედამხედველების მეთაურობით, რომელნიც ჩხრეკდნენ ყველა ტფილისიდან გამოსულ პირთ. ყველა, ვინც თვალყურს აღევნებდა, წინასწარ იყო გაცნობილი გაქცეული პეტროსიანცის ნიშნებს მისი ორი ფოტოგრაფიული სურათის მიხედვით.

რაიონში მიღებული დამატებითი ცნობების მიხედვით, რომ გაქცეულ პეტროსიანცს შეუძლია დაიძალოს ტფილისში თავის დის — ჯავაირას და სიმონ — გეგორქ ბახჩიევის დახმარებით, პეტროსიანცის მოსაძებნელად და შესაპყრობად გაქცეულ იქნა განკარგულება, რათა — გასულ აგვისტოს 19-ს ღამით გაეჩხრიკათ აკიშოვის ქუჩაზე სახლი 30/5 და ექზარხოსის მოედანზე გეგორქ ბახჩიევის და ჯავაირა პეტროსიანცის ბინა და მადანები, რაც უშედეგო აღმოჩნდა. გარდა ამისა, ზემოთ დასახელებულ სახლებში, ვარდისუბნის ქ. სახლი № 10 და ბებუთოვის ქ. სახლი № 30 გამოკვლიებით, სადაც ძალიან ბევრი ხალხი ცხოვრობს, ღამით ა/წ. 23 აგვისტოს გაჩხრეკილ იქნა... (ამას მოსდევს ათამდე სახლის მისამართი, სადაც ყველა ბინადარი გაჩხრეკეს, რის შესახებაც დაწვრილებითი ოქმები არსებობს).

აგრეთვე გაჩხრეკილ იქნა ქ. გორში გაქცეულ პეტროსიანცის ნათესავები, რადგან ცნობების მიხედვით ხსენებულ პეტროსიანცს შეეძლო მათთან დამალულიყო (იხ. ტფილისის პოლიციის მესტერის ა/წ. 31 აგვისტოს № 66 მოწერილობა).

მთელ ზემოთ აღნიშნულ ჩხრეკას დადებითი შედეგები არ მოუცია და გაჩხრეკილ პირთ არაფერი დანაშაულებრივი არ აღმოჩენიათ.

ვატყობინებ რა ზემოხსენებულს თქვენს მაღალკეთილშობილებას, პირადად ჩემი თქვენთან მოლაპარაკების დასამატებლად ამასთანავე გაახლებთ აღნიშნული ჩხრეკის ოქმებს ნივთიერ საბუთებითურთ და მიმოწერას 7 ფურცლად.

ვითხოვ თქვენი მაღალკეთილშობილების განკარგულებას, დაცვის წესის თანახმად მიმოწერის აღსაძვრელად, რათა გამოაკვეთოს იქნეს ~~ქვემოთ~~ პოლიტიკური კეთილსაიმედობის ხარისხი, რომელნიც მოხსენებულა: ~~მართლმადიდებელი~~ ტფილისის პოლიცემისტრის მოწერილობებში, გასული აგვისტოს 26 და 31 №№ 3675 და 60.

პოდპოლკოვნიკი: ხელმოწერა.

მესამე დოკუმენტი შეეხება ცნობილ სომეხ პოეტ-რევოლუციონერს ამხ. აკოპ აკოპიანს.

ცნობა № 4.

იმ მიმოწერის დასართავად, რომელიც წარმოებულია სახელმწიფო დაცვის დებულების 21 მუხ. თანახმად, შემდეგი პირების მიმართ:

1. ქ. განჯის მოქალაქე, აკოპ მნაცავიანისძე აკოპიანი 45 წლის.

კავკასიის რაიონის სამმართველოს და ტფილისის დამცველი განყოფილების საქმეებში ნახული ცნობების მიხედვით აღმოჩნდა შემდეგი:

1. 1909 წლის სააგენტურო ცნობების თანახმად აკოპ აკოპიანი შედიოდა (ბოლშევიკების) ადგილობრივ სოციალ-დემოკრატიულ ორგანიზაციაში, ეჭირა მასში თვალსაჩინო ადგილი, იყო ხსენებული ორგანიზაციის ლიტერატურული ბიუროს წევრი და ატარებდა „პროლეტარის“ სახელწოდებას.

1909 წ. 15 სექტემბერს ღამით აკოპიანი გაჩხრეკილ იქნა; ამ გაჩხრეკის შედეგების მიხედვით იგი თავისუფლად იქნა დატოვებული, გაჩხრეკის საბაზი იყო სომხურად მის შიერ გამოცემულ-ლექსი „წამებულნი“, სოციალ-დემოკრატიული მიმართულების, „პროლეტარის“ ხელმოწერით.

1908 წ. პოლიციის დეპარტამენტის სააგენტურო ცნობების მიხედვით, ამ მისამართით: „ტფილისი. ტფილისის კომერციული ბანკი. ა. აკოპიანს“, — იგზავნებოდა საზღვარგარეთ გამოცემული რევოლუციური გაზეთი „პროლეტარი“ რ.ს.-დ.მ.პ. ს.-პეტერბურგის და მოსკოვის კომიტეტების ორგანო.

გამოკვლევამ აღმოაჩინა, რომ ადრესატი არის ხსენებული აკოპ აკოპიანი, რომელიც დღესაც მსახურებს ბუხბალტრად კომერციულ ბანკში. 1908 წ. 17 ივლისს იგი გაჩხრეკილ იქნა, რასაც შედეგი არ მოყოლია

ტფილისის საგუბერნიო ქანდარმთა სამართველოს უდროსის მაგიერ როტ-მისტრი: როზხალიონ-საშალსკი.

№ 20963

1911 წ. 2 ოქტომბერი. ქ. ტფილისი.

ასეთ „ექვმიტანილ“, ნათვალთვალზე, გაჩხრეკილ, შემდეგ დაპატიმრებულ და გადასახლებულ პირთა საერთო რიცხვი კამოს გაქცევის საქმეში მრავალ ათეულს აღემატება. მართო გაჩხრეკის ორდერები და ზემოთმოყვანილი სახის ცნობები შეიცავს ვრცელი „საქმის“ ნახევარს, რომელსაც ეწოდება „მიმოწერა სახელმწიფო დაცვის დებულების 21 მუხ. თანახმად, გაქცევის ხელისშემწყობ პირთა პოლიტიკური კეთილსაიმედობის ხარისხის გამოკვლევის შესახებ“ და სხ. როგორც ხედავთ, ამ პირთ, ქანდარმების ტერმინოლოგიით, არა მართო „შეძლოდ“ ხელის შეწყობა, არამედ ისინი „განზრახ“ უწყობდნენ ხელს...

მაგრამ ოხრანკის მიერ გადადგმულმა ნაბიჯებმა მოსალოდნელი სინათლე ვერ შეიტანეს გაქცევის საქმეში, და მხოლოდ ქუთაისში დამოუკიდებელი მოსამსახურე ბრაგინის შეპყრობამ მოუღო ბოლო უანდარმების უთანხმოლო და ნებრულ წრიალს. ბრაგინი აწამეს. მან ეს ვერ აიტანა და დაასახელა გაქცევის ორგანიზატორები.

ვისი გვარიც ბრაგინმა არ იცოდა მან აწერა მათი გარეგნობა და 1911 წლის 24 დეკემბერს ისინი შეპყრობილ იქნენ. საწყალი ბრაგინი საშინლად ნანობდა შემდეგ. აშკარა იყო, რომ იგი გამცემი გახდა გამოუცდელობის, ახალგაზრდობის და საშინელი წამების გამო.

ამ სტრიქონების დამწერს მოუხდა ბრაგინთან საქმის დაჭერა ქუთაისში, კამოს გაქცევის მეორე დღესვე. ამხ. ლუბა გოცირიძე მხედება გზაში და მეუბნება წავეყვ ჩემთან სახლში, ვინაიდან მას ჩემთან სერიოზული საქმე აქვს. ბინაზე მხედება ახალგაზრდა კაცი სამოქალაქო ტანისამოსში გამოწყობილი, რომელიც ვამცნო ამხ. გოცირიძემ და თან შემატყობინა კამოს გაქცევის ამბავი, აგრეთვე ისიც, რომ კაცი, რომელიც მან მოიყვანა; გაქცევის დამხმარეა. გოცირიძის სიტყვით, ამხანაგებს მოენდოთ ჩემთვის ბრაგინის დამალვა. ბრაგინი მე მომიჩვენა შეუგნებელ ადამიანად და მე ამხ. გოცირიძეს ვუსაყვედურე კონსპირაციის ელემენტარული წესების დარღვევა. სრულიად ზედმეტი იყო ბრაგინის მოყვანა სახელდობრ ჩემს ბინაზე და ჩემი გაცნობა, მე გაუცნობლადაც შემეძლო მის დასამალვად მომეძებნა საიმედო ბინა.

ბრაგინმა ჩემთან თითქმის მთელი კვირა დაჰყო. დაუუკვირდი და დავრწმუნდი, რომ ეს კაცი სრულიად ნეღლი მასალა იყო და, თუ ვინიცობაა მას შეიპყრობდნენ, ბევრი უზედურების გამოწვევა შეეძლო. საჭირო იყო მისი ქუთაისიდან გაყვანა. მე ვთხოვე ამხ. დათიკო ლორთქიფანიძეს ბრაგინი წაეყვანა თავის სოფელში. ბრაგინს მიუგზავნე ერთი ამხანაგთაგანი, რომელმაც დააჯერა ის ჩემს იქ არ ყოფნის დროს, რომ ჩემი ბინა ძალიან საშიშარია და ყველაზე კარგი იქნება მახლობელ სოფელში გადასვლა, სადაც მისთვის მზათაა ყველაფერი.

ბრაგინმა რამდენიმე კვირა გაატარა სოფელში. მას იქ ძალიან მოეწონა, ვეღარ აიტანა მარტოობა და დაბრუნდა ქუთაისში. აქ ის დაიჭირეს. ბრაგინი მოხვდა ჩვენს ამხანაგებთან კამერაში და მათი გავლენით შეცვალა თავისი პირვანდელი ჩვენება. სასამართლოში ილაპარაკა ისე, როგორც ამას მოითხოვდა ამხანაგების ინტერესები.

ამხ. კამოს გაქცევის ორგანიზატორების საქმე სასამართლოში გაიჩა მხოლოდ წელიწად ნახევრის შემდეგ, 1913 წლის 29 თებერვალს. გასამართლეს კამოს დები—ჯავაირა და არუსიაკა, ბრაგინი და კამოს გაქცევის დღესსაყვად-მყოფოს ფსიქიატრულ განყოფილების მორიგე-მოსამსახურეთა თითქმის მთელი შემადგენლობა. ბრაგინს გადაუწყვეტეს ექვსი წლის კატორღა, კამოს დებს კი ციმბირში სამუდამო გადასახლება.

ჯავაირა და არუსიაკა ტერ-პეტროსოვების, მოსამსახურე ბრაგინის და სხ. საქმის საბრალმდებლო ოქმი, რომელიც შეიცავდა სულ დიდი ფორმატის ოცდა

თექვსმეტ გვერდს ალაგ-ალაგ კარგად გვაცნობს როგორც იმ დროის პოლემიკური იატაკქვეშეთის წრეს, ისე იმ პირობებს, რომელშიაც მიმდინარეობდა ამ იატაკქვეშეთის მუშაობა.

გერმანიის
ბონაპარტის

სამართლმდებლო ოქმი

ქ. გორის მცხოვრებ ჯავაირა და არუსიაკა არშაკის ასულ ტერ-პეტროსოვების, დიაკვნის შვილის ალიზ მაქსიმესძე ცინცაძის, გლეხი ეგნატე გაბრიელისძე ბრაგინის, მეშჩანინის ანდრია გრიგოლისძე გრიგორიევის, სამსახურიდან გადამდგარ კოლეესკი რეგისტრატორის ნესტორ ეგნატესძე კახეთელიძის, გლეხი პავლე გრიგოლისძე უდნაოვის, პავლე თედორესძე ნესტორენკოს და მერიტე გლეხთაგანის ილია კუზმასძე გარცევის... შესახებ.

სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემული ტერ-პეტროსოვის გაქცევის მოწყობისათვის ალიზი ცინცაძე დაკითხული იყო 24 დეკემბერს, არ გამოუტყდა თავის დანაშაულში და აჩვენა, რომ იენისის დამდეგიდან დაწყებული 15 ნოემბრამდე თითქმის ფეხმოუცვლელად ცხოვრობდა ლანჩხუთში, გადიოდა მხოლოდ ერთი ან ორი დღით მახლობელ სოფლებში ნათესავებთან. ამის დასამტკიცებლად მან დაასახელა რამდენიმე მოწმე, რომლებმაც დაადასტურეს არა მარტო ცინცაძის ლანჩხუთში თითქმის ფეხმოუცვლელი ყოფნა, არამედ მისი იქ სრულიად განუშორებელი, ფეხმოუცვლელი ყოფნა...

1911 წლის 27 ნოემბერს ღამით ქ. ქუთაისში ქუთაისის სამძებრო განყოფილების უფროსმა შეიპყრო ეგნატე ბრაგინი, რომელიც იქ ცხოვრობდა ფილიმონ სოკოლოვის სახელით, სხვისი, ნამდვილ პატრონის მიერ დაკარგული პასპორტით.

ტფილისში გადმოყვანილი ეგნატე ბრაგინი გამოუტყდა ტფილისის სამძებრო განყოფილების უფროსის თანაშემწეს იაროსინსკის, რომ მან განზრახ, შეგნებით შეუწყო ზელი ტერ-პეტროსოვის გაქცევა, რომ გაქცევის მოწყობაში მონაწილეობდნენ კიდევ ტერ-პეტროსოვის ორი და და ერთი კაცი და რომ ზედამხედველებს, აგრეთვე განყოფილების სხვა მოსამსახურეთ არ შეეძლოთ არ შეემჩნიათ როგორ ბერხავდა ფანჯრის რკინებს პეტროსოვი...

ბრაგინის მიერ აწერილი ნიშნებით და სააგენტურო ცნობების მიხედვით ტფილისში 1911 წლის 24 დეკემბერს ღამით პოლიციამ შეიპყრო ქუთაისის გუბერნიის, ოზურგეთის მაზრის დაბა ლანჩხუთის მცხოვრები დიაკვნის შვილი ალიზი მაქსიმისძე ცინცაძე, გურული...

24 დეკემბერს ეგნატე ბრაგინს ჯანდარმთა სამართველოში წარუდგინეს ცინცაძის სურათი: ბრაგინმა მაშინვე იცნო ის...

ლანჩხუთის უბნის ბოქაულმა ავქსენტი აფაქიძემ გამოძიების დროს ახსნა, რომ მის მიერ წარმოებული კვლევა-ძიებით, ცინცაძე ცხოვრობდა რა ლანჩხუთში, ხშირად მიდიოდა იქიდან სხვადასხვა ქალაქებში რაიმე სამუშაოს მოძებნის მომიზეზებით.

ტფილისის სახლისპატრონის პაპიკიანცის საბინადრო დაფთვით დათვარიელებამ გამოარკვია, რომ 1911 წლის გაზაფხულზე 28 მარტიდან 17 მაისამდე ალიზი ცინცაძე ცხოვრობდა ამ სახლში, ნასიბოვების ბინაზე...

გამოძიების დროს დაკითხულ იქნენ ნასამოვების ოჯახის ყველა წევრები, ათი კაცი და მათ ყველამ ერთნაირად აჩვენა, რომ ცინცაძე, მათთან ცხოვრობდა.

1911 წლის 5 იანვარს ქანდარმთა საგანგებო კორპუსის მოხელეებმა გაჩხრიკეს სოციალ-დემოკრატიულ ორგანიზაციის წევრი პოლიკარპე მდივანი. ამასთან მის ბინაზე აღმოჩნდა დ. ქიათურიდან ჩამოსული მასწავლებელი მარიამ ჩხეიძე, რომლის ნივთებიც აგრეთვე გაჩხრიკეს და ნახულ იქნა მის მიერ დაწერილი, მაგრამ ჯერ კიდევ გაუგზავნელი შემდეგი შინაარსის წერილი:

„გამარჯობა, ალექსანდრე! ახლა, როდესაც მე ამ ბარათს ვწერ, ტფილისში ვარ ნინოჩკასთან... აქ მე ძალიან არასასიამოვნო ამბავი გავიგე: შობის წინ შეიპყრეს კოტე, რომელიც ჯის მეტეხში. მერე იცი რატომ? ის კაცი, რომელიც ქიათურის საავადმყოფოში იყო და რომლისთვისაც თქვენ ადგილი გინდოდათ გეშოვნათ, დაიჭირეს და მან თურმე ყველანი გასცა. არ ვიცი, როგორ წავა საქმე. ცდილობენ, მაგრამ არ ვიცი. საქმე ძალიან ცუდათაა...

ამ წერილის შინაარსის გამო დაკითხულმა მარიამ ჩხეიძემ აჩვენა, რომ წერილი მას უნდა გაეგზავნა მოსკოვში თავის ნაცნობ ალექსანდრე გიორგისძე გოცირიძისთვის, რომლის მისამართი მან არ იცის, ხოლო წერილს მას უგზავნის პირდაპირ ფოსტაში—მოკითხვამდე. მის წერილში მოხსენებული კოტე—კოტე კერესელიძეა, რომლის მამის სახელი მან არ იცის; არ იცის აგრეთვე სადაურია ის. კერესელიძე მან გაიცნო ქუთაისში და მაშინვე სთხოვა მას მოეწყო ქიათურის საავადმყოფოში ერთი კაცი, რუსი, რომლის ვინაობა არ დაუსახელებია. მაგრამ ამ თხოვნის შესრულებაზე მან კერესელიძეს უარი უთხრა. 1912 წლის 4 იანვარს თეატრში ის შეხვდა ერთს თავის ნაცნობს, შალვა ჯოხთაბერიძეს. რა ჰქვია უკანასკნელის მამას, სად ცხოვრობს თვითონ ის და რას აკეთებს,—ჩხეიძემ არ იცის. შალვამ მას შეატყობინა, რომ კოტე შობის წინა დღით დაპატიმრეს, ის გასცა იმ რუსმა, რომლისთვის კოტე ზრუნავდა. რა საქმეზე იყო დაპატიმრებული კოტე, ჩხეიძემ არ იცის, და ჯოხთაბერიძეს მისთვის ეს არ უთქვამს. მან უთხრა მხოლოდ, რომ კოტესთვის ბევრი სცდილობენ, მაგრამ საქმე მაინც ძალიან ცუდათაა.

სამისამართო მაგიდის ცნობებით აღმოჩნდა, რომ შალვა ჯოხთაბერიძე ტფილისში მოზინადრედ არ ირიცხება.

ტფილისის მეტეხის ციხეში, ტფილისის საგუბერნიო საპატიმროში, საგუბერნიო ქანდარმთა სამართველოსა და საერთო პოლიციის სამართველოში გაგებული ცნობების მიხედვით 1911 წლის 22, 23 დი 24 დეკემბერს კოტე კერესელიძე არ ყოფილა დაპატიმრებული.

ქუთაისის ქანდარმთა სამართველოს მიერ შეკრებილი სააგენტურო ცნობების მიხედვით, 1911 წლის ზაფხულში, დ. ქიათურაში ერთხანს უსაქმოდ ცხოვრობდა ალიპი ცინცაძე, რომელიც კარგად იცნობს მარიამ ჩხეიძეს...

1911 წლის 31 დეკემბერს ალიპი ცინცაძის დაპატიმრებიდან ერთი კვირის შემდეგ ეგნატე ბრაგინმა განუცხადა სასამართლოს გამოძიებელს, რომ ის დაეჭვდა შეცნობის სისწორეში და ითხოვდა ეჭვენებათ მისთვის ალიპი ცინცაძე მეორეჯერ.

მეორედ ჩვენების დროს ბრავინმა განაცხადა, რომ პირდაპირ და დანამდვილებით თქმა, რომ ალიბი ცინცაძე სწორედ ის კაცია, რომელმაც ნილი შეუწყო პეტროსოვის გაქცევას, მას არ შეუძლია და რომ მან წინათ ყოლბი ჩვენება მისცა იმ იმედით, რომ ამისთვის მას თვითონ გაანთავისუფლებდნენ.

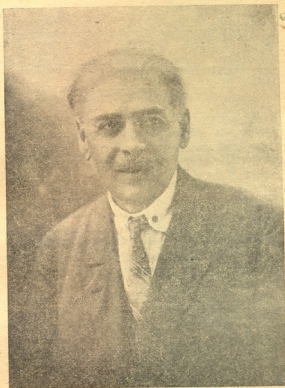
სიმონ ტერ-პეტროსოვის დებიც—ჯავაირას, ზანდუბტას და არუსიაკას ცალკალკე ჩვენების დროს ეგნატე ბრავინმა იცნო და სწორად დაასახელა ჯავაირა და არუსიაკა, სანდუბტას შესახებ კი განუცხადა, რომ მას სრულიად არ იცნობს.

საქმეში ბრალდებულად მიჩნეული ჯავაირა და არუსიაკა ტერ-პეტროსოვებმა არ იცნეს თავი დამნაშავედ, ახსნეს, რომ თავის ძმის გაქცევაში მონაწილეობა არ მიუღიათ, რომ ეგნატე ბრავინს და ალიბი ცინცაძეს არ იცნობენ.

ზემოხსენებულის მიხედვით:

პენზის გუბერნიის, კრასნოსლაბოდის მაზრის, სოფ. სტარი დევიჩი რუკავის გლეხს ეგნატე გაბრიელისძე ბრავინს, 21 წლისას,—დიაკენის შვილს, ქუთაისის გუბერნიის, ოზურგეთის მაზრის, დაბა ლანჩხუთის მცხოვრები ალიბი მაქსიმესძე ცინცაძეს, 23 წლისას და ქ. გორის მეშჩანინები ჯავაირა არშაკის ასული ტერ-პეტროსოვს, 21 წლისას, და არუსიაკა არშაკის ასული ტერ-პეტროსოვს, 18 წლისას,—ბრალი ედებათ იმაში, რომ, შეთანხმდნენ რა ჯრთიერათშორის და ტფილისის მიხეილის საავადმყოფოს ფსიქიატრულ განყოფილებაში მყოფ დაპატიმრებულ ქ. გორის მეშჩანინ სიმონ არშაკისძე ტერ-პეტროსოვთან, რომელიც პასუხისგებაში იყო მიცემული სისხლის სამართლის დებ. 102 სტ. 2 ნაწ. გათვალისწინებულ მძიმე ბრალდების გამო, რაც მათ კარგად იცოდნენ,—ხელი შეუწყეს სიმონ ტერ-პეტროსოვის განთავისუფლებას პატიმრობის ადგილიდან ფანჯრის რკინების გამოტეხის საშუალებით, შეიძინეს ამ მიზნის მისაღწევად და გადასაცეს მას ბეწვახერხები, რომელიც აუცილებელი იყო რკნის მავთულების გადასახერხავად, ამასთან ერთად თოკიც ფანჯრიდან ძირს ჩამოსაშვებად, რის გამო სიმონ ტერ-პეტროსოვმა ისარგებლა ამ მიტანილი საშუალებებით, გადახერხა თავის ფეხებზე ბორკილები და რკინის მავთულები საავადმყოფოს ფანჯარაში, რომელიც მდ. მტკვრის ნაპირზე გადიოდა და გაიქცა იქიდან 1911 წლის 15 აგვისტოს.

კოტე მარჯანიშვილი

(მოკლე ბიოგრაფიული ცნობები)

კოტე მარჯანიშვილი დაიბადა 1872 წელს, 28 მაისს, სოფ. ყვარელში სწავლობდა თბილისში. თავისი სასცენო მოღვაწეობა დაიწყო მსახიობობით ჯერ ქართულ თეატრში, შემდეგ გადავიდა რუსულ სცენაზე.

მსახიობობიდან ის მალე გადადის რეჟისორობაზე. მუშაობს რუსეთის დიდ პროვინციულ ქალაქების თეატრებში, საიდანაც იწვევენ მოსკოვის სამხატვრო თეატრში. შვიდი წელიწადი გაატარა მან სამხატვრო თეატრში. მისი ამ დროის ნამუშევრიდან აღსანიშნავია თანარეჟისორობა კ. სტანისლავსკისთან ერთად „ჰამლეტის“ დადგმაში გორდონ კრეგის მიერ და დამოუკიდებელი დადგმები—ჰამსუნის „ცხოვრების კლანჭებში“ და იბსენის „პერ გიუნტ“-ი. ამ უკანასკნელის დადგამს მას დიდი სახელი მოუპოვა, მაგრამ ამავე დროს უსიამოვნება შეახვედრა თეატრის ხელმძღვანელების მხრით (დადგმა არ ეთანხმებოდა სამხატვრო თეატრის პრინციპებს), და ის იძულებული შეიქნა მიეტოვებია სამხატვრო თეატრი.

აქედან ის გადადის ჯერ ნეზლობინთან, შემდეგ კორშთან, სადაც მრავალ საინტერესო დადგმას ანხორციელებს.

1913 წელს მას საშუალება ეძლევა განახორციელოს თავისი დიდი ხნის ოცნება. კ. მარჯანიშვილი ცდილობს შექმნას „სინთეტიური თეატრი“, რომელშიც წარმოდგენილი იქნება ყველა თეატრალური ელემენტი: ოპერაც, პანტომიმაც, დრამაც და ბალეტიც. კ. მარჯანიშვილმა პირველმა წამოაყენა რუსეთში საკითხი თეატრალური ფორმების სინთეტიზმის შესახებ.

მის მიერ მოსკოვში შექმნილი „თავისუფალი თეატრი“ (1913—14 წ.წ.) დიდი მოვლენა იყო მაშინდელ მხატვრულ ცხოვრებაში. კ. მარჯანიშვილმა ამ თეატრში სამუშაოდ მოიწვია ა. ტაიროვი, სანინი და კრეგი.

მაგრამ კ. მარჯანიშვილმა ვერ შესძლო თავისი გეგმის განხორციელება. „თავისუფალმა თეატრმა“ იარსება სულ მხოლოდ ერთი სეზონი, რომლის განმავლობაშიც კ. მარჯანიშვილმა მოასწრო მხოლოდ ერთი დადგმის განხორციელება. ეს იყო ოპერეტა „მშვენიერი ელენე“, რომელიც რუსული ოპერეტის ისტორიაში შევიდა როგორც რეჟისორული ოსტატობის ბრწყინვალე ნიმუში. მარჯანიშვილი შემდეგშიც განაგრძობდა მუშაობას ოპერეტის დარგში. მისმა

დადგმებში ლენინგრადის „პალას-თეატრში“ („ბოკაჩიო“, „მასკოტა“ და სხვ.) მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს ამ თეატრალური ჟანრის განვითარებაში.

სამოქალაქო ომის წლებში კ. მარჯანიშვილი მუშაობს უკრაინაში. ის ხან „უკრაინის მთავარი რეჟისორია“, ხან „ქ. კიევის მთავარი რეჟისორი“, ხან კიდევ უკრაინის თეატრების ნაციონალიზაციის ჩამტარებელ კომისიის თავმჯდომარე.

1919 წელს კოტე მარჯანიშვილი კიევი, ყოფ. სოლოვცოვის თეატრში ანხორციელებს ერთ-ერთ თავის საუკეთესო დადგმას—ლოპე-დე-ვეგას „ცხვრის წყაროს“.

წარმოდგენა დაიდგა ფრონტზე მიმავალ წითელარმიელებისათვის. რეჟისორი გ. კრეტიცკი ასე აგვიწერს ამ წარმოდგენის ემოციონალურ ზეგავლენას:

„მე მასსოვს წითელარმიელებით გაჰყვანილი დარბაზი. ეს ქარიშხალი იყო. არმიის სარდალმა, რომელიც უკრაინას სწმენდდა პეტლიურეველებისაგან, წარმოდგენის შემდეგ მარჯანიშვილს უთხრა, რომ ის გამოგზავნის ფრონტზე მიმავალ ყველა ნაწილებს „ცხვრის წყარო“-ს სანახავად: ის დარწმუნებული იქნება გამარჯვებაში“.

1919 წლის შემოდგომაზე კ. მარჯანიშვილი გადავიდა ლენინგრადის „კომიკურ ოპერაში“, სადაც მუშაობდა 1922 წლამდე.

1922 წელს, შემოდგომაზე, კ. მარჯანიშვილი ბრუნდება საქართველოში და იწყებს მუშაობას რუსთაელის სახელობის თეატრში.

კ. მარჯანიშვილმა რუსთაელის თეატრში იმუშავა 1925 წლამდე. ამ ხნის განმავლობაში მან ბევრი შესანიშნავი დადგმა მოგვცა, მათ შორის „ცხვრის წყარო“, „გაანჯარებული მდაბიო“, „ჰამლეტი“, „ინტერესთა თამაში“, „მასკოტა“, „მალსტრეში“, „კაცი მასა“ და სხვ.

1925 წლიდან 1928 წლამდე კ. მარჯანიშვილი კინოში მუშაობს. 1928—29 წლის სეზონში კი ააარსებს ქუთაის-ბათუმის სახელმწიფო თეატრს, სიდაც თავის გარშემო იკრავს ნიჭიერ ახალგაზრდა ძალებს.

ამ თეატრმა ორი სეზონი იმუშავა ქუთაისში, 1930 წლიდან კი გადმოვიდა თბილისში, სადაც ჩამოყალიბდა მეორე სახელმწიფო დრამის სახით კ. მარჯანიშვილის ხელმძღვანელობით.

საბჭოთა ხელისუფლებამ, გაითვალისწინა რა კ. მარჯანიშვილის ნაყოფიერი მუშაობა, 1931 წლის 2 დეკემბერს გადაუხადა მას 40 წლის სასცენო მოღვაწეობის იუბილე და მიანიჭა—რესპუბლიკის სახალხო არტისტის სახელწოდება.

კ. მარჯანიშვილს საქართველოში გადმოსვლის შემდეგაც იწვევენ მოსკოვის თეატრები ცალკე დადგმებისათვის. 1931 წელს მან კორშის თეატრში დადგა იბსენის „მშენებელი სოლნესი“, რომელმაც საბჭოთა და უცხოეთის პრესის დიდი ყურადღება დაიმსახურა.

უკანასკნელად მარჯანიშვილი მუშაობდა მოსკოვის მცირე თეატრში, სადაც დასადგმელად ამახდებდა ფ. შილერის ტრაგედიას „დონ კარლოს“-ს. პიესა მას თითქმის მზად ჰქონდა. პრემიერა დანიშნული იყო მაისის პირველ რიცხვებისათვის.

ამას გარდა კ. მარჯანიშვილს მინდობილი ჰქონდა „აბესალომ და ეთერის“ დადგმა მოსკოვის დიდ საოპერო თეატრში.

ამავე დროს მარჯანიშვილს დაწყებული ჰქონდა დამუშავება ივერდის ოპერა „ოტელო“-ს დასადგმელად თბილისის საოპერო თეატრში და ფ. შილე-რის „ფიჩალები“ დასადგმელად თავის ხელმძღვანელობით არსებულ თეატრში.

მოულოდნელმა სიკვდილმა მას საშუალება არ მისცა ბოლომდე მიეყვანა დაწყებული მუშაობა.

მარლამ ჟუგუშვილი

მარჯანიშვილის ფერფლი

საქართველოს ბუღბუღლის—სარაჯიშვილის
მეზობლად, მიწას მიაბარა საბელმწიფო
დრამამ მისი დარბაისელი ნამა—რესპუბ-
ლიკის სახალხო არტისტი

კოტე მარჯანიშვილი

კახეთის მთებზე ღრუბელი მიწვა,
მწუხრით არხევენ ნაძვები ტოტებს.
შენაც იტირე ტფილისის მიწავ,
ფერფლად რომ ხედავ საყვარელ კოტეს.

მან სიციხლისთვის დადგა „ცხვრის წყარო“,
მას კი—სიკვდილმა დაუდგა ურნა.
მინდა ზარის ხმით მოთქმა დავლენარო,
ბედმა დამწვარი რომ დააბრუნა.

ქართული დრამის დიდმა გენიამ
შთაგონებასთან შეწყვიტა ომი.—
მიიძინა და... წინ ასვენია,
როგორც ყვარელის მეორე ლომი.

აპრილის დილა გათენდა შავად,
ქვაც იბზარება ქვეყნის გლოვიდან.
თავის თეატრის დასანახავად
მარჯანიშვილი ფერფლად მოვიდა.

საქართველოში ხსოვნა კოტესი
ცხრა საუკუნეს ეყოფა დარდად;
სისხლიც ყოფილა უბოროტესი,
რომ გოლიათის ტვინში ავარდა.

მუდამ ბრწყინავდა ვერცხლის ქალარა,
ჩაქრა და ელის საფლავის მუმლი.
რა გულსატკენი ფერფლი გამზდარა
მარჯანიშვილის ნათელი შუბლი.

ჰგავდა მეწყერით დაძრულ მდინარეს
თერგისებური სირბილის მდომი;
აწი კი—მარად მოიმძინარეს
ქართული დრამის ჟღერადი ლომი.

ხალხმა დაჰკარგა მარჯანის თვალი,
ცრემლის ცვარებით მოირწყა გუგა;
ვინც ხანძარივით დატოვა კვალი
თვითონაც ცეცხლით გადაიბუგა.

კახეთის მთებზე ღრუბელი მიწვა,
მწუხრით არხევენ ნაძვები ტოტებს.
შენაც იტირე ტფილისის მიწავე,
ფერფლად რომ ხედავ საყვარელ კოტეს.

1933 წ.

29 აპრილი.

მიქაელ ბაბუნაძე

17 აპრილი თეატრში

~ (17 აპრილს, მუშაობის დროს, თეატრში
მიიღო ცნობა კოტე მარჯანიშვილის
გარდაცვალებისა).

როცა სიცოცხლე შენი ქრებოდა
და ბევრჯერ ამცდარ გზას დაუბრუნდი,
იმ დღესაც შრომას ჩასაფრებოდა
შენი თეატრის მებრძოლთა გუნდი.

თაღთან დღე იდგა ჩაფიქრებული
ისევე როგორც სწევდა აპრილს;
და აღვიძებდა თეატრს კრებული,
ვით ლაქაშების შრიალი ნაპირს.

თითქოს ნაცნობი ყველა გმირები
ცოცხლდებიან და დადიან ფრთხილად,
მაგრამ ასე რათ შედგენ რიგები,
ასე მძაფრად რამ გაიშხულია!

რათ ქვითინებდა ჩრდილების რიგი,
ან როდის დგამდი ამგვარ არაკებს,
რათ მაშინებდა მე კაცი იგი
შენ რომ ცეცხლგზებით ალაპარაკე!

სცენის ოსტატო სიკვდილის ფარდა
გაიშრიალეებს და ჩრდილებს მოხვევს
თურმე ივდითის სიცოცხლის გარდა
შენებრ ქედმაღალს და შეამზოხეს.

სიმონ ჩიქოვანი

კობე მარჯანიშვილი

მოსკოვიდან მიღებულ ცნობებით კობე მარჯანიშვილი 16 აპრილს მცირე და ობერეტიის თეატრში მუშაობდა. ორივე ადგილას რეპეტიციები ჩაატარა. სალამოს მეგობრებთან წვეულებაში გაერთო და ალიონისას დაასრულა თავისი მშფოთვარე და მუდამ ქაშს არტისტული ხელოვნებით გაუცხოვებული ცხოვრება.

მარჯანიშვილის ცხოვრების დასასრული უსათუოდ ამგვარი უნდა ყოფილიყო. დიდ ხელოვანს არ სჩვეოდა მოდუნება და ცხოველ თვალებით უცქეროდა დამარცხებასა და მიღწევების სურათოვნობას. ჩვენთვის მთავარია და სასიხარულო: მარჯანიშვილი დაეცა შემოქმედებითი კიდილის დროს. ისე იწოდა შემოქმედების სურნელებით და ისე გაერთო სცენურ აღნაგობაში საყვარელი ოსტატი, რომ ვერ შენიშნა სიკვდილის მოახლოება და მოულოდნელად გადავიდა თავის წინააღმდეგობაში.

არტისტული სხეულების მოქანდაკე, პოეტი და მოხეტიალე, „შემკრები თეატრალურ საბჭოეთისა“, თავის გამოცდილებით და პოტენციის მარაგით „იოანე კალიტად“ წოდებული, — 22 წელს მოადგა საქართველოს თეატრალურ პომპეის, რათა დარჩენილ კედლების დანგრევა დაესრულებინა და აღმართა საბჭოთა საქართველოში თეატრალურ ხელოვნების უდიდესი ძეგლები.

კომინტერნის დღესასწაულების ორგანიზატორი, უკრაინის სამოქალაქო ომების ცეცხლში გაწვრთნილი და საქართველოს წარსულში ლადო მესხიშვილის მთავონებით განბანილი, დაუბრუნდა თავის მზარეს თეატრალურ კულტურისა და თეატრალურ ხელოვნების აღდგენის მიზნით.

საბჭოთა საზოგადოებრივობამ წამოჭრა მარჯანიშვილი ხელოვნებაში თავის გამართლებათ და წვრილ-ბურჟუაზიულ წრიდან გამოსულს, მაგრამ მუდამ რევოლუციონერს, ჩაბაბრა სადავეები ქართული სცენური ცხოვრებისა. სადავეების ხელში ჩაგდებათ გამოცდილმა ხუროთ-მოძღვარმა დაამკვიდრა თავისი გემოვნება. დაიპყრო ახალი არტისტული ძალები და გამოუცხადა ბრძოლა ნაციონალისტურ და ეტნოგრაფიულ თეატრალურ გემოვნებას. რევოლუციონური და გამოცდილი ოსტატი არტისტულ საქართველომ იწაშა ხელმძღვანელათ და ყველა განშტოებანი ჩვენი თეატრალურ კულტურისა ლეხულობდა და ლეხულობს სათავეებს მარჯანიშვილის კონცეპციიდან და მარჯანიშვილისვე ფანტაზიიდან.

ათი წელი მარჯანიშვილის საქართველოში მუშაობისა აღსავსეა ფერადებით და მისი წარმოდგენები დღესასწაულებია სცენურ მოედნებზე განთენილი.

მარჯანიშვილი არ იყო ერთი თეატრის რეჟისორი არამედ ის სპექტაკლების შემქმნელი და აქედან თეატრების საწყისების მომცემი.

საქართველოშიც კი, სადაც მხოლოდ ორიოდ ქალაქი — თბილისი, გეოგრაფიული სივრცეები ასე დაკუმშულია, მან აქაც ვერ უღალატა თავისი მიზნებისათვის: ჰამსუნივით ხეტიალი დაიწყო ქალაქიდან-ქალაქში, თეატრიდან-თეატრში.

ტფილისიდან ქუთაისში, ქუთაისიდან ბათუმში და ისევ დედა ქალაქში დადგინდა, რომ აქედან მეგობრული შეჯიბრი მოეწყო თეატრალურ მოსკოვისათვის.

ტფილისიდან მოსკოვში ხელმეორე გამოსვლა მარჯანიშვილმა დაიწყო კორშის თეატრში „მშენებელ სოლნისის“ ახალი დადგმით. შემდეგ მცირე თეატრში გადადის სუმბათაშვილის და „დონ-კარლოსის“ გაცოცხლების სურვილით. შეთავსებით ამზადებს ოპერეტის თეატრში „ლამურას“ და ამუშავებს „რომეო და ჯულიეტას“ ტექსტს ტფილისის მეორე სახელმწიფო თეატრისათვის. ეს მეორედ ცდილობს გაამართლოს რეჟისორ ტაიროვის თქმა და შეკრიბოს უმთავრესი ძალები თეატრალურ საბჭოეთისა.

რამდენიმე ათეული წლის წინად ამგვარივე რეჟისორულ ფრთებით გაიშხულია მარჯანიშვილმა თეატრალურ მოსკოვში და დაეშვა საქმიანობის უფრო ვიწრო, მაგრამ საფუძვლიან ტაფობებზე.

რამოდენიმე ათეული წლის ბრძოლების და მუშაობის შემდეგ, მეორედ გაიშხულია თეატრალურ რუსეთში „თეატრალურმა ნახნომ“, გაიშხულა, მაგრამ უკანასკნელად.

ცხოვრება დაიწყო როგორც გმირული დრამა და დასრულდა როგორც ნამდვილი ტრაგედია.

მარჯანიშვილის რეჟისორული პიროვნება აღმართულია ქართულ თეატრში უდიდესი ოსტატის და ხელმძღვანელის სახით. სამხატვრო თეატრიდან გამოსულმა რეჟისორმა უფრო გაამძაფრა რეჟისორის უფლება თეატრში. მის ნამუშევრების შედეგად სჩანს, რომ მას უნდოდა პიესის შინაგანი სულის ზედმეტად პლასტიური ფორმებით გამოტანა. დრამისა და სცენის გახსნა არა მარტო ტექსტის თქმით, არამედ აქტიორულ შეხედრათა პლასტიურობით, შუქურების და მუსიკის საშუალებით სპექტაკლის დრამატიული მხარის მაყურებლებისათვის მიწოდება. სიტყვიერი მასალის რიტმიული ძარღვის მონახვა, ხოლო დრამის რიტმიული გაგებით სპექტაკლის სიღრმის მეტი გაამძაფრება და ამგვარად მაყურებლის სპექტაკლის შინაარსობრივ დღესასწაულში გადასროლა.

მან პირველად შეკრა პიესა გემივით და რიტმულ ტალღების დინებით მაყურებელის სანაპიროებს დააჯახა.

შეიძლება ამიტომ მოსწონდა მარჯანიშვილს ორკესტრიულ პოეზიის ნიმუშები და შეიძლება ამიტომაც მოვიდა ალტაცებაში, როდესაც დავით კაკაბაძის ფერადოვანი კომპოზიციები ნახა. ფერების კომპოზიციებით შინაარსობრივობის მიღწევა დავით კაკაბაძის მიერ აკვირებდა კოტეს და იტაცებდა ხელოვანს ხელოვანის გამომგონებლობითი უნარი და ნიჭიერება.

მარჯანიშვილისათვის პოეზია და მხატვრობა ახლობელი ნეოლოგიზმია იყო. „უშანგი ჩხეიძისადმი“ მიძღვნილ ლექსში, მე ვუწოდებ მარჯანიშვილს „რემბრანდტის ყალბის“ მატარებელი. ეს არ არის შემთხვევითი შედარება. „უურიელ აკოსტაში“ დიდმა ოსტატმა რემბრანდტისებურ მკერეტქანში მატარებელი სცენა. შუქების და ჩრდილების შეხამებით „ურიელ აკოსტაში“ მარჯანიშვილმა უდიდესი სურათობრივი სხეულები ჩამოაყალიბა და შუქურის შეუდარებელი ორკესტროვკა მისცა სპექტაკლის დინებას. რემბრანდტის სურათებს უწოდებენ შუქების და ჩრდილების პოეზიას. ამგვარი პოეტის სახელი დაიმსახურა კოტემ. შემთხვევითი არ იყო ეს, და მე ვფიქრობ, შეგნებულათ მოხდა რემბრანდტისებურ განათებით „ურიელ აკოსტას“ დადგმა. „ურიელ აკოსტაში“ მხატვრული იდეა და რემბრანდტის სურათები ერთი თაობის და ეპოქის შეილები არიან და პიესის დრამატიული შინაარსიც მარჯანიშვილმა მხატვრობიდან გამოიყვანა. სულ სხვაა „ფუნტე ოვებუნა“-ს ფერადოვნობა და ესპანური სიცოცხლის ნიაღვარი. სპექტაკლის ფერადოვნობამ უდიდეს ექსპრესიას შეიძლია და ფერების გაზაფხულებრივ დინებამ პარტერი გაანათა. ველასკეზის „სუფთა ჰერსა“, კოლორიტულობასა და დასრულებულ ფორმას დაემატა ზოლოვან მუქი და ესპანური ფერადობა და გამოანათა სპექტაკლში სიხარულმა, რომლის საიდუმლოებად კოტემ სამზრეთის მზისა და რევოლუციონურ დღეებისაგან მიიღო.

როგორც ვხედავთ, რეჟისორი ყოველთვის პიესის შინაარსობრივობიდან გამოდიოდა და პიესის შინაარსის კარნახით ანათებდა არტისტულ ხელოვნების შედეგებს.

მაინც სპექტაკლის ცენტრში მარჯანიშვილს აქტიორი ყავდა. აქტიორის მასალაზე მუშაობის ოსტატობაში მას ჭონდა მოქანდაკის ხელი, ჰოლანდიური მხატვრობის შუქობრივი განათება და ესპანელების ფერადოვნობა. დონატელოსებურ დამუშავებულ დეტალებს, მან დაუმატა როდენისებური დრამატიული სიბრძნე და კვეთდა საოცარ მეტყველ სხეულებს, მეტყველი სიტყვიერი მასალით სცენურ გარემოცვაში. სტანისლავსკის მიერ მოცემული სპექტაკლის საზღვრები მარჯანიშვილმა გააფართოვა და შემატა თეატრს ახალი ელემენტები მხატვრულ ფერადებისა და მუსიკალურ ბგერადობის, მაგრამ უპირატესობა არც ერთი მასალისათვის არ მიუცია და ჭეშმარიტმა ხელოვანმა იცოდა, რომ მასალების წონასწორობრივი შეთანხმება ქმნის ჭეშმარიტად ხელოვნურ ნაწარმოებს და თეატრი, როგორც სინთეტიური ხელოვნება, ყველაზე ადრე აყენებს ამგვარ მოთხოვნილებას.

უპირატესობა სცენურ ნაწარმოებში მაინც პიესის შინაარს ეკუთვნოდა. — შინაარსი კი სპექტაკლში უნდა განფენილიყო სადღესასწაულო სამოსელით და კიდევ ერთხელ ზაზი გავსვა ხელოვნებაში ემოციურ ზედგავლენისათვის.

როგორც ვხედავთ, მარჯანიშვილმა გაიარა სამხატვრო თეატრიდან დაწყებული, სიმბოლიზმ-ფუტურიზმთან დაჯახებით ნეო-რომანტიზმის გზა და თეატრალურ ახალ რეალიზმს დაუბრუნდა. ეს რეალიზმი უსათუოდ გმირულ სახეს ატარებდა.

დრამაში სიტყვის სიყვარულმა ოსტატი მიიყვანა კლასიკოსების სცენურ გაცოცხლების სურვილამდე. მისი მტკიცებით კლასიკოსების საშუალებით აქ-

ტიორი იკვლევდა დრამის და მეტყველების შინაარსს და კლასიკურ ტექსტებს ის აძლევდა სათანადოდ ახალ განათებას და ახალ დასაყრდენებს.

მართალია მარჯანიშვილის გაქანება კლასიკოსებში ხედვით და შეხედულებით სმენითა და უდიდესი გემოვნებით, მაგრამ თვით მარჯანიშვილი არასოდეს არ ყოფილა და ვერ იქნებოდა კლასიკოსი. კლასიკოსი ჩვენ გვესმის, როგორც დასრულებული ფორმის მხატვარი. ნოვატორს და მემამოხე თეატრალს არ ქონდა დასრულებული ფორმა და ბოლომდე დამუშავებული სპექტაკლები. დიდი მუშაობა და კულტურა დასჭირდება ქართულ თეატრს, რომ მიიღწიოს კლასიკოსების გაგების მარჯანიშვილისებურ სიმაღლეს. რამდენი ცეცხლი უნდა დახარჯოს ქართველმა რეჟისორმა კლასიკურ ტექსტების გასათბობათ, რომ მარჯანიშვილივით გააცოცხლოს გადასულ სიტყვა-კაზმულ მწერლების არქიტექტიული საუნჯეები... ეს ყოველივე ქონდა კოტეს.

მაგრამ კოტე მაინც არ იყო დასრულებული ფორმის რეჟისორი. ზოგიერთ ეპიზოდებში ის უტოლდებოდა მერიმეს ფანტიზიის დახვეწილობასა და ცისარტყლეზივით გადატყორცნილ კლასიკოსების მხატვრულ ყალბის გაქანებას, ზოგიერთ ეპიზოდებში კი ეშვებოდა დაბლა, სტანდარტების საფეხურამდე. კოტემ იცოდა ჩავარდნებიც... რადგან კოტე იყო პოეტი და მისდევდა იმ განწყობილებებს, რომელსაც გადასულმა საუკუნეებმა „მუზა“ უწოდეს.

თანამედროობა კოტემ მიიღო სიხარულით და ტკივილებით, მაგრამ ორგანიზულად. მისმა მახვილმა სმენამ დაასწრო ბევრს დღევანდელ რევოლუციონურ ხელოვანს და ადრე გაარკვია შინაარსი რევოლუციონურ ტალღების თქარუნისა. სამოქალაქო ომების ცეცხლში და რევოლუციის დღესასწაულში, რევოლუციისაკენ გაქანებული რეჟისორი აღიშართა ქართულ თეატრში რეფორმატორად, მოქანდაკეთ და რევოლუციონურ ახალგაზრდობის მუდმივ და განუყრელ მეგობრათ.

„ფუენტე ოვეზუნიდან“ დაწყებული „ჰოპლამდე“ რეჟისორმა დაარხია რევოლუციის სული, — შთაბერა სპექტაკლებს ბრძოლის ენტუზიაზმი და ხელოვნების სურნელებით გაჟღენთილი შინაარსობრივი ტექსტები მაყურებელში გადაისროლა. ქართულ თეატრში შემოვიდა არა მარტო ძველი თეატრალურ ფორმის ნგრევით, არამედ შინაარსობრივი სიახლითაც. „ფუენტე ოვეზუნას“ დადგმით ქართული თეატრი ახალ სარბიელზე გამოიყვანა და ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების მთლიანს რიტმიულ დენას შეუთანხმა.

ამიტომ უყვარდა კოტე ახალგაზრდობას და თვითონ კოტეც ამიტომ ცხოვრობდა მუდამ ახალგაზრდობის ცეცხლით, ახალგაზრდული გატაცებით და ახალგაზრდებთან მეგობრობით. გმირული სპექტაკლის ძიებაში კოტე დროებით შეხვდა ექსპრესიონიზმს და ექსპრესიონისტების გავლენით შედგენილ ყალბ ტონის პიესების და თითქმის გადაპყვა ცრუ პათოსიან სიტყვების ვაქანალიას. მართალია მარჯანიშვილმა ქართული კარგათ არ იცოდა, მაგრამ ის შესანიშნავად გრძნობდა ქართული ენის ბუნებას. თავის სმენას დაენდო რეჟისორი და დროებითი შეცდომის გამოსწორებას შეუდგა.

„ფუენტე ოვებუნას“ ხელახალი აღდგენა დაიწყო ქუთაისში ჩამოყალიბებულ თეატრში და „ურდელ აკოსტამ“ და მისმა შენაკადმა წარმადგენებმა აღადგინეს ნამდვილი გზა მარჯანიშვილის თეატრალობისა, ეს თხზულებანი მარჯანიშვილის მოქმედებისა იყო ნამდვილი თეატრის ჩამოსაყალიბებელი. საქართველოში. მაგრამ მარჯანიშვილი იყო უპირველეს ყოვლისა შემოქმედის სპექტაკლის და მის აკლდა სტანისლავსკის თანამიმდევრობითი შემოქმედებითი შრომის გენია.

რევოლუციამ ბოგემა ვერ ჩაფლა რეჟისორში სავსებით. ის ხარჯავდა თავის სიცოცხლეს უჩვეულო სისწრაფით... ის ფლანგავდა თავის ნიქს გაუგონარი ექსპერსიით.

კოტე არ მომწიფებულა არასოდეს და სამოცი წლის ყმაწვილმა კიდევ საცადა ერთხელ თავი მოეყარა თავის მიღწევებისათვის თეატრალურ მოსკოვში.

საცადა და, როგორც ვახტანგოვმა, საკუთარ სპექტაკლებთან შეხვედრის წინა დღეებში დაასრულა ცხოვრება. ცხოვრება მოქანდაკის, პოეტის, და მუდამ მშფოთვარე ადამიანის.

უზანდო ჩხეიძე

ათი წელი კლბი მარჯანიშვილთან

მეოცე საუკუნის პირველ მესამედში თეატრალურ ასპარეზზე მომუშავეთა შორის, კოტე მარჯანიშვილი ყველაზე საინტერესო სახეა არამც თუ ჩვენში, არამედ მთელს კავშირში, საინტერესო და ზედმიწევნით თავისებურია, როგორც დადებითი ისე უარყოფითი მხარეებით. მთელი თავისი ხანგრძლივი მუშაობის მანძილზე ამ იშვიათმა ხელოვანმა განვლო ყველა არსებული თეატრალური მიმართულებები და ვერც ერთმა ვერ დააკმაყოფილა მისი მუდამ მოუსვენარი, მუდამ ახლის მაძიებელი ბუნტარული ბუნება. რომელ თეატრებშიდაც გამოჩნდებოდა მარჯანიშვილი, ის ყველგან ამსხვრევდა და ანადგურებდა მოძველებულ თეატრალურ ხერხებს და ტრადიციებს, ამდიდრებდა თეატრალურ ხელოვნებას ახალ-ახალ მიღწევებით და შეუსვენებლად ნიექანებოდა ისევ წინ, რადგან მონაპოვარი არასდროს არ კმაყოფილდებოდა. არ კმაყოფილდებოდა არც თეატრის რომელიმე განსაზღვრული ჟანრითაც და ხშირად მის თეატრში დრამატული ცვლიდა ოპერეტა, ოპერეტას დრამა დაქდრამას პანტომიმამ. ის არ იყო სტანდარტული რეჟისორი, მას არ შეეძლო მუშაობა ერთხელ შემუშავებული შტამებით. ეს იმას არ ნიშნავს, რომ მარჯანიშვილს არ ჰქონდა სახე როგორც რეჟისორს. მისი სპექტაკლები ყოველთვის განირჩეოდნენ უაღრესი თეატრულობით, აწეული ტონით, რომანტიული პათოსით, ცხოველი ტემპერამენტით, დიდი ფანტაზიით და განსაკუთრებით შინაგანი რიტმით. ეს თვისებები საფუძვლად ედო ყოველთვის მარჯანიშვილის სპექტაკლებს. ამ პრინციპს ის არასდროს არ ღალატობდა, მის საუკეთესო სპექტაკლებში ჰარმონიულად იყო ხოლმე შედუღებული თეატრალურ ხელოვნების ყველა დარგები: სიტყვა, მუსიკა, ცეკვა და მხატვრობა. მისი მისწრაფება იყო ყოველთვის სინთეტიური თეატრი.

25 წლის განმარების შემდეგ, 1922 წელს, მარჯანიშვილი კვლავ დაუბრუნდა ქართულ სცენას, დაუბრუნდა ნაცვლად პატარა აქტიორისა, დიდი გამოცდილებით და ოსტატობით შეიარაღებული, უკვე მთელს რუსეთში სახელგანთქმული რეჟისორი, დაუბრუნდა და თავისი სიცოცხლის უკანასკნელი ათი წელი მოახმარა ახალ საბჭოთა ქართულ თეატრის შექმნას. მშვენიერი, ლამაზი ზღაპარივით განვლო ამ ათმა წელმა, ათმა წელმა ახალ საბჭოთა ქართულ თეატრში, რომელსაც ეწოდება მარჯანიშვილის ხანა და ქართული თეატრის აღორძინების პერიოდი. რამდენი ბრძოლა, რამდენი ქარტახილი გადაიტანა ამ ათი წლის განმავლობაში ქართულმა თეატრმა. მარჯანიშვილი მოეგვინა რუსთაველის სახელობის თეატრს 1922 წლის სეზონის დასაწყისში.

ლონმინდილი, დაძველებული, შინაური კინკლაობით დაშლილი ქართული თეატრი სულს ლაღავდა და მისი ყოფნა-არყოფნის საკითხი წყდებოდა, როდესაც მას მოეშველა მარჯანიშვილი.

მაგონდება „ცხვირის წყაროს“ პირველი რეპეტიციები. უჩვეულო ამაგი ხდებოდა რუსთაველის თეატრში.

ქართული თეატრის ცხოვრებაში მზიანი, მზიარული დღეები დადგა.

მსახიობები აღრთოვანებული გამოდიოდნენ რეპეტიციებიდან, გაკვირვებულნი, ჯერ არ ნახული მხატვრული მუშაობით. მარჯანიშვილმა მოსვლისთანავე დაიმორჩილა ყველა, გაწვრთნა, აანთო და 1922 წელს, 25 ნოემბერს, რუსთაველის თეატრს, მიაღებია პირველი ბრძოლა, ახალი საბჭოთა თეატრის მწვერვალების დასაპყრობად. ამ დღეს ქართულმა საბჭოთა საზოგადოებრივობამ იხილა სპექტაკლი, გამართული ერთი ნებისყოფით, რკინის არტახებით შეკრული, იხილა ახალი ქართველი მსახიობის დაბადება, ამ დღეს მარჯანიშვილმა სიხარულით გაავსო რუსთაველის თეატრის კედლები.

მუდამ პროტესტანტმა, მემამოხემ, დაუდგრომელმა რევოლუციონერმა მოსვლისთანავე ააფორიაქა დატბორილი ქაობი ქართული თეატრისა, გამოუნახა მას ახალი სახე, ახალი გზები, გადაახალისა წმინდა აქტიორული შემოქმედება, შეუქმნა თეატრის ახალი ტრადიციები, ასწია ქართული თეატრის ავტორიტეტი, გაუთანასწორა დანარჩენ ხელოვნების დარგებს და საბჭოთა თეატრი დააყენა ყურადღების ცენტრში. „ცხვირის წყარო“ იყო გულწრფელი გამოძახილი ახალი ეპოქის, ეპოქის, რომელშიაც მარჯანიშვილმა პპოვა თავის სტიქია. სპექტაკლი იყო გაკლენთილი დიდი ემოციონალობით და რევოლუციონური პათოსით.

1922 წ. 25 ნოემბერს გადაიშალა მშვენიერი ფურცლები ქართული თეატრის ისტორიაში. მარჯანიშვილის მოსვლით იწყება ახალი საბჭოთა ქართული თეატრის ისტორია.

რუსთაველის თეატრი მარჯანიშვილის ხელმძღვანელობით თან და თან იპყრობდა თანამედროვე თეატრის მწვერვალებს და მის ხერხებს და აძლიერებდა თავის დადგმებს უკეთეს საბჭოთა თეატრების ახალ მიღწევებით.

ბუნებრივად წარმოიშვა საკითხი მარჯანიშვილის მონაპოვარ მიღწევათა დაცვის და მასთან ერთად ძიებისა ქართული თეატრის ძირების მოსანახავად და მისი ნაციონალური, ორიგინალური სახის შესაქმნელად; ამ საკითხმა შემოპკრიბა მარჯანიშვილის გარშემო ყველა ახალგაზრდა ძალები და ხელი შეუწყო კორპორაცია „დურუჯის“ წარმოშობას, რომელიც იმ პერიოდში უსათუოდ პროგრესიული მოვლენა იყო და საგრძნობი როლი ითამაშა ახალი თეატრის განვითარების ისტორიაში.

მარჯანიშვილს ზოგიერთები უსაყვედურებენ, რომ მან ქართულ თეატრს არ მისცა წმინდა ნაციონალური სახე. ეს შეცდომაა. ჯერ ერთი, რომ მარჯანიშვილის თეატრში ნაციონალური თავისებურება საგრძნობი რაოდენობით იყო მოცემული, ამას აღნიშნავდა რუსული პრესაც. მეორე—ყოველ ხელოვანს არ შეიძლება მოსთხოვო, რომ ის დაკმაყოფილდეს ეროვნული თეატრის ჩარჩოებით. სწორედ ასეთ ხელოვანთა კატეგორიას ეკუთვნოდა მარჯანიშვილიც, მას არ შეეძლო თავის შეზღუდვა ქართული თეატრით, მისი მხატვრული ნიჭის

გაქანებისათვის საქართველო იყო ძალიან ვიწრო და პატარა ასპარეზი. ის დი-
ხუთებოდა ქათული თეატრის ნაქუქში მომწყვდეული.

მარჯანიშვილმა მოიტანა ჩვენი უმაღლესი ხარისხის თეატრალური კულ-
ტურა და გაუთანასწორა ჩვენი თეატრი საბჭოთა რუსეთის მიწებზე მარჯისხო-
ვან თეატრებს. მიუხედავად ამისა მის მიერ შექმნილი ქართული თეატრის
სახე არ გავს არცერთ რუსულ თეატრს, ის ორგინალურია და თავისებური,
ამას აღიარებს რუსეთის პრესა: ერთ-ერთი სათეატრო კრიტიკოსი ქართველი
აქტიორის მიერ გამომეტყველების საშუალებათა სრულ დაპყრობას გერმანული
თეატრის ტენიკას აღარებდა, ხოლო სცენიურ გაფორმების სიძუნწეს მძლავრ
გამომეტყველებასთან ერთად — საუკეთესო საბჭოთა და ევროპულ თეატრების
მიღწევებს როლის, სახის სრულ ფსიქოლოგიურ გამართლებას ამსგავსებდა — მო-
სკოვის სამხატვრო თეატრს, ტემპერამენტს, თეატრალურ ეესტს, სპექტა-
კლის რიტმს, მის დიდებულ ბეგრას ის ხსნიდა ამ თეატრის ნაციონალური
თვისებებით. აქედან ნათლად სჩანს, თუ რამდენად მაღალხარისხოვანი, თა-
ვისებური და ორიგინალური თეატრის შექმნა საქართველოში კოტე მარჯა-
ნიშვილმა.

ბევრი სპექტაკლი უძღვნა მარჯანიშვილმა რუსთაველის სახელობის თე-
ატრს, რომლებიც დარჩებიან თეატრალურ ხელოვნების საუცხოო ნიმუშებად,
ამ თეატრის განვითარების გზაზე. ჩემთვის პირადათ ყველაზედ სახსოვარი და
მუდამ დაუღიწყარი იქნება ძვირფას მასწავლებელთან, უდიდეს ხელოვანთან და
უცნაურ აღამიანთან შეშაობა, რომელიც წილად მხვდა ჰამლეტის მომზადების
პერიოდში.

1924/25 წლის მიწურულში მიდიოდა წარმოდგენა „მზის დაბნელება“.
ვთამაშობდი თავადს. მეორე მოქმედებაში, სადაც სალაპარაკო აღარაფერი მქონ-
და, მე და მეორე თავადი მსახიობი პლატონ კორიშელი, ვიჯექით სცენის მე-
სამე პლანზედ, მაყურებლის მხედველობიდან საგრძნობლად მოშორებული.

წინ გვედგა მაგიდა, რომელზედაც დამკნარი მწვანილი ეყარა და იდგა
ღვინით სავსე ხელადა.

უსაქმო ჯდომა მომწყინდა და გასართობიც გამოვნახე.

პირში ვიგუბებდი წყალ ღვინოს, რომელიმე სალიანგო სცენაში მონაწილე
მოიყვანდა მსახიობს ან თანამშრომელს, დააყენებდნენ ჩემ წინ და მე კიდევ და-
გუბებულ წყალ-ღვინოს, მოულოდნელად ვასხამდი სახეში.

ახალგაზრდა ლანძღვა-გინებით გარბოდა, რომელსაც ახლოს მდგომნი სი-
ცილს აყრიდნენ.

გათავდა მოქმედება, გრიმი მოვიხსენი და წასვლას ვაპირებდი, როდესაც
ჩემთან რეჟისორის თანაშემწე გამოცხადდა — მარჯანიშვილი გეძახისო.

საშინლად შევწუხდი, მე ვიფიქრე, ალბად დაინახა ჩემი უწყისი საქციელი
ყნაზედ და გასალანძლად მიბარებსთქო.

წავედი. თანაშემწემ შემიყვანა ერთ-ერთ საპირფარეშოში, სადაც კოტე
დამხვდა. დარცხენილი შევედი, კოტემ სკამი მომაწოდა. პატარა პაუზის შემდეგ
პირდაპირ მითხრა: უშანგი, ჰამლეტი უნდა ითამაშოო. მე გავშტერდი, ცოტა
კიდევაც მეწყინა, არ ვიცოდი როგორ მიმელო, ხუმრობად თუ დაცინვად.

ალბად ძალიან დაბნეული სახე მქონდა. კოტე დიდხანს მარტყრობდა. ილიმებოდა. მან კიდე გაიმეორა თავისი ნათქვამი, მე გავიცინე: ხუმრობთ მეთქი, ალბად, ბა-ნო კოტე!

— მე არ ვხუმრობ და სრულად სერიოზულად გეუბნები. ჩემი ჰამლეტი უნდა ითამაშო.

საუბარი მოკლე იყო. ან რა უნდა მელაპარაკა, — მე ძალიან მორიდებული ვიყავი მასთან, თან კიდე გაბრუებული ასეთი მოულოდნელი სიურპრიზით. ეს ჩემთვის, მაშინ, წარმოუდგენელი ბედნიერება იყო, მხოლოდ მასსოვს, ვუთხარ:

— მე, ბატონო კოტე, ასეთი მოუხეშავი... მერი კიდე ჩემი გარეგნობით, როგორ შემიძლია ვითამაშო ისეთი კეთილშობილი ადამიანი, ისიც პრინცი...

— შენი გარეგნობა შენი საქმე არ არის, შენ ალბად ჰამლეტი წარმოგიდგენია სუფთად დავარცხნილი კულულებიანი პარიკით, თავზე ლენტით, შეპუდრული სახით, მიბნედილი თვალებით და ნაზი რხევით მოსიარულე?

და მაშინ მართლაც, დაახლოვებით, ასეთი წარმოდგენა მქონდა ჰამლეტზე. მაგონდება პირველი საუბარი სახლში, კოტეს სიტყვები:

— მე მინდა შენი ჰამლეტი უპირველეს ყოვლისა იყოს „ადამიანი“, ადამიანი უბრალო, მაგრამ უაღრესად კეთილშობილი.

ისედაც გაუწრთველი მსახიობი, პირველ რეპერტიციებზედ, სრულიად შებოროტილი ეგრძნობდი თავს, მაგრამ კოტე, როგორც პატარა ბავშვს, ისე მეფერებოდა, მაქეზედა, ყველაფერს მიწონებდა და მაშხნევებდა, თუ კი კარგს რამეს დინახავდა ჩემს თამაშში, სახე გაუბრწყინდებოდა, თვალები აენთებოდა, დაიწყებდა გაზვიადებულ ქებას, რაც თანდათან რწმენას და გამბედაობას მიმატებდა.

ყველაზედ ბედნიერი დღეები იყო ეს დღეები ჩემ სიცოცხლეში. ჩემთვის ჰამლეტი ძალიან ნადრევი იყო, ჰამლეტი მწვერვალია, კულმინაციური წერტილი აქტიორის შემოქმედებისათვის და ჰამლეტით დაწყება აქტიორობის უცნაურობაა, მაგრამ კოტე ხომ, უცნაური ადამიანი იყო.

როგორ უხაროდა მას, თუ კი ვინმე ჩემს ჰამლეტს აქებდა, როგორ ახარებდა ყოველი ყვავილი, ჩემ მიერ მიღებული ჰამლეტის თამაშის დროს! ჰამლეტზედ მუშაობის პერიოდში, სარეპერტიციო დარბაზი ყოველთვის სავსე იყო მსახიობებით, სუნთქვა შეგუბებული ადევნებდა თვალყურს ყოველი დასის წევრი რეპერტიციებს. რამდენი სახე მასსოვს ღიმილით სავსე, რომელზედაც მოსრიალებდა მხიარულების ცრემლები.

მკერდგაღელილი კოტე კი, — თამაშობდა ჰამლეტს, თამაშობდა მეფეს, თამაშობდა ოფელიას.

1926 წელს მარჯანიშვილი წავიდა რუსთაველის თეატრიდან და ამითი დამთავრდა მისი მუშაობის პირველი პერიოდი ქართულ თეატრში. რუსთაველის თეატრიდან წასვლის მიზეზი იყო ის, რომ მარჯანიშვილმა, უაღრესად განებჩერებულმა ხელოვანმა, რომელიც იშვიათ შემთხვევაში მიდიოდა ხოლმე დამოშობაზედ, ვერ აიტანა მისი მეს შეზღუდვა მკაცრი კორპორატიული კანონებით და მოხდა განხეთქილება „დღურუჯსა“ და მარჯანიშვილს შორის წმინდა ორგანიზაციულ საკითხებში. ამას შედეგათ მოჰყვა მისი თეატრიდან წასვლა.

მხატვრობა სხვაობამ კი თავი იჩინა უკვე მარჯანიშვილის წასვლის შემდეგ, რამაც გამოიწვია რუსთაველის თეატრიდან მსახიობთა ძლიერ განდევნა წასვლა 1928 წელს,

ორი წლის განშორების შემდეგ, 1928 წელს, კვლავ შევხვდი კოტეს, უკვე ახალი საჰმის ჩამოყალიბების პროცესში, რამაც წარმოშვა ქუთაისის თეატრი. ხელახლად გაიღუვა, როგორც მეტეორმა, ქუთაისის სეზონებში მარჯანიშვილის გენიამ.

გარიჟრაჟებდა კოტე გარბოდა. კინო-გადაღებებზე, იქიდან ბრუნდებოდა 12—1 საათზე, შემოიღლიდა ყველა რეპეტიციებს, რომლებიც სამ სარეჟისორო ჯგუფად იყო დაყოფილი, ყველგან მოისმენდა, გაუსწორებდა, სათანადო შენიშვნებს მისცემდა, ადგილებს გაივლიდა, და მხოლოდ ამის შემდეგ ბრუნდებოდა შინ. საღამოს უკვე თითონ ატარებდა ძირითად რეპეტიციას, რომელიც ხშირად ღამის 1—2 საათამდე გრძელდებოდა. ასე მეორდებოდა ყოველ დღე.

ქუთაისის 1928/29 წლის სეზონი აპოგეა იყო მარჯანიშვილის რეჟისორული ნიჭის.

ქუთაისის თეატრის ჩამოყალიბების შემდეგ უფრო გამწვავდა მდგომარეობა თეატრალურ ფრონტზე. ორივე თეატრი იჩენებდა რევოლუციონურ პროლეტარული თეატრის სახელს და ორივე თეატრი გამწვარებით იბრძოდა საქართველოში თეატრალურ ჰეგემონიის ხელში ჩაგდებასათვის.

ბრძოლის ქინით გახელბეული მარჯანიშვილი თავის თეატრით 1929 წ. მოადგა ტფილისის კარებს, ჩალეწა, ჩამტვრია, შემოვარდა ტფილისში და დაიმორჩილა ტფილისის მაყურებელი. ქართული თეატრით გატყევილი ყუმბარები დაჰყარა ქუჩებში, დაწესებულებებში, სახლებში, სარდაფებში. ხელმეორედ დააყენა თეატრი მარჯანიშვილმა ყურადღების ცენტრში.

„1929 წ. ყველაზე მკაცრი წელი იყო თეატრალური ბრძოლების“. ოპერის სცენიდან მარჯანიშვილმა უჩვენა ტფილისს მთელი რიგი საუცხოო სპექტაკლებისა. კინო კადრებით გაშლილი, დიდი ტემპერამენტით და ექსპრესიით დადგმული „ჰოპლა ჩვენ ვცოცხლობთ“, რომლის იშვიათ განათებაშიაც კი დაცული იყო კონსტრუქციის ხასიათი და მთელი სპექტაკლის სტილი. რეჟისორული გამბედაობით, დიდის გემოვნებით და პოლიტიკური სიმამხილით მოცემული „ენანა-დარკი“, — სამწუხაროდ მაყურებლის მიერ ვერ გაგებული. სიცოცხლით სავსე, უბრალო, სადა და თანაც დიდის ოსტატობით ნაკეთები „კაკალ-გულში“, თავისი უაღრესად ცოცხალი სახეებით.

საინტერესო გაფორმება „როგორის“, სადაც დეკორაციების მაგიერობას ეწეოდა ჩრდილები და ხვევრდზე გაღებული ხის ხაზები, და ყველა სპექტაკლების გვირგინი „ურთელ-აკოსტა“, სადაც მთელი სიგრძე-სიგანით გამოჩნდა მარჯანიშვილის რეჟისორული ნიჭი. სპექტაკლი გაკეთებული იყო დიდი ოსტატობით. პიესის იშვიათი მონტაჟი, გამოქანდაკებული ჯგუფები და ცალკე სახეები, საუცხოო ჩუქურთმებით მოქარგული მიზანსცენები, მარჯანიშვილისათვის ჩვეული ნათელ-ჩრდილები, სადა და დიდის გემოვნებით გაკეთებული გაფორმება და ურალი გარეგნული მორთულება. ამ სპექტაკლში, ჰარმონიულად იყო შედუღებული თეატრალური ხელოვნების ყველა ნაწილები. მარჯანიშვილი

გენიალობამდე ავიდა დაწყველის სცენაში. ურიელში 5—6 კაცით მარჯანი-შვილი კმნიდა დიდი მასის შთაბეჭდილებას. ურიელ-აკოსტას პლატფორმაში მოპყავდა არამც თუ ტფილისის მაყურებელი, ის აკვირვებდა ყველაფრის მნახველ მოსკოვსაც.

ჩემი ურიელით თავდაპირველად კოტე კმაყოფილი არ იყო. პრემიერის დასასრულს მან მითხრა:

— ურიელი იქნება მომავალში შენი საუკეთესო როლთაგანი.

ეს იმას ნიშნავდა, რომ იმ დღეს კოტემ ვერ ნახა საჭეები ჩემს ურიელში. შემდეგ შინ ეთქვა: არ მოინდომა, არ გააკეთა როლი, იზარმაცაო. და, რასაკვირველია, კოტე მართალი იყო, ურიელი გაუკეთებელი მქონდა, სავსე ჩავარდნებით.

მაგიერში, როგორც სიამოვნებდა, როდესაც ისეთი ხასიათის როლები ვითამაშე, როგორც კვეფენაძე „აკალ-გულში“ და ყვარყვარე თუთაბერი, განსაკუთრებით უკანასკნელი გაუკვირდა, არ მოელოდა.

— იცი, შენს ყვარყვარეში რალაც დონ-კიხოტურია, შენ დონ-კიხოტი უნდა ითამაშოო!..

და კოტე თავისებური გატაცებით შეუდგა პიესის ძებნას, შეიტანა რეპერტუარში, შეუკვეთა ერთ-ერთ რუს ავტორს და დასდგამდა ალბად, რომ ჩემს ავადმყოფობას ხელი არ შეეშალა. კოტეს ძალიან ახარებდა, როდესაც აქტიორი თვითონ რაიმეს ღირსშესანიშნავს გააკეთებდა, და განსაკუთრებით ახარებდა ჩემი, რადგან მე თავის გაზრდილ მსახიობად მთვლიდა. „მთავარი ცოდვა ყველა ხელოვანთა, რომელნიც ამაყობენ თავიანთი ნაწარმოებით, თუნდაც ის უმსგავსო იყოს“-ო, ამბობს ფრანც შოორი შილერის „ყაჩაღებში“, და ალბად არც მარჯანი-შვილი იყო დაზღუდული ამ ცოდვისაგან.

განსაკუთრებული გრძნობიერი მოპყრობა და სითბო მახსოვს მისგან ფრანჩესკო ჩენჩის თამაშის დროს შელლის „ბეატრიჩე“-ში. ერთ-ერთ რეპეტიციანზე დაესწრო მარჯანიშვილი, პიესის ორი მოქმედება მზად იყო; რეპეტიციის შემდეგ მას ყველა გარშემო შემოვუსხედით, ყველას აძლევდა სათანადო შენიშვნებს, ყველაზედ ბოლოს მე მომმართა:

— კარგად გაქვს სახე მოფიჭრებული, ტენიკურადაც კარგად გაქვს როლი გაკეთებული, მაგრამ, ეს არის კვეფენაძის ტრაველია.

ამით გამანადგურა, ამაზე მეტი გალანძღვა აღარ შეიძლებოდა.

— ჩენჩი, — განაგრძო მან, — უნდა გაიქროლოს სცენაზედ, როგორც ქარიშხალმა, რომელიც სწევას და ანდგურებს ყველაფერს.

ჩემთვის ნათელი გახდა ყველაფერი, როდესაც უკვე მეორე რეპეტიციას უყურებდა კოტე, ის ვეღარ ისვენებდა პარტერში, სარეპეტიციო მაგიდასთან, შეწირილდა, — ნახევარი პაპიროსი რატომღაც უცბად ჩააქრო, გადატეხა საფერფლეში და ახალს მოუკიდა, წამოდგა, ამოვარდა სცენაზედ და აღარ იცოდა როგორ მომფერებოდა. ამის შემდეგ მთელი ერთი კვირა ლაპარაკობდა აქტიორის შემოქმედებაზედ, და მე გრძნობდი, როგორ მიალერსებდა კოტეს დაფერილი, გრძნობით გამთხარი, მშვენიერი თვალები.

1929 წელს, ტფილისის გასტროლების დროს, მარჯანიშვილის თეატრმა დიდი გამარჯვება მოიპოვა და დაიმსახურა ტფილისის მაყურებლის არაჩვეულებრივი სიყვარული. ხშირი მოვლენა იყო, როდესაც სპექტაკლებს შემდეგ აღგზნებული ხალხი აღარ იშლებოდა ხოლმე, ბოძოქრობდა, მოჩვენებებს ქლოდეზოდა საყვარელ აღმზიანის გამოჩენას. ხელში ატაცებული მარჯანიშვილი და მისი მსახიობები ზღაპრულ მხედრებივით დაჰქროდნენ შუალამისას შოთას პროსპექტზე. თვენახევარი ატარა ხელის გულზე მარჯანიშვილი და მისი დასი ტფილისში. ეს იყო უჩვეულო, არ ნახული ამბავი ქართული თეატრის ცხოვრებაში, ეს იყო უდიდესი დღესასწაულები ახალი საბჭოთა ქართული თეატრის ისტორიაში.

ქუთაისის სეზონებით იწყება მარჯანიშვილის მუშაობის მეორე პერიოდი ქართულ თეატრში. გარდა იმისა, რომ მან ხელმეორედ გაამდიდრა ქართული თეატრი ახალი ფორმალური და წმინდა თეატრალური მიღწევებით, ამ პერიოდში ის უფრო დაუახლოვდა საბჭოთა სინამდვილეს და თანამგზავრულ მდგომარეობიდან თეატრი თანდათანობით მიყავდა რევოლუციონურ პროლეტარულ თეატრისაკენ. ამ პერიოდში სწრაფი ტემპით იზრდება მის თეატრში ახალი კადრები აქტიორების, მხატვრების და ჯრამატურგების. მარჯანიშვილს ყოველთვის ახასიათებდა ახალი ძალების გამოჩენა. ქუთაისის თეატრის არსებობის მეორე წელიწადს მარჯანიშვილი აღარ დაკმაყოფილდა ტფილისით და მან პირველმა გადალახა საქართველოს საზღვრები. 1930 წელს მარჯანიშვილმა ქართული თეატრი წაიყვანა საგასტროლოდ მოსკოვში, ამ თეატრალურ მექაში. თუ როგორი იყო განცვიფრება, როდესაც მარჯანიშვილმა ეგზოტიურ თეატრის მაგივრად უჩვენა მოსკოვს ნამდვილი საბჭოთა, ევროპული მასშტაბის თეატრი, მდიდარი ეროვნული თვისებებით, ამის მოწმეა თვითონ მოსკოვის პრესა (იხ. წიგნი „გასტროლები საბჭოთა კავშირში“). უკანასკნელად ჩვენს თეატრში მარჯანიშვილმა იმუშავა „ოტელოზე“, ამ ხანებში ახალ ნაავადმყოფარს მუშაობა უჭირდა, ის იმდენად დასუსტებული იყო, რომ პიესის კითხვის დროს „ოტელოს“ უკანასკნელ სიტყვებზე ტირილს ვეღარ იმაგრებდა. რა ატირებდა მაშინ ამ იშვიათ ხელოვანს: კეთილშობილ მავრის დამსხვრეული ბედნიერება, გენიოსი ავტორის ტექსტი, თუ თავისი ცხოვრების დასასრული, ვინ იცის!

მარჯანიშვილი დარჩა ბოლომდე მოუსვენარი. მან თავის თავს არ უღალატა. ბოლო ხანებში ავადმყოფი და მისუსტებული, ის მაინც შფოთავდა, ჩვენში ვერ ეტეოდა, მიიწევდა მოსკოვისკენ, ამ მსოფლიოს თეატრალურ ცენტრისაკენ.

უკანასკნელად ის მუშაობდა „დონ-კარლოსზე“ მოსკოვის მცირე თეატრში და მე მჯერა, რომ ამ უძველეს ტრადიციულ თეატრში მარჯანიშვილის ხელი ერთხელ კიდევ ააფეთქებდა საუკუნოებით დაზიდულს და გაყინულს თეატრალურ კანონებს და ერთხელ კიდევ გამოჩნდებოდა რუსეთის თეატრალურ ჰორიზონტზედ მარჯანიშვილის ფანტასტიური ფიგურა, ერთხელ კიდევ გაიღვებდა მისი გენიალური ნიჭი მოსკოვის მცირე თეატრში, რათა სამუდამოთ დაერღვია ამ თეატრის მყუდრო ცხოვრება.

სამხრეთის მზის სხივებით გაფიცებული სისხლი სიკვდილამდე ბორკავდა მის ძარღვებში, არ ასვენებდა, დააქანებდა მთელი კავშირის ქსელი. და ისიც დაუზოგველად ფლანგავდა ყველგან მშვენიერ სახეებს და ლამაზ ფერადებათ მოელვარე ძვირფასი ნიჭის ძვირფას მძივებს; ყველგან შექონდა ცხოველი ტემპერამენტი, თეატრალიზაცია, დაუშრეტელი რომანტიული ფანტაზია და სიზარულთა. როგორ შეიძლება დავიწყება მისი მუშაობის, როგორ შეიძლება მნახველმა დაივიწყო მისი რეპეტიციები, მხოლოდ რეპეტიციებზე შეიძლება მთლიანად მარჯანიშვილის გაგება. თვითონ მას სპექტაკლი აღარ უყვარდა. ის გრძნობდა რომ, სპექტაკლს მიჰქონდა მისი გრძნობის, მისი სიცოცხლის ნატეხები, რომელსაც მსახიობი და მაყურებელი იყოფოდა. რეპეტიციები კი მთლიანად მისი იყო, აქ მის ხელს მოჰყავდა ყველაფერი მოძრაობაში. როგორც ვეფხე ტრიალებდა, იბრძოდა, ხელდებოდა, იშლებოდა მისი უწყესრიგოთ დაყრილი შევერცხლილი თმები, ენთებოდა თვალები, რომელნიც ამეღვენებდნენ პატრონის გამუდმებულ წვას, რომლის გარეგნულ სიმბოლური გამოხატულებას წარმოადგენდა მის ხელში მუდამ ანთებული პაპიროსი.

უპაპიროსოთ მარჯანიშვილს იშვიათად ნახავდით, ის და პაპიროსი განუყრელი მეგობრები იყვნენ, ბევრსაც ეწეოდა. ქუთაისში ყოფნის დროს, რამდენიმე მსახიობი დაერჩით თეატრში, რომელიც პიესის გენერალურ რეპეტიციის შემდეგ. პარტერში ვისხედით და რეპეტიციიდან მიწაზე შთაბეჭდილებებს ვუზიარებდით ერთმანეთსა, ღამის სამი საათი იქნებოდა. საუბრის დროს ჩვენი ყურადღება მიიქცია სარეპეტიციო მაგიდაზე დაყრილმა პაპიროსის ნამწვავების ხროვამ. დავინტერესდით, დავითვალეთ და 120 ნამწვავი აღმოჩნდა. არც ერთი პაპიროსი არ იყო ჩვეულებრივად, წყნარად დამქრალი. ზოგი გადატეხილი იყო, ზოგი გახეთქილი, ზოგი დასრესილი მაგიდაზე. ამ ნამწვავებში მოსჩანდა მთლიანად მარჯანიშვილის ხასიათი.

მე ვერ წარმომიდგენია კოტე გაჩერებული, უმოძრაო, გაქვავებული. მე მგონია მის ცხედარს არც ვნახავდი. მე მიწა ჩემს მეხსიერებაში დარჩენ ცოცხალი კოტე, როგორსაც ვუცქერდი: ათ წელიწადს.

მარჯანიშვილი მუდამ იწვოდა: რეპეტიციაზე, სპექტაკლზე, სუფრებზე, კერძო საუბარში და ამიტომაც არავის ისე არ შეეფერებოდა ფერფლად ქცევა, როგორც ამ უდიდეს მხატვარს, იშვიათ ხელოვანს და უცნაურს... მეტის-მეტად უცნაურ ადამიანს.

1933 წელი.

23/IV, ტფილისი.

ქალაქი მჭაბე

გაზეთი
1924 წლის
10-11 ნოემბერი

საქავე. სახ. მწარ. ორგანიზაციის მეორე პლენუმის შედეგები

8 აპრილს, საღამოს ამხ. მალაქია ტოროშელიძის თავმჯდომარეობით შესდგა მწერალთა კავშირის საბჭოს გაფართოებული სხდომა მწერალთა აქტივთან ერთად.

საბჭომ მოისმინა ამხ. შ. დუდუჩაძის მოხსენება და საქ. საბჭ. მწერლების დელეგატების—ამხ. ბ. ქლენტის და ნ. მიწიშვილის თანამოხსენებები საბჭოთა მწერლების სრულიად საქავშირო ორგანიზაციის მეორე პლენუმის შედეგების შესახებ.

მოხსენებათა მოსმენის შემდეგ ერთხმად მიღებული იქნა რეზოლიუცია, რომელიც იწონებს საქავშირო ორგანიზაციის დადგენილებას ამიერ-კავკასიის სალიტერატურო ორგანიზაციების, კერძოდ საქ. საბჭოთა მწერლების კავშირის მუშაობის შესახებ.

მწერალთა საბჭოს გაფართოებულმა სხდომამ აქტივთან ერთად, თავის მოვალეობისაგან გაანთავისუფლა ამხ. ს. ეული, მისი შემოქმედებითი შვებულებაში წასვლის გამო, კომპრაქციის წინადადებით—საბჭომ საქ. საბჭოთა მწერ. კავშირის თავმჯდომარის პირველ მოადგილეთ ერთხმად აირჩია ამხ. პ. მ. საყვარელიძე.

საბჭოს პრეზიდიუმში ამხ. პ. მ. საყვარელიძის გარდა, კოოპტაციის წესით შეყვანილი იქნენ დრამატურგთა სექციის თავმჯდომარე ამხ. პ. სამსონიძე და ამხ. შ. დუდუჩაძე.

ჩაზოლუსია

სრ. საქ. საბჭოთა მწერლების კავშირის საბჭოს და აქტივის გაერთიანებული სხდომა, რომელმაც მოისმინა ამხ. ა. დუდუჩაძის მოხსენება საბჭოთა მწერლების საქავშირო ორგანიზაციის მეორე პლენუმის შედეგების შესახებ, მთლიანად იწონებს და უერთდება პლენუმის მიერ ამიერ-კავკასიის სალიტერატურო ორგანიზაციების მოხსენებათა გამო მიღებულ რეზოლიუციას.

სცნობს რა სწორად პლენუმის მითითებას საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის მიერ მასიურ-ლიტერატურული მოძრაობისადმი არასაკმარისი ყურადღებისა და ხელმძღვანელობის შესახებ, სხდომა ავალებს პრეზიდიუმს და მის მომუშავე ორგანიზაციებს:

1. გააძლიეროს მუშათა ლიტერების მუშაობა, მათთვის კვალიფიკაციურ ხელმძღვანელთა შერჩევით. მათთვის საპროგრამო-მეთოდური მასალების დაუბრკოლებლად მიწოდებით და მუშაობის სხვა აუცილებელ პირობათა შექმნით.

2. მიაღწიოს იმ მდგომარეობას, რომ თბილ. მუშათა კლუბებში და წარმოებებში სისტემატურად იმართებოდეს ლიტერატურული საღამოები, დისკუტები, და შემოქმედებითი საღამოები.

3. უზრუნველყოს დამწყებ და მუშა მწერლებისათვის ლიტერატურული კონსულტაცია და შემოქმედებითი აღმზრდელობითი დახმარება.

4. იმ მიზნით, რომ დრამატურგიის საკითხების ირგვლივ დაირაზმოს მწერალთა უფართოესი მასების ყურადღება, სხდომა აევალეს პრეზიდიუმს დააჩქაროს მწერალთა კავშირთან დრამატურგთა ხელშეწყობის ჩამოყალიბება, რომელსაც შეუქმნას პირობები ფართო იდეურ-შემოქმედებითი მუშაობისათვის, აგრეთვე უახლოეს დროში პრეზიდიუმში მოიწვიოს რესპუბლიკანური თათბირი დრამატურგიის საკითხებზე, როგორც მწერლებისა და დრამატურგების აგრეთვე თეატრებისა და მუშათა კლუბების ხელმძღვანელთა მონაწილეობით.

5. იზიარებს რა საკავშირო ორგკომიტეტის მითითებას, საქართველოს საბჭოთა მწერლების ორგანიზაციაში ჯგუფობრივობის ნაშთების არსებობის და მასთან ბრძოლის გაძლიერების შესახებ, სხდომა საჭიროდ სცნობს იდეურ-პრინციპიალური შეფერილობით განაგრძოს ბრძოლა ჯგუფობრივობის ყველა ნარჩენების აღმოსაფხვრელად.

სთელის რა გარკვეულ მიღწევად ჯგუფობრივობის დაძლევის საქმეში ამხ. ბენიტო ბუაჩიძის გამოსვლას საკავშირო პლენუმზე და აგრეთვე „სალიტგაზეთში“ გამოქვეყნებულ „ჩიკვაძე-ნაროუშვილის“ ჯგუფის განცხადებას, სხდომა მოითხოვს აღნიშნული ამხანაგებისაგან კავშირის ხელმძღვანელობისათვის პრაქტიკული დახმარების გაწევით ხელი შეუწყოს ჯგუფობრივობის საბოლოო ლიკვიდაციას და პარტიის ისტორიული დადგენილების წარმატებით განხორციელებას.

ამავე დროს სხდომა ავალ. პრეზიდიუმს შეუქმნას მუშაობის ამხანაგური ატმოსფერო ყველა იმ ამხანაგს, ვინც საქმით ხელს უწყობს პარტიის ბაზის ირგვლივ საბჭოთა მწერლების სრული კონსოლიდაციის საქმეს.

6. სხდომა აევალეს პრეზიდიუმს დაამუშაოს საკავშირო ორგკომიტეტის მეორე პლენუმის შედეგები კავშირის განყოფილებებში და აგრეთვე ამ თავითვე შეუდგეს სამზადისს საბჭოთა მწერლების პირველი საკავშირო ყრილობისათვის.

კონკურსი საუკეთესო პიესაზე

საქ. სახ. კომისიართა სახოს დადგენილება

სახალხო კომისიართა საბჭო აძლევს რა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას თეატრს, როგორც მშრომელთა ფართო მასების პოლიტიკურ აღზრდის ერთ-ერთ უძლიერეს საშუალებას, ადგენს:

1) იმ მიზნით, რომ შეიქმნას მაღალი ხარისხის მხატვრული სათეატრო პიესები, რომლებიც ხელს შეუწყობენ მასების სოციალისტურ აღზრდას, გა-

მოცხადდეს საქართველოს მწერალთა კონკურსის საუკეთესო სათაგნის პრემიაზე ქართულ ენაზე (თემები მწერლების არჩევით, სახელმწიფო და პრივატიზაციული თეატრებისათვის და აგრეთვე თვითმოქმედებითი წრეებისათვის).

2) კონკურსისათვის წარმოდგენილ საუკეთესო დრამატურგიულ ნაწარმოებებს დასაჯილდოებლად დაწესდეს ხუთი პრემია: ერთი პირველი პრემია—5.000 მან; ორი მეორე პრემია—3.000 მან, ორი მესამე პრემია—2.000 მან.

პრემიების წარმოდგენის ვადა დაწესდეს 10 ოქტომბერი.

3) კონკურსისათვის წარმოდგენილ პრემიების განსაზღვრელად და პრემიების გასანაწილებლად დაინიშნოს ქიური შემდეგი შემადგენლობით: აშ. კ. ორაველიძე, (თავჯდომარე), ბედი ა. ერ. (განსახილველი), ტოროშელიძე მ. (საქ საბჭოთა მწერ კავშირის თავჯდომარე), დუდუჩავა ა. (ქიურის თავჯდომარის მოადგილე ხელოვნებისა და ლიტერატურის სექტორის გამგე, იმედაძე კ. (საქ. კ. პ. (ბ) ტფილისის კომიტეტის კულტპროპაგანდოვითების გამგე), შარია. პ. ახმეტელი ალ. (რუსთაველის თეატრის ხელმძღვანელი), დემეტრაძე დ. („სალიტერატურო გაზეთი“-ს პ. მგ. რედაქტორი).

4) წინადადება მიეცეს განათლების სახ. კომისარიატს ხუთი დღის განმავლობაში შეიმუშაოს კონკურსის ჩატარების წესები და ინსტრუქცია.

საქ. ს. ს. რ. სახკომსაბჭოს თავმჯდომარე:

ზ. მგალობლიშვილი.

საქმეთა მმართველი: რ. შომახია.

ოვანეს თუმანიანის ხსოვნის საღამო

2 აპრილს საქ. საბჭოთა მწერლების კავშირმა მწერალთა კლუბში მოაწყო სომეხთა გამოჩენილი მწერლის ოვანეს თუმანიანის გარდაცვალების 10 წლისთავის აღსანიშნავი საღამო.

ოვანეს თუმანიანის, როგორც პოეტის და ა/კ. ერთა სოლიდარობისათვის მებრძოლი მოღვაწის შესახებ სიტყვები წარმოთქვეს აშ. აშ. სანდრო ეულმა, ბესარიონ ჟღენტმა, ტიციან ტაბიძემ და ავასი ვართანიანმა.

ი. გრიშაშვილმა წაიკითხა ქართულად ოვ. თუმანიანის პოემა „ერთი წვეთი თაფლი“ და ლექსი „საქართველოს პოეტებს“.

ოვ. თუმანიანის ლექსები წაკითხული იქნა აგრეთვე სომეხ მსახიობთა მიერ.

საღამოს დიდძალი საზოგადოება დაესწრო.

გალატბიონ ტაბიძის იუბილე

მწერ. კავშირის პრეზიდიუმის 3 აპრილის სხდომაზე ჟურნალ „მნათობის“ რედაქციის წინადადების თანახმად დადგენილი იქნა გადახდილი იქნას პოეტ გალაქტიონ ტაბიძის სამწერლო-სალიტერატურო მოღვაწეობის 25 წლის თავის აღსანიშნავი იუბილე. გამოყოფილი იქნა კომისია აშ. აშ. პ. საყვარელიძის, ნ. მიწიშვილის, ს. ეულის, ა. დუდუჩავას და ბ. ჟღენტის შემადგენლობით;

გ. ტაბიძის იუბილეისათვის მოსამზადებელ მუშაობის ჩატარების გარდა ამ კომისიას დაევალა აგრეთვე შეადგინოს სია იმ მწერლებისა, რომელთაც ლიტერატურულ დამსახურებისა და თარიღის მიხედვით წევრ-მწერთაგან ერთს იუბილე.

გალატეონ ტაბიძის იუბილესათვის

ჟურნალი „მნათობი“ თავისი მორიგი ნომრისათვის ამზადებს სპეციალურ განყოფილებას, მიძღვნილს პოეტ გალატეონ ტაბიძის სამწერლო-სალიტერატურო მუშაობის 25 წლის თავისა და „მნათობში“ თანამშრომლობის 10 წლის თავისათვის.

ამ განყოფილებაში მოთავსებული იქნება პოეტის უკანასკნელი ხანის ნაწარმოებებთან ერთად წერილები მის შემოქმედებაზე, ლექსები, მოგონებები და მწერლების ანკეტა იუბილარიის შესახებ.

„მნათობის“ გალატეონის მოადგილე

ამხ. პ. ჩიხვაძე არჩულ იქნა „მნათობის“ რედაქტორის მოადგილედ.

ლიტერატურის ხელმძღვანელთა თათბირი

4 აპრილს შესდგა ლიტწრეების ხელმძღვანელთა თათბირი მწერალთა კავშირთან. თათბირმა მოისმინა ამხ. რაედ. გვეტაძის მოხსენება სალიტ. წრეების მუშაობის შესახებ. თათბირმა ლიტწრეების მუშაობა (ორი წრის გარდა) არა დამაკმაყოფილებლად ცნო და დასახა ღონისძიებები მათი მუშაობის გაზრდა-საქმნელად.

ლიტერატურის მდგომარეობა

მწერ. კავშირის პრეზიდიუმის მიერ განხილული იქნა საკითხი საწარმოებთან და მუშათა კლუბებთან არსებულ სალიტერატურო წრეების მდგომარეობის შესახებ. პრეზიდიუმმა აღნიშნა ლიტწრეების ხაზით წარმოებულ მუშაობის სრულიად დაუშვებელი და არა სასურველი ხასიათი, ხარისხობრივი და რიცხობრივი ზრდა—გალრმავეების ნაცვლად დღეს დღეობით ლიტწრეების მუშაობას ემჩნევა სრული დაქვეითება. ბევრ საწარმოსა და მუშათა კლუბში ლიტწრეების მეცადინეობა სრულიად მიუღწეულია და შეწყვეტილია. ლიტწრეების (ორი წრის გარდა) მუშაობის ჩაშლის ერთ-ერთ მიზეზათ აღნიშნული იქნა საწარმოთა პარტუჯრედებისა და პროფორგანოების დაუშვებელი უყურადღებობა ამ საქმისადმი, რაც გამოიხატა ლიტწრეებისათვის სათანადო მატერიალურ და ორგანიზაციულ პირობების შეუქმნელობაში, მათი კულტურული და პოლიტიკური მნიშვნელობის სრულს შეუფასებლობაში მეორე მხრივ მიზეზათ ლიტწრეების მუშაობის შენელებისა პრეზიდიუმის მიერ აღნიშნულ იქნა კავშირის ხაზით გამოყოფილ წრის ხელმძღვანელ—მწერალთა უმეტესობის მოუზადებლობა.

ბა და უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება მათთვის დაკისრებულ მოვალეობისადმი. მწერალთა კავშირის პრეზიდიუმმა დაადგინა მიმართოს მუშაობის მიმართ პარტიის ტფილისის კომიტეტსა და პროფკავშირთა საბჭოს — მათგან უმჯობესებისათვის სათანადო ზომები საწარმოთა პარტუჯერდებისა და პარტუჯერდების მიმართ, რომ უკანასკნელებმა შესაფერისი პირობები შეუქმნან ლიტწერების ნორმალური მუშაობისათვის, გარდა ამისა პრეზიდიუმმა საჭიროდ სცნო გადასინჯულ იქნას ლიტწერების ხელმძღვანელ მწერალთა კადრები და ამ საქმისათვის გამოყოფილ იქნან კვალიფიციური და მომზადებული ამხანაგები. პრეზიდიუმმა დაავალა მასიურ სექტორს შედგენილ იქნას ლიტწერების იმ ხელმძღვანელთა სია, რომლებმაც თავისი მოვალეობისადმი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებით ხელი შეუწყვეს ლიტწერების მუშაობის შეფერხებას და ჩაშლას — მათდამი ამხანაგური ზეგავლენის ზომების მისაღებად.

საბ. დრამკომის ჩამოგანიზაცია

ა. წ. 7 აპრილს, შესდგა საქართველოს დრამკომის წევრ-დრამატურგების, კომპოზიტორების და კინოსცენარისტების საერთო კრება.

კრებამ მოისმინა ამხ. პ. სამსონიძის მოხსენება დრამკომის გამგეობის საზოგადოებრივ კულტურულ საქმიანობის შესახებ და ამხ. გ. რაზმაძის თანამოხსენება ფინანსიურ მუშაობის შესახებ. გასული წლის ნოემბერში დრამკომის მუშაობის შესამოწმებლად გამოყოფილი ბრიგადის სახელით მოხსენებით გამოვიდა აგრეთვე ამხ. შ. დადიანი. ვაკეთებულ მოხსენებათა გარშემო გამართულ კამათში მონაწილეობა მიიღეს ს. მთვარაძემ, გ. ბააზოვმა, ი. იმედაშვილმა, მ. დარპინიანმა, გ. დარისპანაშვილმა, აკ. ფალავამ და ბეს. ჟღენტმა. ორატორებმა აღნიშნეს დრამკომის როგორც მიღწევები, ისე მისი მრავალი ნაკლი. მომხსენებელთა საბოლოო სიტყვის შემდეგ კრებამ მოისმინა ინფორმაცია საქ. დრამკომის რეორგანიზაციის შესახებ.

კომპოზიტორების და კინოსცენარისტების სექციების გამოყოფის შემდეგ დრამატურგთა სექცია უნდა შეუერთდეს ავტონომიურ სექციით საბჭოთა მწერლების კავშირს.

დასასრულ კრებამ აირჩია კომიტეტი ყველა სექციების წარმომადგენლებისაგან და გამოყო სარეორგანიზაციო კომისია ამხ. აკ. ფალავას, შ. ალხაზიშვილის და შ. თაქთაქიშვილის შემადგენლობით.

დრამატურგთა სექციის ჩამოყალიბება

მწერალთა კავშირის პრეზიდიუმის დადგენილებით გაუქმებულ საქ. დრამკომის ნაცვლად კავშირთან ჩამოყალიბდა დრამატურგთა სექცია. სექციის თავმჯდომარეთ არჩეულია ამხ. პ. სამსონიძე. სპეციალურ კომისიას — ს. ეულის, ბ. ჟღენტის და პ. სამსონიძის შემადგენლობით დაევალი ყოფილ დრამკომის წევრთა შემადგენლობის გადასინჯვა და მწერალთა კავშირში მისაღებ დრამატურგთა სიის წარმოდგენა პრეზიდიუმის უახლოეს სხდომაზე დასამტკიცებლად.

„ლიტერატურაში გაზეთ“-ს კორესპონდენტი

მოსკოვის „ლიტ. გაზეთის“ კორესპონდენტად ტფილისში მუშაობდა კავშირის პრეზიდუმის მიერ დამტკიცებული იქნა ანზ. ლევან ასათიანი.

მწერალთა დასახვედრელი სახლი

მწერ. კავშირის პრეზიდუმმა დაადგინა ქვეშეთის მწერალთა სახლი გადააკეთოს მწერალთა დასახვედრელ სახლად. ზაფხულის განმავლობაში ამ სახლში მოწყობილი იქნება პანსიონატი, სადაც მწერალთა გაგზავნა მოხდება მორიგეობით და განსაზღვრულ დროით.

დისკუთმი შუკნალ „მნათობის“ შესახებ

მწერ. კავშირის პრეზიდუმმა დაადგინა უახლოეს ხანში მოეწყოს დისკუთმი შუკნალ „მნათობის“ გასული წლის პროდუქციის შესახებ.

ვლ. შანიკოვსკის ხსოვნის საღამო.

14 აპრილს ხელოვანთა სასახლეში გაიმართა მაიაკოვსკის ხსოვნის საღამო, მისი გარდაცვალებიდან 3 წლის თავის აღსანიშნავად. მოხსენებები მაიაკოვსკის შესახებ წაიკითხეს. ვიქტორ შაკოვსკიმ და სიმონ ჩიქოვანმა. სიტყვები წარმოთქვეს ტიციან ტაბიძემ და გ. ნატრიშვილმა.

მაიაკოვსკის ლექსების თარგმანები წაიკითხა მიქ. პატარიძემ.

თათბირი დრამატურგიის საპიტხმეზე

17-20 აპრილს მწერალთა კლუბში ჩატარდა რესპუბლიკანური თათბირი დრამატურგიის საკითხზე. თათბირი გახსნა მწერ. კავშ. თავმჯდ. შოადგილემ ანზ. პ. შ. საყვარელიძემ, რომელმაც აღნიშნა თათბირის მიზნები და ამოცანები, თათბირზე სიტყვით გამოვიდა საქ. კომ. პარ. (ბ) ცეკას მდივანი ანზ. გ. ყურულაშვილი.

საბჭოთა დრამატურგიის ამოცანების შესახებ მოხსენება გააკეთა ანზ. შ. დუდუჩავამ.

ქართული საბჭოთად დრამატურგიის შესახებ—ანზ. ბესო ქლენტმა. თათბირს რამდენიმე სხდომა მოუწია. მოხსენებათა გარშემო გამართულ კამათში მონაწილეობა მიიღეს გ. ბუხნიკაშვილმა, კ. ჩაჩავამ, აკ. ფალავამ, აკ. ვასაძემ, ს. ჩიქოვანმა, ლ. ესაკიამ, შალვა დადიანმა, პ. სამსონიძემ, ს. შანშიაშვილმა, კ. კალაძემ, გ. ბაზოვმა, ს. ახმეტელმა და სხვ.

დისკუთმი „არსენა მარაბდელის“ შესახებ

24 აპრილს რუსთაველის საკონცერტო დარბაზში გამართული იქნა დისკუთმი „არსენა მარაბდელის“ შესახებ.

საქ. მწერალთა კავშირის თავმჯდომარის ამხ. მალაქია ტოროშელიძის შესავალი სიტყვის შემდეგ ვრცელი მოხსენებით გამოვეყენებომახუნდაძე.

დისპუტში მონაწილეობა მიიღეს კონსტანტინე გამსახურდიამ, დიმ. ჯანელიძემ, ბეს. ქლენტმა და ავტორმა—მიხეილ ჯავახიშვილმა.

სალამო :# აპრილის წლისთავის აღსანიშნავად

სალიტერატურო და სამხატვრო ორგანიზაციათა გარდაქმნის შესახებ საქ. კომ. (ბ) ცეკას 1932 წ. 23 აპრილის დადგენილებიდან ერთი წლის შესრულების აღსანიშნავად მწერალთა კლუბში გამართული იქნა სალამო. შესავალი სიტყვა წარმოსთქვა მწერ. კავშირის თავმჯდ. მოადგილემ ამხ პავლე საყვარელიძემ. 23 აპრილის დადგენილების რეალიზაციის შედეგების შესახებ მოხსენება გააკეთა ამხ. ბესო ქლენტმა.

სიტყვები წარმოსთქვეს მწერლებმა მიხ. ჯავახიშვილმა, სიმ. ჩიქოვანმა, პ. ჩხიკვაძემ, ტიკ. ტაბიძემ, სანდრო ეულმა. მათ აღნიშნეს ის გარდატეხა, რომელიც მოახდინა ც.კ.-ის ისტორიულმა დადგენილებამ მათს მხატვრულ შემოქმედებაზე.

ნაწყვეტები ახალ ნაწარმოებებიდან წაიკითხეს ლეო ქიაჩელმა, კონსტ. გამსახურდიამ, ნიკო ლორთქიფანიძემ, კ. კალაძემ, კონსტ. ლორთქიფანიძემ, პ. სამსონიძემ.

სალამოს დაესწრო მწერალთა აქტივთან ერთად დიდძალი საზოგადოება,

ხოზე-მარიო მრადიას სონეტები ქართულად

ფრანგი პოეტის ხოზე მარიო ერედიას სონეტები ქათულად გადმოსთარგმნა პოეტმა მიქელ პატარიძემ. მთარგმნელმა თავისი ნიმუშები 8 აპრილს საჯაროდ წაიკითხა მწერალთა აქტივის სხდომაზე. კამათში გამოსულ მწერლების მიერ აღნიშნული იქნა ერედიას სონეტების თარგმანების მაღალი ღირსება და სასურველად იქნა ცნობილი მათი გამოქვეყნება, როგორც ფრანგული პოეზიის კლასიკური ნიმუშებისა.

„ნაციონალური კინემატოგრაფიის პრობლემები“

სახელგამი ბეჭდავს და უახლოეს ხანში გამოსცემს ამხ. შ. დუდუჩავას წიგნს „ნაციონალური კინემატოგრაფიის პრობლემები“.

პუშკინის „ბრინჯაოს მხედარი“ ქართულად

პოეტმა ვალერიან გაფრინდაშვილმა სთარგმნა ა. პუშკინის პოემა „ბრინჯაოს მხედარი“, წელს შესრულდა სრული ასი წელიწადი ამ პოემის დაწერიდან.

გამომცემლობები

. ფეფრადია .

დამნა შენგელაიას წიგნი

„ფედერაციამ“ გამოსაცემად მიიღო დამნა შენგელაიას ნაწერების I ტომი რომელშიდაც შევა „სანავარდო“ და „ცხრა თვალი“.

ალექსანდრე გომიაშვილის ლექსები

„ფედერაციამ“ გამოსცა პოეტ ალექსანდრე გომიაშვილის ლექსების წიგნი.

სასულგამა

კონსტ. ლორთქიფანიძის რომანი

უახლოეს ხანში სახელგამო გამოსცემს კონსტანტინე ლორთქიფანიძის რომანის „ძირის მიწის რესპუბლიკას“ პირველ წიგნს. რომანი უკვე იბეჭდება.

„თანამედროვე ძარბაზი ლიტერატურა“

სახელგამო მეორე გამოცემად დაბეჭდა აშხ. შ. რადიანის წერილების კრებული „თანამედროვე ქართული ლიტერატურა“

„სოციალიზმის ფილოსოფიის“

პოეტმა გიორგი ლეონიძემ დასწერა წიგნი ნიკო ფოროსმანიშვილზე — „ცხოვრება ფოროსმანიშისა“. წიგნს სცემს საქართველოს ეროვნული გალერეა. წიგნი დასურათებული იქნება მხატვარ ლ. გუდიაშვილის მიერ.

„საბათნოვა“ ი. გრიშაშვილისა

ი. გრიშაშვილმა დაამთავრა „საბათნოვა“-ს მომზადება მეორე გამოცემისათვის. წიგნში მოთავსდება საბათნოვას ქართულად დაწერილი ყველა ლექსი. დამატების სახით წიგნს დაერთვება საბათნოვას ეპიგონების — სტეფანე ფერშანგიშვილის, ქიჩიკოვას და შამჩიშელის ლექსები.

კ. მარჯანიშვილის ხსოვნის საღამო

30 აპრილს საქ. საბჭოთა მწერლების კავშირმა მწერალთა კლუბში მოაწყო კოტე მარჯანიშვილის ხსოვნის აღსანიშნავი საზოგადოებრივი საღამო. შესავალი სიტყვა კ. მარჯანიშვილის შემოქმედების შესახებ წარმოთქვა მწერ. კავშირის თავმჯდომარის მოადგილემ აშხ. პ. მ. საყვარელიძემ. მოხსენება თქვა „კ. მარჯანიშვილი და საბჭოთა დრამატურგია“ — გააკეთა აშხ. ბესო ქაღალაძემ. პეტრე საინტერესო მოგონება კ. მარჯანიშვილის მუშაობის შესახებ წაითხა მსახიობმა უშანგი ჩხეიძემ. პოეტმა სიმონ ჩიქოვანმა და რეჟ.

აკაკი ფალავამ დაახასიათეს კ. მარჯანიშვილი, როგორც ჩვენი დროის უდიდესი რეჟისორი და ხელოვანი.

დასასრულ კ. მარჯანიშვილის ხსენისადმი მიძღვნილ ლექსებზე წაბკითხეს პოეტებმა სიკო ფაშალიშვილმა, ვ. გაბესკირიამ, ივანე ყიფიანმა და ვარლამ ჟურულმა.

სამელოვიარო საღამოს, მწერლების გარდა დაესწრო მრავალრიცხოვანი გარეშე საზოგადოება.

საქართველოს მუზეუმი

არქეოლოგიური გათხრა მცხეთაში

საქ. განსახკომის უცხოეთთან კულტურული კავშირის საზოგადოების განყოფილება შეუთანხმდა გერმანიის აღმოსავლეთის შემსწავლელ საზოგადოება Nomademeinschaft-ს მცხეთაში არქეოლოგიური გათხრების საწარმოებლად. გათხრებს მოახდენს გერმანელი და ქართველი სპეციალისტების ექსპედიცია. უკვე მიღებულია ცნობა, რომ ამ მიზნით მაისის დასაწყისში საქართველოში ჩამოვა პრეისტორიის პროფესორი მერპარდტი. პროფ. მერპარდტი საქართველოში სამ თვეს დარჩება და გარდა გათხრებისა, წაიკითხავს ქართველი სპეციალისტებისთვის არქეოლოგიის ზოგად კურსს.

ნოქალაქების არქეოლოგიური გათხრა

1930 წლის ნოემბერს დაიწყო ნოქალაქევის (სენაკის რაიონი) აკროპოლისის წინასწარი გათხრა აღმოსავლეთის შემსწავლელ გერმანიის საზოგადოებასთან დადებულ შეთანხმების შედეგად საზოგადოების მიერ მოვლინებული დოქტორ ა. შნაიდერის ხელმძღვანელობითა და საქართვე. მუზეუმის მუშაკთა უშუალო მონაწილეობით.

ექსპედიციის მიერ აღდგენილია ძველი ქალაქის მოცულობა და ზღუდეები, რომლებიც სხვადასხვა ეპოქაში სხვადასხვა სიმაგრისა და სიდიდისა ყოფილა, რაც თვით ქალაქის ამ პერიოდებში პოლიტიკურ-ეკონომიურ და სტრატეგიულ მნიშვნელობა-მდგომარეობაზე მიუთითებს. ამითში ყველაზე უფრო საინტერესოა უძველესი ხანის (II—III საუკ.) ზღუდე, რომლის კედელიც სიგანით ორ მეტრ ნახევარია, სიმაღლით კი ხუთი მეტრია და აგებულია თვით ნოქალაქევის (უნაგირას მთის) კლდეებიდან გამოთლილი სუფთად დამუშავებული უზარმაზარი ლოდებისგან (1,5×3 მეტრ.).

აღდგენილია ქალაქის მთავარი ნაწილები: პოლისი (საკუთრივ ქალაქი) და აკროპოლისი (სიმაგრე), აგრეთვე ქალაქის სავაჭრო მოედანი თლილი ლოდებით მოკირწყლული და მოასფალტებული ქუჩებით.

აღმოჩენილია საინტერესო კერამიკა და ზოგიერთი ბრინჯაოს ნივთი. ქალაქის უძველესი ზღუდის ერთ-ერთი კოშკის გათხრის დროს აღმოჩენილია აგრეთვე 23 ცალი, მე-VI საუკუნის დასაწყისის ოქროს ფული.

წარმოებულმა გათხრამ, როგორც წინასწარმა, ნოქალაქევი პრობლემა რასაკვირველია ვერ გადაწყვიტა. ისტორიოგრაფიაში ნოქალაქევი ძველი კოლხეთის დედაქალაქად არის მიჩნეული, მაგრამ გათხრით მოპოვებული მტკიცებულებები ადგილის პირველი საუკუნეების ისტორიის ფარგლებში ტრიალებს. გათხრის გაგრძელება ალბად სხვა შედეგებს მოიცემა.

წინასწარი გამოკვლევა და გათხრა იძლევა იმის საბუთს, რომ ამ ადგილზე ისტორიულ ეპოქების განმავლობაში ნამდვილად უნდა ყოფილიყო ცენტრი.

ამჟამად გამორკვეულია, რომ პირველი საუკუნეებიდან მოყოლებული, ნოქალაქევი პოლიტიკურ და სტრატეგიულ ცენტრს წარმოადგენდა თვით მე-VIII საუკუნემდე. აღყვავების უკანასკნელი ხანა მას განუცდია ადრე ბიზანტიურ პერიოდში, როდესაც ქალაქისთვის (უძველესი ზღუდის შეიძლება პარალელურად, რადგან იმ დროს იგი მთლად გამოუსადეგარი არ უნდა ყოფილიყო) მეორე, თლილი რიყის ქვის ზღუდე შემოუვლიათ (მე-VI-ე საუკ.), რომლის სიმაღლეც 6 მეტრს უდრის. ამავე ხნის მახლობლად ქალაქის მთავარი ნაწილი მესამე ზღუდითაც გაუმავრებიან, როგორც ამას „ქართლის ცხოვრება“ გვაშეცნობს, რომელიც მას სამზღუდიან ქალაქს უწოდებს და ამ ზღუდის კედლების ნაშთიც ადასტურებს.

სვანეთის კომპლექსური მსკმდიცია

1931 წ. ზაფხულში საქართველოს მუზეუმმა სვანეთის შესასწავლად მიავლინა იქ კომპლექსური ექსპედიცია, რომელიც შედგებოდა ეთნოგრაფიული, ისტორიული, ხელოვნების. მეცნიერების და გეოლოგიური ჯგუფებისაგან. ექსპედიციის მიერ გამოკვლეულ იქნა ზემო და ქვემო სვანეთის თანამედროვე ყოფაცხოვრება. სხვათაშორის აღმოჩენილ იქნა საგვაროვნო წყობილებაზე აღრინდელი საფეხურის ნაშთები, შემონახული ე. წ. „ლასკრობა“-ში. დადასტურებულ იქნა ოჯახის დოვლათის მომნიჭებელი „ლახვარების“ და „მეზიერების“ არსებობა (გველი, თავი, ბაყაყი, ხელიკი). დადგენილია ქვის კულტი და რიტუალური ტატიურობა. გამორკვეულია ქრისტიანულ და წარმართულ სარწმუნოებათა სინკრეტიზმი მატერიალური კულტურის ობიექტებში (ეკლესია პლუს „ლატ-ბაშ“). დამოწმებულია პრიმატიული ტექნიკის არსებობა, მაგ. ქერის ხარშვა გახურებული ქვებით, ტყავის საღებავის დამზადება ადამიანის ნერწყვის შემწობით.

აღწერილი და შესწავლილია 121 ძველ-ქართული ხელნაწერი და ფრაგმენტი, რომლებიც ეკუთვნის ქართული მწერლობის სხვადასხვა პერიოდს, ამას გარდა 39 პალიმფსესტი, რომელთაგან განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ხანმეტი ფრაგმენტი 6—7 საუკუნისა. შეგროვილ-გადმოწერილია 115 საისტორიო საბუთი, რომელთა შორის მოიპოვება საკანონმდებლო ხასიათის დადგენილებანი „სრულიად სვანეთის ხევთა“ და ეგრედწოდებულ „ზემო-სვანეთისა“ ანუ თავისუფალი სვანეთისა. საბუთები საინტერესო მასალას შეიცავს ამ მხარის მე-XIII—XVII საუკუნეების ისტორიისათვის.

გადმოღებულია ზემო-სვანეთის მცირე ხელოვნების ძეგლთა 343 სურათი. გამოირკვა, რომ ზოგიერთი ძეგლის როგორც რაობის, ისე მნიშვნელობის შეფასება

მხოლოდ ეხლა გაწეული მუშაობის შედეგად ზდება შესაძლებელი, ამასთანავე უძველესი სიცხადით აღინიშნა დამოკიდებულება სასანიდების სპარსეთისა, სირიასა, პალესტინასა, უგვიანეს ისლამურ კენტრებსა და ფარსიანულ ხანის დასავლეთ ევროპასთან. დათვალიერებულ-შესწავლილია 630 ქვეყნის სტრუქტურის ძეგლი, რომლებიც ააშკარავენ წარმოების ამ დარგის კავშირს საერთო ქართულ ევოლიუციასთან და ჰხატავენ მთელი დარგის განსაკუთრებულ ლოგალურ თვისებებს.

მდ. ენგურის ხეობის დათვალიერება-შესწავლამ მოგვცა პალეონტოლოგიური მასალის კოლექცია 12 ყუთის მოცულობით. საქართველოს მუზეუმში უკვე მოწყობილია „სვანეთის ეთნოგრაფიული გამოფენა“.

მზადდება ექსპედიციის შედეგების პუბლიკაცია.

საქართველოს სახინმრეწვში

ახალი კინო-სურათები

სახინმრეწვი შეუდგა შემდეგი ახალი მხატვრული კინო-სურათების დაღმას, რომლებიც გამოშვებული უნდა იქნენ მიმდინარე წლის დამლევამდე:

„უ მ მ უ რ ი“

სურათი იღმის დრამატურგ შალვა დადიანის და რეჟ. ნუცა ლოლობერიძის სცენარის მიხედვით. სდგამს რეჟ. ნუცა ლოლობერიძე.

სურათის თემა: კოლხიდის ქაობის ამოშრობა და მისი მნიშვნელობა ადგილ-მდებარეობის გაჯანსაღებისა და ტექნიკურ კულტურათა განვითარებისათვის.

სურათის გადამღები ჯგუფი რეჟ. ლოლობერიძის მეთაურობით ოთხი თვის განმავლობაში იმყოფებოდა დასავლეთ საქართველოში, სადაც აწარმოებდა ნატურ-გადაღებებს. ამ ემად ჯგუფი დაბრუნდა ტფილისში და შეუდგა პავილიონების გადაღებას.

„ა რ შ ა უ ლ ა“

სცენარის ავტორი ილო მოსაშვილი. სურათის დამდგმელი—რეჟ. რონდელი.

სურათის თემა: საბჭოთა ინდუსტრიის (ანდუზიტის დამუშავება) განვითარება საქართველოს მთიულეთში, მისი გავლენა მთიელების ნახევარ პატრიარქალურ ყოფა-ცხოვრებაზე და ამ ყოფა-ცხოვრების და მთიულთა ფსიქიკის გარდაქმნა სოციალისტურ მშენებლობის ნიადაგზე.

სურათი გადაღებული იქნება იმ ანგარიშით, რომ შემდეგ უნდა გახმოვანდეს. მუსიკას სწერს კომპოზიტორი ა. ბალანჩივაძე.

სურათის გადასაღებათ მოსამზადებელი მუშაობა დამთავრებულია და ჯგუფი მიემგზავრება ყაზბეგში ნატურის გადასაღებათ.

„უპანასკნელი ჯვაროსნები“

სცენარი და დადგმა რეჟ. ს. დოლიძის.

ხურათის თემა: საქ. მთიულეთში საკოლმეურნეო მშენებლობის გეგმებისა და განმტკიცების პროცესში ეროვნულ-ტომობრივ (მთიულეთის) კლასობრივ ბრძოლათ და გამოაშკარავებულ კლასობრივი წინააღმდეგობათა მე-
ოხებით ამ შულის მოსპობა.

რეჟისორმა დოლიძემ სრულიად დამთავრა მოსამზადებელი მუშაობა და შეუდგა პავლიონების გადაღებას: ნატურის გადასაღებათ ჯგუფი გაემგზავ-
რება ხევსურეთში და ქისტეთში შუა გაზაფხულზე.

„ხალისუფლები საქან“

სცენარი და დადგმა რეჟ. მ. ჭიათურელის, ოპერატორი პოლიკევიჩი, მხა-
ტვარი სიღამონ-ერისთავი, ხმის ოპერატორი ლაპინსკი,

ფილმი მოლაპარაკე იქნება. მუსიკას სწერს კომპოზიტორი კილაძე.

ხურათის თემა: მუშა ბოლშევიკის ზრდა მეფის რეჟიმის, იმპერიალისტური
ომის და მენშევიკურ საქართველოს პირობებში.

რეჟ. ჭიათურელმა სრულიად დამთავრა მოსამზადებელი მუშაობა და შეუ-
დგა პავლიონების გადაღებას.

„მუშუნას მკითხვენი“ კენო-კომედია

სცენარი და დადგმა რეჟ. ს. ფალავანდიშვილის. თანარეჟისორი კიკაბიძე.

ხურათის თემა: ბოროტმოქმედ ადამიანის გარდაქმნა სასოფლო მეურნეო-
ბის რეკონსტრუქციის და სოციალისტურ შრომის პირობებში.

რეჟ. ფალავანდიშვილის ჯგუფმა ექსპედიციაში (სოხუმის რაიონი) დაპუო
ორი თვე და აწარმოებდა ნატურის გადაღებას, მაგრამ კლიმატური პირობე-
ბის გამო იძულებული იყო დაბრუნებულიყო გადაღებების დამთავრებამდე და
ამ ეამად აწარმოებს პავლიონების გადაღებას. ნატურის გადაღების დასამ-
თავრებლად ჯგუფი ხელმეორედ გაემგზავრება გაზაფხულზე.

„რადიო მთაში“

სცენარი და დადგმა რეჟ. ხუსკივაძის, ოპერატორი პოლიკარპოვი.

ხურათის თემა: საბჭოთა კულტურის შექრა საქ. მთიულეთში და სხვა
სამეცნიერო-საგამოკვლევო ექსპედიციების მეშვეობით.

გადაღებები დამთავრებულია, ამ ეამად სწარმოებს სურათის მონტაჟი და
კოტა ხნის შემდეგ სურათი სრულიად დამთავრებული იქნება

ახალი სცენარი

ლეო ქიაჩელმა დასწერა სცენარი „ნანულ“. შინაარსი ეხება სვანეთის
ცხოვრებას, მოქმედება იშლება ხე-ტყის დამუშავების ფონზე ზემო სვანეთში. ნა-
ჩვენებია სვან ახალგაზრდობის წარმოებითი პათოსი და კლასობრივ მტრის—
ყოფილ მოიჯარადრეების და კულაკების წინააღმდეგობა, სცენარი მიღებულია
სახკინმრეწვის მიერ, როგორც საუკეთესო ნაწარმოები.

რუსეთი

ს. ს. რ. კავშირის საბჭოთა მწერლების თარგმანიდან **ქუჩის ქუჩის**
რუსულიდან ა.კ. ლიტვინოვსკის მიერ

1. ს. ს. რ. კ-ის საბჭოთა მწერლების ორგანიზაციის მეორე გადართობულ-
ლი პლენუმი, რომელმაც მოისმინა საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის
საბჭოს პრეზიდიუმის, სომხეთის და ადგილობრივი ორგანიზაციების მოხსენებები
და ამხ. კულიკის თანამოსხენება ამიერ-კავკასიის ლიტერატურული ორგანიზაციე-
ბის მუშაობის შესახებ, აღნიშნავს, რომ საქ. კ. პ. (ბ) ც. კ-ის 23 აპრილის დადგე-
ნილება გახდა მძლავრი სტიმული ამიერ-კავკასიის მოძმე რესპუბლიკების მწერ-
ლობის ძლიერი შემოქმედებითი ამაღლებისა და აყვავებისათვის, გააერთიანა
რა საბჭოთა მწერლების უმრავლესობა პარტიისა და საბჭოთა ხელისუფლების
გარშემო, ფორმით ნაციონალური და შინაარსით სოციალისტური მაღალი
მხატვრული ლიტერატურისთვის საბრძოლველად.

2. საქ. საბჭოთა მწერლების კავშირის საბჭო, სომხეთისა და აზერბეიჯან-
ის ორგანიზაციები, რომლებიც ძირითადად სწორად ანხორციელებენ თავიანთ
პრაქტიკულ მუშაობაში საქ. კ. პ. (ბ) ც. კ-ის დადგენილებას, თავის გარშემო
გაერთიანებს თავიანთი რესპუბლიკების ყველაზე მოწინავე, საუკეთესო ნიჭიერი
მწერლები (ამიერ-კავკასიის სალიტერატურო ორგანიზაციების კომუნისტურმა
ფრაქციებმა შესძლეს კომუნისტ მწერლების ძირითად კადრების შემკიდროება)
უზრუნველყვეს რა ამ საფუძველზე სწორი ხელმძღვანელობა უპარტიო მწერლე-
ბზე და პროლეტარული ლიტერატურის წამყვანი როლის განმტკიცება.

3. ამასთან სრულიად საკავშირო ორგანიზაციის პლენუმი აღნიშნავს
ჯერ კიდევ მთლიანად დაუძლეველ ჯგუფობრივობის ნაშთების არსებობას ამიერ-
კავკასიის რესპუბლიკების სალიტერატურო ორგანიზაციების, განსაკუთრებით
საქ. საბჭოთა მწერლების კავშირში (ამხ. ქიქოძის ჯგუფი) და რამდენიმედ,
სომხურ ორგანიზაციაშიც. საქართველოს, სომხეთისა და აზერბეიჯანის სალი-
ტერატურო ორგანიზაციების ხელმძღვანელობამ ბოლომდე უნდა გააგრძელოს
ჯგუფურ განწყობილებათა გამომჟღავნება რა სახითაც არ უნდა იჩენდეს იგი
თავს და საბოლოოდ დარაზმოს ყველა საბჭოთა მწერალი გამოუკლებლად პარ-
ტიის ხაზის გარშემო სამხატვრო ლიტერატურაში. სალიტერატურო მოძრაობის
ძირითადი საკითხების (კერძოდ და განსაკუთრებით სოციალისტური რეალიზ-
მის, რევოლუციონური რომანტიკის, დრამატურგიის ამოცანების) გარშემო
ფართო შემოქმედებითი და თეორეტიული მუშაობის საფუძველზე, ამიერ-კავკა-
სიის რესპუბლიკების მწერალთა ხელმძღვანელი ორგანიზაციები გადამწყვეტ
ბრძოლას უნდა აწარმოებდნენ როგორც ბურჟუაზიულ-ნაციონალისტური, ისე
„მომემარცხენო“ ხასიათის ჯგუფურ სარგევანო განწყობილებების გამომჟღავნე-
ბასთან.

4. სრულიად საკავშირო ორგანიზაციი საქ. საბჭ. მწერლების კავშირის,
სომხეთის და აზერბეიჯანის ორგანიზაციების ყურადღებას მიაქცევს იმაზე,
რომ საჭიროა მასიური ლიტერატურული მოძრაობის დარგში მუშების, კოლ-

მეურნეების და წითელარმიელის წრიდან გამოსულ ახალგაზრდა და დამწყებ მწერლებთან მუშაობის ყოველმხრივი გაძლიერება. საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირს ამ დარგში უფრო მეტი მიღწევები აქვს, ვიდრე სომხეთს, მით უმეტეს აზერბეიჯანის ორგკომიტეტს, მაგრამ იქაც ეს მუშაობა შეწყვეტილი მოგვარებული არ არის და არც სისტემატიურად სწარმოებს.

ამასთან ერთად ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკების სალიტერატურო ორგანიზაციებში უფრო მეტი ყურადღება უნდა მიაქციონ, ვიდრე დღემდე აქცევდნენ, მწერლებთან და კრიტიკოსებთან შემოქმედებითი მუშაობის ორგანიზაციას (შემოქმედებითი საღამოები, ახალ ნაწარმოებების წაკითხვა, კრიტიკული მოხსენებები, შემოქმედებითი მივლინებები, დამკვერლებთან, სამეურნეო მუშაკებთან, საბჭოთა ორგანიზაციების ხელმძღვანელებთან და წითელარმიელებთან მწერლების შეხვედრის ორგანიზაცია).

5. ს. ს. რ. კ-ის მოძმე რესპუბლიკების მწერლობის ურთიერთი გაცნობის და ურთიერთკავშირის განმტკიცების მიზნით პლენუმი წინადადებას აძლევს ორგკომიტეტის პრეზიდიუმს მოაწყოს შემოქმედებითი გამოცდილების გასაზიარებლად და მუშაობაში ურთიერთ დასახმარებლად სხვადასხვა რესპუბლიკების მწერალთა გამსვლელი ბრიგადები. პლენუმი ავალებს ორგკომიტეტის პრეზიდიუმს გამოცდილებათა წინაშე ფართოდ დააყენოს ს. ს. რ. კ-ის ხალხების ლიტერატურის საუკეთესო ნაწარმოებთა თარგმნისა და მათი აღმანახებლად და ცალკე კრებულებად გამოცემის ორგანიზაციის საკითხი. აღკვეთოს ამ საქმეში შემთხვევითობის და კუსტარობის ელემენტები.

6. საბჭოთა ლიტერატურის ცალკე რაზმებს შორის კავშირის გასაძლიერებლად, ერთმანეთის უკეთ გასაცნობად და ერთიანი სრულიად საქავშირო ხელმძღვანელობის განსამტკიცებლად პლენუმი სრულიად საკ. ორგკომიტეტის პრეზიდიუმს ავალებს ხელმძღვანელი ორგანოების წინაშე აღძრას შუამდგომლობა ისეთი სალიტერატურო, სამხატვრო და კრიტიკული ჟურნალის გამოცემის შესახებ, სადაც დაიბეჭდება ს. ს. რ. კ-ის ხალხების ლიტერატურის საუკეთესო ნაწარმოებები და დამუშავდება სალიტერატურო მოძრაობის უმნიშვნელოვანესი თეორეტიული საკითხები. პლენუმი ავალებს პრეზიდიუმს ხელმძღვანელ ორგანოების წინაშე დასვას საკითხი ამიერ-კავკასიაში ყველა რესპუბლიკებისათვის ისეთი ჟურნალის გამოცემის შესახებ, რომელიც ხელს შეუწყობს საქართველოს, სომხეთის და აზერბეიჯანის მწერლობის შეთანხმებულ შემოქმედებითი მუშაობას და უზრუნველყოფს მასზე ხელმძღვანელობას.

ს. ს. რ. კ-ის ხალხების ლიტერატურის და საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკების ლიტერატურულ ცხოვრებაში მიმდინარე პროცესების შესასწავლად პლენუმს საჭიროდ მიაჩნია სპეციალური მუშაკების გამოყოფა სრულიად საქავშირო ორგკომიტეტის პრეზიდიუმის აპარატში.

საბჭოთა მწერლების პირველი საკავშირო პრილობა

მიმდინარე წლის 20 ივნისს, მოსკოვში, მოწვეულია საბჭოთა მწერლები პირველი საკავშირო ყრილობა. დამტკიცებულია შემდეგი დღის წესრიგი:

- 1) შესავალი სიტყვა—ამხ. მ. გორკის.

2) საბჭოთა კავშირის საბჭ. მწერ. კარშირის ორგკომიტეტის ანგარიში—
ამხ. ი. გრონსკი.

3) საბჭოთა დრამატურგიის შესახებ შესავალი სიტყვა—~~მწერ~~ პო-
ტინის. თანამომხსენებლები დრამატურგიის ცალკე მიმდინარეობაში—
ამხ. კირშონი, ა. ტოლსტოი და ნ. პოგოდინი.

4) საბჭ. მწერლების კავშირის წესდება—ამხ. სუბოცკი.

5) საბჭ. კავშირის საბჭ. მწერლების კავშირის გამგეობისა და სარევიზიო
კომისიის არჩევნები.

დელეგატებს საკავშირო ყრილობისათვის ირჩევენ რესპუბლიკანურ ყრი-
ლობაზე თითოს ყოველ ათ საბჭოთა მწერალზე.

„ლიტერატურის კრიტიკოსი“

საბჭ. მწერლების საკავშირო ორგკომიტეტის პრეზიდიუმის დადგენილ-
ებით უახლოეს ხანში გამოსვლას დაიწყებს კრიტიკული ჟურნალი „ლიტერატუ-
რის კრიტიკოსი“.

სალიტერატურო მუზეუმი მოსკოვში

მწერ. საკავშ. ორგკომიტეტის პრეზიდიუმმა სპეციალურ კომისიას მიანდო
დაამუშაოს საკითხი ცენტრალური სალიტერატურო მუზეუმის შექმნის შესახებ
მოსკოვში. ამ მუზეუმს ბაზისად დაედება არსებული მუზეუმი—გორკის სახელობისა.

გაერთიანებული იურიდიული კონსულტაცია

მწერლებისათვის მომსახურეობის გასაწევად ორგკომიტეტმა დაადგინა
შექმნას მწერალთა ორგკომიტეტის, პროფკავშირთა ცენტრ. კომიტეტის და
მწერალთა საქალაქო კომიტეტის გაერთიანებული იურიდიული კონსულტაცია.

ტატიანოვსკის გალერეის სამხატვრო საბჭო

ტრეტიაკოვსკის გალერეიასთან შედგენილი იქნა სამხატვრო საბჭო, რო-
შელშიდაც შედიან: ამხ. იაროსლავსკი, აკად. ბუხარინი, აკად. ლუ-
ნაჩარსკი, მხატვრები და სკულპტორები: იუონი, ლენტულოვი, მო-
ორი, შადრი, არქიტექტორი გინზბურგი და ელტოვსკი, ხელოვ-
ნებათმეტყველნი: ნოვიცკი, ეფროსი, ბესკინი, და სხვ. საბჭოს თავ-
მჯდომარედ—მუზეუმის დირექტორი ამხ. ვოლტერი.

გამართა შაგინიანის სალიტ.-საზოგ. მოღვაწეობის 30 წლის თავი

19 აპრილს საბჭოთა მწერლების ორგკომიტეტის მიერ გამართულ იქნა
საზეიმო საღამო, მიძღვნილი მწერალი ქალის მარიეტა შაგინიანის სა-
ლიტერატურო-საზოგადოებრივი მოღვაწეობის 30 წლის თავისათვის.

საღამო გახსნა ორგკომიტეტის პ./მგ. მდივანმა ამხ. კირპოტინმა. წაკით-
ხულ იქნა მრავალრიცხოვანი მოლოცვა, მათ შორის საქართველოს სახელგამი-

საგან. დიდი მოხსენებით მ. შაგინიანის შემოქმედების შესახებ გამოვიდა ამხ. ერმილოვი, რომელმაც ანალიზი გაუკეთა მწერალი ქალის ლიტერატურულ შემოქმედებას, როგორც რევოლუციის წინ, ისე შემდეგ ხანისაში.

სხდომის დასასრულს სიტყვა წარმოსთქვა მარიეტა შაგინიანმა; „ჩემი იუბილეი, — განაცხადა მან, — მარტო ჩემს ზეიმს არ წარმოადგენს. ჩვენ დღეს აქ აღვნიშნავთ იმ საზოგადოებრივ გარემოცვის გავლენას, რომელიც კვებავს საბჭოთა მწერლის შემოქმედებითი ძალებს. კერძოთ დღევანდელი დღე ზეიმს წარმოადგენს იმ სამი ძალისა, რომლებმაც უდიდესი როლი ითამაშეს ჩემი უკანასკნელი წლების შემოქმედების ჩამოყალიბებაზე. ესენი არიან გაზეთი „იზვესტია“, რომელშიდაც მე ათი წელი ვიმუშავე სპეციალურ კორესპონდენტად, ძორაჰესის მშენებლობა და საგეგმო აკადემია“.

მიტგრადიული ცნობა

მარიეტა შაგინიანი დაიბადა 1888 წელს, მოსკოვში, მოსკოვის უნივერსიტეტის პრიატ-დოცენტის ოჯახში. დაასრულა მოსკოვის ქალთა უმაღლესი კურსების ისტორიულ-ფილოსოფიური ფაკულტეტი, რის შემდეგ თავასი განათლება დაამთავრა ჰაიდელბერგში.

პირველი ნაწარმოები შაგინიანმა დაბეჭდა 1903 წელს გაზეთ „ჩერნომორსკოე პობერეჩიეში“. ეს იყო კალმის პირველი ცდა: ლექსი „გელენჯიკის მოტივები“. ამის შემდეგ რამდენიმე მოთხრობა და ლექსი დაიბეჭდა მოსკოვის გაზეთ „ტრუდოვიაა რეჩ“-ში და ჟურნალ „რემესლენნი გოლოს“-ში.

ოქტომბრის რევოლუციამ, რომელმაც მ. შაგინიანს მოუსწრო დონის ნახიჩევანსა და როსტოვში, დიდი გარდატეხა მოახდინა მწერლის შემოქმედებასა და მთელ ცხოვრებაზე. მ. შაგინიანი ხდება პროფ-ტექნიკური სკოლის ინსტრუქტორად და ხელს კიდებს ქსოვის საქმის შესწავლას. ამავე წლებს ეკუთვნის შაგინიანის პირველი საბჭოთა წიგნი „Перемена“. საზოგადოებრივმა და საგაზეთო მუშაობამ, მშენებლობაზე მოგზაურობამ, ამ მშენებლობათა საქმიანობაში პრაქტიკულმა მონაწილეობამ სავსებით გაიტაცა მწერალი და ახალი შინაარსი მისცა მის შემოქმედებას.

მ. შაგინიანის შემოქმედებითი მიღწევათა მწვერვალს წარმოადგენს რომანი „ჰიდროცენტრალი“. ეს წიგნი შედგენი იყო იმ რამდენიმე წლის, რომელიც მწერალმა ქალმა გაატარა ძორაჰესის ელსადგურის მშენებლობაზე. ეს რომანი, ისე როგორც ნარკვევების წიგნი „საბჭოთა ამიერ-კავკასია“ — მ. შაგინიანის შემოქმედების უმაღლეს საფეხურს წარმოადგენს.

სოლ ცალკე გამოცემად გამოსულია მ. შაგინიანის 34 წიგნი. მრავალი მისი ნარკვევი და წერილი მოთავსებულია „პრავდაში“, „იზვესტიაში“, „ზარია ვოსტოკაში“ და სხვა გაზეთებში. მ. შაგინიანის ნარკვევი „ჭიათურა“ ქართულადაც არის გამოცემული.

სომხეთის ცაქმა, ძორაჰესის მშენებლობისათვის სალიტერატურო დახმარების გაწევის გამო მარიეტა შაგინიანი დააჯილდოვა შრომის წითელი დროშის ორდენით.

მასილი კამენსკის ლიტერატურული მუშაობის 25 წლის თავე

საბჭ. მწერ. ორგკომიტეტში შესდგა საზეიმო სხდომა, მიძღვნილი პოეტის ვასილი კამენსკის ლიტერატურული მოღვაწეობის 25 წლის იუბილეის.

ორგკომიტეტის პ. მგ. მდივანმა ამხ. კირპოტინმა აღნიშნა თავის შესავალ სიტყვაში, რომ ვ. კამენსკიმ საპატიოდ განვლო თავისი 25 წლის შემოქმედებითი გზა. იგი მუშაობდა ლიტერატურაში როგორც პოეტი, პროზაიკოსი და დრამატურგი. ვ. კამენსკის სახელი დაკავშირებულია ფუტურისმთან. ვ. კამენსკი იმყოფებოდა პოეტების იმ ჯგუფში, რომელიც გარკვევით და მკაფიოდ გამოხატავდა თავის უარყოფით დამოკიდებულებას კაპიტალიზმისადმი.

ერცელი მოხსენება ვ. კამენსკის შესახებ გააკეთა ამხ. ეფრემინმა. საბოლოო სიტყვაში იუბილიარმა სხვათაშორის სთქვა: „დღევანდლამდ ჩემში ვგრძნობ უდიდეს სიამაყეს, რომ ჩემი ახალგაზრდობა და შემოქმედება რევოლუციით იყო გაღვივებული. ეს ჩემთვის წარმოადგენს შემოქმედებით შესაძლებლობათა უღვეველ წყაროს. 1905 წელს მე უკვე ვიცოდი, რომელ ბანაკში ვყოფილიყავი და ვისთან მებრძოლა ერთად. მე 50 წელი ვიცოცხლე, მაგრამ არსებითად მხოლოდ ეხლა ვგრძნობ თუ რა არის ცხოვრება. 25 წლის განმავლობაში მე არ ვყოფილვარ სოციალისტური პოეტი, მხოლოდ ვცდილობდი გაევსადარიყავ ასეთად. ეხლა კი სიამაყით ვაცხადებ, რომ ცხოვრების პირველ 50 წელს მე ვამთავრებ როგორც დამწყები სოციალისტური პოეტი.“

ვ. კამენსკიმ დასასრულ წაიკითხა თავისი ახალი „პოემა კამაზე“.

უცხოეთი

ამერიკა

„ქალაქის სანთლები“

(ჩაპლინის ასალი სურათი)

„ოქროს ციებ-ცხელებისა“ და „ცირკის“ შემდეგ ჩაპლინის ახალმა სურათმა მთელი ევროპა მოიარა. ამ სურათის სცენარის მთავარი გმირი, პირველი შემსრულებელი და ავტორი, როგორც ყოველთვის არის თვით ჩაპლინი. „ქალაქის სანთლები“ წარმოადგენს ლირიკულ დრამას და ამავე დროს გესლიან სატირას კაპიტალისტურ საზოგადოებაზე.

ერთი უმუშევარი, ჩაპლინის განსახიერებაში, დაეხეტება ამერიკის უზარმაზარ ქალაქში. ღამე მიყრუებულ უბანში, მდინარის ნაპირას, იგი თვალს მოჰკრავს, რომ ვიღაც ვეებერთელა ტანის ჯენტლმენი გადავარდება წყალში. ეს არის მოქეიფე და მსხვერპლი უიმედო სიყვარულისა, მას თავის დახრჩობა სურს. ჩაპლინი მას გადაარჩენს და ურჩევს შეუთრგდეს ცხოვრებას. გადარჩენილი გოლიათი მილიარდერი აღმოჩნდება. ის მთვრალია. ალტაცებულს ჩაპლინი მიჰყავს თავის მდიდრულ სახლში, უმასპინძლდება კონიაკით და კვლავ ცდილობს თავის მოკვლას, ეხლა კი რევოლვერით. ჩაპლინი ეხლაც გადაარჩენს მას. ამით იწყება მეგობრობა.

ამ ხანებში ჩვენი უმუშევარი გმირი ქუჩაზე ხედება ღარიბ მწყვდილე ქალს. ქალი ბრმაა. ჩაპლინის პირველ შეხედვისთანავე შეუყვარდება იგი. ქალი იმპასიონირებს მის ხმას. ის არაფრად აგდებს ჩაპლინის ძუნძულებს, იგი მათ ვერ ხედავს. ერთხელ შეყვარებული ჩაპლინი თავის სატრფოს მოქიფე-მილიარდერის შესანიშნავი ავტომობილით წაიყვანს მის სახლში. ბრმა ქალი ფიქრობს, რომ ჩაპლინი მდიდარია. შეყვარებული ჩაპლინი გადასწყვეტს გადაარჩინოს ქალი: დაუბრუნოს მხედველობა. საჭიროა ბევრი ფული, რომ გამოჩენილ ოკულისტს მისცეს ოპერაციისათვის. მაგრამ სად უნდა იშოვოს ფული?

მოქიფე-მილიარდერის მედიდურ ლაქიას თვალის დასანახავად ეჯავრება მაწანწალა ჩაპლინი. სარგებლობს ყოველი მოხერხებული შემთხვევით, რომ გააგდოს იგი კარში. თვით მილიარდერიც ახირებულად ექცევა ჩაპლინს: თუ თირკმელების ტკივილი არ აწუხებს მზად არის გულში ჩაიკრას თავისი ახალი მეგობარი, მაგრამ საკმარისია ტკივილმა მოუაროს, რომ ჩაპლინს ძალღვივით აგდებს კარში. თავის უკანასკნელი გროშებით ჩაპლინი ყვავილებს უსაღებს ბრმა გამყიდველს.

უმიდური მილიარდერისაგან გაძევებული ჩაპლინი შავ მუშად დგება. შემდეგ ხელს კიდებს ბოქსერობას—უნდა ფული იშოვოს და ბრმა მწყვდილე განკურნოს. იგი ებრძვის პროფესიონალ-ბოქსერებს, რომლებიც ჩაპლინზე ათასწილად ღონიერები არიან. ჩაპლინი იგემებს უთვალავ ტანჯვა-გვემას.

და აი, შემთხვევით, იგი ისევ ხედება მილიარდერს. ჩაპლინი გულს გადაუხსნის მას და გაანდობს თავის სიყვარულის ამბავს. მილიარდერი მოღბება, წაიყვანს შეყვარებულს თავის სახლში და აძლევს დიდ თანხას ბრმა ქალის განსაკურნავად.

ამ დროს ბანდიტები გაჩნდებიან. ჩაპლინი მოახერებს ბრმის განსაკურნავად მიღებულ ფულის გადარჩენას. იგი გაიქცევა. მაგრამ პოლიცია შეცდომით მას ყაჩაღად ჩათვლის და აპატიმრებს. ჩაპლინს ციხეში სვამენ.

გადის კარგა ხანი. ჩამოგლეჯილი და მშიერი ჩაპლინი ძლივს თავისუფლდება ციხიდან. ის ისევ უსახლკარო მაწანწალაა, უმუშევარი პროლეტარი. ის მიეშურება იმ ადგილისაკენ სადაც ბრმა მწყვდილეს ხედებოდა. მაგრამ ქალი იქ აღარ არის. ჩაპლინი ღონე მიხდილია, დასუსტებული ბარბაცებს, უკან მისდევნება შავშები და დასციინია.

ამ დროს ყვავილების საუცხოვო მალაზიაში ზის თვალახილული ლამაზი ქალი: ჩაპლინმა, სანამ თავის მწარე ხედდრს იწნევდა, მოასწრო მისთვის საოპერაციო ფულის მიცემა; ქალს მზერა დაუბრუნდა იმ დროს, როდესაც ჩაპლინი ციხეში იჯდა.

ქალი ეძებს თავის მხსნელს ყველგან, თუმცა მას სახით არ იცნობს. თვითფული მყიდველის ხმას უკვირდება—ეძებს ჩაპლინის ხმას. მაგრამ ყოველთვის იმედგაცრუებული რჩება.

და აი, უეცრად ვიტრინასთან იგი ხედავს ჩამოქნძილ მაწანწალას იგი უყურებს ქალს მოულოდნელი ბედნიერებით თავზარდაცემული. მალაზიის პატრონი ქალი გულიანად კისკისებს და დასცინის ლატაკს: „შეხედეთ ერთი ამას, ნამდვილად შეუყვარდით!“—ეუბნება იგი ყოფილ ბრმა-მწყვდილეს.

მეყვავილე ქალს ეცოდება მაწანწალა. იგი თავდაბლობას იჩენს, მიუბ-
ლოვდება ჩაპლინს და აჩუქებს ყვავლს. და ჟუცრად (როგორც იქნას) ესმის სა-
ყვარელი ხმა: „ნუ თუ ეს თქვენა ხართ?“ — ეკითხება იგი დარცხვენით მაწანწა-
ლას. სურათის დასასრული წარმოადგენს ორი შეყვარებულის ბედნიერების
დასაწყისს.

„ქალაქის სანთლები“ წარმოადგენს სატირას როგორც ბურჟუაზიაზე, ისე
მოღაპარაჯე სურათებზედაც. რა გაკვეთილია კინო-სპექულიანტებისათვის, რომ-
ლებიც მომსახურებას უწევენ ევროპას თავისი პროდუქციით! უპკვიანესი რე-
ჟისორი ჩაპლინი უარს ამბობს სიტყვაზე და სცვლის მას მუსიკით.

მაგალითად, მოქმედების დასაწყისში, იმ ტილოს წინ, რომელიც აფარია
მშვიდობიანობისა და წარმატების ძეგლს, კმაყოფილ ბურჟუების ბრბოს წინაშე
ვიღაც მობერებულ ქალწული სიტყვას ამბობს. მის მაგივრად, მისი ტუჩების
მოძრაობასთან შეფარდებით ლაპარაკობს კიპყინა კლარნეტი. ბებერი ქალწუ-
ლის შემდეგ ლაპარაკს იწყებს ბურჟუა. სიტყვების ნაცვლად ისევ დამცინავი
მუსიკა ისმის: მსხვილი ბურჟუას ურონტიდან ისმის ტრომბონის დაბალი ბუზ-
ლუნი. ადამიანთა ხმებს მოხდენილად სცვლიან მუსიკალური ინსტრუმენტები,
რომლებიც ჩინებულად გამოხატავენ მომქმედ პირთა სულისკვეთებას და ხასიათს.

ვალენტინ პარნაზი

შინაარსი

ისტორიული დადგენილების წლისთავზე (მეთაური)

მხატვრული ლიტერატურა.

პ. სამხონიძე—მთა-გმირები (თავე პოემიდან)	3 გვ.
ხ. კლდიაშვილი—უშგულ (წიგნიდან „სევანური მოთხრობები“)	10 „
ი. მოსაშვილი—ნაწყვეტები ფოთლების, გულის და ლექსების შესახებ (ლექსი)	16 „
პ. ჩხიკვაძე—„ნაზიჯები“ (ტრილოგია)	17 „
ლ. მაჭავარიანი—გზა-ინდუსტრია (ლექსი)	45 „
ბანოშანი—ღების ბატონი (რეკლამა გადმოცემა)	48 „
ბ. ბააზოვი—ფეთხანი (რომანი).	56 „
ხ. თალაქვაძე—გადასახვდელი (თავეები რომანიდან)	83 „

მეფუარები და დოკუმენტები

რაჟდ. კალაძე—ეგნატე ნინოშვილის ცხოვრებიდან (მოგონებანი)	107 „
ბ. ბიბინიშვილი—კამო	121 „

კოტე მარჯანიშვილი

კ. მარჯანიშვილის ბიოგრაფიიდან	136 „
პ. შურული—მარჯანიშვილის ფერფლი (ლექსი)	139 „
პ. გაბაშვილი—17 აპრილი თეატრში (ლექსი)	141 „
სიმონ ჩიქოვანი—კოტე მარჯანიშვილი	142 „
უშანგი ჩხიკვაძე—ათი წელი კოტე მარჯანიშვილთან	147 „

კულტურის მატანა

საქართველო, რუსეთი, უცხოეთი	155 „
---------------------------------------	-------

20/104 [5-]

157

გნათობი

წელიწადი მგებნელი

1933 წ.

მონაწილეობენ სახელთა

მწიკლში:

სრ. საქართველოს საბჭოთა მწერ-
ლების კავშირის თვეური ჟურნალი **გამტარისებრი:**

გახილ ბარნოვი, გერც. ბაზოვი, ბანოვანი, აკ. ბეღლა-
შვილი, რაფა. გვტაძე, კონსტანტინე უამხაზურდია, იკ.
გაბაშვილი, შალვა დადიანი, სერგო კლდიაშვილი,
ბოლიტ. კაკაბაძე, როდონ ქორკია, კონსტანტინე
ლორთქიფანიძე, ნიკო ლორთქიფანიძე, სოლო შვებაძე,
ნიკოლო მინიშვილი, გრიგოლ რობაქიძე, ლეო კიბიაძე,
მებედი ჯავახიშვილი, დეკ. მეტრეველი, პანტელეიმონ
ჩხოვეძე, ბორის ჩხიძე, ელ. პოლუმორდუნიოვი, მარ. ვარიუ-
ლი, დავ. სულაშვილი, პავლე მ. ხაყვარელიძე, სეუ. თაღა-
კვაძე, ალ. ტუთათელი, არისტო ტუშაძე, დემნა შენგელაია
დაა ჩიანელი, მიხ. ჩიქოვანი და სხვ.

პოეტიკა:

ს. აბაშელი, ირ. აბაშიძე, შ. აფხაძე, ა. აღაში,
რ. გვტაძე, ვ. გატრანდამიშვილი ა. გომიაშვილი, ვ. გორგაძე,
ვარ. ყურუღი პაოლი იაშვილი, ივ. ყიფიანი, სიმონ ჩიქო-
ვანი, ღრიდონ ნაროშვილი, კარლო კალაძე, ალიო მამა-
შვილი, რეგ. ზოშველიძე, ნიკ. მიწიშვილი, მარიჯანი, გ. კა-
კაბაძე, კ. ბონიშვილი, კონსტ. ლორთქიფანიძე, გიორგი დეგ-
ნაძე, ილიო მისხაშვილი, იოს. მჭედლიშვილი, კ. ნადირაძე,
ვ. გაბეჭკირაძე, ი. გრიშაშვილი, ი. გვკელი, ი. დიხაშვილი,
სანდრო ეფელი, ვარლ. რუხაძე, ტიც. ტაბიძე, ჯალაქტიონ ტა-
ბიძე, ს. თაყაძე, ალ. ტუთათელი, პ. ხაშისიძე, სანდრო შან-
შიაშვილი, გრ. ციცხლაძე, გ. ტორიშვილი, კ. ტიჭინაძე, დუტუ
მეგრელი, გ. შატერიაშვილი და სხვ.

წიგნილი ლიტერატურის, ხელოვნების, ფილმ- სოფიის და მცნობის სპიითხეზა.

ალი არს-ნაშვილი, შ. აღმაშვილი, დეკან ასათიანი,
სერგო აბდლაშვილი, დ. ბენაშვილი, ბ. ბუნიძე, ა. გაწერ-
ელი, კ. გამახაშვილი, კ. გორდელიძე, შ. დუდუშვილი, დავ.
დვინტიაძე, იოს. გრიშაშვილი, ვ. ლეონიძე, ალ. ბარაშვილი,
ბ. ბიბინიშვილი, ბესარიონ ელენტი, რაფაელ კალაძე, ვალ.
ლუარსაშვილი, ფილ. მახარაძე, კ. მეგრელიძე, ი. მეგრელიძე,
შ. მამიჯური, დავ. ვოლსკი, გრიგოლ რობაქიძე, ივ. ვაშა-
შვილი, გ. ნატრაშვილი, ა. ბუღაძე, ტიც. ტაბიძე, ნ. მიწიშ-
ვილი, შალვა რაღია, სიმ. ზუნდაძე, სოლო გორდ-
ნიშვილი, მარიუ. შ. ნუცუბაძე, კონსტ. ტიჭინაძე, სიმ.
ჩიქოვანი, გეო. ქიქოძე, პლატონ ქიქოძე, პ. შარი, კ. ორაგ-
ველიძე, შალ. ტაოშვილიძე, ვ. ყურუღიშვილი, მარიუ. კ.
კაკელიძე, კარლო მელაძე, შ. შავგულიძე, გ. დიმიტრი, ბ.
გორდუნიანი, ხარტ. კაკაბაძე, დავ. კაკაბაძე, დ. გუდიაშვილი,
ნოსტ. თაბიძე, თედო საბუკია, დ. რონდელი, მიხ. ჭაფურელი,
ლეო ესაკია, ბ. დილიძე და სხვ.

სამხატვრო სახელმწიფო გამომცემლობა

ჩ. მ. მ.
ჩ. 1933 წ.
AKT № 1066